
P R I N C I P I A, &c.

P R I N C I P I A

C O M

J U R I S Q U A R A V A L I S

T H E O R Y

R I G H T S O F H U M A N

A D M I N I S T R A T I O N

A N D C O U R T S O F J U D I C I U M

E D I T I O N F O R T H E R E A D E R

A T T E N D I N G T O T H E C O M P O S I T I O N

W I T H A C O M M E N T A R Y

A N D A D D E D E X P L A N A T I O N

W I T H A C O M M E N T A R Y

W I T H A C O M M E N T A R Y

W I T H A C O M M E N T A R Y

228 C 41

PRINCIPIA
CUM
JURIS UNIVERSALIS
TUM PRÆCIPUE
ANGLICANI.
EDITIO SECUNDA,
MULTUM AUCTA ET CASTIGATA.

Quibus Accedunt

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM

E T

PRUDENTIÆ CIVILIS PRÆCEPTA
E CLARISSIMIS SCRIPTORIBUS.

AUCTORE CAPEL LOFFT, J. C.

VOL. I.

Prodiit LONDINI e TYPOGRAPHEO REGIO,
ANNO SALUTIS, M,DCC,LXXIX.
Væneunt apud Bibliopolas. W. OWEN, Fleet street,
E. & C. DILLY, Poultry.

卷之三

PIRETTA'S JEWELRY

P R A E F A T I O

P R I M Æ

E D I T I O N I S;

A U C T A E T C A S T I G A T A.

I N T E R has tempestates atque turbines quibus res publica nostra diu jāctatur vix ullum adeo malis solatium præsentius invenio quam ut vitali quodam genio conditam credam. Et id sane non tam propter diuturnitatem acti jam imperii neque ob vim et robur populi, neque insulae ipsius, sed ob alia majora: Religionem nempe et leges, formamque veterem.

Nam diuturnitas per se enim vero bene constitutam compagem, felicem

a

sortem,

sortem, auspicatum cœlum affuisse ple-
 rumque monstrat; et venerationem et
 dignitatem quandam præfert: sed in
 humanis rebus tantum abest futuram
 incolumitatem spondeat ut imminen-
 tem interitum verius inde omine-
 mur. Cernimus quotidie saxa inge-
 nia vetustate sublapsa; sylvarum im-
 mensas umbras arborumque reginam
 quercum, aut ævo aut humanis ma-
 nibus concidisse: urbes subrutas; ter-
 ram subinde labefactatam: flumina
 exaruerunt: mare ipsum ac sidera com-
 munem sortem patiuntur. Nasci no-
 va; vetera interire; mutari omnia.
 Animantia autem his quæcunque con-
 ferantur immanissimas etiam bestias
 et ponti monstra, imbecilla, caduca,
 infinitis casibus obnoxia: ac quamvis
 minutis maxima interitura. Nos vero
 miserum ac incertissimum inter in-
 certa omnia humanum genus qui
 bellis concertamus, qui æterna moli-
 mur, ita vivimus, ut quod longissimum
 vitæ nostræ spatium concedatur, ut
 plurimum infra septuagesimum sub-
 sistat annum: vel ut Herodoteâ utar

Mensura

Mensura non multo ultra bis dena et quinque *dierum* millia ; nam bis centenos quinquaginta duo addendo sumam ferme conficies. Et si vel centesimus numeretur annus—et quoti hactenus—Ut plusculum supra triginta mille perduremus dies multum sane proficitur dum hoc quantumcunque est spatii alii voluptatibus, ambitione alii, plurimi inertia, innumeris seriis nugis et tamen nugis, conteramus. Et haec ita fluo corpore et labili inter coeli, terrae et ponti discordia elementa, inter animantium insidias et ferociam aliorum, vel, quod maximum et teterimum, inter propria humanitatis vitia constituti ; et interea vel tegulæ lapsu, vel vermiculi morsu, vel pulvisculo spiramentis animæ interclusis tam nullo negotio confecti ut si vel dieculam liceat durando pervincere prope instar habendum sit æternitatis. Cujus sane est tacitum pignus, utpote divinæ in nos curæ præsentissimum augurium, tam varie elaboratam tam

subtilem corporis humani machinam tamque adeo morti in horas et singula momenta debitam, vel infantiae limites supergressam nedum in senium pertingere. Ita non solum animi ratione virtusque spes tanto major quanto quisque sublimiore vixit ingenio et meliora dum viveret secutus est, sed ipsa hodiernæ vitæ brevitas fragillima immortali fidem facit venturæ. At vero simul nihil in terris diuturnum nimis sperare eo pulcherrimi operis fate, admonet gravissime.

Militum igitur robur et ducis maximæ vis intra paucissimos annos quo recidant non ignaros alloquor. Homines enim alloquor: neque ullum clarius aut majus mutationum terrestrium vitreæque spei pignus. Quam si memineris hominem te esse.

Præterea vero, pulchre actum esset in rebus nostris si nil aliud quam casus et vitæ brevitas publicæ generis humani societati obesset. Eam jacturam posteri perpetuo supervenientes fluctu pensarent. At nunc avaritia

varitia, luxuria, omnia per superbiam
hauriendi atque perdendi rabies sic
et præsentia quæqueet futurorum spem
infecerunt ut gentes non tam mire-
mur post pauca sæcula absumptas
quam plerasque doleamus inhoneste
et miserrime sibi supervixisse. Glo-
riâ virtute, libertate, spe ad postre-
mum abjectis.
Roman igitur concidisse nequaquam
miror quin potius stupui tam im-
mensam et ad extrema subitam po-
tentia molem ubi eo usque excre-
visset stare potuisse. Perfidos, Ger-
maniæ Galliarum res non attonitum
eum habebunt neque in tanta insta-
bilitate partim fuisse nec tam sæpe
non concussas modo sed subversas,
non immutata imperia sed sedibus et
radicibus convulsa alio cessisse qui co-
gitet hominum eas compages homi-
num fuisse imperia; et plerumque
unius homunciolî humeris nisa. Urbes
commercio amplissimo quondam in-
signes Tyron, Sidona, Athenas, Co-
rinthum, Carthaginem, mundi olim

quædam emporia, video alias partium studio, alias dominandi aviditate, plurimas maximasque luxu, cordia, rerum divinarum humanarumque contemptu, ex nimis opibus et magnitudine orto, ita evanuisse ut vestigia ipsa ægre reperias; et sæpe ne id quidem.

Propugnacula vero, arcus, portus, commeatus classes, non visa et fortitudo sunt sed fortium tantum et bonorum instrumenta. Et adeo non in omnia sufficient ut, si esset alterutrum necesse, justius foret et præstabilius spreta ea quam nimis credita. Neque naturalis profecto situs tantum sibi vendicet ut non habeat quo vinci possit: omnia ista tempus opportunum et prudentiæ vis conjuncta, expugnabit: alia igitur quærenda externis magis certa humanis viribus magis duratura: quæ sane non alia usquam videre videor præter rerum divinarum cultum et bene conditum atque constitutum rei publicæ statum.

De religione non est hujus instituti ea dicere quæ hominum excogitarit

gitarit ingenium legibusque sanxerit
 — vereor ne imprudens dixerim; cum
 sanctionis vis non quodvis mandatum
 sed justam obligationem contineat.
 — Non ea quæro igitur quæ sive ea
 ad ritus sive ad fidei *extrinsicus* im-
 positos articulos pertingant quippe:
 cum pietatem et *religentis* hominis
 mores, non in vestitu, cibis, gestibus,
 formulis verborum, arbitrer sitam; non
 in iis quæ non credens aliquis credere se
 affirmet, imo juret, neque in iis quæ
 vita moribusque abnuat utcunque
 credita; sed in *pura* et *libera* *conscien-*
tia, in *amore* et *imitatione* *Supremæ Bonitatis*, in *fide rationabili* et *officiis conjunctis* quæ *Deum* hominemque ipsum
 aliosque omnes spectent. Ea neque jubendo leges humanæ quicquam plus
 agunt; neque sicubi vetent erunt audiendæ. Neque sane hic loci ab internis mysteriis revelatae religionis
 principia mutuor, quorum neque suspicati aliquid simile essemus nisi
 DEUS revelasset. Ea cuivis in sacro
 quærenda libro, pro ratione intelli-
 gentiæ

gentiæ cuilibet divinitus concessiæ; in
 caritatem non minuendam sed au-
 gendam: is enim optime edoctus est
 qui duo illa *summum DEI amorem et*
in genus humanum intimam benevo-
lentiam verissime exequitur. *Religio-*
nis autem naturalis principia, eaque
revelatae quibus naturalium præcep-
*torum et obligationum vis, malis mor-
 ribus pravaque philosophia obscurata,*
revocatur cum pars sint insignior
juris universalis et inter legis Angli-
canæ fundamina merito censeantur
*iis igitur merito gloriamur Christi-
 ani. Et talem igitur habemus re-
 ligionem quæ neque fœdis voluptatibus*
*neque pessimæ servituti homines tra-
 dat: quæ repurget, quæ attollat, quæ*
emancipet mentem: quæ nil sine ra-
tione credendum proponat; et multo
minus contra rationem: quæ simplici-
tatis, benevolentiæ, æquanimitatis bene-
parandi et recte imperandi magistra
utiles verosque sed cives faciat: quæ
non corporibus dominari vi aut corrup-
tela vitiare animos, quorum alterum
belluimum

belluinium alterum diabolicum sed quod boni pastoris est et divinum et vere Christianum animos leniter suadendo docere, mores detortos decenter reflectere: neminem in cæteros plus sibi licitum credere quam in se licitum esse vellet: maximum et pulcherrimum scire bono impendi publico et humani generis saluti famulari. Huic pulcherrimæ religioni et qualis divinam decent pulchritudinis virtutisque ingenitæ quicquid humanitus superinductum est, quæ etiam apud nos nimia sunt id minime defenderim minimus ignarus politica religio quam male pietati conveniat et ut quod per se intelligitur tamen dicam, et verbo dicam, hæ quisquiliæ nil vero adimunt et immortali fundamini; quanquam speciem cœlestis ædificii et gratiam nimium minuunt; et plusquam frustra sint. Fumo enim et turbibus complerunt olim lucidam illum pacatamque salutis sedem. Interea fundamina, solida, immota, æterna, persistant: neque ea flammæ ventive aut ævum

ævum auferet. Religionem igitur nostram habemus hæc principia ex caligine ruentis mundire trahentem, ornantem, interpretantem, et sibi unice propriis urgentem viribus ; iis ad vitam moresque præceptis, exemplis, auctoritate ; ea denique ad cives optimis artibus instruendos, ad rem publicam conservandam ad generis humani pacem et utilitatem virtute, ea spe, ut satis pro dignitate explicare ejus nimirum sit qui conderit D E I. Solum hoc addo : nil unquam minus isti affine criminis quod dominandi avidæ calliditati religionem imputet ; nil liberæ civitati magis consentaneum : nil quod contra tyrannidem impensius faciat : quæ pereat necesse est sicubi ii mores sint civium qui viro Christiano esse debeant.

LEGES vero et *reipublicæ* statum ab eodem Deo per sapientiam optimorum virorum, tot seculorum cursu, tot exemplis, tot demum etiam casibus indita, firmata, defensa, aucta, tanta hæc video et tam præclara, tam nostræ ref-

reipublicæ propria mirâ quadam tum
Dei providentiâ tum majorum nos-
trorum consilio, virtute, diligentia
fide, deducta et nobis tradita, sancta,
confirmata.

Vix aliam rempublicam aliumve
imperii statum inveneris tam diuturnæ
pulchritudinis, tam ab iustiis creber-
rimis et gravissimis opes sumentem
animumque: in tantum ævi conser-
vatæ formæ; tam sibi constantis ab
antiquo ingenii; tam præclare provi-
sis legibus, tantæ auctoratis, cle-
mentiæ, æquitatis. Ea justitia, ea in
publicum utilitate, in privatos tem-
perantia ne dicam nullam saltem
paucissimas. Ut constitutio hæc nos-
tra—theoriam intelligo ejus et vim
adhuc incorruptæ in ea virtutis,—non
Angliæ sed Libertatis, non hominum
sed sapientiæ; non legem alicujus ex-
teræ civitatis sed ipsius justitia ex-
emplar, et quædam divinæ pulchritu-
dinis quasi reiecta facies videatur.

Mitto præclaras consuetudines ab
intima vetustate et partim ante con-
spectas

spectas Romanas aquilas pulsumque
 Cæsarem nobis cognitas, neque adhuc
 vi temporis aut rerum continuo orbe
 exesas vel dejectas atque obtritas:
 quarum constantiam tempus pruden-
 tiam usus comprobavit. Mitto quod
 supplicia illa fœda equuleos, cruceſ,
 ardentes laminas et prodigia cætera
 crudelitatis et stultiæ humanæ neque
 leges nostræ agnoscant neque un-
 quam fere agnoverint: si Druidas forte
 excipias et Romæ illius tyrannidem a
 cervicibus nostris ægre at fortissime
 depulsam. Ejus inquam Romæ quæ
 veterem superbia pravoque cultu su-
 peravit; et utinam meliora ejus af-
 secuta esset;—ac præterea paucissima
 quæ non legum sed temporum mo-
 numenta memoria rerum nostrarum
 detulit: statim enim fere ac pullulare
 incepissent denata sunt vel perdomita.
 Mitto quod non solum nocentes
 meminimus saltem homines esse, cuius-
 cunque gentis fuerint, sed neque per
 bis mille annos fere apud nos exti-
 tisse repertum fuerit illud majus ne-
 fas

fas. crimina per tormenta eliciendi
 quo pœna judicium antecedit et mi-
 nore suppicio aperte noxius quam
 innocentia et fortitudo viri plectitur
 falso criminis inter ignes tortoresque
 renitentis. Quanquam enim vitium fu-
 gisse virtutis loco sit atque princi-
 piū sapientiae caruisse stultitia, ma-
 jore nos animo decuerit esse atque
 altius sapuisse quam ut in his im-
 moremur. Fonte quidam libertatis
 omnia fluxerunt quibus incolumes,
 florentes, beati sumus, si quando su-
 mus. Ubi cunque autem est servitus
 cruciatus et sine lege modoque suppli-
 cia non longe absunt : vel si abfue-
 rint ipsam in se servitatem specta, quod-
 que simul est *corruptos civitatis mores* :
 alterum alterius necessatio causam ;
 nullus equuleus, nulla crux, nulla quæ
 in vitam corpusque sœvire possunt
 mala, non levia videri debent isti col-
 lata infamiae iisque miseriis quorum
 vis non enarranda in servitute con-
 tinetur. Nunquam igitur Anglicanum

b

fit

fit opto, aut si jam fuerit quamprimum desinat, ubi in columnis sit cuticula satis amplam credere libertatem: neque non torqueri, non equuleo imponi, Britones in privilegiorum censu teponant. Reputemus nos gloriae nos hominum liberorum ordini servando deberi: quæ multo potius in cruce ignibusve maiores nostri præoptassent quam inirosa servire.

Ad ea igitur me confero quæ magis libertati retinendæ faciant. Nostrum est ergo et vere nostrum JUDICIUM PARIUM judices habere ex ipsis rei assensu lectos; domicilio, quod et olim severius obtinuit, vicinos: ipsos inter se ac reo pares.

Horum non nisi unanimi consensu de capite civis Anglicani, de existimatione vel fortunis, de reculâ ut cunque exigua, ullum erat aliquandoi judicium. Et jam non adeo intercidit pulcherrimum institutum quin ad hoc quasi præsidium Libertatis columen Justitiae aram Innocentiæ Sapientiæque

tiæque oraculum maxima fere quo^{rum}
tidie deducantur.

Habemus utinam pristina virtute
at habemus saltem magnum illud
concilium SENATUS POPULIQUE
ANGLICANI: vetustate ante omnium
monumentorum fidem; quæ anti-
quissima tamen ei suffragantur. Et
hic quamvis cum egregi bonis et
sapientibus viris doleam in repræsen-
tationis tam defectivæ tam iniquæ
angustias arctatum populum, priscis
temporibus multo liberius suo jure
usum; quamvis producta ægre feram
tempora quæ annua sapiens vetustas
et fortis populi sanxerat libertas;
quamvis quod fidei fuerat comini-
sum et vigilante, atque etiam, ubi res
posceret, moderante populo, olim ad-
ministrari suevit, in mancipium cef-
fise indignar, nequeo non libentissime
Principia recordari ex quibus ejus se-
natus summa extitit cum pari for-
tuna virtus, cuius formam etiamnum
habemus. Et sane quæ duo res pa-
cem et liberum civitatis statum max-

Ime conturbent regia in uno potestas, et in pluribus nobilium æquor elatior spiritus, eas cum non visum esset sustulisse ita temperabamus ut nulla quod sciam mixta politica forma tam egregie fuerit librata. Et credo si ex iis quæ maxime præceluerint gentibus, Athenas Romam Lacædamona contuleris vetere libramine nostræ reipublicæ satis firmat, non modo divisas superaremus sed etiam conjunctas.

Tum vero etiam illud cogitandum — Romam nunc reges, deinde consules, postea tribunas militares, dictatores, decemviro; et demum iterum reges imperatoresque rexisse. Tanta subinde vicissitudo, ea calamitas, ea moles in se ruentis imperii dominium gentium Romam concussit, afflixit, solo denique æquavit: et quod deterius sit, et tamen fere semper usu venit, prius mores, quam Imperium, corrueunt. Athenas, post aureum illud at nimis breve, sapientiæ, virtutis, libertatis, sæculum, omnibus et pri-

privatum et publice bonis confertum
a Solone ad initia propemodum Peloponnesiaci belli aliquantum ultra centenum annorum spatium, sentimus optimi cujusque non nine paucos opibus fretos, aut eloquentia abutentes, optima sane re quæque nisi in bono viro perfecta esse nequeat, ita rexisse ut non magistratus sed domini viderentur. Et tamen pristina reipublicæ virtus in tantum etiam tunc invaluit ut Socratem gravissimum morem magistrum, Platonem, eundem fando et Scientia summum, Xenophontem et militari et politica et rerum domesticarum peritia suavissime fluentem, maximæ in cives suos et humandum genus benevolentiae et in divinis pietatis, ut Isocratis mitem illam et uberem et prope dixi cœlestem sapientiam, ut Phocionis constantiam et in rebus vel secundis vel adversis quos unice utrasque expertus est aquum semper animum; ut ad summum Demosthenis illud acumen, vim majestatem, illud jam casuræ libertatis.

tatis nunquam satis admirandum præsidium protulerit : magno argumento qualem fuisse rem publicam sit credendum cum et institutis et moribus et æqualitate civium vigeret, quæ tales viros corrupta protulerit : cuilibet civitati servandæ facile pares nisi quam Deus perdidisset. Qui nullam patitur vel optimis institutis legibus, vel civium consiliis, manuque stare nisi mores vel servaverit ipsa vel correxerit. Non igitur libertati imputanda Athenarum clades : cuius in summa libertate maxima eminuit virtus, parque Fortuna. Perturbatae civium æqualitati imputanda ; iisque causis quæ semper optimo civitatum generi maxime afferant pernicem. Luxui nempe et nimiæ felicitati. Hinc ambitus judicia invafit, in senatum grassatus est. Hinc opes factæ legibus potentiores ; neque amplius prima et perpetua et omnibus civibus communis, cura libertatis. Hinc postremum a populo ad paucos fluxit potestas : hique populi ctiam

eriam tum speciem rebus gerendis ferendisque legibus intulerunt: revera autem plebeculam rapacem, credulam, indocilem, sãvam, venalem quamlibet exigui, atque omnia vendentem: Et qui libentius *pessimorum hominum mancipia* in perdita degerent *republica* quam *optimorum* in salva et florentissima *concives*; neminemque fere suppicio afficerent nisi præstantissimos patriæ propugnatores.

Spartæ vero virtutes fere omnes repereris diu permansisse: sed tamen eo usque induratis moribus ut pleraque in vitia pervenerint et ne quid alieni cuperetur ne illa quidem propria fuerunt quæ natura maxime voluisset, conjugium et patrium nomen. Cæteræ vero præter has plerumque gentes antiquæ aut aperta tyrannide laborarunt—cujus summa sapientia vel stultissima libertate deterior, quid non portenti et fecit et passa est;—vel adeo temere sunt constitutæ ut potius diversa servitutis genera, diversa vitia, pravae, que

que rerum-publicarum species quam usquam vera res-publica esse videtur.

Recentiora et hodierna intuenti quam paucæ mentem incurunt veræ libertatis effigies. Quippe cum magna orbis pars sub tyrannide confessa squalleat eaque perpetuo et sine spe meliorum ferat, quorum cum liberi gentibus si aliquando aliquod simile accidit, tyrannorum sub potentia et quotidiana et æterna sint maximo habetur opprobrio: ut nil corruptissimæ reipublicæ sit timendum quod non isti patientur; non vicio depravati regiminis sed ipsius tum maxime cum perfectissimum sit natura.

Pudet dicere cui et quantæ hominum parti pro libertate sit bona servitus,—siquidem bona pestis dicenda sit, et summa felicitas aliquando non pati, semper vero debere, infortunium suisque tanquam alienis uti. Conjunctionem rempublicam septem provinciarum Hispaniensi jugo fere infra patrum

patrum memoriam ereptam quo nunc
 redactam? Ubi pristina ea libertas
 tam immortalibus gestis vindicata, tam
 magno, at nemo dixerit nimio, par-
 ta? An Genuensem adeamus senatem
 libertatem quæsturi. An Busti Cyr-
 nensis perserutabimur cineres, et in-
 sulæ rudera non sine nostro damno
 et nimine secunda fama infelici?
 Etiam paryæ at nobiles istæ respub-
 licæ (non enim mole sed animo vir-
 tutem verumque pretium sive atque
 metimus) nescio quo nunc evaserint
Luccensis et *marinenium* antiquissi-
 mæ. Ultra Pyrenæos an sit scanden-
 dum lacusque lemanus visendus si
 forte deliciæ generis humani et amor
 cœli, libertas etiam illic habitet?
 At quid extra necesse est; modo
 patrum similes simus? Nos suos a-
 lumnos, Britanniam suam Libertas esse
 voluit ac jussit. Non autem invitos
 non torpentes socordia, non inertia
 sepultos esse liberos jussit; neque
 enim possunt: sed bonos, et strenuos,
 et prudentes viros; qui sciant quanto

præ

præ libertate omnia sordeant ac nihil
 sint bona, imo in perniciem,
 sublata ea vertantur; quique et velint
 et certum habeat quo digna est stu-
 dio, constantia virtute, ejus sanctissima
 jura retinere; erectam vindicare; frau-
 de aut negligentia obscuratum in
 pristinum splendorem restituere im-
 mortale jubar. Et ubicunque ter-
 rarum quacunque gentium viola-
 tum jus civis Britannici fuerit, per-
 tinere id norint ad causam commu-
 nis libertatis atque dignitatis". Qui
 sibi gentem hanc nostram imperare
 velint: maximumque et pulcherrimique
 ducant regnum quo amor
 ille publicæ salutis, libertatem et vitam
 et bonis, amicis, affinitatibus, spei
 cæterarum rerum euilibet anteponens,
 quam latissime prolatetur. Hoc sal-
 tem scio: omnia Libertati adversa im-
 peria nobis et esse et semper futura,
 modo Britones simus, inimicissimi.
 Amica autem ut maxime quæque li-
 bera. Scio longe et honestius et tu-
 tius et utilius esse amicitiam inter
 liberos,

liberos, quam vi et metu invitatis imperandi consilium : id enim est vere lupum auribus ut aiunt ; cuius neque dimitendi videatur secura ratio neque retinendi sit copia. Et quo diutius, tanto damnosius ; et majore, quacunque viam inieris, malo. Scio denique longe diversam esse nostram ac aliarum gentium causam. Aliis vel in obscuritate vel infamia, iniuria consilia aut latere aut congrua gentis indoli censeri ; atque ideo minus in ore hominum versari : absit societateni servitus querere ceteris enim sive liberis sive servientibus ipsæ quo sunt animo ac moribus nuncunque servituræ. In nobis omnia ipso fulgore dignitatis olim partæ illustrari ; omnia conspici ; notari omnia : non victorias in nobis queri, quippe nil novi habentes non opum non regnorum infinita studia ; at sapientia et bonitatis constantiam potentia parem et fama etiam honestissima, majorem. Et abstinentiam ab omni non modo voluntate injusta lucrandi sed etiam

iis quæ suspecta sint. Et sicubi erravetimus non frigida malorum fo-
menta sed ea quæ cœlestis suadeat ra-
tio. Et ut multa aliis condonemus in
tuenda libertate; nobis autem ipfi ne
minimum, contra libertatem vel cívium
vel aliorum: cuius et opinio nunquam
impune læditur; quamque gens li-
berty si neglexerit latebit ipsa se pro-
dens.

Et mihi quidem cogitanti non sine
divina ope et singulari quodam fa-
vore maximisque majorum in pub-
licum meritis fieri potuisse videtur
ut quam rempublicam ætas nostra
vidit orbisque obstupuit, virique fere
omnium gentium sapientissimi in cœ-
lum laudibus et nuper et olim ex-
tulerint ullam tam diu habuissentur.
Regiam potestatem legibus cœquen-
dis sanctissima fide adstrictam a ju-
bendis autem nisi quas publicus con-
sensus elegerit tam provide ac non
minus sibi utiliter quam privatis et
populo universo circumscriptam: op-
timatum dignitatem populi vim, uni-
versac

versæ reipublicæ majestatem ex discordibus principiis velut cœlesti artificio apta atque librata. Regi qua homo est nihil permisum quod publicas res attineat; igitur nec injuriam posse ab eo fieri, nec pœnam aut mali aliquid in ipsum cadere: qua potestas est politica et constitutionis pars executiva illum judicare, illum judicia in actum deducere, illum leges enuntiare; illum ubique adesse civibus, omnia nosse, jura omnia justissime et sapientissime implere: Si quis injuste judicaverit aut aliud quid in rem publicam admiserit et contra constituta populi non regis mandato se tuebitur quod nullum esse potuit et frustra hominis jussa cui sit imposita corona causabitur. Optimates a tributis imperandis ut et ipsum regem semotos; et omnia rei pecuniariæ vel eorum quæ idem valeant levandi initia tantum a deputatis ab ipso populo proficii cui onus impositorum fit ferendum. Leges vero ipsas, communem maxime dico et scriptæ antiquiora
 C monu-

monumenta graves, æquæ, veneratio-
 ne pariter ac amore dignæ non
 a voluntate alicujus qui superiorema-
 se ferat oriuntur hic enim populus
 nullum superiorem præter unum
D E U M agnoscit: cujus nempe
 constitutione Rex ipse singulis et
 vel pluribus major universis mi-
 nor sit. Judicia sancta; a vi, me-
 tu, odio, amore, dolo, errore etiam
 fere quantum in humanis licere
 videatur veteri illo et pulcherri-
 mo patriæ instituto circumsepta: Ea-
 dem in auxilium omnibus aperta:
 eadem quæ habenda, agenda, pati-
 enda cuique essent non ex arbitrio
 sed legibus moribusque definitæ quæ
 eadem voce omnibus loquerentur
 semper. Quæcunque demum Deo ac-
 cepta, hominibus cara, publice ho-
 nesta, privatim bona, *univerfis utilia*
effe censeantur; si qua *virtus* si qua
 sit *laus* ea prope omnia mea sane sen-
 tentia,—neque mea tantum sed optimis
 judiciis et consensu maximo—Le-
 ges videntur Anglicanæ præ cæteris
 fere

fere omnibus amare atque completi: Ea hæreditas nobis a majoribus retinenda, ab inutilibus malisque figmentis repurganda, atque sanctissime tradenda posteris, saltem non deterior quam a patribus acceperimus, devenit.

Longum esset et prope infinitum, neque mei ingenii vel scientiæ omnes leges Anglicanas recensere; et multitudinem illam variamque sapientiam vel mirari satis nedum enarrare queam. Sed si ejus unquam jurisconsulti dominus, tanquam Scævolæ illius civibus unquam patuisset, ubi adiretur, ubi tanquam ad Delphicam sedem confluenter homines "suarum rerum incerti quos ille ope sua ex incertis certos compotesque consili dimitat, ut ne res temere tractent turbidas" quam id in legibus nostris aptum et verissime dictum et proprium videatur. Quæ enim unquam leges humanæ tam castæ, tam gravitatis plenæ tantâ auctoritate extiterunt ac olim nostræ? Quæ tam lites, calumnias,

vim, dolos, *ambitum* cæterasque rei-publicæ pestes oderint ac veterant omniō nescio: et diu sane his omnibus resistierunt; neque adhuc non resistunt.

Et olim sane sapientum domus, jurisprudentiæ hospitia atque scho-las, nobilium juvenum cœtus stipasse non miraculo nobis sed rubori forte cum jam aliquando desuevit esse debeat. Nempe ex illo uberrimo fonte instituta patria, mores, disciplinam, parere legibus constitutis et novas si qua opus esset ferre, si Patria ad id summum munus capessendum jussisset simul discebant. Seniores venerari, magistratus colere; libertatem et vere scire, et incorrupto amare, et fortiter retinere. Neque usquam fere in veteri nostra republica—hoc enim nomine omne justum imperium quod publicæ sit utilitatis definio— major modestia quam in potestate summa; neque major potentium in hu-miles amor, tenuiorum in optimates ex veteribus institutis et ex pub-

publico bono observantia reperietur. Corrumpere vero ac corrumpi maximis imperiis semper exitiosa adeo tum sæculo aliena ut legum-latores præterirent. Quingentis enim a Gulielmo primo ad Elizabetham annos neminem *ambitus* damnatum comperio; ac ne *reum* quidem: et multo difficilius invenires qui summa in republica munia summamque potestatem delatam vellent accipere quam qui æquo animo privati degerent. Denique, ut est *liberarum Gentium* præsertim sub initiis ingenium olim verissime obtinuit *legem Angliae* *legem esse misericordiæ*: quippe quæ vix delicta *sex septemve* eaque ferme a gravissimis capite puniret. At nos jam ultra *centum* et *sexaginta*: ut *octoginta novem* omittam in quo censu capitis pœna semel tantum delinquenti pateat. Quæ autem hæc et qualia! Aut *corrigenda* nobis aut *hostibus* relinquendo enarranda.

Nunc quoniam pleraque obsolevere multaque in pejus mutata saltem *Elementa quædam et PRINCIPIA*

LEGUM, usu atque auctoritate
MAXIMA vere dicta statui referre;
 et etiam *placita* quædam; et legis et
 æquitatis *regulas*: eaque ut plurimum
 non *probare*.—Principia enim saltem
 per se probant non probantur—sed
 adjunctis tum nostri sæculi tum pri-
 oris exemplis *illustrare* et quam fuerint
 in judiciis agnita, et quanti ponderis
 fructusque sint, *experimentis* allatis—
 quæ maxima rerum bonarum laus—
illustrare. Sed hæc si vita longior et
 propitius, quem expertus veneror, an-
 nuerit **DEUS**. Nunc tantum fasciculum
 obtuli neque magnum neque forte per
 otium versanti omnino inutile—otium
 enim juri et reipublicæ studentibus i-
 dem honestum et jucundissimum non
 in torpenti inertia aut difficultibus nugis
 vel qualicunque ineptiarum genere sed
 in mitiore et subinde variato, at in
 eundem *optimi* finem tendenti stu-
 dio præcipua ex parte positum reor.
 Quo autem pro posito et consilio, quo-
 que ordine, hoc qualecunque aggress-
 sus sim, breviter liceat aperire.

publico *bono* obſervantia reperietur. *Corrumperē* vero ac *corrumpi* maximis im-
periis ſemper exitiosa adeo tum ſæculo
aliena ut legum-latores præterirent.
Quingentis enim a Gulielmo primo ad
Elizabetham annos neminem *ambitus*
damnatum comperio; ac ne *reum* qui-
dem: et multo difficultius invenires
qui ſumma in republica munia ſum-
mamque potestatem delatam vellent
accipere quam qui æquo animo privati
degerent. Denique, ut eſt *liberarum*
Gentium præſertim ſub initiis ingenium
olim veriſſime obtinuit *legem Angliae*
legem eſſe misericordiæ: quippe quæ
vix delicta *ſex ſeptemve* eaque fer-
me a gravifimis capite puniret. At
nos jam ultra *centum* et *ſexaginta*: ut
cetoginta novem omittam in quo cen-
ſu capitis poena ſemel tantum de-
linquenti pateat. Quæ autem hæc
et qualia! Aut *corrigenda* nobis aut
huius relinquo enarranda.

Nunc quoniam pleraque obſolevere
multaque in pejus mutata ſoltem
Elementa quædam et **P R I N C I P I A**

LEGUM, usu atque auctoritate
MAXIMA vere dicta statui referre;
et etiam placita quædam; et legis et
æquitatis regulas: eaque ut plurimum
non probare,—Principia enim saltem
per se probant non probantur—sed
adjunctis tum nostri sæculi tum pri-
oris exemplis illustrare et quam fuerint
in judiciis agnita, et quanti ponderis
fructusque sint, experimentis allatis—
quæ maxima rerum bonarum laus—
illustrare. Sed hæc si vita longior et
propitius, quem expertus veneror, an-
nuerit DEUS. Nunc tantum fasciculum
obtuli neque magnum neque forte per
otium versanti omnino inutile—otium
enim juri et reipublicæ studentibus i-
dem honestum et jucundissimum non
in torpenti inertia aut difficultibus nūgis
vel qualicunque ineptiarum genere sed
in mitiore et subinde variato, at in
eundem optimi finem tendenti stu-
dio præcipua ex parte positum reor.
Quo autem pro posito et consilio, quo-
que ordine, hoc qualemque aggressi-
us sim, breviter liceat aperire.

Videor palam facturus, quanquam id neminem omnino latere paulo attentiore arbitrer, *jus nostrum* non recens natum sed inaccessæ vetustatis; non temere congestum sed pulcherrime ordinatum; non calliditate quadam ac minutula solertia sed *summa prudentia* constare, et ex intimis *naturae* ac *veritatis* fontibus haustum: denique, quod plerosque fere lateat, non *Charatis* traditum aut in *statutis* præcipue situm; non forte, non vi aut dolo fictum, sed maxima ex parte ex *jure naturali* pendere, ex sinu *libertatis* fluxisse, *justitiae adytis* adolevisse: publice comprobatum, ingenuum; spiritus, verique ut ut ita dicam, sanguinis et succi plenum; in se compositum, teres, rotundum. De lege denique Angliæ *communi* non esse temere neque falso dictum, eam esse *summam rationem*; Quod, nisi qui *principia obliqui* sunt aut parum didicerunt facile confitentur. Eos autem vel quod rem non quanti sit vere fructus, vel quod ferme infiniti laboris, vel quod juris-

con-

consultis tantum propriam crederent, plures opinor quam vellem arbitrari. At vero neque contemnendae utilitatis est nosse laudatissimarum legum et constitutionis per orbem fama clarissimæ fontes; neque infinita esse possunt aut obscura scientiæ alicujus principia; neque solis jurisconsultis liberae civitatis leges, generales saltem, notitia videntur percipiendæ.

Satis de proposito et fortasse nimium, videor dixisse: jam quo ordine hoc institutum hac secunda Editione fecutus fuerim censeo expoundendum.

Primo ordine alphabetico tantum principia et regulas recensere destinaveram: inque eo ut ipse testatur liber aliquantulum progressus fui ea autem ratione cui similem video in *proverbiis Rarium* egregium adhibuisse ut verbum quod mentem propositonis duceret idem sententiæ præiret non voces mere encliticæ. Paulo autem longius provectus videbar comprehendisse et si eousque non male alphabeticus

Videor palam facturus, quanquam id neminem omnino latere paulo attentiores arbitrer, *jus nostrum* non recens natum sed inaccessæ vetustatis; non temere congestum sed pulcherrime ordinatum; non calliditate quadam ac minutula solertia sed *summa prudentia* constare, et ex intimis *naturae* ac *veritatis* fontibus haustum: denique, quod plerosque fere lateat, non *Charatis* traditum aut in *statutis* præcipue situm; non forte, non vi aut dolo factum, sed maxima ex parte ex *jure naturali* pendere, ex sinu *libertatis* fluxisse, *justitiae adytes* adolevisse: publice comprobatum, ingenuum; spiritus, verique ut ut ita dicam, sanguinis et succi plenum; in se compositum, teres, rotundum. De lege denique Angliæ communi non esse temere neque falso dictum, eam esse *summam rationem*; Quod, nisi qui *principia obliteri* sunt aut parum didicerunt facile confitentur. Eos autem vel quod rem non quanti sit vere fructus, vel quod ferme infiniti laboris, vel quod juris-

con-

consultis tantum propriam crēderent; plures opinor quam vellem arbitrari. At vero neque contemnendae utilitatis est nosse laudatissimarum legum et constitutionis per orbem fama clarissimæ fontes; neque infinita esse possunt aut obscura scientiæ alicujus principia; neque solis jurisconsultis liberæ civitatis leges, generales saltem, notitia videntur percipiendæ.

Satis de proposito et fortasse nūmīum, videor dixisse: jam quo ordine hoc institutum hac secunda Editione secutus fuerim censeo expōnendum.

Primo ordine alphabetico tantum principia et regulas recensere desti-
naueram: inque eo ut ipse testatur liber aliquantulum progressus fui
ea autem ratione cui similem video in *proverbiis Rāium* egregium adhibuisse
ut verbum quod mentem propositi-
onis duceret idem sententiæ præiret
non voces mere encliticæ. Paulo au-
tem longius provectus videbar com-
perisse etsi eousque non male alpha-
beticus

beticus respondisset ordo seriens jam
immutandam et Principia atque etiam
magis regulas per capita et classes
methodo quodam artificio et systemati
propriore digerendas: quæ autem ita
digessi hæc sunt enimvero. *Regulae*
logicae quod artis ejus ab eximio cive
nostrate olim traditae *compendium* com-
plectitur; *Principia juris naturalis ju-*
risque gentium; *Regulae Politicae inte-*
riores; et *Legis Anglicanae communis*,
Principia Regulæque non, si pauca
excipias in alphabeticum ordinem pri-
ore libri parte relata, in quibus elegan-
tissimum *Commentariorum in leges An-*
glorianas methodum assumpsi; et praſ-
tantem ejus eximii operis meaque laude
omnino majorem auctorem, ferme per
totam hanc partem in testimonium
attuli: non in minima laude existimans
et simul ad fidem ratus pertinere et
in usum cessurum lectori quid et
unde ab isto viro mutuatus sim referre.
Cicerone et egregio cive nostrate
in iure naturali usus sum: *Vatellium*
in iure gentium secutus; *Beccarium* in
poli-

politiciis passim: Plutarchum, Aristo-
telem; Sallustium, Livium, Tacitum,
aliosque complures optimae nota cum
veteres tum recentiores scriptores
adhibui: ita tamen ut non testimo-
niorum in iis citandis religione me
adstringerem sed ut rationum fontes
et sappissime ornatum ex iis perqui-
rerem: verba non raro immutavi et
aliquando a mente ipsorum diversus
abii; aliquid vel ipso Socrate magis
venerandum memor.

Subtexui quaedam principia et regu-
las ordine a'phabetico, quae sic referri
non incommodum arbitrarer: et Co-
ronidis posui loco ex Sacra Scriptura
quaedam de moribus, legibusque et
officiis publicis.

Juris naturalis et Gentium et Poli-
ticae principia vix arbitror futurum
qui Legis Angliæ communis principia
ediscenti vel reminiscenti incongrua
aut ingrata existimet; aut non ferme
necessaria. Quod artis logicae com-
pendium in hujusmodi libello ediderim
aliquanto justius alienum videri poterit.

At

At forte non omnino videbitur re-
putanti quid ipse elocutus fuerit Ci-
cero: postquam juris Romani magnum
apud multos usum fuisse in uno Ser-
vio Sulpicio artem affirmaverit: sub-
jungit enim elegantissime simul et
gravissime ut solet, quid nunquam
effecisset solius juris scientia nisi eam
praetera didicisset artem quae doceret
rem universam distribuere in partes;
latentem explicare definiendo, obscuram
explanare interpretando; ambigua primo
videre deinde distinguere; postremo ha-
bere regulam qua vera et falsa judica-
rentur, et quae quibus positis essent,
quaeque non essent consequentia. Hæc
eius verba mihi non minus commode
citanda reor quam viro jure lauda-
tissimo Johanni Clerico: qui philoso-
phiae universalis, ut ego juris natu-
ralis legumque clavem arbitratus est
dialecticam; eaque causa libris ipsius
philosophicis eam præfixit: eodem ex
Cicerone testimonio usus. Neque sane
parva philosophiæ videtur pars sed fere
maxima juris naturalis politicae et legum
sci-

*entia, quorum elementa tradere sum
conatus.*

In *Principiis Juris Anglicani* ferme triennio ab hinc editis veritum me dixeram quod *Anglus Anglos de Legibus Angliae dicturus latiali sermone eoque barbariae fortasse quam vero latio proprio allocutus essem.* Et tum ejus consilii me auctores habere dixi maximos, antiquos, nostros cives summa legum lumina; quibus citandis abstinuisse ne magis arroganter defendere quam stulte vide rer propositum cepisse. Deinde, quod proprius attinere rebar, *maxima ea ipsa et regulas Latii ore plerumque locutas:* idque me arbitrari non sine gravibus causis a viris factitatum sapientissimis; primum ut ea sollempnitate enuntiata *infixa* mentibus haberent; alterum ut quasi togæ Romanæ inditis insignibus non intra linguæ nostræ limites et imperii, olim sane angustos, tenerentur, sed ut cives Romani olim, ubicunque terrarum incident civitatem reperirent et domi es-
sent

sent. Maxime autem ut p^{er}enni memoriæ pro dignitate ipsorum mandarentur: Cum Romanam viderent lingua et latissime pertinere et minime humanis vicibus obnoxiam; eaque se breviter, plane et graviter quæ vellent proferre posse.

Harum rationum cur me pœniteat neque hactenus per me ipsum sensi, neque ab aliis edoctus sum: neque video ea sic prolata utcunque rudia displicuisse: Quæ autem nunc universalis adjunxi juris principia addere mihi visa sunt ei vim consilio quod me in usum Romani sermonis impulit: cum enim fere eadem omnia sint argumenta, juris illius quod omnium gentium sit commune elementa volenti tradere quare ea utatur lingua, tum et alia propria; ut mittam cœtera multo aptius elegantiam Latinam induunt et s^ap^ee ipsius vel Livii vel Salustii vel Taciti et maxime Ciceronis verbis exprimi possunt; quod et passim ut jam recensui feci: et simili

d

de

de causa, tum vero quod affinitatem
quæ utriusque juri intercederet notare
vellem, quæ Justiniani instituta ver-
ba. Quasque sententias protulerunt,
nonnunquam etiam duodecem tabu-
larum, iis in ea parte quæ juri nos-
tro est dicata sum, neque raro usus.
In iuris autem nostri principiis La-
tine tradendis multa propriis verbis
destituta nemo mirabitur; quæ nos-
tris nuncupata nequaquam vitio erit
vertendum.

In *alphabetica* operis parte libello
usus sum qui Londini prodiit ali-
quot ab hinc annis sub titulo *prin-*
cipiorum legis et aequitatis.. Verba
autem ubi non necessario minus La-
tina viderentur non veritus sum me-
lius si possem vertere.

Ea quæ adjecissem notanda *aste-*
riscis, statui: sed inopinanti facta est
adjectio pars ipsa jam multo am-
plior.

Totum hoc opusculum, ut priore
in publicum emisso, neque frustra,

sum precatus, boni consulas oro bone
 lector: neque id, quod et tum præ-
 fatus sum, tam mei causa quam juri-
 ris et legum quas amore saltem si
 minus ingenio ac scientia complectar;
 quæquic hic ipsa tecum colloquentur.
 Scio ordini debito non parum adhuc
 deesse: neque mirum; cum non pau-
 ca scriberem forensibus officiis oc-
 cupatus; plurima thermis australibus
 dum matris optimæ valetudini eo la-
 borante morbo per quem nobis a-
 dempta est, affiderem; neque laudan-
 dæ satis neque unquam satis lugendæ
 si hæc ultima foret quam degimus
 vitam, neque spes melior et æterna
 superesset. Mihi vero, iterum testor,
 aliquid attulisse lucis, vel juri omnis
 ævi et populorum omnium communi
 vel nostris legibus optimis et claris-
 simis instar summi muneris ac prae-
 mii fuerit: ut quam privatam DEUS
 Felicitatem dederit et nunc ultra
 spes et vota tribuat ejus in publicum
 aliquid conferendo non immemorem

me

me ostendam voluisse et conatum esse,
utcunque res e venerit certe non pa-
rum.

Et vero huic præfatiunculæ ultimam
impositurus manum, quanquam ea
Juri Angliae communi fuerit dicata,
nequeo non reipublicæ causa lætari,
neque importuna arbitror in publico
gaudio lætitiae privatae hæc qualiacun-
que fore indicia, quod fortissimum
rei navalis Præfectum, causa ut in
Platonis republica, quo animo bel-
lavit atque vixit dicta, sententia ju-
dicum unanimis absoluerit: ea lux
veri justique omni triumpho honest-
tior *invitis nubibus offulsi*; eundem
egregium demonstrans ducem quem
vox civium libera mirifico consensu
et *civem et hominem optimum* olim
et semper comprobaverit. Idque per
curiam gaudeo factum valde diversi-
a lege communi ordinis morisque:
quo demonstratum est libertatem ve-
ritatemque in solo non maxime fel-
lici, et in omni enim vero posse ta-
men radices agere, et vel invidiosum
judi-

judiciorum genus populari et omni
laude dignissimo exemplo cohonestare
vigeat et indies crescat virtutis et
legem libertasque virtuti assidentium
amor publicæque cura concordiae.

(112.)
jato se hizieren que no
se podes el uno con
el otro. Por esto se
quebranta la unión de
EMISIÓN DEL CREDITO.
ESTRUCTURA DE LA MONEDA
COMPREHENDI-
DO

que se ha de tener en cuenta
que no se puede dar
en el CREDITO.

que se ha de tener en cuenta
que no se puede dar
en el CREDITO.

que se ha de tener en cuenta
que no se puede dar
en el CREDITO.

que se ha de tener en cuenta
que no se puede dar
en el CREDITO.

AC

D E
P R I N C I P I I S

- 1 PRINCIPIUM EST CERTISSIMÆ VERITATIS PER SE MANIFESTA ET INDIVISILIS COMPREHEN-SIO.
- 2 *Principia probant; non probantur.*
- 3 Contra negantem principia non est disputandum.
- 4 *Ignoratis principiis quicquid aliud discatur incertum, obscurum, mancum est: vagæ opinio-nis; non scientiae.*
- 5 *A principiis juris, cum sint effata rationis practicæ et in aeterna iustitia et veritate individuo inhaereant non receditur neque jure et reipublicae incolumi recedi potest: ruit quippe civilis societatis maxima pulcherrima et firmissima compages ubi ea elementa solvi caeperunt.*
- 6 *Principiorum uno violato conquaissantur omnia.*
- 7 *Colliso principiorum nulla esse potest: cum sit verum certo et necessario vero semper con-gruens.*

D E-

D E
R E G U L I S J U R I S.

- 8 Regulae seu placita sunt a positivo jure illata; aut a principiis juris ductae per analogiam consequentiae particulares; aut consuetudines in legibus speciales: ab his igitur receditur ubi aliter r. medium, juste petenti deesset aut injuria maneret impunita. vide Bacon. Reg. 12.
- 9 In collisione regularum publicum in pari genere privato antefertur; defensivum paenali; ad vitam facientia et libertatem iis quae rem duntaxat tutentur; et in universum ea quorum dignior sit materies placitis contrariis ferme anteferuntur quae materiem habent minus dignam. vide ibid.

I N D E X

I N D E X

A D

PRINCIPIA sive MAXIMA,

Cum juris universalis tum præcipue
Anglicani ordine Alphabetico.

A.

- 1 A Vé ab est dictio significativa termini a quo sicut usque termini ad quem et accipitur exclusive. *5 Co. 94. Sed et inclusivo sensu commode usurpari potest ut menti verbo utentium et legitimo effectui satisfiat.
- 2 A communi observantiâ non est recedendum; et minime mutanda quæ certam interpretationem habent. Co. Lit. 365.
- 3 A digniori fieri debet denominatio et resolutio. Wing.
- 4 A dignioribus est inchoandum. Co. Lit. 18.
- 5 A rescriptis valet argumentum. Co. Lit. 11.
- 6 A summo ad inferius non habetur ingressus neque auxilium, v. Fleta, b. 6. c. 1.

B

7 A

- 7 A verbis legis non est recedendum. 5 Co.
118.
- 8 Abeyance, v. Talis res.
- 9 Abbreviationum ille numerus et sensus est
accipiendus ut concessio non sit inanis. 9
Co. 48.
- 10 Absoluta sententia expositore non indiget.
2 Inst. 533.
- 11 Absurdum est affirmare reo credendum esse
non judici. 12 Co. 25.
- 12 Abundans cautela non nocet. 11 Cr.
6.
- 13 Accessorium non dicit sed sequitur. Co.
Lit. 152.
- 14 Accessorium sequitur naturam principalis.
3 Inst. 139.
- 15 Accusare nemo se debet. Hardr. 139.
- 16 Accusator omisso rationabili tempore non est
audiendus nisi se bene de omissione excusa-
verit, v. Mocr 817.
- 17 Actio Injuriarum } moritur cum persona.
Personalis }
- 18 Actio datur si quis arma gentilitia delevit
alii vel abrafit, v. 3 Inst. 202.
- 19 Actio est jus prosequendi in judicio quod
alicui debetur. Co. Lit. 281. vel proprie-
tatiusque ipsa prosecutio.
- 20 Actio unde agenti tantum damna peterentur
solvenda non datur nisi damnificato. Jenk.
Centur. 69.
- 21 Actio quælibet sua via procedito.
- 22 Actionum quædam in rem quædam in per-
sonem et mixtae quædam, v. Co. Lit. 284.
23. Actori

- 23 Actori incumbit onus probandi. *Hob.* 103.
probatio
- 24 Actus curiae neminem gravabit. *v. Jenk.*
Centur. 118.
- 25 Actus. DEI { nemini facit injuriam.
LEGIS { 5 *Co.* 87.
 { nemini est damnosus.
 { 2 *Inst.* 287.
- 26 Acta exteriora indicant interiora secreta.
8 *Co.* 147.
- 27 Actus incæptus cuius perfectio pendet voluntate partium *revocari* potest: si autem ex voluntate tertiae personæ vel ex contingenti *revocari* non potest.
- 28 Actus legitimi non recipiunt modum. *Hob.*
159.
- 29 Actus me invito non est meus.
- 30 Actus non facit reum nisi mens sit rea. *Inst.* 107.
- 31 Actus repugnans non potest in esse produci:
Plowd. 355.
- 32 Additio probat minoritatem. 4 *Inst.* 80.
- 33 Ad ea quæ frequentius accidentur jura adaptantur. 2 *Inst.* 137.
- 34 Adjournamentum eit diem dicere seu dare, *v.*
4 *Inst.* 27.
- 35 Ad officium justiciariorum pertinet unicuique coram eis placitanti justitiam exhibere
- 36 Ad proximum antecedens fiat relatio. *Jenk.*
180.
- 37 Ad rectum docendum oportet primum inquirere nomina. *Co. Lit.* 68.
- 38 Ad quæstiones facti non respondent judices ubi factum solummodo quæritur necne sit.

- 39 Ad questionem juris non respondent juratores
ubi factum jam constat in judicio et solum
quæritur jure sit factum necne.
- 40 Ad jus facto implicitum respondere possunt
juratores ut utrumque simul inventum
statuant, v. *Co. Lit.* 295.
- 41 Advocatus est ad quem pertinet jus, advo-
cationis ecclesiæ ut nomine proprio possit
præsentare. *Co. Lit.* 119.
- 42 Ædificare in proprio non licet quod alteri
noceat.
- 43 Ædificatio tua non impedietur ubi agitur
nuda tantum vicini ex prospectu delec-
tatio.
- 44 Æquitas in paribus rationibus paria jura
desiderat. *Co. Lit.* 24.
- 45 Æquitas est correctio legis generaliter latæ
qua parte deficit. *Plowd.* 375.
- 46 Æquitas est correctio legi adhibita propter
generalem sine exceptione comprehensionem.
Plowd. 467.
- 47 Æquitas est perfecta quædam ratio nulla
scriptura primitus comprehensa, v. *Co. Lit.*
24.
- 48 Æquitas est verborum legis sufficiens directio
cum una res solummodo cavetur verbis ut
omnis alia in æquali genere iisdem caveatur
verbis, v. *Principia leg. et æq.*
- 49 Æquitas sequitur legem. *Gib.* 136.
- 50 Æquum et bonum est lex legum. *Hob.*
224.
- 51* Æquitas nunquam contravenit legi. v. *Gr.*
L. 118.

- 52* *Æquitas quod vult conscientia ubi leges deficiant cogit et faciendum pro facto reputat.* v. Gr. L. 106. p. 75.
- 53* *Æquitati fraus præjudicat,* v. Gr. L. 122.
- 54* *Æquitatem qui vult præstet*
* *Æquitas uxoribus liberis creditoribus maxime favet*
- 55* *Æquitas vaga et incerta non est æquitas.*
- 56* *Æquitas culpam vel pœnam non intendit.*
* *Æquitas rem ipsam intuetur: de forma et circumstantiis minus anxia.*
- * —— *vult spoliatos vel deceptos vel lapsos ante omnia restituiri.*
- 57* —— *Non vaga aut incerta est sed terminos habet ac limites præfinitos.*
- 58* *Æquitas non vult res novas atque intusitatas inducere.* Gr. L. 118.
- 59* *Æquitas et lex communis ubi in eadem reversantur prior alia via agit sed non aliter sentit*
- 60* *Non facit jus sed juri auxiliatur.*
- 61* *Æquitatem tollit suppressio facti,* v. *Suppressio facti.*
- 62* *Æquitas vult omnibus modis ad veritatem pervenire*
- 63* —— *Supervacanea odit.*
- 64* —— *Nil statuit nisi in partes.*
- 65* —— *Ignorantiæ opitulatur; oscitantia non item.*
- 66* —— *in paribus causis paria desiderat jura.*
- 67* —— *rei oppignoratae redemptionibus favet.*
- 68 ——* *Non finit eum qui verum jus tenuit extremum persequi.*

- 69 ——* non sinit ut eandem rem dupliciti via
quis simul persequatur.
- 70* —— in odium spoliatoris omnia præsumet.
- 71* —— in eum qui vult summo jure agere sum-
mum jus intendit
- 72* —— non supplet ea quæ in manu orantis
esse possunt.
- 73* —— non medetur defectui eorum quæ jure
positivo requiruntur.
- 74* —— non tenetur adjuvare ubi non est nodus
dignus vindice. *Gr. L. 108.*
- 75* —— jurisdictiones non confundit.
- 76 —— neminem juvat cum injuria alterius.
- 77* —— æquitate nimis intensa nihil iniquius.
- 78* Æquitas nomine pœnæ constitutis remedii
um ex æquo ac bono præstat.
- 79* —— curiæ cancellariæ quasi filia consciencie
obtemperat secundum regulas curiæ.
Gr. L. 103.
- 80* —— pars est legis Angliæ. *Gr. L. 104.*
- 81* —— Erroribus medetur. *Gr. L. 112.*
- 82* —— casibus medetur. *Gr. L. 120.*
- 83* —— defectus supplet. *Gr. L. 112.*
- 84* —— nunquam liti ancillatur ubi remedium
potest dare. *Gr. L. 116.*
- 85* —— vult donum quod alteri obsit ex
causa æque favorabili esse ac id quod aufert.
Gr. L. 121.
- 86 ——* opitulatur ubi pensationi damni locus
est. *Gr. L. 123.*
- 87* —— naturam rei non mutat. *Gr. L. 92.*
- 88* —— liberationi et seizinæ favet. *Gr. L.*

- 89 AEQUITAS VERITATIS FILIA
BONITATIS ET JUSTITIÆ
SOROR.
- 90 Æstimatio præteriti delicti ex post facto
nunquam crescit. *Bacon.*
- 91 Affection tua nomen imponit operi tuo. *Co.*
Lit. 177.
- 92 Affinitas dicitur cum duæ cognationes inter
se divisiæ nuptiis copulantur et altera ad
alterius fines decedit. *Co. Lit.* 157.
- 93 Agentes et consentientes in quibusdam pari
pœna plectentur. 5 *Co.* 80.
- 94 Alienigena est alienæ gentis seu alienæ li-
geantiæ. 7 *Co.* 16.
- 95 Alienatio est alienum facere; vel ex nostro
dominio in alienum transferre. *Co. Lit.*
118.
- 96 Alienatio licet prohibeatur consensu tamen
omnium quorum in favorem est prohibita
fieri potest. *Co. Lit.* 98. v. quilibet potest
renuntiare, &c.
- 97 Alienatio rei præfertur juri accrescendi.
Co. Lit. 183.
- 98 Alimentorum nomine venit vietus, vestitus,
habitatio. 2 *Inst.* 17.
- 99 Aliiquid conceditur ne injuria maneat impu-
nita quod alias non concederetur. *Co. Lit.*
197.
- Aliter puniuntur, &c. v. Magistratum, pa-
rentem.
- Aliud est possidere, v. Possessio.
- 100 Allegans contraria non est audiendus. *Jenk.*
Cent. 116.
- 101 Allegans

- 101 Allegans turpitudinem suam non est audiendus.
- 102 Allegari non debuit quod probatum non relevat. *1 Ch. Ca. 45.*
- 103 Ambigua responsio contra proferentem est accipienda. *10 Co. 59.*
Ambiguum placitum interpretandum contra proferentem. *Co. Lit. 303. b.*
- 104 Ambiguitas verborum latens verificatione suppletur; nam quod ex facto oritur ambiguum verificatione facti tollitur. *Bacon.*
- 105 Ambiguitas verborum patens nulla verificatione excluditur.
- 106 ANGLIÆ JURA IN OMNI CASU LIBERTATI FAVENT. *v. Fortesc. c. 42.*
- 107 Animalia fera si facta sint mansueta et ex consuetudine eunt et redeunt, ut cervi cygni, &c. eosque nostra sunt quamdiu habeant animum revertendi. *7 Co. 16.*
- 108 Animus hominis est anima scripti.
A non posse ad non esse sequitur argumentum necessario negativè licet non affirmativè. *Hob. 336.*
- 109 Applicatio est vita regulæ. *2 Bulf. 79.*
- 110 Appellatione fundi omne ædificium et omnis ager continetur. *4 Co. 87.*
Aperte impossibilia, *v. Calumniam.*
- 111 Arbitrium est judicium. *Jenk. Cent. 137.*
- 112 Arbitrimentum est boni viri judicium secundum æquum et bonum, *v. 3 Bulf. 64.*
- 113 Arbor cum crescit; lignum cum nescit crescere, *v. 2 Bulf. 82.*
- 114 Ignotas

- 114 Ignatas et obscuras res in lucem rationis
Argumenta proferunt et reddunt splendida,
v. Co. Lit. 395.
- 115 Argumentum ab impossibili plurimum valet
 in lege. *Co. Lit. 92.*
- 116 — Ab auctoritate fortissimum in lege, *v.*
 254.
- 117 — a divisione fortissimum. 6 *Co. 60.*
- 118 — ab inconvenienti validum. 258.
- 119 — a majori ad minus negativè non valet ;
 valet e converso. *Jenk. 281.*
- 120* — a minori ad majus affirmativè non
 valet ; e converso valet.
- 121 A simili valet in lege. *Co. Lit. 191.*
- 122 Arma in armatos sumere jura finunt.
- 123 Armorum appellatione et sustes et lapides
 continentur et quicquid vi inferendæ facit,
v. Co. Lit. 162.
- 124 Ars fit quod a teneris primum conjungitur
 annis. 3 *Ins. Epil.*
- 125 Aucupia verborum sunt judice indigna au-
 thoritates philosophorum medicorum, et
 poetarum sunt in causis allegandæ et tenendæ.

B.

- Benedicta expositio, *v. Expositio.*
- 126 Beneficium non datur nisi officio præstando,
v. Hob. 148.
- Benigne faciendæ, *v. Interpretationes*
- 127* Beneficium clericale omnibus patet ubi
 pœna capitalis ex statuto inducitur; nisi
 expresse tollatur.

128 Bene-

- 128 Beneficium principis debet esse mansurum.
Jenk. Cent. 168.
- 139 Benignior sententia in verbis generalibus
 seu dubiis est præferenda. 4 Co. 13.
- 14 Bis idem exigi, *v.* Satisfactio.
- 14 Bonæ fidei possessio, *v.* Possessio.
- 14 Boni judicis, *v.* Judicis.
- 14 Bonum defendantis, *v.* Causa.
- 14 Bonum necessarium, *v.* Necessitatem.
- 129 Breve judiciale debet sequi suum originale,
v. Jenkins 292.
- 14 130 Breve judiciale non cadit defectu formæ.
Jenk. Centur. 43.
- 14 131 Brevia tam originalia quam judicialia pa-
 tiuntur Anglica nomina. 10 Co. 132.
- 14 Brevis via, *v.* Exempla.
- 14 132 Breve ita dicitur quia rem de quo agitur et
 intentionem petentis breviter enarrat.

C.

- Capitulum, *v.* Ecclesia
- 133 Carcer ad homines custodiendos non ad
 puniendos datus.
- 14 134 Casus fortuitus { non Sperandus
 Supponendus
- 15 135 Casus omissus dispositioni communis legis
 relinquitur. 5 Co. 37.
- 15 136 Caveat emptor caveat venditor.
- 137 Causæ dotis vitæ libertatis sunt inter favor-
 abilia in legi. *Jenk.* 284.
- 13 Causa ecclesiæ, *v.* Eccles.
- 13 138 Causa et origo est materia negotii. 1 Co. 99.
 Causa

Causa spiritualis, v. Ecclesia.

139 Causa vaga et incerta non est causa, v.

3 Co. 37.

Publica, v. Publicum.

140 Catalla juste possessa injuria amitti non possunt, v. Jenk. 28.

141 Catalla reputantur inter minima in lege.

142 Certa debet esse intentio et narratio et certum fundamentum et certa res quæ deducitur in indicium. Co. Lit. 303.

143 Certum est quod certum reddi potest. 9 Co.

47.

144 Cessa regnare si judicare non vis, v. Hob.

153.

145 Cessante causa cessat Effectus
Causatum } 11 Co. 49.

146 Cessante primitivo cessat quod ab eo derivatum pendit; v. Co. Cop. sec. 24.

147 Cessante ratione legis cessat ipsa lex. 8 Co.
346.

148 Chacea est ad communem legem reg. Brev.
80.

149 Charta de non ente non valet. Co. Lit. 36.

150 Charta est legatus mentis. Ibidem.

151 —— non est nisi vestimentum donationis. Ib.

152 Chartarum super fidem mortuis testibus ad patriam [vel ad ipsarum antiquitatem] recurendum. Co. Lit. 6.

153 Chartæ munimenta dicuntur quia hæreditatem muniunt. 4 Co. 153. v. Traditione, generalia. 4.

154 Circuitus est evitandus. 5 Co. 31.

155* —— in lege odiosus.

156 Citatio est de jure naturali. Ca. B. R.
W. 3, 453.

157 Ci-

- 157 Citationes non conceduntur prius quam exprimatur qua de re fieri debeat citatio.
12 Co. 44.
- 158 Civitas et urbs in hoc differunt quod incolæ dicuntur civitas urbs vero complectitur ædificia. Co. Lit. 109.
- 159 Clam delinquentes magis puniuntur (in civilibus aut minoribus rerum crimina-
lium) quam palam : nonnunquam itidem in capitalibus secreta vi apertæ æquipol-
lent, v. 1 Co 127.
- Clerici. v. Ecclesia.
- Clausula generalis, v. Generalis clausula;
- 160 Clausulæ inconsuetæ semper inducunt sus-
pcionem. 3 Co. 81.
- 161 Clausula vel dispositio inutilis per præsump-
tionem remotam vel causam ex post facto
non fulcitur. Bacon.
- 162 Clausula derogatoria non impedit quo minus
ab eadem potestate res dissolvantur qua
constitutæ fuerunt. Bacon.
- 163 Cognomen majorum est ex sanguine tractum;
agnomen extrinsecum. 6 Co. 65.
- 164 Cogitationis pœnam nemo meretur princip.
- 165 Cohæredes una persona censentur propter
unitatem juris quod habent. Co. Lit.
163.
- 166 Collegium est societas plurium corporum
simul habitantium. Jenk. 229.
- 167 Commerciū jure gentium commune esse debet et
non in monopolium et privatum paucorum
quaestum converti. 3 Ins. 181.
- 168 Commodum ex injuria sua nemo habere
debet v. nemo lucrabitur. Jenk. 161.
- 169 Com-

- 169 Commenda est facultas recipiendi et retinendi
beneficia plus uno simul a jure positivo
generali discrepans, v. *Moor* 905.
- 170 Communis error facit jus. 4 *Ins.* 240.
- 171 Communis opinio aliquando plurimum in
legibus valet. *Co. Lit.* 186.
- 172 Compendia nimia loco dispendiorum habet o,
v. *Co. Lit.* 305.
- 173 Compromissarii sunt judices. *Jenk.* 128.
- 174 Conatus quid sit non definitur in jure. 2
Bulf. 277. 6 *Co.* 42.
- 175 Concessio per regem super re certa causa que
cognita et præcipue idonea fieri debet, v.
9 *Co.* 46.
- 176 Concessio versus concedentem late interpre-
tanda ut plene habeat effectum, v. *Jenk.*
279.
- 177 Concordia res parvæ crescunt et opulentia
lites. 4 *Ins.* 76.
- 178 Conditio dicitur cum quid in casum incer-
tum confertur. *Co. Lit.* 201.
- 179 Conditio *beneficialis* quæ statum fulcit vel
interesse alicujus benigne interpretanda:
odiosa autem quæ statum destruit stricte:
ut non amplius efficiat quam necesse sit per
vim legis mentisque conceptis verbis
enuntiatæ, v. 8 *Co.* 90.
- 180 Conditio præcedens adimpleri debet prius-
quam sequatur effectus. *Co. Lit.* 201.
- 181* Conditiones præcedentes stricte interpre-
tandæ sed non ita de subsequentibus ubi
penitentiæ damni est locus.
- 182* Conditio præcedens a subseguente in hoc
differunt quod illa rem præit et adimpta
C supponitur

Supponitur prius quam id nanciscare cui præfixa sit conditio: hæc vero rem supponat prius in manus deuentam et ex subsequenti vero amissum iri conditione non ad tempus debito modo præstita.

183*. Conditio ad liberum tenementum extinguendum non nisi ex charta placitari debet.

184 — partim extincta in omnibus extinguitur. *v. Matr.*

185 Confessio sine vi metu aut fraude facta in judicio omni probatione major. *Jenk. 102.*

186 Confessum pro judicato habetur, *v. 11 Co. 30.*

187* Confirmatio est possessionis jure defectivæ per eos quorum jus est ratihabitio.

188 Confirmare est quod prius infirmum erat firmum facere. *Co. Lit. 295.*

189 Confirmare nemo potest priusquam jus ei acciderit. *10 Co. 48.*

Confirmat usum qui abusum tollit. *Moor. 764.*

190 Confirmatio omnes supplet defectus ubi aliquid sub sit in quodagat, *v. Co. Lit. 295 b.*

* Confirmatio alicui rei quod non habet is cui confirmatur neque jure neque injuria aut ullum in eam rem jus titulumve perinde irrita est ac si similis esset defectus confirmantis, *v. ibid.*

191* — Nulla est doni ubi quod præcesserat donum nil in donatum contulit vel sui vel concessoris defectu, *v. ibid.*

192 Consan-

- 192 Consanguineus est quasi eodem sanguine
natus.
- 193* Conscientia est sibi aliquid factum aut cogitatum eo modo scire ut quæ sit ejus congruentia recto quæve discepantia cognoscas vel absolute vel quantum ad te pertingat.
- 194 Consecratio est, v. Ecclesia.
- 195 Consensus est voluntas multorum ad quos res pertinet simul juncta. *Dav. 48.*
- 196* Consensus animorum non corporis solummodo conjunctio facit matrimonium.
- 197 Consentire matrimonio non possunt ante annos nubiles. *6 Co. 22.*
- 198* Consensus legalis non est nisi ubi ambo contrahentium alter alteri possit consentire et juste legitimeque consenserit.
- 199 Consensus tollit errorem. *Co. Lit. 126.*
- 200 In majoribus delictis consentientes et agentes pari poena plectuntur. *5 Co. 80.*
- 201 CONSILIA MULTORUM IN MAGNIS ADHIBENDA, v. 4 *Ins. 1.*
- 202* DE MAJORIBUS OMNES LEGES AUTEM ET LIBERTAS MAXIMA.
- 203 Consortio malorum malum facit. *Moor. 817.*
- Constructio legis, v. Lex.
- 204* Consuetudo est bonus rationabilis continuus certus et communis loci alicujus usus cui memoria hominis non currat in contrarium. v. *Lit. sec. 169. Co. Lit. 113. Dav. 33. Blackf. B. 2. c. 17.*

- 205* *Consuetudo totius Angliae est lex totius Angliae communis.*
- 206* *Consuetudo alicujus loci lex est ejus loci specie diversa; sed non in genere contraria, v. Blackstone supra.*
- 207* *Consuetudo maneriorum domini voluntatem regit, v. C. C. Cap.*
- 208* *Consuetudo semel reprobata non potest amplius induci. Dav. 38.*
- 209 *Consuetudo neque injuria oriri neque tolli potest.*
- 210 **CONSUE TU DO NON PRÆ JUDICAT VERITATI**
- 211 *Consuetudo contra rationem introducta potius usurpatio quam consuetudo appellari debet. Co. Lit. 113.*
- 212 *Consuetudo debet esse certa; nam incerta pro nullis habentur. Dav. 33.*
- 213 *Consuetudo intercedit legim non scriptæ et legem scriptam interpretatur si lex sit generalis, v. Jenk. 273.*
- 214 *Consuetudo ex certa causa rationabili usitata pars communis legis fit specialis, v. Lit. sec. 169.*
- 215* *Consuetudo optima legum interpres, v. 2 Inst. 18.*
- 216 *Consuetudo altera lex et profecto melior, v. 4 Co. 21.*
- 217* *Contra consuetudinem turpium æterna auctoritas.*
- 218* **CONSUETUDO POPULI ANGLICANI ET COMMUNIS LEX LIBERTAS.**
- 219 *Consuetudo Libertatem destruens nulla ullibi potest valere.*
- 220 *Consuetudo specialis non loco neque natura*

- tura in universum valens sed qualis manerii, vicive aut de hæreditate, vel similibus non in consequentiam trahitūr extra loci limitis, v. 3. *Keb.* 499.
- 221 Consuetudines speciales stricte sumendæ, v. *Jenk.* 83.
- Consuetudines commercia in arctuis redigentes vel libero artificum juri, quantum ad locum speciatim pertinet aliquem contrariæ strictissime accipiendæ ut per quam graves et subdiosæ enim vero. *I P. W.* 183.
- 222* *Consuetudo generalis vel sine placitando ipsa loquitur.*
- 223 Consuetudo specialis placitanda. *UT*
- 224 *Contemporanea Expositio est optima.* 2 *Inf.* 31.
- 225 *CONTRACTUS ex turpi causa vel contra bonos mores nullus,* v. *Hob.* 167. *NISI IN QUANTUM REOS PREMAT.*
- 226 In Contractibus oportet ut intersit mutuum principia.
- 227 Contractus matrimonii, v. *Matrimonium.*
- 228 Contrahentes pares facit par scientia cæt. v. *Uxor Infans.*
- 229 Contra negantem principia non est disputandum.
- 230 *CONTRA VERITATEM,* v. *VERITAS* Contraria allegans, v. allegans contraria.
- 231 Contrariorum contraria est ratio, *Hob.* 344.
- 232 *Convicia si irascaris divulgas; spreta exolescunt.* 3 *Inf.* 198.
- 233 Convitum convitio tegere est lutum luto. *I Bulf.* 86.
- 234 Copulata verba acceptationem indicant eodem sensu.

- 235* Copulatis verbis quod allegatum est si alterutra pars vera sit suffici probatio : *disjunctive* vero quod allegatur ex utraque simul parte est probandum constare. Nam ubi duo conjunctim afferuntur in aliquem scit is utrumque defendendum disjunctive vero si afferantur nescit utrum et certa res oportet in indicium ducatur.
- 236 *Corpus humanum non recipit aestimationem.* Hob. 59.
- 237 CORRUPTIO OPTIMI EST PESSIMA. Optima vero in se LIBERTAS, RELIGIO, LEGES, PARLIAMENTUM.
- 238* CORPUS CORPORATUM seu collegium nisi regiis constitutionibus non potest existere, v. Black's Com. B. I. Ch. 18. haec et subsequentia.
- 239* ————— Non habet hæredes neque executores neque mori potest.
- 240* ————— Neque in lite fisti neque utlagari, neque bona forisfacere neque attinctum pati, attornatum facere, neque excommunicari potest qualibet ex integrantibus partibus dissoluta tota dissolvitur.
- 241* Corporatio jam subsistens cui nova ceditur charta eam vel ex toto vel *ex parti pro libitu* potest usurpare. 3 Bur. 1656.
- 242* Neque judicium de amotione magistratum corporis corporati ipsum dissolvit et multo minus nominis mutatio ei corpori primitus affixi. 3 Bur. 1871.
- 243* Ubi potestas leges pro re nata ferendi parti corporis per chartam constitutionis conceditur

ceditur ea pars utpote quæ non totius sit
repræsentativa, non potest quod totius sit
jus exercere. *Ipsa* vero *corporatio* potest.
in partem sui *representationem* totius trans-
ferre. *Bur.* 1837.

244* Nemo *invitus adigi potest ut pars fiat* alicu-
jus corporis corporati. *Bur.* 2199.

245* Corpus corporatum ex uno potest consistere,
v. Rex.

246 Sodales legem quam volent, dum ne quid
ex publica lege corrumpant, sibi ferunto.

247* Si quid universitati debetur singulis non
debetur ne que quod debet universitas
singuli debent.

Coronator, v. Homicidium.

248 Crescente malitia crescere debet et poena.
2 Inst. 479. vel remedium præveniens.

Crimen falsi, *v. Falsarius.*

Crimen læsæ majestatis, *v. Proditio.*

249 Cuilibet in arte sua est credendum. *Co. Lit.*
125.

Cujusque rei potissima, *v. Principium.*

Cujus est dare, *v. Dare.*

Cujus est divisio, *v. Divisio.*

Cujus juris est principale, *v. Principale.*

Cujus est solum, *v. Solum.*

Cui pater est populus, *v. Spurius.*

Culpa est, *v. Manutenentia.*

Culpæ poena, *v. Poena.*

Cum adsunt testimonia, *v. Testimonia.*

Cum confitente, *v. Rex.*

Cum duo inter se pugnantia, *v. Testamen-*
tum.

Custos.

- 250 **Custos corporis cujusque infantis, v. Infans.**
- 251 **Culpa vel pœna ex æquitate, v. Æquitas.**
- 250 **Cui plus licet quam par est plus vult quam licet.**
- 251 **CURIA PARLIAMENTI QUÆ ex REGE et PROCERIBUS et COMMUNITATE constat, vel vera repraesentatione totius communitatis, POPULI ANGLICANI est CURIA, infra terminos suos SUMMA et omnia jure potest quæ naturæ aut rationi aut DEI LEGIBUS aut ipsius CONSTITUTIONI non sint contraria.**
- 252 **CURIA DOMUS PROCERUM est summa ex provocacione curia judiciaria.**
- 253 **CURIA CANCELLARIAE est proxima a domo procerum curia et æquitatis dispensatrix.**
- 254 **CURIA REGIS coram ipso REGE, est secundum domum procerum proxima communis legis curia; ut cancellaria æquitatis; custosque est legum, Custos Libertatis, famæ vitæ corporisque civium; magistrorum, exemplar justitiæ, lumen reipublicæ, salus et pax sub DEO regni: omnia de vi, omnes injuriarum actiones secundum judicium parium et legem terræ cognoscit; oppressis auxiliatur timentibus succurrit, infirmos sustentat potentissimos coercet, v. Blackf. B. 3. c. 4.**
- 255 **CURIA COMMUNIUM PLACITORUM actiones reales cognoscit et placita communia inter**

inter cives dirimit secundum leges mo-
remque bonum et antiquum regni.

CURIA SCACCARIAE præcipue fisco invigi-
lat et partim ex communi lege agit ; par-
tim idque divise æquitatis est curia.

256 **CURIA PARLIAMENTI** sive *senatus*
populusque Anglicanus curia cancellariæ,
curia regis sive de banco itemque curia com-
munium placitorum et scaccarii non ex
scripto sunt sed ex communi lege.

257 Curia non debet deficere in justitia. 9 Co.
83.

258 Cujus curiæ est lex curiæ specialis *in quan-*
tum legi generalis non contraveniat
Curiosa interpretatio, v. Interpretatio.

D.

259 Da tua dum tua, v. Testamentum:

260 Damnum sive injuria esse potest.

261 De non apparentibus et non existentibus
eadem est ratio.

262 De minimis non curat lex.

Debet esse finis, v. Lis.

Debet quis juri, v. Jus lex.

263 Debitum et contractus sunt nullius loci.

7 Co. 3.

264 Debitor non præsumitur donare. Jur. Civ.

265 Debile fundamentum, v. Fundamentum.

266 Decimæ, v. Ecclesia.

De jure decimarum, v. Ecclesia.

267 Decreta conciliorum non ligant regem ne-
que populum nostrum

Deficiente

Deficiente uno sanguine, v. Hæres.

De fide et officio judicis, v. Judex.

De gratia speciali, v. Rex.

268 Decretum est sententia *legitime* lata de re
in lite positâ.

269 Delegata potestas non potest delegari. 2
Inst 597.

270 DELIBERANDUM DIU QUOD STATUEN-
DUM EST SEMEL.

Delinquens, v. Pœna.

Delicta, v. Pœna.

De minimis, v. Lex.

De molendino, v. Prohibitio noctumentum,
&c.

De morte hominis, v. Judicium.

Denominatio, v. Placitum,

De nomine proprio, v. Nomen.

De nullo quod est sua natura indivisible, v.
Dos.

Derivativa potestas, v. Potestas.

Designatio justiciariorum, v. Justitiarius.

Designatio unius, v. Interpretatio.

De grossis arboribus, v. Ecclesia.

De similibus, v. Regul. rationis.

DEUS solus hæredem, v. Hæres.

DEUM esse, v. Lex.

Dies dominicus, v. Religio.

Difficile est ut unus vicini duorum sustineat,
v. 4 Co. 118.

Dignitates, v. Nobilitas.

Dilationes, v. Lex.

Discontinuare, v. Feudum.

271 DISCRETIO est per LEGEM discernere quid
fit justum: et non hominis est privata sed
legum, v. 10 Co. 140.

Discretio

Discretio privata, v. Judex.

Disparata, v. Reg. rationis.

272 *Dispensatio est mali prohibiti PROVIDA RELAXATIO, NECESSARIA, et UTILITATE PUBLICA pensata : solusque POPULUS ejus solius causa facta esse debet judicare debet aut potest recte et jure sit factum an contrario.*

273 *Dispensatio quasi ex regia prerogativa aut alia quævis ex arbitrio neque publico iudicio subjicienda, est vulnus legis communis, libertatis bonorumque omnium, v. Dav. 69. et statutum declarator : juris et liber- tatum. I W. & M. sess. 2. cap. 2.*

Dispositio interesse futuri, v. Hæreditas.

Distinguenda sunt tempora, v. Reg. rationis

Disseizina, v. Hæreditas.

Diffimilia, v. Regul. rationis.

Divide et impera, v. Imperium.

Divinatio, v. Interpretatio.

Divisio non fiat, v. Reg. rat.

Divortium, v. Vir Matrim.

274 *Dolus est aliud simulantis aliud in fraudem alterius agentis, v. Lane. 47. Cœ. de Offic.*

275* *Dolus circuitu non purgatur. Bacon.*

276 *Dolosus versatur in generalibus. 2 Co. 34.*

Dominus, v. Tenens, rex, servus.

Domus, v. Libertas.

277 *Dona clandestina sunt semper suspicioſa, v. Twinnes case. 3 Rep. 80.*

278 *Donatio quælibet ex vi legis fortitur effec- tum.*

279 *Donatio-*

- 279 *Donatio principis, v. Rex.*
- 280 *Donator nunquam definit possidere antequam donatarius incipiat possidere.*
Dyer 281.
- 281 *Donationum aliæ perfectæ. v. Hæreditas.*
- 281 *Donatio perficitur possessione accipientis.*
Jenk. 109.
- 282 *Dormiunt aliquando, v. Lex.*
- 282 *Dos rationabilis vel legitima est cujuslibet mulieris de quoconque tenemento tertia pars omnium terrarum et tenementorum quæ vir suus tenuit in dominico suo ut de feodo tenenda post mortem viri durante termino vitæ superstitis uxoris. v. Co.*
Lit. 336.
- 383 *Dos de dote peti non debet. 4 Co. 122.*
- 284 *Doti lex favet.*
- 285 *Sponte virum mulier fugiens et adultera facta.*
- 286 *Detectio aut patefactio verio remedium trahit,*
v. Gib. Rep. 227.
- 286 *Duo sunt instrumenta, v. Reg. ration.*
- 286 *Duplicationem possibilitatis, v. Possibilitas*
- 286 *Durities quæ vis est et injuria omnia, v.*
- 286 *Feoffamentum.*

E.

Eadem causa, v. Ecclesia.

Eadem mens præsumiter regis, v. Rex.

Ea

Ea est accipienda interpretatio, v. Interpretatio.

Ea quæ in curia nostra, v. Executio.

Ecce modo, v. Uxor.

287 Ecclesia est domus *quasi* mansionalis omnipotentis DEI, non enim revera in templis manu elaboratis habitat DEUS cœli enim solium immensitatis ejus et scabellum pedum et æternitatem habitat ejus majestas at qua colitur mente pura ibi uberrima efficacia bonitatis, ibi bona mentis et cœlestis spei afflatus, velut illustrat domum summus omnium pater familias, v. 3 Inst. 64.

288 Ecclesia plene sumpta, sensu religionis christianæ est cætus Christi fidelium mente pura ubivis et quomodocunque coalentium.

289* Ecclesia sensu legis est cætus hominum Christum profitentium quibus cœsta jura et officia et requisita certa ad suscipiendum ea jura leges imponunt ubi de ecclesia leges loquuntur arctiore hoc sensu intelligendum nisi sensus necessarius aut expressa verba aliò ferunt.

290 Ecclesia fungitur vice minoris; Co. Lit. 341.
— est infra ætatem et in custodia domini regis. 11 Co. 49.

— non moritur. 2 Inst. 3.

291 Ecclesiasticæ decimæ sunt pars decima annuatim surgentis proficui prædiorum; aut ea vestientium sive pecorum volatiliumve sive graminum sive frugum quarum libet

D

aut

aut sylvæ annuatim cœduæ, aut ex labore
operaque personali annuatim emergentis
liquidi proventus prima *prædialia* di-
cuntur; secunda species *mixta*; tertia
autem *personalia*, v. *Blacks.* 2. ch. 3.

292 Decimæ de canonica institutione perti-
nent ad personam.

293 De jure decimarum originem ducentium ex
jure patronatus cognitio ad legem com-
munem spectat, v. *Godb.* 63.

294 Et vero decimæ non debent solvi ubi non
est annua renovatio; et ex annuatim
renovantibus simul et semel, v. *Cro. Jac.*
42.

Eas autem ecclesia ecclesiæ solvere non debet.
Ex decimis decimæ non debent solvi.

295 Ecclesiasticis coram judicibus eadem causa
diversa ratione ventilatur ac coram sæcu-
laribus.

296 Ecclesiastici aut (quod eodem redit quantum
ad hæc pertinet) clerici—non ponantur
in officiis. *Co. Lit.* 96.

297 *Ecclesiasticus in duabus ecclesiis ne connumeretur.*
v. 1 *Rol. Rep.* 454.

298 Ecclesiæ cathedrali pertinet *capitulum* quod
est clericorum sub decano congregatio.

299 Ecclesiæ causa publicis æquiparatur. *Co.*
Lit. 341.

300 Ecclesiastici vel clerici immunitas antiquo
versu ejusque causa sic circumscripta.
—clericus agricola et mercator tempore
belli ut oreisque colatque et commutet
pace fruatur.

301 *Electio*

- 301 Electio est interna libera et spontanea separatio unam rem alteri præoptantis sine compulsione consistens in animo ac voluntate: facto autem aliquo ut jus naniscatur, demonstranda extraneo.
- 302 Electio semel facta et placitum testatum non patitur regressum. *Co. Lit.* 146. Plus *vide* Testament.
- 303 ELECTIONES fiant RITE et LIBERE sive interruzione aliqua. *2 Inst.* 169.
Eleemosynæ, *v.* Religio.
Ei nihil turpe, *v.* Reg. rationis.
Einitia, *v.* Hæres.
Eodem modo, *vide* Reg. rat.
- 304 Episcopo nemo potest mandare præter regem, *v. Co. Lit.* 134.
Episcopus tenent placitum in curia christianitatis de iis quæ mere sunt spiritualia: *12 Co. 44.*
305. Error qui non refititur approbatur. *Doct. & Stu. c. 40.*
- 306 *Errores ad principia referre est refellere.* 3 *Inst. 15.*
- 307 Error scribentis nocere non debet.
Erubescit lex ubi parentes a filiis, *v.* Parens.
Eschætæ vulgo dicuntur quæ decidentibus hiis qui de rege, *v.* Rex.
Esch: derivatur, *v. Ibid.*
Est aliquod quod non oportet, *v.* Reg. honesti.
Est boni judicis, *v.* Judex.
Est quiddam perfectius, *v.* Reg. honesti.

- 308 *Eftoveria* sunt materies ardendi, arandi, conſtruendi claudendi quam tenens rationabiliter habet utendam, v. 13 Co. 68.
Eventus varios, v. Reg. rationis.
Ex antecedentibus, v. Interpretatio.
- 309 *Excambium* non potest esse rei diversae qualitatis; neque inter tres partes datur.
Ex diuturnitate, v. Tempus.
Ex maleficio, v. Reg. honesti.
Ex malis, v. Leges.
Expositio, v. Interpretatio.
- 310 *Exceptio probat regulam*.
Ex nuda submiffione, v. Submissio.
Expressum facit, v. Interpretatio.
Expressio eorum, v. Interpretatio.
Error placitanti, v. Placitum.
Exceptio ejus rei, v. Reg. rationis.
- 311 *Exceptio non est versus actionem quæ exceptionem eam perimit*, v. Jenk. 106.
Exceptio quæ firmat legem, v. Interpretatio.
- 312 *Exceptio semper ultima ponenda est*. 9 Co. 53.
Excommunicatio minor est per quam quis ex sacramentorum participatione, conscientia vel sententia arcetur: *major* quæ non solum a sacramento verum etiam ab omni cætu fidelium excludit et ab actu legitimo separat ac dividit, v. Co. Lit. 133.
- 314 *Excommunicato interdicitur omnis actus legitimus*, neque igitur agere potest nec aliquem convenire, licet ab aliis in lite sisti, v. ibid.
Excessivum, v. Reg. honesti.

Excessus.

Excessus, v. ibidem.

Ex diuturnitate v. Tempus

Ex donationibus v. Socagium.

Executio, v. Lex.

Executio juris, v. Jus.

315 *Executio est juris secundum judicium justæ plena vera et per omnes numeros legitima præstatio et finis. v. 3 Inst. 212.*

Executor, v. Testamentum.

Ex facto, v. Factum, jus.

316 *Exilium est patriæ propter delictum et per judicium privatio; natalis soli coacta mutatio; legum nativarum cum ignominia amissio, v. Relegatio transportatio poena.. v. 7 Co. 20.*

Exitus acta, &c. v. Reg. rationis.

Ex frequenti delicto, v. Poena.

Ex malis moribus, v. Leges..

Ex multitudine signorum, v. Probatio.

Ex modo pacto, v. Pactum.

Ex paucis dictis, v. Reg. ration.

317 *Exempla illustrant non restringunt legem.. Co. Lit. 24.*

Ex paucis plurima, v. Probatio Reg. rat.

Experientia, v. Lex.

Expositio quæ ex visceribus causæ, v. Interpretatio.

Ex præcedentibus, v. Interpretatio.

Expressa non præsumt, v. idem.

Expressio unius, v. idem.

Expressio eorum, v. idem.

Expressum facit cessare, v. idem.

Expressum, servitium, v. Servitium.

318 EXTORTIO est crimen quando quis colore officii aut muneris alicujus publici, præcipue justitiae procurandæ, poscit, vel aliquo modo conciliat quod non est debitum, vel supra debitum, vel ante tempus, v. 10 Co. 102.

319* Extorquere est, non accipere, si ut justitiam facias aliquid velis. v. *Justitia pœna, &c.*

Ex tota materia, v. *Judicium.*

Extra territorium, v. *Jurisdictio.*

320 Extraneus est subditus qui extra regnum potestatemque regiam natus est, v. 7 Co. 16.

Extra legem, v. *Utlagatio.*

321 Extentum vel extensus quod dicitur jure Anglicano est onus reale inhærens libero tenemento. v. *Moor 662.*

F.

Facinus quos inquinat, v. *Reg. honesti.*

322 Facta tenent multa quæ fieri prohibentur *Princip.* v. 12 Co. 125.

Factum a judice, v. *Jurisdictio.*

323 Factum non dicitur quod non perseverat, v. 5 Co. 96. *Princip.*

Factum unius, v. *Reg. rationis.*

Facultas probationum, v. *Probatio.*

Facit per se, v. *Reg. ration.*

Falsa orthographia. v. *Interpretatio.*

324 FAMA est *constans bonorum de re aliqua opinio.*

325 *Fama*

325 *Fama* quæ suspicionem inducit oriri debet apud bonos et graves minime malevolos et maledicos ; apud providas vero et fide undequaque dignas personas : et plerumque non semel sed sæpius, v. 2 *Inst.* 52.

Fatetur facinus, v. *Judicium*.

326 *Fatuus* apud jurisconsultos nostros accipitur pro mentis non compote isque dicitur qui omnino despiciat et nil ratione, sensibus tantum ceu bestiæ, utatur, v. 4 *Co.* 128.

Favorabilia in lege, v. *Dos*.

327 *Favorabiliores* sunt executiones [processuum nempe civilium] processibus aliis quibuscunque. *Co. Lit.* 289.

328 *Favores* ampliandi sunt ; odia restringenda.

329 *Felonia* est amissio vel diminutio capitis major quæ vitam aut libertatem afficiat ; vel minor quâ res vel prædii vel personalis in fiscum cedit vel domino manerii, v. *Blackst. Com.*

Felonia implicatur, v. *Proditio*. v. "omne majus".

330 *Fœdum* est quod quis tenet ex quacunque causa proprie donatio militaris ob rem bene gestam et servitio militari præstando addicta, v. *Co. Lit.* 1.

331 *Feodum simplex* est hæreditas legitima vel plura. *Lit. sec.* 1.

332 *Fœdum talliatum* est hæreditas in quandam certitudinem limitata, v. *Hæreditas*

Festinatio, v. *Reg. ration*.

Fiat prout fieri, v. *Reg. rat*.

Fictio, v. *Lex*.

- 333 *Fides est obligatio conscientiae alterius secundum mentem obligatoris*, v. *Princip.* *Bacon*, &c. 341
- 334 *Filiatio non potest probari*, Co. *Lit.* 126.
- 335 *Filius in utero matris est pars matris.* 7
Co. 8. *Princip.* 342
- 336 *Fines mandatorum regis per rescripta sua [scilicet brevia] diligenter sunt atten-*
dendi, v. 5 Co. 87. *Princip.*
- Finis rei*, v. *Reg. ration.*
- 337 *FINIS est talis concordia inter partes coram REGE per justiciarios ejus per quam prædia vel tenementa de quibus agitur fiunt potentis, (ut plurimum) vel ejus esse recognoscuntur*, Bl. B. II. c. 21. 343
- Firmior et potentior*, v. *Lex.*
- Flumina et portus*, v. *Publicum.*
- Felix qui potuit*, v. *Reg. rat.*
- 338 * *Fœminæ non sunt publici officii in plerisque participes; neque ad munia reipublicæ obeunda censentur: et tamen solium Anglie regium fœminas recipit; quippe quod POPULO et LEGIBUS debeatur, et horum imperia quam sui sciat potentiora; neque tam vi terrore armisque fulciendum sit quæ omnia infirmissimæ rerum, tyrannidis sunt præsidia infida, quam justitia et bonitate et amore civium liberorum.* 34
- 339 *Foresta est feris custodiendis et venationi dicatus locus: regiæque amplitudinis ex antiquo habita est pars et prærogativæ addicta*, v. *Prærog.*
- Forma legalis*, v. *Lex*
- 340 *Forma non observatâ infertur ad nullatio actus.*
Forisfactio, v. *Pœna.*

- 341 FORUM est mercatui vel *internæ* mercium permutationi publice dicatus locus quod a mercatu nomen *Anglicum* mutuatur, v. *Prærogativa*.
- 342 Fori *præstolatio* vel *præemptio* mercium est rerum antequam in forum devenerint illicitam occupationem facere, vel privatim coemendo, vel agendo quo minus in forum afferant, vel pretia augendo ibi venalium. *Bl. B. 4. c. 11.*
- 343 Forensica *revenditio* est annonæ vel rerum ejusmodi aliarum coemptio, eodem quo empta sunt foro, vel in ejus vicinia, vendendi gratia. *id.*
- 344 Forum præcludens coemptio est quiddam *præstolatione* amplius: quâ frugum carniumve quantum est undique in unius horrea congeritur vel saltem in eorum qui societatem coierint quo annona carior fiat ut ab arbitrio ejus publici victus ratio spesque pendeat. *id.*
- 345 FORUM URBIS AUGUSTÆ est quælibet taberna inibi habitantium ubi res publici prostant venales, v. *Prærogativa, venditio, latrocinium*.
- 346 Foro ob privatum lucellum quisquis quo-cunque, artificio insidiatur est *pauperum deppressor et patriæ publicus inimicus*, v. *3 Inst. 196.*
 Fortior est custodia legis, v. *Lex.*
 Fortior et æquior, v. *Lex.*
 Fortunam faciunt judicem, v. *Hæred.*
 Fractionem diei, v. *Tempus.*

France

Franco bancus, v. *Manerium uxor.*

347* **FRAUS** est *dolus malus cum aliud simulatum* aliud in injuriam alterius actum est.

348* **FRAUS** generaliore est quicquid lege in concessum vel æquitatis normæ incongruum fit et si non omnino malitia vel animo ut vulgo loquimur fraudandi : saltem prout crassiore aut communiore sensu fraudis appellatio usurpetur.

349* **Fraudis** crimen vitamus *omnia agendo* “ ut “ melius æquiusque utque inter bonos bene “ agier soleat” et ex omni vita simulationis et dissimulationis inhumana vitia tollendo.

350 **FRAUS** est celare fraudem. 1 Vern. 246. v. *Princip.*

351 **Fraus** odiosa est non præsumenda. Cro. Car. 550.

352 **Fraus et dolus nemini patrocinari debent.** 3 Co. 78.

353 **Fraus et jus** nunquam cohabitant.

354 **Fraus** legibus maxime invisa

355 —— fraudatorem pessime fraudatur.

356 **Fraude factum** in alios *infectum* esto ; contra fraudatorem valent.

357 **FRAUS** adstringit non dissolvit perjuriam. Frequentia actus, v. *Reg. ration.*

358 **Frustra** est potentia quæ nunquam in actum venit. 2 Co. 51.

359 **Frustra** expectatur, v. *Reg. ration.*

Frustra legis auxilium, v. *Lex.*

Frustra fit per plura, v. *Reg. ration.*

Frustra petis, v. *Reg. rat.*

360 **Fundi** non debent inalienabiles esse.

361 **Fu-**

361

362

363

364

365

366

- 361 Fundi appellatione ædificium et ager continentur. 10 Co. 33. v. Princip.
- 362 Furiosus solo furore punitur. Co. Lit. 247.
- 363 — stipulare non potest nec aliquid negotium agere quia non intelligit quid agat. 4 Co. 126.
- 364 Furtum est contrectatio rei alienæ fraudulenta invito domino atque animo ejus sine judicio et privatâ manu auferendi quod alterius esse scias. 3 Inst. 107.
- 365 Furtum non est ubi initium detentionis ultro ab eo conceditur qui dominus sit rei. id.

G.

- 3 Ganeo et alea, v. Reg. honesti.
 Generale dictum, v. Interpretatio.
 Generalia verba. id.
 Generale nihil certi. id.
 Generale tantum valet. id.
 Generalia præcedunt. id.
 Generalia specialibus. id.
 Generalibus specialia. id.
 Generalis clausula. id.
 Glossa viperina. id.
 Grammatica falsa. id.
- 366 Gratia generalis vel Regis perdonatio ut loquimur præditionem aut homicidium non eximit poena.
 Gravius est divinam, v. Religio.

H.

- 367 HÆREDITAS et hæres dicuntur ab hærendo
quod est arete insidere: nam qui hæres
est hæret. *Co. Lit. 7. Princip.*
- 368 HÆREDITAS est successio per vim legis sive
directam seu facto aliquo antecessoris, in
universum jus quod defunctus habuerat
Princip. Co. Lit. 237.
- 369 *Hæreditas* non solum dicitur quod hæreditario
jure in aliquem devenit sed quicquid
alicui eo jure est ut in id ab eo hæres
possit succedere, *v. Co. Lit. 16.*
- 370 Hæredem DEUS facit non homo: leges
autem cum designant qui modo antecessori
supervixerit futurus sit hæres, *v. Co. Lit.
7.*
- 371 Hæres est aut jure proprietatis aut jure re-
presentationis. *3 Co. 40.*
- 372 Hæres est alter ipse. *3 Co. 12.*
- 373 —— est eadem persona cum antecessore.
Co. Lit. 22.
- 374 —— est nomen collectivum. *1 Ventr. 215.*
- 375 Hæres est nomen juris; filius naturæ. *Bacon
Princip.*
- 376 Hæres minor annis uno et viginti non res
pondebit nisi in casu dotis. *Moor 848.
Princip.*
- 377 Hæres est quem nuptiæ demonstrant. *Co.
Lit. 76.*
- 378 Hæreditatem proxime spectanti nullus (pe-
riculosa enim sane custodia) committatur,
v. Co. Lit. 886.

- 379 Hæredum appellatione veniunt hæredes hæredum in infinitum. *Co. 9.*
- 380 Hæreditas alia *corporalis*, incorporalis alia: corporis est quæ tangi potest ac videri; incorporalis quæ neutrum. *Co. Lit. 9.*
- 381 Hæreditas ex dimidio sanguine non datur.
- 382 Hæreditas nisi alio transferatur non est ex hæredatio quanquam verbis quam maxime solennibus exhæredem facias.
- 383 Hæreditates debent recta linea ascendere sed non descendere.
- 384 Hæres nemo est viventis
- 385 Hæredum nomine cum alicui et hæredibus in perpetuum aliquid datur omnes includimus qui ad eam hæreditatem adibunt sive *descensu* vero sive *perquisito* quo legitimo verbo omnia signantur quæ juste acquiruntur aliter quam *descensu*. Hæredes igitur quisque sui omnes in se dicitur continere.
- 286 Hæres in restitutionem non in pœnam succedit.
- 387 — pœna ex delicto antecessoris teneri non debet.
- 388 Hæres ex ultimè fezito proximus esse debet.
- 389 Hæredis in gratiam defecitus æquitas supplet; contra eum nequaquam, *v. Plura in Tenemē. et testament.*
Homagium, *v. Manerium.*
Homicidium, *v. Murdrum, Crimen.*
Hora, *v. Tempus.*
Hostes, *v. Jus belli.*

I. J.

Ibi semper, *v. Jurata.*

Id certum, *v. Reg. ration.*

Idem est facere, *v. Reg. honest.*

Idem est nihil dicere, *v. Placitum.*

Idem est non esse, *v. Reg. ration.*

Idem semper antecedenti proximo, *v. Interpret.*

Identitas vera, *v. Reg. ration.*

Id perfectum. *id.*

Id possumus, *v. Lex. jus.*

Id quod est magis remotum. *v. Reg. ration.*

Ignorantia facti, *v. Jus. lex.*

Ignorantia judicis, *v. Judex.*

Ignoratis terminis *v. Reg ration.*

Illud quod alias licitum, *v. Necessitas.*

Illud quod alteri unitur, *v. Reg. rationis.*

390* Imperii majestas in salute parentium est sua,
v. Plura in PUBL.

391 Imperitia culpæ affinis *v. Jus. civ & princip.*

392 Imperitiam est maxima artibus utentium pœna.

393 Imperitoru multitudo perdidit curiam.

394 Imperitia ejus qui res publicas procuret non
multo honestius aut venia dignius est vitium
vel ipsâ malitiâ. *v. Public.*

Impersonalitas, *v. Reg. ration.*

In favorem vitæ *v. Libertas.*

In civilibus, *v. Regulæ politicæ.*

In criminibus. *ibid.*

Interest reipublicæ, *v. Judicia.*

Interest, &c. *Reg. polit.*

Juri non est consolumentum, *v. Crimen.*

Impius

- Impius et crudelis, *Reg. rationis.*
 Inter arma, *v. Lex.*
 In republica, *v. Jus belli.*
 In civilibus ministerium, *v. Reg. polit.*
 Injuria servi, *v. Reg. polit.*
 Intentio legitime cognita, *v. Interpretatio.*
 In jure non remota, *v. Lex.*
 In fictione, *v. Jus.*
 In presentia, *v. Reg. polit.*
 Innuendo, *v. Interpretatio, crimen.*
 In civilibus, *v. Reg. polit.*
 In capitalibus, *v. Reg. politic.*
 In pari delicto, *v. Reg. legis.*
 Infinitum in jure. *id.*
 In lege, *v. Reg. legis.*
 In maxima potentia, *v. Reg. polit.*
 Incertum ex incerto, *v. Reg. legis.*
 Incerta pro nullis. *ibid.*
 Incidentia rei, *v. Reg. ration.*
 Incivile est, *v. Interpretatio.*
 In testamentis, *v. Testamentum.*
 In actis publicis, *v. Reg. polit.*
 In brevi, *v. Interpretatio.*
 Incidentia. *ibid.*
 In æquali jure, *v. Reg. legis.*
 In alta proditione, *v. Crimen.*
 In dubiis, *v. Prærogativa.*
 In Anglia, *v. Reg. polit.*
 In atrocioribus, *v. Proditio. Crimen.*
 In casu, *v. Necessitas.*
 Incerta quantitas, *v. Reg. legis.*
 Inclusio unius, *v. Interpretatio.*
 In conjunctivis, *v. Interpretatio.*
 In consimili casu, *v. Reg. legis.*

- In consuetudinibus, v. *Reg. rationis.*
 In contractibus, v. *Interpretatio.*
 In criminalibus. v. *Probatio.*
 Inde datæ legis, v. *Lex.*
 Indefinitum, v. *Interpretatio.*
 In dubiis non præsumitur, v. *Reg. legis testam.*
 In dubiis magis dignum, v. *Interpretatio.*
 In facto quod se habet, v. *Interpretatio.*
 In favoralibus. *ibid.*
 395 In hæredes non transeunt actiones quæ
 pœnales ex maleficio sunt. v. 2 *Inst. 442.*
 In his quæ de jure, v. *Jus naturæ, jus
 gentium.*
 In judicium, v. *Judicium.*
 In majore, v. *Reg. rationis.*
 In novo casu, v. *Reg. legis.*
 In odium spoliatoris, v. *Reg. honesti.*
 In omni re, v. *Reg. polit.*
 In quo quis delinquit, v. *Reg. honesti.*
 In rebus manifestis, v. *Reg. rationis.*
 In præparatoriis ad judicium, v. *Judicium.*
 In rebus quæ sunt, v. *Interpretatio.*
 In re dubia, v. *Interpretatio reg. leg.*
 In republica, v. *Jus belli.*
 In restitutionibus, v. *Interpretatio.*
 In suo quisque negotio, v. *Reg. prudentiæ.*
 In testamentis ratio tacita, v. *Testamentum.*
 In traditionibus, v. *Reg. legis.*
 In verbis non verba, v. *Interpretatio.*
 In vocibus videndum, v. *Interpretatio.*
 Indictamentum, v. *Processus legis.*
 INTERPRETATIO.

REGULÆ GENERALES

S U P E R

INTERPRETATIONE:

- 396 *INTERPRETATIONIS Optimus modus est leges legibus concordare.*
- 397 *Interpretatio talis facienda est ut res magis valeat quam pereat.*
- 398 A communi observantia non temere est receundum; et minime mutanda quæ certam interpretationem habent. *v. Co. Lit. 365.*
- 399 Absoluta sententia expositore non indiget *Princip. v. 2 Inst. 533.*
- 400 Benedicta est expositio quando res redimitur a destructione. *4 Co. 26. Princip.*
- 401 Benigne faciendæ sunt interpretationes propter simplicitatem laicorum ut res magis valeat quam pereat.
- 402 Communis error facit jus in quantum juri alterius vel libertati publicæ vel naturæ legi non adversatur. *4 Inst. 240.*
- 403 Contemporanea expositio est optima et fortissima in lege. *2 Inst. 11.*
- 404 Curiosa et captiosa interpretatio in lege reprobatur. *1 Bulf. 6. Princip.*
- 405 Constructio in rebus non expressis debet esse secundum æquitatem rationis et certitudinem legis.

- 406 Designatio unius est exclusio alterius. 4
Inst. 74. Princip.
- 407 De similibus simile est judicium. v. 7 Co. 18.
- 408 *Divinatio et conjectura non est judicis.*
- 409 Ea est accipienda interpretatio quæ vitio careat. *Bacon.*
- 410 Ex antecedentibus et consequentibus fit optima interpretatio. 2 *Inst. 317. Princip.*
- 411 Exempla illustrant non restringunt legem. *Co. Lit. 24. Princip.*
- 412 *Ex tota materia emergat resolutio.*
- 413 Generale dictum generaliter est intelligendum. 3 *Inst. 76.*
- 414 Generale nihil certi implicat. 2 Co. 33. *Princip.*
- 415 Generale tantum valet in generalibus quantum singulare in singularibus. 11 Co. 59.
- 416 Generalia specialibus non derogant. *Jenk. Centur. 120.*
- 417 Generalibus speciali derogant.
- 418 *De non apparentibus et non existentibus eadem est {ratio lex.*
- 419 De similibus ad similia eadem ratione procedendum est. *Princip.*
- 420 Disparata non debent jungi. *Princip. Jenk. Centur. 24.*
- 421 Ea est accipienda interpretatio quæ vitio caret. *Princip. Bacon.*
- 422 Exceptio probat regulam.
- 423 Exceptio quæ firmat legem exponit legem. 2 *Bulstr. 189. v. Princip.*

- 424 Ex paucis plurima possis intendere, *v. Lit.*
sec. 384. Princip.
- 425 Ex paucis plurima concipit ingenium. *Lit.*
sec. 550. Princip.
- 426 Glossa viperina est quæ corrodit viscera tex-
tus, v. 11 Co. 34. Princip.
- 427 Indefinitum æquipollet universali. *1 Vent.*
368. Princip.
- 428 — supplet locum universalis. *4 Co. 77.*
v. Princip.
- 429 Incivile est nisi toto perspecto de parte
aliqua judicare, v. Hob. 171. Princip.
- 430 Incerta pro nullis habentur. *v. Danv. 33.*
Princip.
- 431 Incerta quantitas vitiat actum, *v. 1 Rol.*
Rep. 465. Princip.

Rules of interpretation as to grammar.

- 432 Mala grammatica non vitiat chastam.
- 433* Duo negativa in lege aliquando vehemen-
*tius negant aliquando affirmativam faci-
*unt: non prout grammatica sed ut sensus
*velit proferentis.***
- 434 *Idem* semper refertur proximo antecedenti,
v. Co. Lit. 385. Princip.

Rules of interpretation with regard to words.

- 435 Verba accipienda sunt cum effectu. *Bacon.*
v. Princip.
- 436 — *aliquid operari debent.*

437 *Verba*

- 437 *Verba intentioni non e contra debent inservire.*
8 Co. Lit. 94.
- 438* — *inventa sunt quæ adjuvent non quæ impediant intellectum.* v. Cic. pro Cæcina.
- 439 — *ita intelligenda sunt ut res magis valeat quam pereat.* Bacon. Princip.
- 440 *Verba æquivoca ac in dubio posita intelliguntur in digniori ac potentiori sensu.*
- 441* *Verba legis non ex vulgari sensu, sed ex legis sensu neque laxam et precariam sed certam et legibus præfinitam Interpretationem requirunt.*
- 442* *Verba cujuscunque scientiæ vel artis proportione ac usu ejus scientiæ artisque accipienda sunt, nisi plane appareat aliter voluisse proferentem.*
- 443 *In disjunctivis oportet utramque partem esse veram.*
- 444 *In conjunctivis sufficit alteram partem esse veram, v. supra.*
- 445 *In verbis non verba sed res et ratio quærenda est.* Jenk. Centur. 132. Princip.
- 446 — *videndum non a qua sed ad quid sumitur,* v. Ellesmere's Postnati 62. Princip.
- 447 *Qui hæret in litera hæret in cortici.*
- 448 *Durum est per divinationem tacitæ mentis a mente verbis conceptis enuntiata recedere.*
- 449 *Expressum semper facit cessare tacitum.*
- 450 *Expressa non prosunt quæ non expressa proderunt.* 4 Co. 73. Princip.
- 451 *Expressio unius est exclusio alterius.* Co. Lit. 210. Princip.

- 452 Expressio eorum quæ tacite insunt nihil operatur: nisi quando mentem loquentis alias dubiam definit, v. Co. Lit. 210. Bac. et Princip.
- 453 Proprietates verborum servandæ, v. Jenk. Centur. 136. Princip.
- 454 Proprietas verborum salus possessionum. Jenk. Centur. 15. Princip.

Interpretation of whole sentences or instruments.

- 455 In jure non remota causa sed proxima spectatur.
- 456 Interpretatio talis semper facienda ut res magis valeat, v. Jenk. Centur. 198. Princip.
- 457* A posse ad esse nunquam valet argumentum affirmative; negative valet semper et ubique.
- 458 Interpretatio talis est in ambiguis facienda ut evitetur inconveniens est absurdum.
- 459 Intentio cæca mala. 2 Bulst. 179.
- 460 Ubi quod voluit quis de cuius verbis quæritur non dixit legis interpretatio non dicet
- 461 Multo melius est incertæ alicujus menti non satisficeri, quod et semper satisfactum sit necne quacunque via data incertum erit, quam ut legum interpretatio fiat incerta et inde uniuscujusque hæreditas.
- 462 Sæpe numero non quæ fiat specialiter interpretatio tanti est quam ut ne incerta fiat generalis regula.

Inter-

472

Interpretation with regard to the condition of persons.

With regard to the King, v. Prærog.

463* In dubio melior est conditio possidentis.

464 In pari causa melior est conditio defendantis,
v. Testam.

With respect to the nature of the instrument
to be interpreted.

365 Actus Parlamenti Testamentum Arbitri-
mentum benignissime interpretanda.

466 In charta multo strictius verba legitima
quam in testamento interpretanda.

467 In charta verborum legitimorum omissioni
medela adhiberi aliquatenus potest; ab-
fusioni aliter.

With respect to the quality of the thing to
be interpreted.

468 In restitutionibus benignissima interpretatio
facienda est. Co. Lit. 112. v. Princip.

469 In contractibus benigna, in testamentis be-
nignior, in restitutionibus benignissima
interpretatio facienda est.

470* In criminalibus crimen admissum debet esse
luce clarus, v. 3 Inst. 310. Princip.

471 In criminalibus sufficit generalis malitia
cum facto paris gradus, v. Bacon et
Princip.

472* In

- 472* *In criminalibus voluntas pro factō non reputabitur nisi in proditione ubi in terrorem ne pereant omnes aliter statutum est.*
- 473 *In favorabilibus magis attenditur quod prōdest quam quod nocet*
- 474 *Favorabilia amplianda.*
- 475 *Odia restringenda.*
- 476 *Intentio inservire debet legibus ; non leges intentioni.* Co. Lit. 314. Princip.
- 477 *Intentio ea præsumitur uniuscujusque quæ esse debeat : præsertim in dubiis.*
- 478* *Mandata licita strictam recipiunt interpretationem ut ad eam exigantur : illicita latam et extensivam ut quantum fieri potest legitimo sensu ac modo effectum fortiantur prout ratio et æquitas postulat, v. Bacon.*
- 479 *Mandata animo mandantis illicita sive per se mala sive vero positivo jure prohibita et non tantum modo quem verba videntur designare inconcessa sed ipso intuitu aut, substantia pro nullis habentur.*
- 480 *Malum non præsumitur, v. Lex.*
- 481 *Nemo præsumitur alienam posteritatem suæ prætulisse. Princip.*
- 482 *Nemo præsumitur æternæ salutis immemor maxime in articulo mortis.* 6 Co. 76. Princip.
- 483 *Odiosa et inhonesta non sunt in lege præsumenda, v. Plura in Præsumpt.*

Interpretation of STATUTES.

- 484 *Ubi LEX COMMUNIS et STATUTUM super eadem re concurrunt neque plane tam*

negantibus quam *affirmantibus* verbis *statutum* *legi* non *scriptæ* intercessit *LEGI COMMUNI* *standum*.

- 485 *Leges in pari materia conjunctim sumendæ.*
- 486 *Leges posteriores latæ priores abrogant:* quod *POPULUS* enim *postremum* *jussit* id *ratum* *est.*
- 487 *Statum affirmativum* non *derogat* *communi legi.*
- 488 *Statuta pro publico commodo immediate lata libere interpretanda.*
- 489* *LEX POENALIS extensionem implicationemus non recipit vel criminis vel pœnæ vel rerum aliarum contra reum.*
- 490 *Legum pœnalium quædam* ut maxime de *ambitu peculatu* et *similia* *quum stricte* *ut omnes pœnales eosque sumendæ* *sint* *ut ne quid obsit reo*, *ultra Nortnam et vim legis verbis idoneis enuntiatam*, *pariter libere*, *cum insigniter remedialium legum numero censeri debeant*, *interpretandæ sunt.*
- 491 *LEX REMEDIALIS* *omnis*, *maxime vero quæ publicæ salutis intersit ita exponenda est* *ut MALUM tollat et REMEDIUM provehat.*
- 492 *Lex beneficiaria rei consimili*, *in eodem genere*, *remedium præstat*, *v. 1 Inst. 689. Princip.*
- 493 *Statuta novam legem introducentia*, *quanquam affirmativis tantum verbis concepta*, *ubi nil prius communi lege sanctum est*, *negativum implicant omnium quæ in statuti comprehensione non continentur v. Hob. 298. Princip.*

- 494* Statuta ubi aliquid *lege communi* vetitum est aut concessum *pœnam vel remedium* communi lege datum non tollunt sed *nova tantum ex incremento apponunt.*
- 495 Contemporanea expositio est optima.
- 496* Statutum ita exponendum quantum fieri potest ut pars quælibet sortiatur effectum, resque universa magis valeat quam pereat. *Blackf. Introd. sec. par. 5.*
- 497* *Reservatio juris vel privilegii ipsi statuto contraria, omnino cassa* est 6.
- 498* Statutum antiquans, ubi ipsum a succedente antiquatur illud quod prius antiquatum fuerat illico reviviscit. 7.
- 499* Acta vel statuta irrevocabilia non alia sunt quam ea quæ declaratoria existunt vel juris divini vel *primariæ rationis* vel *constitutiones* denique *Reipublicæ nostræ* quæ *injussu* sane *POPULI* a quo constituta sunt mutari nequeant. Leges vero omnes quæ a *parliamenti jure fiduciario* oriuntur ab eodem parlimenato vel a subsequente tolli possunt quanquam in aliquo statuto ipsum illud contineatur non licitum fore ut unquam in posterum ullo statuto antiquentur. Ipsum enim illud statutum *clausulam de non antiquando* continens ut quodvis aliud antiquari potest; quo facto illa etiam ipsa clausula abrogatur quæ non eam abrogari oporteat.
- 500* Statuta de re impossibili non sunt interpretanda; neque ergo de *injusta*; aut contra vel *primariæ* regulas rationis vel *populi universi* jus a se ipso constitutum: quæcunque enim ejus modi seruntur

Leges nomine tenus et ferentium personas
leges possunt haberi revera autem non
sunt leges sed abusus.

501 *Ubi non est condendi auctoritas ibi non est
parendi necessitas.* Dav. 69. Princip.

Miscellaneous rules of interpretation.

502 *Copulatio verborum indicat acceptationem in
eadem sensu.*

503* *Ubi intentio alicujus in charta vel testa-
mento, aliquid fieri vult quod eo modo
fieri legis non concedant fiet, quantum
verba et res patiuntur, modo legibus
concesso : ut fiat enim primaria intentio
præsumitur ; quo autem modo secunda-
tantum.*

504* *Duo sunt instrumenta ad omnes res im-
pugnandas vel confirmandas ratio et
authoritas : quorum prius per se et semper
et ubique et super omnes valet ; alterum
ei non sit contraria.*

505* *Divinatio est non interpretatio quæ omnino
recedit a litera.* Bacon. Princip.

506* *Verba iterare est non judicium ferre vel
res interpretari ubi in littera hæreas de
sensu nihil cogites : LITTERA enim
nuda perimit INTELLECTUS animat.*

507 *Optimus interpres statuti partibus inspectis
est ipsum statutum.* 8 Co. 117. Princip.

508* *Extrinsica interpretatio plerunque fallax
semper dubia, in nonnullis omnino re-
jicienda ; nunquam vero adhibenda vel
contra*

contra intrinsicam vel, quod eodem re-
dit, ubi intrinsicæ nil est ambiguæ.

509* *Intrinsicæ interpretatio a causa expressa, ab
expressis de re facienda vel non facienda
verbis proficiscitur.*

510* *Extrinsicæ interpretatio est a causis non ex-
pressis quarum fortissima serme est ipsorum
legislatorum in legibus mandandis antequam
ferrentur mens et oratio a tempore et
rerum cum ferretur lex facie, a consue-
tudine loquendi vel generaliter, vel
speciatim, ejus ætatis qua lex est
sancita, a sententiis judicum coætane-
orum, a regulis rationis et verisimilitudinis
quibus tamen quasi pedetentim est uten-
sum : et maxime certa a legibus in pari
materia.*

511* *Distinguenda sunt tempora et concordabis
leges. I Co. 24. Princip.*

512* *Optimus est interpretandi modus ut leges
legibus et omnes constitutioni republicæ et
communi libertati concordent et æternæ
rationi.*

513* *Judiciis posteribus fides adhibenda : ita
tamen ut ne priorum obliviscamur; et multo
minus legum et veritatis quibus nulla
judicia intercedunt, v. plura in judicio.*

514 *Pluralis numerus est duobus contentus.
Princip. I Rol. Rep. 476.*

515 *Propinquior excludit propinquum, propin-
quus remotum, et remotus remotiorem.
Co. Lit. 10. v. Princip.*

516 *Quæ in partes dividi nequeunt solida a singu-
lis præstantur. 5 Co. 1. Princip.*

517 *Quæ*

- 517 Quælibet concessio quantum proprietas verborum et mentis legalis patitur fortissime contra donatorem interpretanda.
- 518 Quando charta continet generalem clausulam et postea descendit ad verba specialia quæ clausulæ generali sunt consentanea interpretanda est charta secundum verba specialia. 8 Co. 150. *Princip.*
- 519 Quando dispositio referri potest adduas res ita quod secundum unam relationem vitiatur et secundum alteram utilis sit, est relatio ad posteriorem ut valeat dispositio. *Princip.* 6 Co. 76.
- 520 Quando diversi considerantur actus ad aliquem statum perficiendum plus respicit lex actum originalem *Princip.* 10 Co. 49. Residentia personæ ecclesiasticæ, *v. Religio.*
- 521 Non refert assensum suum quis *verbis* an *rebus* ipsis et factis ferat. *Princip.* 10 Co. 52. *Relig. of Nat. delin.*
Non refert, *v. Revoc.*
- 522 Quæ non valeant singula juvant juncta *Princip.* 3 Bulstr. 132.
- 523 Quæ rerum natura prohibentur nulla lege confirmata sunt. *Princip.* Finch 74.
- 524 Quamvis lex generaliter loquatur restrin-genda tamen est ut cessante ratione et ipsa cesseat: cum enim ratio sit anima vigorque legis. *Princip.* 4 Inst. 330.
- 525* Ratio legis distat an expressa sit an vero tacita. Distat item quid causam legi et fundamentum dederit ab eo quod legem conservet: expressa enim ratio et ad rem certam limitata et in eo circumscripta

scripta definit re et ratione desinente: quod vero causam dederit legi potest iam diu desuisse utpote in moribus antiquis et consuetudinum ratione obsoletiore ortum dum ipsa tamen maneat: quia conservat eam *usus certitudo* et libertatis jurisque communis ratio quæ vetent leges incertas et vagos ex arbitrio judicantis esse.

- 526 Quando lex aliquid alicui concedit concedere videtur et id sine quo res ipsa esse non potest. *Princip. 5 Co. 47.*
- 527 Quando lex aliquid alicui concedit omnia incidentia tacite conceduntur. *Princip. 2 Inst. 326.*
- 528 Statutum quod de *inferioribus* per *classum enumerationem* procedat non per verba generalia ad superiora extendendum est *Blacks. Introd. sec. 3. par. 2.*
- 529 Paria copulantur paribus. *Bacon Princip.*
- 530 Parte quacunque rei integrantis sublata tollitur totum. *Princip. 3 Co. 41.*
- 531 Parum differunt quæ re concordant. *Princip. 2 Bulſt. 86.*
- 532 Parium eadem est ratio: idemque jus.
- 533 Per rationes pervenitur ad legalem rationem.
- 534 Executienda est verbi vis. Verba autem periodis, periodi integro scripto, scriptum integrum menti scribentis, mens legi, lex verbo et recto subjecet.
- 535 Quæ ad unum finem dicta sunt non debent in contrarium vel diversum detorquere.
- 536 Quæ dubitationis tollendæ causa inferuntur communi legi non præjudicant, v. *Princip. Co. Lit. 205.*

- 537 Quod necessario intelligitur id non deest: necessario autem intelliguntur quæ ipsius rei naturæ proprie inhærent ut res sine iis nequeat omnino existere.
- 538 Sensus verborum est anima legis. *Princip. v. 5 Co. 2.*
- 539 Sensus verborum ex causa dicendi accipiendo est: et sermones semper accipiendi sunt secundum subjectam materiam. *Princip. 4 Co. 14.*
- 540 Sensus verborum est duplex mitis et asper, et verba semper accipienda mitiore sensu. *Princip. 4 Co. 13.*
- 541 Sermo relatus ad personam intelligi debet de conditione personæ. *Princip. 4 Co. 16.*
- 542 Sermones semper accipiendi secundum subjectam materiam et conditionem. *Prin. 4 Co. 14.*
- 543* Si a norma legis interpretando, discedas vagus eris et erunt omnia omnibus incerta v. Co. Lit. 227. *Princip.*
- 544 Tacita quædam habentur pro expressis: ut præsertim quæ necessario implicantur: incidentia nempe rei et modi essentiales.
- 545 Statuta lexque omnis ita semper exponenda ut ne cui *innocuo* inferant pœnam aut *ulli injuriam operentur.*
- 546 Ubi eadem est ratio eadem est lex.
- 547 Ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus, v. *Princip. 7 Co. 5.*
- 548 Exceptio legem perimens, in ipsa lege, itrita est: exceptio enim circumscribit aut definit nunquam tollit regulam.

549 Am-

- 549 Ambiguitas verborum latens verificatione facti tollitur: nam quod ex facto oritur ambiguum verificatione facti excluditur.
Bacon.
- 550 Ambiguitas verborum patens nulla verificatione excluditur. *Id.*
- 551 Lex beneficialis rei consimile remedium præstat.
- 552 Quæcunque inter rationem legis inveniuntur intra ipsam legem esse judicantur.
- 553 Verba fortius accipiuntur contra proferentem.
- 554 Ubi duo pugnantia in *charta* concurrunt prius ratum esto.
- 555 Ubi duo in *testamento* pugnantia ultimum ratum.
- 556 Intentio legitime cognita et legibus consentanea maximi habenda.
- 557* Nihil facit error nominis in *civilibus* plerisque ubi de re constat; contrarium plerumque in *criminalibus*.
- 558 Non impedit *clausula* derogatoria quo minus ab eadem potestate res dissolvantur quo sunt constitutæ, *v. Bacon.*
- 559 Ubi duo jura concurrunt in eadem persona idem est ac si essent in diversis.
- 560 Nimia subtilitas in lege reprobatur.
- 561 Nimia certitudo certitudinem ipsam confundit. *Princip. 5 Co. 121.*
- 562 Multa transeunt cum universitate quæ non per se transeunt. *Princip. Co. Lit. 12.*
- 563 PRAESUMPTIO est quod interpretatione legitima et justa elicetur sive facti sive juris
ubi

ubi res tacita per se loquitur et evidētia non verbis aut testimoniis tantum coercetur sed ex naturā rei emergit.

564 *Nil contra naturam, iustum, aut supervacuum præsumitur: naturæ vero congrua et justa et legitima et necessaria.*

565 *Stabitur præsumptioni donec probetur in contrarium.*

566 **PRAESUMPTIO VIOLENTA** plurimum, PROBABILIS parum et id ferme in civilibus, LEVIS et TEMERARIA nihil omnino valet,
v. Probatio.

567 *Statuta contra fraudem amplissimo modo et liberrime exponuntur: quia maxime interest reipublicæ ne impune sit fraus et quæ subfidia sibi et effugia mire captat.*

568 *In FICTIONE JURIS semper subsistit AEQUITAS et verum.*

569 *Præsumptio legis non recipit probationem in contrarium.*

570 *In re dubia magis inficiatio se tuentis quam impotentis affirmatio recipitur, v. Godbolt 37. Princip.*

571 *In rebus quæ sunt favorabilia animæ aut libertati quanquam damnsa rebus, fit aliqua interpretationis extensio in digniorum gratiam.*

572 *In verbis non verba sed res et ratio. Plura in testamento, &c.*

In traditionibus, v. Traditio.

Inutilis labor, v. Ratio.

Ipsæ leges, v. Lex.

573 *Ita semper fiat relatio ut valeat dispositio.*

6 Co 76.

- 574 JUDEX is est qui legitime constitutus *jus dicit.*
- 575 *Judicis est jus dicere non dare.*
- 576 JUDICANDUM EST LEGIBUS NON EX-
EMPLIS.
- 577 *Judex æquitatem semper spectare debet; et
æquitas legem.*
- 578 *Judex bonus nihil ex arbitrio suo faciet, nec
proposito domesticæ voluntatis sed juxta leges
et jura fasque pronuntiet, v. 7 Co. 27.
Princip.*
- 579 JUDEX EST LEX LOQUENS.
- 580 *Judex habere debet prudentiam ut sciat leges
et rectum et sapientiam veram ut exequatur.*
*Judex hominis faciem extimescere non debet
QUIA JUDICIUM EST DEI.*
- 581 *Judex nemo potest esse in propria causa.*
- 582 *Judex non potest injuriam sibi factam punire.*
- 583 *Judex non reddit plus quam petens requirat.*
2 Inst. 286.
- 584 *Judices non tenentur in judicando exprimere causam sententiæ suæ: qua non
est privata hominis ratio sed publica
legis vox: tenentur autem nihil judicare
cujus legitimam causam non possint
proferre.*
- 585 *Judici est semper retinenda vox CONTRA
VERITATEM NIHIL POSSUMUS.*
- 586 *Judici officium suum excedenti non paretur.*
Jenk. Centur. 139. Princip.
- 587 *Etsi judici satis sit poenæ injuste judicantí
quod mentem propriam et DEUM habeat
ultorem*

ultorem tamen interea leges et REIMPUBLICAM ULTRICEM reformidet.

588 Judicis est judicare secundum allegata et probata, v. *Princip.* Dyer. 12.

589 Judicis officium est opus diei in die in suo perficere. *Princip.* 1 *Inst.* 256.

Judicium est iis quæ religioni, v. *Religio*.

590 Judices recentibus et subtiliter excogitatis minime favent contra communem legem.

591 *Judicis est boni ampliare justitiam.*

592 Est boni *judicis* existimare tantum sibi concessum quantum per leges sit vere commissum et creditum.

593 Judicia in curia regis non temere cassentur sed stent quo usque per *errorem* aut *attinctum* adnullata sint, v. *Princip.* 2 *Inst.* 359.

594* *Judicia* deliberata bene maturata et solida perstant, pacisque et *justitiae* edunt fructus: propria autem et præfestinata nunquam. Suntque ignominiae et damni et dedecoris frugifera, et cladium gravissimarum; præsertim auctori.

595 *Judicia* sunt tanquam juris dicta et pro veritate accipiuntur nisi probetur in contrarium.

596* *Judicia legem testantur non faciunt.*

597 *Judicium* a non judice nullius est momenti. *Princip.* 10 *Co.* 76.

598 *Judicium* non debet esse illusorium. *Prin.* 2 *Inst.* 341.

599 *Judicium* redditur in invitum quatenus nemo poenam vult; et in volentem tamen quatenus

quatenus legem voluit unde *judicium* proficitur; et cui omnes consentiunt.

- 600 *Judicis ignorantia est calamitas innocentis.*
- 601 *Judicium qui fugit facinus fatetur.*
- 602 *Judex odio et amore careat.*
- 603 *Judiciaria pleraque non recipiunt *vicarium*; ministeria recipiunt.*
- 604 *Judiearius actus coram non judice irritus: ministerialis autem a quocunque provenit ratum esto.*
- 605 *Jura ecclesiastica limitata sunt infra terminos a lege communi et statutis regni datos, v. *Princip.* 3 *Bulst.* 53.*
- 606 *Juramentum est indivisible et non est admittendum in parte verum et parte falsum, *Princip.* 4 *Inst.* 279, v. *Sacramentum.**
*Jura naturæ, v. *Jus naturæ.**
*Jura publica, v. *Publicum.**
*Jura regis, v. *Prærogativa.**
- 607 *Jurato tantum creditur in judicio.*
- 608 *JURATA in legibus Angliæ est vel magna vel minor, magna vel extraordinaria vel ordinaria, extraordinaria est magna assizæ ex statuto, sexdecem hominum etalia attinctus jurata viginti quatuor hominum super veredicto juralæ minoris: ordinaria vero non minor duodecim neque tribus et viginti major magna jurata dicitur: et res in judicium deferenda coram hac prærogantur. MINOR et vel communis vel specialis utraque duodecim, e comitatu probis et legalibus viris constat qui super re et testimoniis viva voce allatis et omni rei evidentiâ tam extrinseca quam interna.*

interna *judicium* ferunt quod non nisi unanimi duodecim virorum sententia effectum sortitur, v. Blackf. B. 3. cap. 23.

609 Jurata minor non potest non liquet pronuntiare, neque ut jurata major ordinaria “*ignoramus*” sed vel *damnant* vel absolvunt.

610 *Jurata esse debet omni exceptione major.* Sunt autem exceptiones vel in *capita* vel in *ordinem*: in *capita* vel propter *honoris defectum* vel *affectum*, vel *delictum*: in *ordinem* vel propter respectum, vel propter vicecomitis qui juratam conciet *delictum*, vel ejus minus idoneam personam utpote *consanguinei* alterutrius partium vel de *medietate linguae* non servata ubi servari debuerat.

611 JURATORES SUNT TAM LEGIS QUAM FACTI JUDICES.

612 Jurare est Deum in testem vocare.

Jura sanguinis, v. *Jus naturae*.

Juri non est consonum, v. *Processus*.

613 *JURISDICTIO* est potestas de publico introducta cum necessitate juris dicendi. *Princip. 10 Co. 73.*

Jurisdictio banchi regis est originalis seu ordinaria non delegata: designatio iustitiarum est a rege, a *lege* vero *jurisdictio*. *Princip. v. 4 Inst. 74.*

Juris effectus, v. *Executio*.

614* *Juris prudentia legis communis Angliae*, est *scientia* aliarum multarum *socia* et *juxta utilis* ac copiosa, v. 7 *Co. 28.*

Jus

- Jus accrescendi v. Lex mercatorum.
- 615 Jus accrescendi præfertur oneribus, *Princip.*
v. *Co. Lit.* 185.
- 616 Jus accrescendi præfertur ultimæ voluntati,
Princip. Co. Lit. 185. b.
- 617 Jus descendit et non terra *Princip. Co. Lit.*
345.
- 618 Jus est norma recti et quicquid contra rectum
fit est *injuria*, v. *Princip.* 3 *Bulst.* 313.
- 619 Jus jurandum inter alios factum alteri nec
nocere nec prodesse debet. v. *Princip.*
4 *Inst.* 279.
- Jus naturale. v. *Jus naturæ.*
- 620 Jus nec inflecti gratia nec frangi potentia nec
adulterari pecunia potest: quod si non modo
oppressum SED DESERTUM aut NEGLI-
GENTIA ASSERVATUM fuerit, nihil EST
QUOD QUISQUAM SE HABERE CERTUM
AUT A PATRE ACCEPTUM AUT LIBERIS
TRADITURUM existimet. *Cicero* v. *Prin-*
cip.
- 621 Jus non habenti tuto et jure et honestissime non
paretur. v. *Princip.* *Hob.* 146.
- 622 Jus præsentandi est incorporale. *Princip.*
Co. Lit. 85.
- 623 Jus publicum et privatum quod ex natu-
ralibus præceptis, aut gentium aut civi-
libus est collectum et quod in scripto
est vel non scripto id in lege Angliæ
rectum dicitur quia brevissima via justitiæ
puncta attingit et neque hæc neque illac
declinet. v. *Princip. Co. Lit.* 158. *Cum-*
berland de Legibus Naturæ.

624 Jus respicit æquitatem. *Princip. Co. Lit.*

24.

625 Jus fit quod usus publicus approbat.

626 Jus summum summa injuria.

627 Juris apices non sunt jura.

628 Jus reprobat infinita.

629 —— excessus in re qualibet.

Jure communi vetitum. *v. Reg. Honesti.*

630 *Jus ubi vagum aut incognitum ibi MISERA est SERVITUS.*

631 Jure potior qui prior tempore.

632 Jus privato consensu efficitur ubi non est jus in contrarium.

633 JUS DEFICIENS EST MELIUS QUAM JUS INCERTUM.

634 Juris ignorantia non præjudicat juri.

635 *JUS NATURÆ* est lex quædam æternæ et immutabilis veritatis quæ actiones voluntarias circa bonorum electionem malorumque declinationem moralium dirigat ac obligationem etiam ad actus externos inducat citra leges civiles et seposita ratione pactorum regimen constituentium. *v. Cumberland de Legibus Naturæ in Principio.*

636 *JURA NATURÆ SUNT IMMUTABILIA.*

637 *JUS NATURALE* præcipit ut **RECTUM** omnibus et ubique et omnimodis quo cunque constet pretio conservetur : hoc enim per se obligat naturas moralis scientiæ capaces nullo respectu ad consequentias vel extrinsecum finem. *v. Dr. Price's Review of Difficulties in Morals.*

638 *Jus*

- 638 Jus naturale præcipit ut COMMUNI OMNIUM BONO *omnes* quantum in se est inserviant.
- 639 DEUM colere ex animo et veritate, et homines eo affectu prosequi quo se quisque et suum jus tuetur, partes duo sunt maximæ juris naturalis; id que, directe vel mediate, universum continent: ut prius sane effectu pleno et vero sensu posterius ex his duobus amplectitur.
- 640 Juris hujus naturalis præcepta quantum ad societatem humanam immediate pertineant sunt alterum non lèdere, honeste vivere suum cuique tribuere. v. Inst. Justin. I. i. 3.
- 641 QUOD TIBI FIERI NON VIS ALTERINE FACIAS.
- 642 Quod tibi fieri velles, habita ratione temporis personæ et aliorum circumstan- tiarum et te quasi in alterius loco con- stituto, et ad recti norman omnibus pen- fitatis id alteri facias.
- 643 Jus naturale parentibus conjugibus liberis con- sanguineis servis amicis affinibus concivibus patriæ et generi denique humano officia humanæ societatis præstanda præcipit.
- 644 Juris naturalis est ut alteri profis quantum possis: et non modo noceas nemini sed ne vel alterum nocere quantum in te situm est finas.
- 645 Juris naturalis est ut ne quid fraude ne quid injuria per vim fiat.

646 *Juris naturalis est ut quod cuique obligit id quisque teneat—modo ejusmodi non sit quo ipse carere posset alter nequeat: eo si plus sibi appetat violabit jus humanæ societatis.* v. Cicer. in primo de Offic. edit. Glasg. p. 14.

647 *Juris naturalis est inter primarias leges dictorum factorumque omnium constantia et veritas.* v. eund. 65

648 *Jus naturale vult ut eadem sit uniuscujusque et universorum utilitas; quam si ad se quisque rapiat dissolvetur omnis humana confortio.* v. eund. in tert. de Offic. p. 168.

649 *Jus naturale nulla de causa malum alteri innocuo commodi tui causa inferri sinit: detrahere enim alteri sui commodi causa magis est contra naturam quam egestas aut morbus aut dolora ut mors aut cætera hujusmodi.* v. eund. p. 167, &c. 65

650 *Jure naturæ deductum sequitur ut qui alterum violet, sui causa, si nihil contra naturam existimet facere decipiatur hominem que ex ipso hominè nesciat se tollere: si vero magis fugiendam putet mortem paupertatem, dolorem, amissionem etiam liberorum propinquorum amicorum, quam facere cuiquam injuriam, errat in eo quod ullum aut corporis aut fortunæ vitium animi vitiis gravius existimet.* Id. p. 168.

651 **COMMUNIS UTILITATIS DERELICTIO** est contra naturam: est enim INJUSTA. Id. 656

652 *Legum*

- 652 Legum harum naturalium sanctio *extrin-*
sica est bonum naturale ex iis consequens
 securitatis, auxilii, tutelæ, famæ publicæ :
 et ex privatorum amore fide ac officiis
 et pœna neglectarum insecuritatis, de-
 relictionis, adversantiae publicæ, infamiae
 et a privatis odii contemptus et cæteria-
 rum rerum mala.
- 653 Sanctio autem vere princeps et sempiterna
 est ex priori et *intrinsica* : nulla enim
 obligatio major graniorque dici ac ne co-
 gitari quidem potest quam ut si quis
 adversum faciat necessario se ipsum con-
 demnet. *Dr. Clarke's Evid. of Natur.*
and Rev. Religion.
- 654 Se judice nemo nocens absolvetur. *Juv.*
- 655 Leges naturales et si non scriptæ neque
 verbo traditæ sunt tamen nihilo minus
 leges : lex enim est quicquid quocunque
 signo aut modo cognitum honesta præcipit
 facienda et prohibet contraria *sancione*
justa : nil autem verius præcipit aut pro-
 hibet quam quod ipsi statim menti, nullo
 extrinsicus verborum scriptive aut alio
 corporeo symbolo, *faciendum* declarat :
 nil verius vetat quam ipsa mens alicujus
 de re non facienda pronuntians : *sanctio*
 autem plane *divina* est ipsius mentis de
 rei alicujus veritate, aut convenientia,
 morali, aut, verbo denique, de **RECTO**
 aut **INIQUO JUDICIUM**.
- 656 Legem non facit quod ære aut charta
 scriptum sit, quod *principis edictum*, quod
senatus consultum, quod *plebis scitum*; quod
G 3 **præmissis**

præmiis invitet pœnave fecus acturos terreat: nam si externa signa, si mandantis sive regis sive senatus seu ipsius denique POPULI vis per se sumpta legem faceret, “*Jus esset adulterare, jus necare, jus testamenta falsa supponere.*” Legem vero facit quod juste modo et forma singulis præcipiendi et justa præcipiat; nempe faltem non in se justitiae contraria, est igitur jus supèr omnes leges quæ scripto aut verbis constant et a quo omnes hæc auctoritatem mutuentur: id vero *jus naturale* dicitur.

657 *Juris naturalis* non est quod aliud sit. *Romæ* aliud *Athenis*; aliud *Angliæ*, *Galliarum* aliud, *Scytharum* aliud, et denique aliud *Braſiliensium*; aliud *nunc* et *olim*: sed apud omnes ubique gentes et sæcula, æternum idemque obtinet quod *juris* est *naturalis*: dum cætera, *juris* nempe *positivi* pro ingenio temporum et civitatum inter se infinitis modis discrepant, et in dies quæque variantur. Hujus igitur *naturalis* est proprium cum *summi numinis* sit coæva ratio quod pariter pulchre et sapienter dictum est: de *lege* nihil minus agnatum oportere quam solium ejus in gremio esse divinæ sapientiæ, vocem ejus *harmoniam mundi* confidere. Illa, illa namque est et *bonitatis infinitæ* et *majestatis* soboles *summæ*: *omnia* et in *cœlis* et *terrarum* eam *venerantur*, *eique parent*; minima ut ab illius *providentia* non prætermissa, maxima potestatem ejus perpetuo *experia*. v. *Cicero et Eccles. Polit.*

658 *Jure*

- 658 Jure naturali quod bonum est totius vel majoris partis bono minoris partis antefertur.
- 659 Jure naturali vim vi repellere licet modo cum moderamine inculpatæ tutelæ.
- 660 Jure naturali omnes homines inter se parres.
- 661 *Jure naturali vetitum nullæ posteriores leges licitum faciunt: jure naturali generaliter permisso leges humanæ exceptiones interponunt: quæ ita valent ut justo societatis consensu pensetur a naturaliter licitis recessio, novis vel juris positivi auxiliis vel ex ipso statu societatis politicæ ortis: quorum utrumque jure naturæ hypothetico vim habet; quæ, posito esse societates, eorum iustas ac liberas leges sanctit.*

DE JURE GENTIUM.

- 662 *Jus gentium dicitur quo gentes inter se tenentur; sive naturali jure seu fœdere.*
- 663 *Gens dicitur societas hominum politicâ libertate utens suoque ipsius arbitrio se suaque dirigens. v. Vattel Droit de Gens.*
- 664 *Omnis societas hominum facultatem naturalem habens et voluntatem se suaque dirigendi omni externo arbitrio quod ab ullo gente proficisci possit est jure libera. v. Eund.*
- 665 *Omnes gentes, quodve eodem redit civitates politico regimine se suaque moderantes, inter se sunt pares quanquam alia*

alia major, ditionis, armis instructior antiquior meliusve constituta sit: eodem modo ac inter hominum singulos naturali sit jure. Quo sane, utpote legibus aliarum gentium politicis nullum obsequium debentes, adhuc utuntur non aliter mutuo astrictæ quam rerum natura cunctis legibus humanis prior consensu-
ve icto fœdere reciproce obligarit.

666 *Quicquid juris est naturalis id quantum ad gentium mutua commercia pertineat seu pacis seu belli seu cuius modi fuerint juris est gentium: multa vero ex fœdere sunt juris gentium quæ non per se juris sint naturalis: at vero nil contra jus naturæ jus gentium esse potest.*

667 *Servorum non est gens sed liberorum hominum. Servile autem est sive homini sive et magis civitati, gentive alieno arbitrio vel hominis vel gentis quod ferme est adhuc gravius regi. Jus vero gentium omnes gentes ut esse debent ita liberas supponit.*

668 *Jus gentium est vel imperfectæ obligatio-
nis vel perfectæ. Imperfectæ obligatio-
nis est illud quod quanquam in se bo-
num sit et contrarium ejus in epte fiat
ejusmodi est ut ex libero arbitrio ita pen-
deat quod alteri non liceat rei infectæ
vel factæ jus reposcere: quale est in pri-
vatis rebus huic egenti dare illi non
dare: quanquam enim egentibus dare ex
debito justitiæ vel saltem charitatis sit,
ut non liceat omnino nulli dare, modo
suppetat aliquid, huic vel illi speciatim
egenti*

egenti dare non cogor ; neque isti extera-
nam vim jure exercebunt quo dare adi-
gar. *Perfecta obligatio* est ubi quid et cui
aliquid præstandum sit, vel quid et in
quos non faciendum ; ut si non præsti-
terim vel *contra fecerim* non modo inur-
banus et inhumani ingenii audiam sed in-
juriarum sim obnoxius, et *externa vis* jure
adhiberi in me possit sive adigendi gratia
seu contra prohibendi.

Of the JURA OBLIGATIONIS IMPERFECTÆ generally.

- 669 *Gens omnis* ut et privatus quilibet in *conseruationem salutem* et commoda augenda
aliarum gentium tenetur in quantum
constare possit cum sui ipsius *conservatione*,
salute et æquis commodis id est aliam dili-
gere ut seipsum.
- 670 *Gens omnis speciatim communibus bonis com-
mercii alias omnes adjuvare tenetur in*
quantum æqua ratio et facultas patiatur.
- 671 *Gens omnis justitiae sapientiae æQUITATIS for-
titudinis decora et apud se et ubique et*
veræ virtutis pietatisque officia promovere
debet : quia et sui et singulorum *salus*
tam publice quam privatim et communis
omnium populorum felicitas continetur.
- 672 *Gens omnis* non minus quam privatus alteri
tenetur facere quod ipsa in se factum vellet.

DE

DE JURE PERFECTÆ OBLIGATIONIS.

- 673 Nulli licet genti, ne sui quidem conservandi causâ, *injuste* in aliam agere: maxima enim ut unita est *justitiae necessitas*.
- 674 Non magis *vis* quam *dolus* neque *facta* quam *infecta* *injuria* *jus* dat genti in alteram gentem quicquam facere *quod terminos transgrediat* *justæ defensionis*; aut *rerum repetendarum* cum *æqua pensatione*.
- 675 *Injustum* est omnium in omnes gentes quasi *litorum usurpatio* quibus nobiscum *societas amicitiae* vel *foedera* non intercesserint. *Fœdere* enim *nihil opus* est ut *illicita* per se, non sint *licita*; aut *debita* per se non debantur. Cumque *societas et amicitia* satis arcta et sancta exigitur debet quæ *communis* est gentium, utpote ex *hominibus constantiis*, ad *omnem benevolentiam* mutuo conciliandam, saltem ab *injuria* sine *fœdere* defendat; qua neque in *externos* neque in *hostes* uti fas.
- 676 *Gentium* quæcunque fuerit *origo*, ut cunque *commune constitutum*, quæcunque *religio*, quicunque *mores*, par et idem est *jus* *quod ad alias gentes pertineat*.
- 677 *Gentes* neque *fœdere* neque *vi* neque *usu amittunt ea jura* quæ in universum *jure naturali gentium* omnibus debentur.
- 678 *Gentes* nulla *necessitudo fœderum* vel quasi *affinitatis conjunctio obligat* vel excusat in re aliqua facienda *quod contra jus alterius gentis sit*.

- 679 Gentium jura non belli licentia, sæpiissime *injusta*, non *exempla rerum* in honeste aliquando et per injuriam etiam in pace actarum, sed *natura*, et *fas*, et *recti* et *iniqui* *interpres ratio*, et *foedera vel expressis concepta verbis vel tacitus justus que usus definiunt.*
- 680 COLONIÆ non emittuntur ut *servorum* fiant habitacula vel quasi *humanum vivarium*, sed *liberorum* sunt hominum e *libera civitate* migrantium ut ibi non *inferiore* sint jure quam qui domi sint relieti. v. Thucydidem.
- 681 Ut omnino METROPOLIS imperet *coloniis* neque JUS neque FAS sinat.
- 682 Qui lædit civem, gentem aut civitatem lædit cuius est civis. Vatt. B. 2. c. 6. sec. 71.
- 683 Non licet vero privatis civibus per se sine civitatis mandato aut assensu vel sibi vel civitati per aliam gentem illatam injuriam persequi. Vatt. B. 2. c. 6. sec. 72.
- 684 Injuriæ a privatis civibus in cives alienæ civitatis illatæ eorum sunt a quibus privatim inferantur non civitatis : nisi quatenus ea vel jubeat vel aliquo modo patrocinetur injuriæ. Sec. 73.
- 685 Gens quæ suos, alienæ gentis jura violantes cives juste que incusatos non puniat cum possit in se suscipit delictum. Sec. 77.

DE DOMINIO GENTIUM

- 686 Bona civium et res omnes jure possessæ, bona civitatis aut gentis sunt quatenus aliam gentem aut civitatem spectet. *Cap. 7. sec. 81.*
- 687 Jus ex dominio gentium in bona et res civium ductum apud alienam civitatem comiter est servandum, quatenus alterius gentis cives in eo forte commorantes attingeat. *sec. 85.*
- 688 Res nulli in propriam et privatam occupationem concessæ non pro *dereictis* ideo sinit habendæ sed five solitudines vel inulta sylvarum fuerint, vel aliud quidlibet, ejus gentis sunt cuius in dominio sita sint quatenus eas occupare possit iisque vel in fructum vel in defensionem sui uti. *Sec. 88.*
- 689 Non licet genti ullæ quo *latius* aut *commodius* habitet aliam gentem finibus suis pellere. *Sec. 90.*
- 690 Neque aliam gentem ob has causas in suam redigere ditionem etsi finibus non pellat. *Sec. 91.*
- 691 Cujusque gentes *finis* summa fide et diligentia sunt servandi. *Sec. 92.*
- 692 Neque quicquam quod ad suum municipale jus pertineat intra fines alienæ civitatis invita persequi civitate. *Sec. 93.*
- 693 Civitati vel ejus res cum potestate summa procuranti licet exteros finibus arcere. Modo et publice fiat et certa præstituta poena

pœna cuius externi non sint inscii relictæ.
Sec. 94.

691. Si duæ gentes pluresve vacuam et nulli eousque occupatam insulam aut continentem simul invenerint pacto res agenda: si conveniri inequeat de divisione ejus, futuræ sunt eæ gentis partes five insulæ five continentis quas quæque primum inse-derit. Sec. 95.

DE EXTERNIS.

- 692 Externi quamdiu in aliqua gente commo-rentur subjacent ejus gentis legibus.
Sec. 101.

- 693 Externus non suam civitatem amittit apud alienam commorando. Sec. 107.

- 694 Non est jus civitati in bona externi qui in ea sit mortuus.

- 695 Contra jus est gentium alii genti ejusve parti ea sine quibus vita tolerari nequeat denegare. Sec. 120.

- 696 Jus *transitus* in extremâ necessitate pars est juris gentium; ut et in portus alienos *appulsionis*, ubi navis *tempestatibus* jactetur.
Sec. 123.

- 697 Eorum quæ utendo non deteruntur aut alii per-reunt alio utente *communis jure gentium* est facultas.

- 698 Est vero jus *innoxiae utilitatis* semper cen-sendum nempe ut alteri ne obsit: igitur quorum usus alteri noxam facere possit ad hæc jus *imperfectum* seu *voluntarium* habe-mus:

mus : quippe cum in possidentis sit judicio an is usus sibi sit allaturus incommodum, et quantum sit allaturus. Sec. 128.

699 Ubi vero nullo alterius incommodo ad usum pervenire possumus eorum quæ utendo non deteruntur aut alii pereunt talium rerum denegatio est contra jus gentium perfectum. Sec. 129.

700 Est comitatis in externos jure naturali obligatio ; idque et si imperfectum jus gentium præcipit. Sec. 139.

701 Sunt USUCAPTIONIS et PRESCRIPTIONIS jura inter GENTES ut et inter singulos quâ res soli diu possessæ esse jure possessæ censentur : contra libertatem autem gentis nulla usucaptio aut prescriptio aliter valet nisi in quantum et quandiu eam ipsa gens valere patiatur.

D E F O E D E R I B U S.

702 FOEDUS est gentis cum gente in utriusque commune bonum pactio solennis vel in perpetuum vel eosque temporis quod successivos actus ex foedare obeundos contineat : quod enim simul et semel et statim peractum est et expletum, pactum simplex vel conventum potius est quam foedus.

703 Foedera inire non possunt nisi quia gentem utraque ipsam potestatem eam acceperint.

704 Quæcunque gens in sua est potestate, quod omnis vera gens est semper, foedus potest contrahere.

705 Foederis

- 705 Fœderis *incommodum* non solvit fœdus.
- 706 Fœdus quod *incolumi civitate* non potest iniri sed *libertatem et jura civitatis primaria* perimat, statim re ipsa irritum est. Sec. 160.
- 707 Fœdus in turpitudinem omne irritum : quia *jura naturæ et recti lex* non minus gentes obligant quam privatos : neque cum gente contractus potest iniri ab alia gente, qui si *legis* esset formula, *cives ipsius gentis privatos* non teneret.
- 708 Fœdera non minus obligant inter gentes diversæ religionis suscepta : satis enim abunde est utrinque *homines esse*; utrinque in rem licitam et publica utrinque gentis auctoritate conveniri; ut sit fides sanctissime præstanda. Sec. 162.
- 709 Fœdera priori fœderi et ad hoc existenti contraria iniri non possunt. Sec. 165.
- Id quod generaliter justum est in *speciali casu* ubi *injustum* esset non est præstandum: ut de *mutua auxiliorum præstatione* quod non obligat ad auxilia *injusto bello* præstanta. Sec. 168.
- 710 Fœderum obligatio generalis eos excipit specialiter incidentes casus ubi fœdus nequeat impleri *sine exitio alterutrius contrahentium*.
- 711 Gentem ad inæqualia fœdera minime decet pertrahere. Sec. 173.
- 712 Fœdera sunt in *personam* vel in *rem*: personalia sunt quae cum contrahente pereant: in *rem* quæ cum ipsa civitate perdurant

nisi in quantum ipsis verbis fiat temporis circumscrip^{tio}. Sec. 183.

713 Omne fœdus quod a gente contrahitur quæ sit vere respublica neque regio modamine utatur *in rem* est non *in personam*. Sec. 185.

714 Fœdera quæ ipsis verbis *in commune* icta dicuntur *perpetua* sunt, nisi quantum expressis temporis verbis circumscribantur; et non *in personam*. Sec. 189.

In *dubitis* favorabilia *perpetua* præsumuntur; odiosa *in personam*. Sec. 190.

715 Fœdus personale perit ubi alter contrahentium non modo naturaliter mortuus sit sed vel *regnare* desierit. Sec. 194.

716 Quem POPULUS ob *læsam* ipsius majestatem regnare amplius noluerit, eum si quis, quanquam ex fœdere prius suscep^to contra illum POPULUM adjuvat, jus ille violat humanæ societatis. Sec. 196, &c.

717 Fœdus temporarium vel *expresse redintegrari* tempore decurso potest; vel *implicite* cum ea nempe fiant quæ nisi ratione fœderis fieri non possent.

718 Fœdere ex altera parte *violato*, alter jus habet vel ad *impletionem* adigendi, cum *pensatione* justa, vel a fœdere recedendi. Sec. 200.

719 Ubi duo fœdera cum eadem gente icta sunt idem est ac si icta essent cum diversis; et unius violatio alterum non violat. Sec. 201.

Ex stricto jure parte fœderis qualibet violata violatum est totum. Sec. 202.

DE SPONSIONIBUS.

- 720 *Sponsiones* sunt pacta ab iis suscepta quæ nomine plenam habeant contrahendi pro publico in se derivatam potestatem, sed arctiorem duntaxat.
- 721 Sponsio extra terminos auctoritatis ejus qui sponsponderit tantum *sub conditione* rata esse potest; nempe si *respublica* sponsionem, vel ab ea supremam potestatem procurantes, sive *rex* sive *senatus* firmarit. Sec. 211.
722. Si quid ratione sponsionis datum acceptumque est id reddendum si nolit respublica sponsioni stare: alioque *jus gentium* violatur. Sec. 212.
- 723 FIDES FœDERUM inter res *sanc*tissimas** gentibus est habenda. Sec. 219.
Fœderibus violatis *jus gentium* insigniter violatur. Sec. 221.
- 724 Fœderum audax violator et perruptor manifestus *constansque*, quicunque sit communis humani generis hostis est habendus. Sec. 222.
- 725 Qui gentes fœderum fide, ut papa quondam audeat solvere rem et *nefariam* et *stultam* agit. Sec. 223.
- 726 Juramenta et *adhibitum sacramentum* fœderis obligationem non constituant quæ per se plena est ubi utrinque juste fuerit conventum, at tantum *solennius* adstringunt. Sec. 225.
- 727 Juramentum est *personale* et jurantes tantum afficit ipsos eosve qui juramentum sui nomine aliis præceperint. Fœdera ul-

- terius quoad personas et diutius quantum
ad tempora spectet, porrigitur. Sec. 226.
- 728 Fœdus juratum non præjudicat antiquiori
quanquam injurato fœderi. Sec. 227.
- 729 Injustum fœdus nullo juramento sancitur.
*Justitia enim summa non potest injusto
adstipulari.* Sec. 228.
- 730 Nulla tacita reservatio fœderi intercedit: hic
enim ut et semper, *expressum facit cessare
tacitum.* Sec. 232.
- 731 Interpretatio a vero sensu malitiose detorta
est maxime in honestum fœderis violandi
genus. Sic. 233.
Fides tacita non justius quam expressa violatur.
Sec. 234.

DE FŒDERUM PIGNORIBUS.

- 732 Res in fœderis præstationem oppigneratae
tantum eo jure possidentur quo alia quæ-
cunque pignora; nempe ut vel *rupto fœdere*
injuriam satisfiat passio, vel *implendi certior*
fit ratio: quo vero accepta sint statu
eodem servandæ et restituendæ sunt ubi
quod debebatur persolutum fuerit aut
adimpletum fœdus. Sec. 243.
- 733 Est quiddam pignorum excelsius genus et
sancius OBSIDUM nomine inclusum
ubi liberi homines *oppignorationem sube-*
unt. Sec. 245.
- 734 In *obsides* non ulterius videtur possidentis
jus quam ut eousque teneat apud se, nulla
adhibita.

adhibita in corpora aut bona ipsorum
inuria, donec præstitum fuerit fœdus.
Sec. 246.

735 Obsides non ob aliam causam detineri pos-
sunt nisi ob eam ipsam propter quam dati sunt.
Sec. 249.

736 A quo dantur obsides ab eo sunt alendi.
Sec. 252.

737 Quicunque conventionem aut sponsonem inire
potest obsides videtur juste dare posse
quatenus possit convenire aut spondere.
Sec. 252.

738 Obsides qui contra fidem publicam evase-
rint ea ipsa fides reddi jubet. Sec. 234.

739 Obsidis mortui in locum novus non est sub-
stituendus nisi id initio cautum fuerit.
Sec. 255.

740 Qui obsidi se in tempus substituit ob-side
mortuo solvendus est: accessorium enim
sequitur principalis conditionem. Sec. 256.

741 Qui obses datus regis filius mortuo rege in
hæreditarium regnum successerit redden-
dus est. Privata enim persona sub qua
obses datus est esse desit. Sec. 257.

742. Ubi fœdus personale est mortuo alterutro
contrahentium solutus est obses. Sec. 258.

743 Vita obsidis fœdere perrupto nequaquam
debetur: non si vel conceptis verbis et
ipsius obsidis consensu ita cautum fuerit:
neque in obsides innoxios sœviendum sed
in ipsos qui læserint arma vertenda; nec
ab inermi sed ab armato hoste expetenda
pœna. Sec. 261. v. Liv. Lib. 28.
Cap. 24.

DE FOEDERIBUS INTERPRETAN- DIS.

- 744 *Quod interpretatione non indiget per se apertum interpretando lœditur.* Sec. 263.
- 745 *Pactio obscura iis nocet in quorum fuit potestate legem apertius conscribere.* Sec. 264. v.
Fig. L. 2. Tit. 14. de Pactis Leg. 39.
- 746 *Quod aperte dicitur pro vero et concessio est sumendum contra proferentem.* Sec. 266.
Interpretatio debet esse secundum certas æqui et veri et rationis regulas quas utrinque præcognitas esse præsumitur. Sec. 268.
- 747 *In fœderum interpretatione ut ubique alias mens contrahentium quærenda.* Sec. 270.
- 748 *In Fœderibus interpretandis at communi usu verborum non est recedendum; nisi vel justi vel mentis apertæ necessaria ratio cogat.* Sec. 271.
- 749 *Fœdera antiqua interpretanda, quantum fieri potest, secundum usum verborum ejus ætatis in qua ita fuerunt.* Sec. 272.
- 750 *Verba non quid sonent in fœderibus sed quid velint, sanctissime utrinque est tenendum.* Sec. 273.
- 751 *Pessimo mendacio est patrocinari si in fœderibus per reservationem mentis quicquam interpretere.* Sec. 275. v. supra.
- 752 *Technica verba pro artis ratione cujus sunt in fœderibus interpretanda nisi quantum appareat proferentem minius proprio sensu usurpare.* Sec. 276.

753 Loquendi *formulæ* quae recipient *gradus* ita sunt interpretandæ ut intentioni inserviant ut in rebus arbitrio boni viri vel periti jurisconsulti demandatis; proprie de rebus loquentes perfectissimas in eo genere de quo loquimur designamus: non tamen *optimus* omnino qui vivat hominum et multo minus *perfecte* bonus, neque *perfittissimus* jurisconsultorum est exigendus.

Sec. 277.

754 Figuratæ dictiones non proprio sensu sunt urgendæ; neque contra in *figuratum* propria et simplicia detorquenda. *Sec. 278.*

755 *Equivocorum* sensus per minus equivoca in eodem fœdera usurpata definitur: vel ex rei natura, *Sec. 279.*

756 Fœdera ut omnes res verbis mandatæ intelligenda secundum *subjectam materiam* (v. supra interpr.) *Sec. 280.*

757 Verba πολυσημα aut varie significantia si plus quam semel in eodem fœdere adhibentur proprie eodem sensu ubique interpretanda sunt: id vero quantum *substrata* materia patiatur. *Sec. 281.*

758 *Contra absurdum interpretatio semper præsumit* *Sec. 282.*

759 *Interpretatio rem interpretandam perimens non est admittenda.* *Sec. 283.*

Obscurum in fœderibus per id quod *luculentum* occurrat interpretandum. *Sec. 284.*

760 *PARTIUM* in fœdere *interpretatio a totius convenientia et quasi conspiratione* elicetur *Sec. 285.*

761. Interpretatio quantum fieri potest ea foederibus adhibenda est qua partes inter se et cum toto consonent et subsequentia præcedentibus apta hæreant. Sec. 286.
- 762 Ubi duo aut plura fædera de eadem re et inter eosdem agunt conjunctim sunt interpretanda.
- 763 Ubi ratio ad foedus impellens seu causa motiva patet secundum eam dubiorum interpretatione facienda est. Sec. 287.
- 764 Ubi ratio impulsiva foederis ex multis causis conjunctim pendet ita ut singulæ per se non videantur valuisse sed universorum momentum interpretatio ea facienda est, quæ omnibus conjunctim sumptis respondeat. Sec. 288.
- 765 Ubi ex pluribus rationibus singulæ per se satis valuisse videntur ita interpretandum est foedus quasi sub conditione cujuslibet iustum fuisset.
- 766 Restictiva interpretatio ex eadem ratione pendet quâ cum aliquid casu improviso intra verba foederis sit quod in mente contrahentium non erat id excipitur necessaria interpretandi aequitate; maxime ut evitetur absurdum vel injustum. Sec. 293.
- 767 Ubi "Rebus sic stantibus" in ratione et naturâ foederis continetur, rerum mutationis obligationis mutationem inducit. Sec. 296.
- 768 In improvisis quod æquum et consonum fuisset factu et statuendum re praevisa contrahentibus videretur, utpote menti ipsorum consentaneum, id quantum fieri potest præ-

præstandum est ubi aliquid necessario est faciendum. Sec. 297.

- 769 Ubi a malo *possibili* cavitur non satis est id malum vel non probabile vel non in mente ejus esse qui aliquid agat fuga ejus mali prohibitum: non enim ipsum prohibetur sed id ex quo possit emergere. Sec. 298.

DE CONDITIONIBUS ODIOSIS.

770 In *dubiis* conditiones *fæderum* favorabiles *benigne* interpretandæ sunt; *odiosæ* restringi potius quam ampliari debent. Sec. 300.

771 Favorabiles sunt conditiones quæ *commercio* succurrant; vel *aequalitati* inter contrahentes. Sec. 301.

772 Favorabilia sunt quæ *paci*, *libertati* cæterisque *societatis humanæ bonis* auxilientur v. Sec. 302.

773 Odiosæ in foederibus sunt quæ *bello* favent, quæ *servitutis periculum* inducant aliisque generis humani malis occasionem videantur subministrare.

774 *Odiosæ* conditiones *pœnam inferentes.* Sec. 303.

775 Odiosæ clausulæ adnullantes. Sec. 304.

776 Quæ rerum statum inter contrahentes *immutent* inter odiosa censentur. Sec. 305.

777 *Ancipites* sunt quædam *conditiones* quæ odiosum in se et favorable implicita contineant: quæ prout alterum alteri *præpolleat*

polleat odiosæ vel favorabiles sunt ha-
bendæ. Sec. 306.

778 In fœderibus ubi conditiones favorabiles in-
terpretanda verba prout communiter ac-
cipiantur plenissime in rei favorabilis
auxilium et in multiplici verbo vel eo
quod in se plures significaciones com-
plectatur amplissimus accipi debet sen-
sus. Sec. 307.

779 Favorabilis vero sensus non præpostera ver-
borum interpretatione temere eliciendus
est neque detorquenda communis ratio
verborum ut aequius aliquid meliusve
actum videatur quam sana interpretatio
subesse fœderi demonstret; neque inique
ad stipulandum est æquitati!

DE COLLISIONE FŒDERUM.

780 Ubi res in fœdere inter se pugnare videan-
tur permitta eis cedunt quæ conditioni-
bus fœderis præscripta sunt, et mutua
pactionis lege reciproce imperata. Sec.
312.

781 In diversis fœderibus quod permittat tan-
tum ubique cedit vetanti justis conditio-
nibus v. Sec. 313.

782 Cæteris paribus quod generaliter præcipit
specialiter prohibenti cedit. Sec. 314.

783 Inter eosdem contrahentes ubi duo fœdera
vel plura antecessere et pugnare aliquatenus
inter se fœderum leges videantur
antiquioris vincat prærogativa. Sec. 315.

784 Cæteris

- 784 Cæteris paribus specialius in fœdere expressum generale antefertur quatenus pertingat speciale ad rem de quâ sit quæstio. Sec. 316.
- 785 Quod moram non patiatur et tempore agendi circumscriptum est indefinito quoad tempus antefertur. Sec. 317.
- 786 Ubi fœderis leges pugnare appareat considerandum utra ad *majores utiliores honestiores* ac *magis necessarias* res pertineat eaque maxime conservanda. Sec. 318.
- 787 Ubi duas res alicui permisimus quarum impletio casu incidente non possit constare: *alterutrum* autem perficere in manibus fit *utrumque* vero minime, electio ejus est cui utrumque promissum fuerat.
- 788 Maxime conservanda sunt fœderum quæ diligentissime *sancta* sunt; et in foedera pariter conditiones. Sec. 321.

D E

CONTROVERSIIS GENTIUM

Dirimendis.

- 789 GENs unaquæque alterius gentis iuste postulata tenetur adimplere. Sec. 324.
- 790 Gens quælibet suo juri potest renuntiare modo inter terminos primariæ rationis legisque naturalis *sui conservationem* spectantis.

- 791 Ubi *neutri* placitum est a postulatis recōdere antequam vi agatur *amiciter* modo fieri possit componenda est controversia. Paxque, etiam *sine arbitris*, mutuo commodo retinenda; gente cuius dubium magis videatur jus, aut tale quod minus ex re sit et inhumanius anxie disceptare, comiter recedente. Sec. 326.
- 792 Si controversia aliter nequeat commodo finiri utrinque aliquatenus expedit sæpe numero recedere et mutua pensatione rem controversam dirimere. Sec. 327.
- 793 Si hæc minus successura videantur sequentri alicujus gentis officio vel *mediatione* ut vulgo dicitur, utendum; quæ ex *vero æquo et bono* res utrinque componat. Sec. 328.
- 794 De LIBERTATE ubi agitur GENTIS quæ sane rerum sanctissima pensionem non recipiat de cuius jure decedere nefas sit de qua defendenda dubitare quanticunque statura sit, flagitium, una salus, nullam nisi parta libertate salutem sperare; et exitium denique antéponendum servituti. Sec. 332.
- 795 Cum aliquid minus comiter genti negatur licet ejusdem comitatis beneficia negantibus denegare.
- 796 Ubi commercia aliqua parte etiam nulla injuria aut *benevolentiae* imminutione sed quia reipublicæ ita facto opus esse juste videatur ex unius gentis legibus ab altera intercluduntur licet alteri eodem restrictionis jure iisdem de causis uti salva amicitia et æquitate.

- 797 Represalia seu *jus revendicationis* dicimus ubi ob res *captas* aut deperditas *injuria* aliæ a gente unde *injuria* est profecta auferuntur. Sec. 342.
- 798 Represalia in *externorum* gratiam non videntur concedenda. Sec. 349.
- 799 Ubi capiantur homines nostra gentes *re-vendicatio* per ανδρασην videtur concessa *hominibus* ejus gentis captis quæ prior læsit : non tamen ut *vita resve* eorum lædantur ; neque videntur *perpetua servitute* ob culpam gentis afficiendi. v. Sec. 351.*

DE JURE BELLI.

- 800 Qui sine *necessaria* causa ad arma solent decurrere generis humani *peſtes* et plusquam barbari videntur ; communes gentium omnium hostes contra *jus naturæ optimimumque mundi parentem* perduelles ||.
- 801 *BELLUM* dicitur ubi *vi* inter *GENTES* certatur modo quod *jus gentium* agnoscat.
- 802 *Bellum* vel *DEFENSIVUM* vel *OFFENSIVUM* dicitur quantum ad externas species : quanquam *omne bellum* quod sane *JUSTUM* geratur revera sit *DEFENSIVUM*. Vatt. Sec. 5. 1. 3.

* In hac extrema clausula a clarissimo auctore dissentimus, ipse enim aliter.

|| Ἀφροδίτης ἀρεμιφοι ἀνεψιοι

- 803 Quilibet in *belli munia* obeunda jussu civitatis tenetur: modo *justum* sit bellum; ad *injusta* enim nulla est *obligatio*.
- 804 IN DEFENSIONEM PUBLICÆ LIBERTATIS VITA BONISQUE OMNIBUS OMNES TENENTUR.
- 805 RELIGIO non amovet ab officiis belli obeundis ubi SALUS PUBLICA omnium manus poscat: nihil enim PATRIÆ et LIBERTATIS PROPUGNATIONE in quibus et RELIGIO continetur inter mortales *sanc̄tius* vel *acceptius* est DEO. Sec. 9.
- 806 Bella neque mercede debent geri neque per homines cædis humanæ ministerium *professos*: sed *gratuita* quantum fieri possit *civium bonorum operâ*: per eos denique viros qui functi strenue militari officio ipsa militiæ insignia confecto bello deponant et *indiscreti cæteris civibus* misceantur.
- 807 CIVITAS ipsa et RESPUBLICA omni honore, solatio, cura prosequi debet militum bonorum virtutem; et maxime eorum qui pro PATRIÆ *sanc̄tissima libertate* occubuerunt domum in se suscipere tundam; ut neque ingrata audiat ipsa neque filia a paterna laude decadant.
- 808 Exteri milites, invita civitate cuius cives sint non sunt congregandi.
- 809 Turpe est et contra naturale jus, multo igitur magis gentium, civium, in externa bella mercede præstandorum commercium; quo civitati vel eam procuranti in *homicidii* præmium solvatur.

810 Leges et disciplina militaris acerrime retinendæ.

BELLI CAUSÆ.

811 Causa bella vel *justificatoria* est vel *motiva* : quorum altera revera *causa* est belli ; prior autem belli naturam definit *justitia* an *secus suscep*tum sit.

812 CAUSÆ belli JUSTIFICATORIÆ debent esse CLARÆ et EVIDENTES et PROPALAM omnibus proponi : nam qui bellum *injustum* esse arbitrentur, utcunque solleñiter denuntiatum sit, et *quanta*cunque *consensu*, ABSTINERE OMNINO DEBENT : et DEO potius quam HOMINIBUS PARENDUM. v. Grotium de Jure Belli et Pac.

813 Belli omnis *justa causa* in defensione REPUBLICÆ continetur.

814 Causa *motiva* vel *impulsiva* est ea qua utilitatis aut *commodi* sui spe GENS ad bellum movetur. In justo autem bello eadem motiva ac *justificatoria* est causa : nullum enim *commodum* LIBERTATI æquiparandum : nulla *utilitas* non in SALUTE REIPUBLICÆ comprehensa est in his omnia continentur quæ bello defendi repetitive aut *ulcisci fas* sit.

815 *Injusta* belli palam est causa quod finium prolatandorum fiat ; quod liberis hominibus sub jugum redigendis ; quod opum alienarum cupiditate : quæ omnia teterrima

*latrocinia et nefanda maxime homicidia
sunt appellanda.*

816 *Impium est bellum ubi causa belli justifica
etsi vera sit pro prætextu gens abutitur
impulu injustæ cupiditatis.*

817 *Bellum initio injustum potest in defensio-
nem gentes aliquatenus fieri justum ubi
quæ læsa est gens exitium alterius secta-
tur, plena oblata restituzione et injuriæ
pensione ; quo facto commutantur belli
causæ et natura.*

818 *Justum est bellum quibus necessarium ; et pia
arma quibus nulla nisi in armis relinquitur
spes.*

819 *Bellum utrinque justum absoluto justitiae sensu
esse nequit ; quanquam relativo justitiae sensu
nonnunquam, etsi rarissime, possit.*

820 *Justum, quanquam maximum incrementum
vicinæ reipublicæ non est justifica contra
eam belli causa : a posse enim ad velle
illegitima, præsertim ubi de injuria agi-
tur, est consequentia.*

821 *Ubi factis gens præpotens injustitiae specimen
fecerit vicinæ gentes jure et sapienter in
eam armantur. Sec. 44.*

822 *Ubi iusta instantis periculi ex potestate gen-
tis oritur suspicio et non quæ cautionem
de injuria non inferenda postulandi jus
faciat, ne dum bello aggrediendi fœdera,
et quæcunque vel externe gentem muni-
ant vel maxime interne firment et pru-
denter et summa innocentia adhibentur.*

823 *Ubi in pace res belli apparantur jus est
interrogandi qua de causa id fiat : et re-
sponsum*

sponsum alias non iustæ gentis pro veritate accipitur ; non tamen ut deponenda sit prudens cautela. Sec. 50.

- 824 **BELLUM** ob injuriam quæ *incolumi republi-*
ca *non videtur prætermitti posse factam*
post justam postulationem *inuria non*
sublata ultimum DECLARATUR.
- 825 **BELLI DECLARATIO** ad **GENTEM**
debet pc: venir in quam declaretur bellum : et *solenni gentis modo* quæ *bellum declareret* ; *sive id per feciales fiat aut legatis in fines gentis in quam bellum sit gerendum publicitus missos : sive in gentes* quæ *bellum declareret metropoli unde per scripta manifestatoria proferatur.*
- 826 *Bellum stricte defensivum declaratione a parte defendantis non indiget ut juste geratur.*
- 827 **DECLARATIO** *belli non ideo fit ut hostis bello se apparet sed ut paci consulat si velit : non* *necessæ est igitur longo eam intervallo bellum ; præcedere sufficit id quod necessarium ut præeat omnino actus hostiles neque quid ejusmodi fiat nondum indictio bello.*
- 828 *Exteris in civitate commorantibus qui ejus civitatis sint in quam bellum declaretur plena facultas præbenda in suos se bona que recipiendi.* Sec. 63.
- 829 *Scripta manifestatoria ubi bellum suscipiendum videtur promulgantur causas iustificas propositi belli continentia et gentem in quam bellum paretur : ut sciant aliæ gentes et ut nequid ab insciis fiat quod contra jus gentium esset : et hæc proprie*

propriæ DECLARATIO est BELLI ;
prior illa quæ in hostem fiat DENUN-
TIATIO : quanquam consuetudine ino-
levit ut iisdem verbis utraque signentur.
Sec. 64.

*830 Ab oppobiis in belli denuntiatione et declara-
tione utrinque decet cavere. Sec. 65.*

*831 Bellum nulla sollemitate adhibita neque pub-
lica auctoritate initum propriæ non est
sed merum latrocinium aut piratica.*

D E H O S T E.

Rebusque ad Hostem pertinentibus.

*832 HOSTIS est qui civis sit ejus gentis in
quam bellum geramus ; quem mitissima
verbo signasse antiquis placuit ne men-
tem forte humanam suscepto bello, po-
neremus.*

*833 Hostes ubicunque sint hostes mutuo per-
manent ; et si ab actu hostili invicem
contineantur in finibus gentis quæ neu-
trorum stet partibus. Sec. 11.*

*834 Fæminæ atque etiam ii qui per ætatem ar-
ma gerere nondum possint aut posse de-
sierint aliquatenus hostes consentur ;
quanquam longe alio jure ac viri ac
armati hostes. Sec. 72.*

*835 Quæcunque ad hostem pertinent in rebus
hostilibus numerantur bic unque sint : ea-
dem vero quæ in hostibus ipsis circum-
scriptione. Sec. 73, &c.*

836 Res

- 836 *Res gentis neutralis in hostis manibus captæ inviolatæ esse debent ut possessori legitimo incumbit probatio.*
- 837 *Res hostiles vero sunt res prædii in gente hostili etsi ab extero possessæ : tamen per justam comitatatem solent a vi bellica defendi ipsius qui bellum inferat.*
- 838 *Res incorporeæ ut debita et similia etsi a neutrali gente debitum et similia emergant in rebus hostilibus annumerantur.*

D E S O C I I S.

- 839 *BELLI SOCIETAS* inter plures gentes iniri vel *defensiva* solet quæ *justissima*, vel etiam *offensiva*. Id ubi plenissime fit omnes partes æquo et principali jure inter se fiunt et adversus gentem in quam bellatur. Sec. 80.
- 840 *Auxilia generalibus verbis promissa bello et defensivo et offensivo debentur : ad id autem tantum debentur et illi, cui et in quod data sunt : neque in aliam gentem aut in aliud bellum transferri possunt. Ea auxilia accessoriam bello faciunt gentem.* Sec. 81.
- 841 *Subsidia nonnunquam præstantur pecuniaria quæ et gentem accessoriam bello faciant.*
- 842 *Genti justum gerenti bellum et licitum est et honestum omnimodis auxiliari ; idque officium est quod et sibi et aliis gens quæque pro viribus debeat. Injustum vero inferenti*

inferenti bellum nullatenus auxiliandum est.

843 Non debentur auxilia quæ nequeant nisi cum interitu reipublicæ præstari.

844 Violatur jus gentium ubi auxilia non præstantur; nisi propriæ conservationis necessaria ratio intercesserit. Sec. 94.

845 Qui societatem belli inierunt hostes pari jure fiunt universi.

846 Qui nullo præcedente foedere adstricti hostibus auxiliantur ipsi fiunt hostes.

847 Qui fædus offensivum inierunt hostes sunt.

848 Defensivum specialibus verbis contra gentem initum foedus, aut susceptum bello flagrante, aut spe et intuitu belli in eam gentem gerendi hostes ejus gentis facit. Sec. 98.

849 At bello quod non saltem manifeste et quod ad aliarum gentium notitiam pertineat injustum sit, et foedere defensivo prius suscepto quam bellum esset aut ejus belli suscepta ratio, hostes non sunt qui promissa sine injuria præstant. Sec. 101.

850 Qui belli societatem iniere ita quasi coaluerunt ut bellum in unam earum gentium denuntiatum in omnes pro denuntiatio sit habendum.

851 Quæ auxilia tantum praestent gentes si iuste praestent bellum in eas est denuntiandum.

DE NEUTRALITATE GEN-
TIUM.

- 852 GENTES NEUTRALES quae *neutrius*
 partes in bello adjuvent saltem nisi qua-
 tenus prius adstricta fuerat. Sec. 103.
- 853 NEUTRALITAS ad bellum et belli au-
 xilia solum pertinet. Sec. 104.
- 854 JUS NEUTRALITATIS inter jura est
 gentium *primaria*.
- 855 *Sub causa exercendæ militiæ auxilia prabita*
 videntur jus neutralitatis violare*.
- 856 Salva neutralitate nummorum sub foenore
 est creditum.
- 857 *Commercia neutralitatem non violant.*
- 858 Quae bellum alant eorum *invectio jus neu-*
tralitatis violat : aliorum *captura* inter
 actus hostiles *non numeratur* ; et captu-
 ram *juste subsequitur confiscatio*.
- 859 Est *jus ergo scrutandi suspectas naves neu-*
tralis civitatis ; ut id praefata *venia et*
omni comitate et temperantia fiat.
- 860 *Res hostium in navigio gentis neutralis*
capturae sunt obnoxiae : at *persolutâ ma-*
gistro navi vecturâ.
- 861 *Jus neutralitatis postulat ut omnia quae*
incolumi republica praestari possint per-
inde utrinque praestentur ac si bellum
non esset.

* Hic etiam a clarissimo viro (præmonitum lectorem
 velo) diffensi qui hic alitur.

- 862 *Jus innoxii transitus per neutralis gentis fines,*
870
utriusque praestandum; et inter perfecta
jura numeratur.
- 863 *At jus transitus nisi prorsus innoxii et om-*
ni justo metu vacantis quod vix aut ne
vix quidem fieri possit aut saltem nisi
prorsus sit necessarium transituro inter im-
perfecta jura numeratur.
- 864 *Modus transeundi is esse debet qui maxi-*
me securitati ejus gentis per quam transi-
turi sumus ipsius arbitrio convenire vi-
deatur.
- 865 *Transitus uni concessus alteri parti debe-*
tur paribus circumstantiis: ut nequid ex
jure neutralitatis sit delibatum.
- 866 *Jus transitus continet in se omnia quae*
ratio commode et tuto transeundi ferat.
Sec. 130.

DE JURE adversus HOSTES BELLO JUSTO.

- 867 *Nulla vis aut damnum hostibus illatum ab-*
solute justa sunt nisi quae ad finem justum
et necessarium obtinendum sint necessaria.
Sec. 136.
- 868 *Hostes qui aliter siste nequeant belli jure*
occiduntur. Sec. 139.
- 869 *Dedentibus se non nisi inhoneste et injus-*
tissime vita aufertur; nisi iis ipissimis qui
belli jus insigni malitia violarint; et non
aliis innoxii quamquam earundem par-
tium. Sec. 140, 141.

- 870 *Jus talionis ubi cæsis contra jus belli captivis hostis injuria pessima sanctissimas leges violarit captis ex ejus exercitu miserrima necessitate nonnunquam rependitur : quanquam plerunque magnanima clementia contra tam immanem crudelitatem et honestius res agitur et magis proficitur.*
- 871 *Ob strenue defensum præsidium tuta potius et honorata etiam apud hostes virtus et in patriam pietas esse debet quam a victore suppliciis et infami morte, quanquam forti et bono viro nulla non honesta ignominia est, immerito rependi. Sec. 140.*
- 872 *Ea pervicacia quæ nulla vincendi spe aut hostem remorandi tantum in stragem inutilem nititur non fortitudo sed immanitas est habenda : et cum contra jus gentium primarium sit jure plectitur : nisi ubi libertas agitur cuius nulla videri debet nimis pervicax defensio ; sed enim illa unice est et ad extremum retinenda satis magno pretio si liberi moriamur.*
- 873 *Transfugæ in multo deteriore causa merito habentur quam qui initio hostes et nunquam e nostris partibus fuerint. Sec. 144.*
- 874 *Fœminis infantulis senectuti ad bella gerenda inutili omnino vita incolmis et corpus omni injuria liberum esse debet jure gentium primario. Sec. 145.*
- 875 *Omnibus inermibus armorum violentia amo-
venda.*
- 876 *Eorum hostium quorum vita salva corpusque incolume esse debeat utpote vel re
K vel*

vel natura vel civili sorte *inermium* non usque quaque libera est et *immunis* a belli jure conditio : retineri enim in custodia miti tamen quam res ferat maxime, ideo possunt vel ut ne arma in nos capiant vel ut quasi pacis conciliamen reddendorum spes possit apud proximos et amicos ipsorum esse. Hoc vero præstat quantum fieri queat non adhibere in bello jus : multo minus teterrimam in vitam *aero inermium* ut etiam *aetatis teneritate* innoxiorum vel in *pudicitiam* denique injuriam inferre. Sec. 148.

877 Captivi qui vel ob numerum retineri nequeant vel ob angustias rei frumentariæ ali neque dimittendi sunt possunt commutari, ea lege ut vel in *tempus præfinitum* vel toto bello arma in gentem sub cuius potestate belli sorte venerint *non capiant*.

878 Captivis qui non ignavia neque perfidia in manus hostium devenerint vel commutatione *corporum* vel *redemptione* quam primum possit expedienda reipublicæ curâ est *libertas*, perfidiæ vel ignaviæ nulla esto *redemptio*. Sec. 154.

879 Cædes ducis hostium *veneno* aut per *amicitiæ simulationem* sunt omnino repudiandæ ut *inhonesta* et *impia* belli conficiendi genera. Sec. 155.

880 Cædes duci hostili per virtutem apertam intentata sive in acie sive bellicis infidiis sine fraude fiat, nullum cruciatum nulla supplicia jure gentium meretur.

881 *Arma venenata et multo magis puteorum fluminumque letifera corruptio communi humaniorum gentium usu et jure repudiantur.*

882 *Ita adversus hostes bellum geratur ut nulla intercedat oblivio utrinque nos HOMINES esse.* Sec. 158.

883 *Duci hostili Comitas gentium parcit : nisi sicuti libertas salusque reipublicæ eo non interempto summe periclitari videantur : et tum quoque nil in eam aggrediendum quod non ex virtute justisve belli artibus fieri possit.* Sec. 159.

DE JURE in RES HOSTILES.

884 *Res hostiles capiuntur vel in pensionem ereptarum e nobis aut illatæ injuriæ ; vel in belli ipsius damnorumque ex eo ortorum ; vel ut hostium viribus aliquid decedat quo nos facilius ab injuria in posterum tueamur.* Sec. 160.

885 *Præda omnis quæ bello justo justaque fiat proprie est ipsius gentis : non militum privatim et ne auxiliorum quidem.* Sec. 164.

886 *Præstationes solent mutuo consensu iniri quibus fines resque nostræ a prædationibus eximere liceat : quæ contributiones recentiore verbo dicimus.*

887 *Agrorum per odium vafatio qua spes annorum pauxillo tempore deperditur et innoxiis etiam nondum natis ultima inferuntur mala, non bellum videtur at*

- plusquam ferina crudelitas, et apud piratos
et sicarios quoque ipsos infamis : et cum
summa injustitia par stoliditas.* Sec. 167.
- 888 *Templis, bibliothecis publicis ædificijs tabulis
signisque innoxiae pulchritudinis et qui-
bus minime bellum sustentetur parsim oportet.*
- 889 *Ignita missilia in urbes præsertim mari-
timas immissa ut incendium et strages
fiat inter ultimæ justæ necessitatis jura
sunt censenda : aliter et inhumanam et
injustum est et stultum id bellandi genus.*
Sec. 169.
- 890 *Quæ solum bello juvando faciant ut arces,
propugnacula resque hujusmodi, minima
injuria aut invidia ubi capta retineri ne-
queant diruuntur.*
- 891 *Custodes apponuntur rebus quibus parsim
decet vel ex convento oportet ; idque
salva custodia dicitur.* Sec. 161.
- 892 *Quæcunque vastatio ereptio detentio ultra
justos et necessarios belli fines fiat, in honeste,
incipienter injuste fit : et omnia hujusmodi
jure gentium voluntario reprobantur ; penes
quas, judicium est, quod temperatissimum
esse debent, quid necessario fiat quid secus.*

DE FIDE adversus HOSTES
SERVANDA.

- 893 FIDES TAM BELLO QUAM PACE
TAM INTER INIMICOS QUAM
AMICOS SANCTISSIME SER-
VANDA. Sec. 174.
- 894 *Fædera et paœta inter gentes pacatas orto*
bello rumpuntur.
- 895 *Dolus, fraude et perfidia carens, seu strata-*
gemata melioris notæ quibus res minori
utrinque sanguinis dispendio conficiatur
adeo opprobrium aut vituperium non
debent ut insigniorem laudem mere-
antur. Sec. 178.
- 896 *Est in bellicis artibus ut in cæteris rebus*
quiddam decentius atque excelsius : quod ut
non attigisse vitio non imputatur ita in-
fra fastigium veræ virtutis cadit : deside-
ratur enim iis qui veram gloriam vident
aliquid perfectius etiam in rebus licitis.
- 897 *Occulti speculatores ab exercitu in adversum*
missi exercitum modo non trans fugas etiam
simulent vel aliqua perfidia utantur
vitio carent : neque captis videretur vita
adimenda ; nisi quatenus fraude egerint.
- 898 *Speculatores exploratoresve non videntur ab*
exercitu hostili præmiis alluciendi ut suos
prodant : tum quod æqui et honesti ratio
id nolit ; cum quod utriusque partis in-
tersit infamiam potius quam præmium esse
proditoribus. Sec. 180.

- 899 *Honeste plerunque atque etiam utiliter vel oblatæ proditorum officia repudiantur.* Sec. 181.
- 900 **BELLO INJUSTO** nulla sunt injustæ partis jura : omnesque ejus actus utcunque alias liciti vel probati primariæ injustitiæ labem trahunt.
- 901 Bellum injustum gerens vel id quod solum dubitet *justumne* sit idem est vastator, raptor, eversor ; idem incensor et milles plusquam homicida. Idem hostium et suorum pestis ; humani generis decus, malumque omni enuntiatione magius ; sæculorum etiam olim futurorum : *pacis, libertatis, spei* denique *bonæ hostis* : DEO omnium patri maxime invisus et hominibus detestandus. Sec. 184.
- 902 *Bello injusto* parta omnino omnia restituenda ; quantum possit fieri, et quod revera nunquam potest, pensanda injuria.
- 903 Non est *præsumenda justitia* belli militibus aliisque civibus ubi *apparentes* injustæ sunt causæ *justa* vero causa nulla appareat : in hoc autem casu quacunque imposita necessitate *abstinere omnino debent* : enim vero extra carcerem esse viro bono non est necessarium, sed ubicunque sit, bonum esse ; in opibus esse non est bono et sapienti necessarium ; sed vel in summa inopia bonum et sapientem esse ; quorum neutrum sine altero existat vivere bono viro non est necesse neque per se extendum ; sed dum vivat *bene*, id est autem temperate pie juste, sapienter, vivere. v. Grot. et Epicet.

904 Bellum

- 904 Bellum *solemniter suscepit et gestum quoad effectus saltem communes, jure gentium voluntario pro justo habetur.* Sec. 190.
- 905 *Utrinque nil licet uni ex partibus in bello gerendo quod non et alteri liceat.* Sec. 191.
- 906 *Jure gentium voluntario non verum jus bello injusto acquiritur: sed saltem ad summum aliqua apud homines aliquatenus impunitas.*
- 907 *Devicta gente nulla ejus jura pereunt nisi qua saluti juste vincentis justæ et necessariæ sint contraria.* Sec. 201.
- 908 *Ubi quis post gentem victam devictis ceu bonis bello quæfatis fervili conditione utitur, manet inter victorem et victos bellum. Ubi ENIM NON EST RESPUBLICA NON EST IMPERIUM: servorum autem nulla civitas, nulla respublica.*
- 909 *Devictæ genti suis legibus per se ferendis utendum: neque eo loco ubi servitutem velis fides speranda: unum autem inter homines firmum esse potest aut justum aut salutare aut regenti commodum imperium: id nempe cui liberi et volentes incolumi libertate pareant.*
- 910 *Gens victa non regis victoris est peculium: neque donari alteri ipsa invita potest.*
- 911 *Injuste victis ante omnia restituenda libertas.* Sec. 203.
- 912 *Postliminio res receptæ hominesve pari sunt jure ac antequam capta essent.* Sec. 201.
- 913 *Res hominesve gentis nostræ ab iis recepti qui in societate belli sunt nobiscum, pari sunt*

- sunt jure ac si a nobis meti pīs recepti fuissent.
- 914 Res vero captæ postquam intra præsidia hostica devenerint ex usu gentium non videntur postliminio reverti. Sec. 209.
- 915 Immobilia ut urbes finesque ipsi non videntur nisi finito bello postliminii jure deceſſisse. Sec. 212.
- 916 Etiam finito bello hominibus tamen bello captis reſtat postliminium : contra seruitutem enim æterna est auctoritas. Sec. 217.
- 917 Capti in civium censu sunt habendi. Sec. 219.
- 918 Testamentum capti valet et bonorum etiam dum vivat in patria sitorum dispositio. Sec. 220.
- 919 Matrimonium captivitate non solvitur : ideo et jus et omnia exinde ducta postliminio in actum redeunt. Sec. 221.
- 920 Nil militi injussu ducis expreſſo vel tacito faciendum : ut nec duci injussu gentis. Sec. 231.
- 921 Quæ ſponte privatis civibus damna a gente quorum ſint cives bello gerendo fiant ut domus exæquatio arci ædificandæ facta, frugum deleſio ne ab hostibus forte captae eorum exercitum alant, a gente iis civibus ſunt refacienda. Sec. 232.

922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934

D E I N D U C I S.

- 922 INDUCIÆ sunt belli commercia ubi in universum actus hostiles utrinque in longiusculum tempus sustinentur per eos qui belli gerendi justam potestatem habeant.
- 923 *Inducia ex alterutra parte violatae utrinque sunt solutæ.*
- 924 Induciæ, a die certa in diem certam pactæ, videntur ita accipiendæ ut termini utrinque includantur; seu ut dies præstituti inclusive utrinque sint accipiendi.
- 925 Induciæ pacta omnibus iis operibus intercedunt quæ ex parte *aggreḍientis* opera sunt belli ex altera parte ejusmodi sint quibus continuandis bellum si manūsisset fine induciis naturaliter obstatisset. Sec. 247.
- 926 Exercitus ubi induciæ fuerint pactæ loco inopportuno obsessus si *deedere* conetur impune ab hoste impugnari potest. Sec. 250
- 927 Transfugæ inter inducias non recipiendi. Sec. 253.
- 928 Res hominesvæ hostiles non capiendi inter inducias. Sec. 255.
- 929 *Jus postliminii manentibus induciis locum non habet.* Sec. 256.
- 930 Hostibus inter inducias est invicem commandi ad alterius urbes alteri vel *castrorum* jus: nisi aliter in ipso induciarum convento fuerit cautum. Sec. 259.
- 931 Peracto induciarum tempore bellum *per se* renascitur. Sec. 260.

D E

DE LOCORUM ALIIS que DE- DITIONIBUS.

- 932 In arcibus urbibusve dedendis conditiones super modo possidendi feruntur: non itidem *de jure*. Sec. 262.
- 933 Conditiones de urbe dedita post certum tempus *reddenda* non videntur esse in potestate alia quam ejus qui supremum jus militare gentis nomine procuret.
- 934 Conditio de non in posterum recipienda urbe quæ dedita sit nisi ab eo facta qui supremam potestatem militarem gentis nomine et jure procuret non videtur valiture.
- 935 Qui privati aut soli in hortis manus incidunt possunt pro se omnia pacisci quæ dux quilibet pro se et sub eo militantibus.

DE COMMEATUS SUB FIDE PUBLICA

ET

Tesseris Itineratoriis.

- 936 Commeatus et tessa itineratoria sunt quædam privilegia in hostico sub fide publico eundi commorandi, pro certa causa redeundi resve transferendi. Sec. 265.
- 937 Commeatus tesseræque itineratoria a suprema potestate gentis emanant: eamque procurantes horum habent curam. Sec. 266.
- 938 Commeatus sunt res *personales* non *translatitiae*. Sec. 267.

939 Com-

- 939 Commeatum generaliter promittens in omnibus promittit quorum potestatum habeat. Sec. 260.
- 940 Jus commeatus a voluntate ejus a quo datur in ipsa tessera symbolo epistolive aut quocunque modo præfinitâ proficiscitur; et ab eadem circumscriptum est. Sec. 269
- 641 Commeatus generaliter concessus omnia includit quæ sub persona ejus cui concedatur necessario aut ex justo usu veniunt.
- 642 Commeatus alicui ejusque famulitio datus non includit eos qui in gentem a qua conceditur commeatus aliquid admiserint facinoris: sed homines *idoneos* et nulla justa causa prohibendos. Sec. 272.
- 943 Commeatus in tempus concessus cum tempore præterlapsò extinguitur: nisi in quantum casus inevitabilis impedimento fuerit quum per ipsum commeantem non stetisset quo minus tempori esset reversus.
- 944 Commeatus cum concedente sive rege, sive duce non exspirat: *Rei enim est publicæ.* Sec. 275.
- 945 Commeatus concessus *ex justa causa* revocari potest; dato tamen tempore et securitate itineris ei cui revocato commeatu redeundum fit. Sec. 276.
- 946 Commeatus *durante beneplacito* concedentis quovis tempore significata dantis voluntate extinguitur: dato tamen tempore et præstita securitate redeundi.

DE CAPTIVORUM REDEMPTIONE.

- 947 CAPTIVI vel *conventione publica* quod *justius et hodierno tempore usitatus est*, vel *pactio privata redimuntur*. Sec. 278.
- 948 *Conventiones de permutatione reciproca captorum summa fide et aequitate utrinque præstandæ.*
- 949 *Jus redemptionis privata pactio cui semel quæsitum est in captivo, et præstituta mercede certum, in alterum transferri potest.* Sec. 279.
- 950 *Pacta redemptio fraude captivi pacientis solvitur.*
- 951 *Captivus ante persolutam mercedem redemptionis si in libertate moriatur hæredi incumbit redemptionis præstatio.*
- 952 Redemptio plene pacta et si non remissus fuerit captivus sed maneat non tanquam captivus sed ut *pignus de solvenda summa de qua conventum est videtur hæredi solvenda cum non per alteram partem steterit quin minus statim ex convento soluta redempione remissus esset.*
- 953 *Pactum de redemptione in diem certum solvendâ hæredem obligat captivo ante diem præstitutum mortuo.*
- 954 Captivus liberatus sub permutationis conciliandæ conditione mortuo eo iisve de quibus permutandis convenerat aut quavis alia de causa *permutatione non facta, reverti debet in captoris custodiam.* Sec. 282.

955 Cap-

955 Captivus qui de *redemptione* convenerat nondum *pleno contractu* quantum ad tempus aliasque res si nulla sua fraude a suis *receptus* sit nil videtur debere. Sec. 284.

956 Res cum homine captæ non ipsæ captæ videntur nisi quatenus captor sibi vel generatim vel *specialiter* vindicaverit. Sec. 285.

DE BELLO CIVILI.

957 *Jura* sunt ut in omnibus bellis sic et in *civili* et *sanctissime* quidem retinenda : cum nil *inhumanius* nil *falsius* sit illo quod tam saepe usurpatum fuerit, *omnia in rebelles licere*. Sec. 287.

958 Omnia regis aut *senatus supremam potestatem* procurantis *jura* sunt fidei *COMMISSA* in *salutem publicam* et a *POPULO* immediate derivata cui sub *DEO* rerum humanarum auctore id *naturale ac inalienabile* jus sit. v. Sec. 287. v. etiam Cicero nem passim. *Locke, Sydeney, Macaulay, Price, Sharpe, Cartwright*, aliosque vel antiquiores vel recentioris ævi optimos *scriptores*.

959 Qui contra eum cui supremæ potestatis sit procuratio arma ceperint sive *justa causa* sive *injusta* rebelles dicuntur vel perduelles, quamquam immensum meritis distent : quantum distet suæ libertatis propugnatio ab impugnatione alienæ : quantum denique heroes optimi que viri a pessimis disjungantur.

- 960 In populo *tumultus* fit vel privata vel *publica causa*. Is si altius *insederit* et adversus magistratus *in cruduerit* non tam e subito quam *destinato consensu*, *seditio* dicitur; si plures urbes provinciasve *traxerit* *insurreccio* appellatur. Sec. 289.
- 961 *Omnia prius experiri quam armis sapientem et bonum civem decet*; quæ tum solum pia sunt cum *necessaria libertatis ratio* non aliter expediri queat; tum *justa* cum spes debitæ *justitiæ* a supremæ potestatis procuratoribus intercludatur.
- 962 *Bellum civile utrinque summopere deprecandum* ut *immane revera monstrum* quodque patriter *innoxios noxiosque*, magis multo et crudelius quam *externum bellum* devoret regibus vero aut senatui nulla fere pax durior aut minus honesta videri debet quæ *cive sin unum reductos conciliet*.
- 963 *Justo bonoque principi qui pater patriæ dici et esse* velit omnis ea amovenda est adulatione quæ plectendos moneat eos quos potius ob *virtutem* et in patriam fidem amare debeat; omnesque in hostium numero censendos qui jugum subire dignentur aut injustum imperium serviliter pati recusent. Sec. 290.
- 964 TUTISSIONIS eademque JUSTISSIMA, et maxime compendaria TUMULTUS POPULARES SEDANDI VIA ea est qua INJURIIS et in quantum possit SUSPICIONIBUS etiam CIVIUM pacate et benevole satisfiat.

- 965 FIDES data quacunque de causa defecerint
cives receptis sanctissime servanda. Sec. 291.
- 966 BELLUM CIVILE est, ubi utrinque
cives non subito neque tumultuarie sed
publico utrinque consilio armis decertant.
Sec. 293.
- 967 Bellum civile cum solvat, vel suspenda
saltem, vincula politicæ inter cives pacatos
societatis velut certamen inter duas gentes,
sui utrasque juris et mutuo independentes
est habendum, quæque externo in bello
jura et leges essent eadem omnia in civili
retinenda; utpote in humani generis salute
fundata, crudelitati evitandæ et paci saltem
non intercludendæ facientia. Sec. 293.—4.
- 968 Externæ gentes officia debent interponere reſ-
tituendæ paci, æqua et pacata amicitia
inter utrasque partes sequestrâ; neque
vim huic vel illi adhibere: quippe cum
utrinque ab externo arbitrio et hæc et illa
pars gentis libera esse debeat. Si vero
auxilium ab iis expetatur libere dare pos-
sunt modo non in eam partem quam
injustum esse credant. Sec. 296.

DE PACE

ET

LEGATIONIBUS.

- 969 PAX est naturalis societatis humanæ cum ami-
citia et justitia mutua, status.

L 2

970 PAX

970 PAX unicuique genti et propter suam salutem
et propter aliarum gentium summa fide et
benevolentia retinenda. L. IV. sec. 3.

DE FŒDERIBUS PACIS.

971 *Pacis foedera sunt duarum pluriumve gen-
tium inter se pacta de bello finiendo.*
Sec. 9.

972 *Amnestia præteritarum utrinque injuriarum
in ipsa foederis de pace natura includi-
tur.*

973 *Foedera præcedentia in ultimo pacis foedere
confirmata inesse videntur.* Sec. 23.

974 *Fœdus pacis gentes contrahentes ligat ex quo
conventum est; privatos ex quo notitia ad
eos pervenerit.* Sec. 24.

975 *PAX eisdem de causis et eodem modo mu-
tatis mutandis ac bellum enuntianda est et
declaranda.* Sec. 25.

976 *Interpretatio in foedere pacis ambigua be-
nignior in decipientem arctior contra
proferentem est.* Sec. 32.

977 *Belli oblata vis generaliter non excusat a
pacis foedere. Quia frustra est exceptio
eius cuius petitur dissolutio. Pax autem
quæ libertatem gentis pessundet adeo est
injusta ut non nisi immani violentia imposta
censi possit careatque fundamento foe-
deris pactive alicujus cui necessario insit
aliquod mutuum quale nihil est inter
perditorem et perditum: ut non inter
leoni agnosce sancta sunt foedera.*

DE LEGATIS.

- 978 Legati sunt qui gentium negotia utrinque ab ipsis gentibus vel immediatē vel mediātē missi procurent. Sec. 56.
- 979 Qui *legationis* jus violat unum vel maximum violat societatis vinculum. Sec. 63.
- 980 In bello legationum commercia quatenus non ad pacem simpliciter videantur tendere jure intercluduntur. Sec. 64.
- 981 *Legatorum delegata auctoritas* plerumque sub literis quæ *mandata manifesta* sive litteræ *credentiales* dicantur publice significatur. Sec. 76.
- 982 Est legati *arcanum mandatum vulgo dictum instructiones* in quibus nihil obligatorium inesse potest quod *mandato manifesto aut bonæ fidei* sit contrarium. Sec. 77.
- 983 Honoris signa omnia quæ gentibus invicem debeantur *legato gentis præstanda*: sine discrimine magna an parva sit gens; sub *regio, aristocratico, aut democratico regimine*. Sec. 79.
- 984 Legati sanctum et inviolatum apud omnes saltem humaniores gentes et *jure naturali* munitum nomen. Sec. 81.
- 985 Legato intra fines recepto *fides publica* in ejus tutelam obligatur. Sec. 82.
- 986 Gentes et regiones per quas transeundum sit legato ad locum destinatum et inde in patriam revertendum ut *tuto et inviolate transire* possit curare debent, quatenus hostili in

ipsas animo esse non videatur: quod si visus
sit possunt finibus suis prohibere. Sec. 84.

987 Quatenus ad pacem faciat nomen legati ejus-
modi esse debet quod non modo inter fociorum
jura sed etiam inter hostium tela incolume
versetur. v. Cic. in Verr. Vatt. Sec. 86.

988 Fecciales tubicines tympanistæ notitia sui facta
et infra limites mandati et muneris pub-
lici rationem se tenentes inviolati sunt.
Sec. 87.

989 Omnia quæ contumeliam facere videantur
cum ferme necessario *injusta* sunt tum fere
auctori pessime procedunt, et saltem ubi
digni sunt in quos fiat contumelia me-
minerimus an nos digni qui faciamus.
Sec. 90.

990 Principis in aliquo loco vel statione solum
est mittere vel recipere tubicines reliquos-
que in bello fecciales: non inferioris or-
dines viro id licet in eodem loco aut stati-
one præsenti superiore. Ad inferiorem
igitur missus *speculatoris* loco habebitur.
Sec. 91.

991 LEGATUS a jure municipali ejus gentis in
quam missus sit est prorsus jure naturæ et
gentium immunis: quia gentem repræ-
sentat ab alterius gentis jure municipali
necessario immunem cum naturæ tum
gentium jure. Sec. 92.

992 Legatus ambitu et corruptela usus apud mi-
nistros ejus gentis in quam missus sit
violat legationis munus et jus gentium: est
igitur remittendus: et ratio injuriæ ab ea
gente quæ miserat quam honeste et comiter
fieri

fieri possit exigenda : quæ si taliter peccantem non tum puniat *facinus* in se admittit, et quidem *peccatum*. Sec. 93.

993 Injuriæ in privatos ab legato admissæ non a magistratu ejus gentis in quam legatus fuerit sed a mittente *satisfactio* est quærenda. See. 94.

994 Injuria in eum qui supremam potestatem gentis procuret ab *legato facta* vel talis est ut in honorem mittentis soleat postulari ut ab eo legatus revocetur : vel ut aulæ interdicatur *curiae* donec responsum idoneum a potestate mittente fiat ; vel et decedere jubeatur ab ea gente in quam injuria sit admissa. See. 95.

995 **LEGATUS** qui contra jus gentium arma cepit in eam gentem in quam legati munere receptus fuerit, armisjurere primi potest. Sec. 97.

996 *Seditiones* et *conjuraciones* alens *legatus* si incolumi gente apud quam tam *nefarie* potestate sanctissima abutatur, fieri possit remittendus est, ut quanquam commisso videatur ut *hostis* loco sit *jus gentium voluntarium* et *communis pacis utilitatisque ratio*, valeat magis : sin alitur *conjuratio* in exitium gentis tendens fisti nequeat neque libertatis neque vitæ in legato, potior est habenda ratio quam *salutis publicæ* quam *impie* sit subversurus. Sec. 99.

997 **LEGATI** *jus* non est a nobis *violandum* quod *hostes* in *nostro legato* *violarint*. Sec. 102.

998 LE-

998 LEGATUS non videtur a vectigalibus in
merces importandas exportandasve immu-
nis. Sec. 105.

999 Princeps in externa gente si publici negotii
causa venerit eadem illi omnia quæ le-
gato debentur; si privati, summa securitas,
dum non hostilites se gerat ut et cuivis
alii pregrinanti et vero *immunitas* propter
dignitatem gentis quam repræsentet ge-
neraliter, licet non speciali tum modo
quam ejus causa venisset. Sec. 108.

1000 Princeps peregre agens eadem justa jura in
suos retinet ac si domi esset in quantum
nec suæ gentis nec alienæ libertatem violet.

1001 Legatus si societatem mercium mutandarum
inierit quæ ejus in ea societate versentur
bona, non sub persona legati ad quam
proprietem non pertinent, proteguntur. Sec.
114.

1002 Rerum immobilium in territorio gentis
ubi legatus versetur quanquam legati
sunt in rebus tamen quod ad gentem per-
tineat ususfructus tantum est ejus isque
privata ratione dominium eminens in
ipsa gente. Ideo ad hæc legati jus ut legati
non pertinet *domus* tamen quam *legationis*
causa habitet in immunitate et jure le-
gati continetur. Sec. 175.

1003 Domus legati est quasi ipsius legationis *ars*
sancta: non est vero eorum qui gentis in
quam missus est hostes sunt asylum, ne-
que *sicariis* persugium præstabit. Sec.
118.

1004 Vehicula legatorum, quatenus iis ut legati
utantur, inviolata esse debent: non vero
si

si contra jus legationis perduellibus subducendis ea commodent: aut alicui rei quæ libertatem et incolumitatem gentis laedat.

1005 *Legati famulitium, tabellariorum, scrinia, epistolæ, r̄jus jus participant.* Sec. 123.

**JUS POLITICALM, v. Publicum, REPUBLICA accrescendi in mercatores v.
Reg. commerciorum.**

1006 *Jus accrescendi præfertur oneribus.*

Jus accrescendi præfertur ultimæ v. testament.

1007 *Jus descendit aliquando ubi non terra.*
Princip. Co. Litt. 345.

1008 *Jus est norma recti—et quicquid contra normam recti sit est injuria.* v. *Princip. et 3 Bulstr. 313.*

1009 *Jus jurandum v. Sacramentum quod inter omnes homines perinde valeat pars est ferme juris naturalis.* v. *Princip. 7 Co. 12.*

1010 *Jus nec inflecti gratia nec frangi potentia, nec adulterari pecunia potest.* Quod si non modo oppressum sed desertum aut negligenter asservatum fuerit nihil est quod quisquam se habere certum aut a patre acceptum aut liberis relinquendum arbitretur. v. *Princip. et Cic. Tit.*

1011 *Jus non habenti tuto et honeste non paretur.*
v. *Princip. et Hob. 145.*

1012 *Jus præsentandi est incorporale.* *Princip. et Co. Litt. 83.*

1013 *Jus respicit æquitatem.* *Princip. et Co. Litt. 24.*

1014 *Jus*

1014 Jus fit quod usus rationi non abhorrens
comprobavit. v. Princip. Ellem. Postu.
35.

1015 *Justitia* debet esse libera quia nihil ini-
quiū venali justitia, plena quia non
debet claudicare; et celeris quia differre
est negare. v. 2. Inf. 56.

1016. *Justitia* duplex est puniens et præveniens;
quorum quod posterius recensetur dig-
nitate utilitate divinitatis imitatione et
rebus humanis convenientia mire antecel-
lit. Prius propter alterum pletunque
in politicis adhibemus: non scilicet quod
peccatum est sed ut ne peccetur.

Justitia est virtus excellens. v. Reg.
Honest.

Justitia firmatur. v. Prærog.

1017. *Justitia* nemini neganda est. Princip. Jenk.
Centur. 178.

1018. *Justitia* non est differenda. Princip. Jenk.
Centur. 93.

1019. JUSTITIA NON NOVIT PA-
TREM NEC MATREM; SO-
LAM VERITATEM SPECTAT
JUSTITIA. 2 Bulf. 199. Princip.

1020 Jus triplex censetur. Proprietatis nuda
sine possessione; possessionis nudæ non de-
finito jure proprietatis; vel possibilis
denique nondum neque proprietate neque
possessione deventis; et incerto igitur
an unquam deventura. v. Princip.

Justum non est. Legitimatio.

1021 JUS DEFICIENS MELIUS QUAM
JUS INCERTUM.

1022 Jul-

- 1022 *Justiciarius vel Justitia tanquam in abstracto dicitur, qui magis latino verbo appellatur *judex* quem odio et amore prorsus carere leges volunt.*
- 1023 *Ante oculos æquitatem semper habere debet. Non vagum sed legitimam. Non privatam sed publicam. Princip. Jenk. Centur. 58.*
- 1024 *NIHIL EX ARBITRIO SUO FACIAT JUDEX, NEQUE EX PROPOSITO DOMESTICÆ VOLUNTATIS SED JUXTA BONAS LEGES ET JUSTA JURA PRONUNTET. v. Princip. 7 lo. 27.*
- 1025 *Est Lex loquens ut leges mutus *judex*.*
- 1026 *Judex non potest in sua causa judicare; quod effet duplicem et contrariam personam sustinere.*
- 1027 *Non potest injuriam sibi datam punire *judex* quia vix unquam suæ injuria cuiquam parvæ videntur; plerique æquo gravius habuere.*
- 1028 *Non reddit plus quam petens requirat actionis ipsius formulâ. Quia non excurrere debet ultra rem certam in judicio sibi delatam neque ei qui quid petiturus sit non norit aut nolit declarare ultero ex gratia quæ necessario vaga et indefinita est largiri.*
- 1029 **JUSTITIA FIAT RUAT CŒLUM**

L

- 1030 **LEX EST SANCTIO JUSTA JUBENS HONESTA ET PROHIBENS CONTRARIA.**

- 1031 —— deficere non potest in justitia exhibendâ. *v. Princip. Co. Litt. 197.*
- 1032 —— neminem cogit ad vana seu inutilia. *Princip. 5. Co. 21.*
- 1033 —— nemini iniquum operatur. *v. Princip. Jenk. 22.*
- 1034 —— spectat naturæ ordinem. *v. Princip. Co. Litt. 197.*
- 1035 —— * succurrit ignorantî modo sine malevolentia aut oscitantia sit.
- 1036 —— rejicit superflua, pugnantia, incongrua. *Princip. Jenk. 140, 133, 176.*
- 1037 —— reprobat Moram. *Princip. Jenk. Centur. 35.*
- 1038 —— * odit Mendacium.
- 1039 —— UNO ORE OMNES ALLOQUITUR.
- 1040 —— prospicit non respicit. *Princip. Jenk. 284.*
- 1041 —— semper dabit remedium. *Princip.*
- 1042 —— non favet delicitorum votis. *Princip. 9 Co. 58.*
- 1043 —— nil facit aut jubet frustra. *v. Princip. Jenk. 17. Bulf. 279.*
- 1044 * de minimis non curat ubi plus læderet quam prodesset. *v. Princip. Hob. 88.*
- 1045 —— citius vult privatum damnum quam publicum malum. *v. Princip. Co. Litt. 152.*
- 1046 * vult potius malum privati damni quam id quod inconveniens normæ ipsius sit et pariat publicam incertitudinem.
- 1047 est tutissima cassis. *Princip. 2 Inf. 56.*
- 1048 EST SUMMA RATIO.

- 1049 **LEX NECESSITATIS IEST LEX TANTUM TEMPORIS INSTANTIS:** neque in Exemplum unquam trahendum. v. Princip. Hob. 159.
- 1050 **LEX est anima regis et solii sustentaculum.** v. Princip.
- LEX nemini impune violatur.**
- 1051 —— non patitur absurdum. *Princip. 9 Co. 22.*
- 1052 —— appetit perfectum. *Princip. 1001*
- 1053 * **LEX ANGLIAE COMMUNIS EST LEX MISERICORDIAE.**
- 1054 **LEX injussu POPULI mutari non potest**
- 1055 **LEX orbis insanis et pauperibus circumventis et oppressis pro tute et parente est**
- 1056 * —— neminem cogit ostendere quod nescire præsumitur
- 1057 * —— minori per jus quam majori per injuriam favet.
- 1058 * —— in statum qui melior sit hominem remittit
- 1059 * —— Perpetuitatibus obilitat
- 1060 * —— Contra id quod præsumit probatum non recipit
- 1061 —— Fractiones statuum non patitur. *Princip. 1 Co. 87.*
- 1062 * —— Fractiones diei non recipit.
- 1063 * —— Fractiones actionum repudiat.
- 1064 * **LEX INJUSTA NON EST LEX.**
- 1065 * *Lex non consilia nuda sed actus apertos respicit.*
- 1066 * **LEX CERTA ESTO PŒNA CERTA ET CRIMINI IDONEA.**

ET LEGIBUS PRÆFINITA. v.

Beccar.

- 1067 Lex publica privatis anteponit. *Princip.*
- 1068 JUSTITIAM et VERITATEM unice amat. *Mendacium* *discrepantiam*, *repugnantia*, *super vacua*, *moras*, *stultitiam*, *negligentiam*, *circuitum*, *incerta*, *infinita*, *litigiosa* et LIBERTATI *adversantia*. odit, v. *Princip.*
- 1069 * LIBERTATI, VITAE, PUDICITIAE; et DOTI favet. *RECTO* autem *in omnibus* et ANTE OMNIA.
- 1070 Mentem contrahentium aut agentium aliquid respicit. v. *Princip.* *Plow.* 140.
- 1071 *Hominem* rebus ejus præfert; liberum tenementum et hæreditates rebus *personalibus*; res *personales* quæ liberum tenementum quod aiunt sapiunt rebus mere *personalibus* JUS possessioni: VITAM ET LIBERTATEM et JUSTITIAM *omnibus*. v. *Princip.*
- 1072 —— Ordinem et decorum vult; et substantiam maximi facit. v. *Princip.*
- 1073 * —— Rerum dignitates spectat intrinsecas de specie externâ minus curiosa.
- 1074 LEX NEC FACIT NEC PATITUR INJURIAM. *Princip.*
- 1075 Humanæ infirmitatis justam, at non molitiae infringendam, nec malevolentie patriconantem, nec unicum plurium injurie clementem, habet rationem.
- 1076 Lex nil irritum esse supponit aut malum quod bonum aut cum effectu legitimo esse possit.

1077 LEX

1077 LEX archivis curiae quæ recorda dicuntur et feoffamentis et omnino publicæ notitiæ rerum favet ; arcana suspicatur ; clandestina odit. v. Princip. et Wingate.

1078 LEGES NON SUNT NISI QUIBUS OMNES ASSENSERINT. Livre des Assises, 44. 83. Hooker, Price, omnesque fere melioris notæ scriptores.

1079 LEX placita sua potius vult præteriri quam innocuo non sit remedium. Bacon.

1080 LEGEM TERRÆ amittentes PERPETUAM INFAMIÆ NOTAM inde MERITO incurront.

1081 Leges temere figendi et refigendi consuetudo est pericolosissima. v. Princip. et 4 Co. ad Lect.

1082 Legis Minister non debet in executione officii sui a facie CUJUSQUAM fugere aut retrocedere. v. Princip. 9 Co. 68.

1083 LEX est maxima REGIS hæreditas : qua et ipse et POPULUS conservatur. Quæque si non esset nullus esset omnino REX, nulla hæritas. v. Princip. et 19 H 6. 63.

1084 LIBERTAS est facere quod velis et semper optima velle : perfecta igitur proprium unius est DEI, v. Dr. Price's Observ. on Civil Liberty.

1085 * LIBERTAS POLITICA est cum quisque quod velit faciat : modo secundum leges bonas, certas, præfinitas, et COMMUNI CONSENSU latae.

1086 * LIBERTAS NON RECIPIT AESTIMATIONEM.

1087 Liberum semel leges Angliae semper liberum judicant. *v. Princip. Co. Litt. 137.*
Licet dispositio. *v. Possibilitas.*

1088 Licta bene miscentur formula nisi juris obstat. *Bacon.*

1089 LIGEANTIA est vinculum fidei principem et subditos ligans per mutuum legis nexum et officiorum reciprocam rationem.

1090 LIGEANTIA naturalis nullis locorum limitibus coeretur.

Linea recti, *v. Reg. leg.*

Litteræ patentes, *v. Prærog.*

Loco rei præstabilis, *v. Satisfactio.*

Locus pro solutione redditus, *v. Reditus.*

Longa possessio, *v. Possessio.*

Longum tempus, *v. Tempus.*

Loquendum ut vulgus, *v. Reg. Prudentia.*

Labecula linguae *v. Reg. Legis.*

M.

Magister rerum, *v. Reg. Prudentia.*

1091 MAHEMIUM est membra mutilatio et dici poterit ubi aliquis aliqua parte corporis effectus sit inutilis. *v. Princip. Co. Litt. 126.*

1092 Major Hæreditas venit unicuique nostrum a jure et legibus quam a parentibus. *v. Princip. et Cicer.*

Majore

- Majore Pœna, v. *Reg. legis.*
 Majus dignum, v. *Reg. ration.*
 Majus est delictum, v. *Prærog.*
 Maleficia. v. *Pœna.*
 Maleficia propositis, v. *Reg. legis.*
Malitia legalis, v. *Reg. legis.*
Malitia supplet, v. *Reg. legis.*
Makum non, v. *Reg. legis.*
Malum quo communius, v. *Reg. legis.*
Manifesta probatione, v. *Reg. legis.*
- 1093 * *Matrimonium, voluntatis et afficiorum et bonorum, legibus adstipulantibus, non corporis tantum, conjunctio facit.*
- 1094 * *Consentire Matrimonio non possunt nisi utrinque nubiles: in quo indicum et voluntas spectatur; et non corporis solum sedet animi infantia; obest. v. Profess. Michaelis. †*
- 1095 * *Matrimonium unius eodem tempore geminum nulli licet.*
- 1096 * *Divortium plenum esse debet vel propter causas precedentis impedimenti quo Matrimonium ipso facto quo ad jus ab initio esset nullum; vel propter adulterii causam post Matrimonium: et in laeti non inlaidentis arbitrio.*
- 1097 * *Matrimonio *Maritus* et *uxor* unum fiunt.*
- 1098 * *Maritus in delicto uxoris tenetur.*
- 1099 * *Omnia uxoris durante conjugio mariti habentur: cum neque divisum eorum regimen esse deberet, et cum uni esset*

† On the influence of words on opinions, and of opinions on words.

- concedendum uxori marito anteponi
cujus præcipue sit et querere et de-
fendere.
- 1100 * Charta illius quæ sub potestate viri
sit, in lege nulla est.
- 1101 * Matrimonio nobilis mulier si nupserit
ignobili desinit esse nobilis.
- 1102 * Matrimonio sociata fœmina cum sub
potestate viri sit non obnoxia est in cau-
lis reatus minoribus; aliter in majoribus
proditione et homicidio.
- v. Plura in testamento, Legitimatione, &c.*
- Maximè paci, *v. Pax.*
- Maximus erroris, *v. Reg. Prudent.*
- Melior et potior, *v. Reg. legis.*
- Melior est conditio, *v. Reg. legis.*
- Melius est omnia mala pati. *v. Reg. Ho-
nesti.*
- Melius est recurrere, *v. Reg. Prudentia.*
- Melius est in tempore, *v. Reg. Pruden-
tia.*
- Minatur innocentibus, *v. Reg. politic.*
- Minima pœna corporalis, *v. Pœna*
- Misera est servitus, *v. Reg. politic.*
- Mitius imperanti, *v. ibidem*
- Modus et conventio, *v. Reg. Legis.*
- Modus legem dat. *v. ibid.*
- 1003 MONETA est justum medium et mensura re-
rum commutabilium. *v. Princip. Dæv. 18.*
- plura v. in Reg. Polit.*
- 1104 MONOPOLIUM dicitur quum quis
earum rerum aliquid quas usus requirat
publicus genus universum emat aut in ma-
bus

nus suas conciliet quanti velit venditurus.

v. Princip. et 11 Co. 86.

Monumenta quæ nos recorda v. Regulae legis.

Mors dicitur, v. Pœna.

Mos retinendus, v. Reg. Prudentia.

Multa in jure communi, v. Reg. legis.

Multa multo facilius exercitamento, v.
Reg. Prud.

Multa transeunt, v. Reg. legis.

Multi multa, v. Reg. Prud.

Multiplex et indistinctum, v. Reg. Prud.

Multiplicata transgressione. v. Pœna.

Multitudo errantium, v. Reg. Honestia.

Multitudo imperitorum, v. Reg. legis.

Multo utilius est pauca idonea, v. Reg.
Prud.

N.

NECESSITAS, v. Reg. politic. et. Reg.
Honest.

Negatio conclusionis, v. Reg. Ration.

Negligentia semper habet, v. Reg. Prud.

Neminem oportet esse, v. Reg. legis.

Nemo admittendus est, v. ibid.

Nemo cogitur, v. Venditio.

Nemo contra factum, v. Reg. legis.

Nemo dat quod, v. Reg. ration.

Nemo debet bis, v. Reg. ration.

Nemo debet immiscere se, v. Reg. Honest.

Nemo debet locupletari, v. Reg. Legis. et
Honest.

Nem

- Nemo debet rem suam, v. *ibidem*.
 Nemo ex dolo suo, v. *ibid.*
 Nemo inauditus, v. *Reg. bones.*
 Nemo militans, v. *Reg. religionis.*
 Nemo nascitur, v. *Reg. Prud.*
 Nemo potest facere per alium, v. *Reg. ration.*
 Nemo potest plus juris, v. *ibid.*
 Nemo prohibetur plures artes, v. *Reg. legis.*
 Nemo prohibetur pluribus defensionibus, v. *ibid.*
 Nemo prudens punit, v. *Pœna.*
 Nemo punitur pro alieno, v. *Reg. ration.*
 Nemo punitur sine injuria, v. *ibid.*
 Nemo redditum invito domino. v. *Redditus.*
 Nemo tenetur, v. *Reg. ration.*
 Nemo tenetur armare, v. *ibid.*
 Nemo tenetur, *ibid.*
 Nemo tenetur seipsum, v. *Reg. rat.*
 Nihil aliud potest rex, v. *Reg. politic.*
 Nihil de re accrescit ei, v. *Reg. legis.*
 Nihil facit error nominis, v. *ibid.*
 Nihil infra regnum, v. *Reg. politic.*
 Nihil in lege intolerabilius, v. *Reg. bones.*
 Nihil perfectum, v. *Reg. bones.*
 Nihil possumus, v. *ibid.*
 Nihil quod est contra rationem, v. *Reg. rationem.*
 Nihil quod inconveniens, v. *Reg. bones.*
 Nihil simul inventum v. *Reg. rat.*
 Nihil tam proprium imperii, v. *Reg. polit.*
 Nihil

- Nihil habeat forum, *v. Reg. legit.*
Nil temere, *v. Reg. Prud.*
Nimia subtilitas, *v. Reg. leg.*
Nomen non sufficit, *v. Reg. legis.*
Nomina si nescis, *v. Reg. ration.*
Nomina sunt notæ, *v. ibid.*
Nomina sunt mutabilia, *v. ibid.*
Non alio modo puniatur, *v. Pœna.*
Non concedantur citationes, *v. Reg. polit.*
Non debet adduci, *v. Reg. ration.*
Non debet dici tendere in præjudicium ecclesiæ, *v. Reg. politic.*
1105 Non decipitur, *v. Reg. Prud.*
1106 Non definitur in jure quid sit CONATUS,
Princip. 6 Co. 42.
Non differunt, *v. Reg. rat.*
Non est disputandum, *v. PRINCIPIA.*
Non est justum, *v. Legitimatio.*
Non est reedendum, *v. Reg. Prud.*
Non est regula, *v. Reg. prud.*
Non facias malum, *v. Reg. honest.*
Non in legendō, *v. Reg. pruden.*
Non licet, *v. Reg. honest.*
Non omnium quæ a majoribus, *v. Reg. prud.*
Non potest Rex, *v. Reg. politic.*
Non potest Rex subditum renitentem, *v. Reg. polit.*
Non præstat impedimentum, *v. Reg. legis.*
Non refert an quis assensum, *v. Reg. ration.*
Non refert quid notum, *v. Reg. legis.*
Non refert verbis, *v. Revocatio.*

Non

- Non respondebit minor, *v. Reg. leg.*
 Non solum quid licet, *v. Reg. Hones.*
 Non sunt longa, *v. Reg. prud.*
 Non temere credere, *v. Reg. prud.*
 Non valebit felonis, *v. Pœna.*
 Non valet confirmatio, *v. Reg. leg.*
 Noscitur ex socio, *v. Reg. pruden.*
 Nova constitutio, *v. Reg. politic.*
 Novitas non tam utilitate prodest, *v. Reg. prud.*
 Novum judicium, *v. Reg. leg.*
 Noxa sequitur *v. Pœna.*
 Nudum pactum, *v. Pactum*
 Nulla curia, *v. Pœna.*
 Nulla impossibilia, *v. Reg. leg.*
 Nulla virtus, *v. Reg. honest.*
 Nullius hominis, *v. Reg. prud.*
 Nullum crimen, *v. Reg. politic.*
 Nullum iniquum, *v. Reg. leg.*
 Nullum medicamentum, *v. Reg. Prudentia.*
 Nullum simile, *v. Reg. legis.*
 Nullus commodum, *v. Reg. legis.*
 Nullus dicitur accessorius, *v. Reg. leg. de Crimin.*
 Nullus dicitur felo principalis, *v. ibid.*
 Nullus recedat, *v. Reg. leg.*
 Nulla charta, *v. ibid.*
 Nunquam nimis dicitur, *v. Reg. prud.*
 Nemo pen chartam, *v. Reg. leg.*
 Nunquam res humanæ, *v. Religio.*

O.

- Occultatio thesauri, *v. Prærog.*
 Oderunt peccare, *v. Reg. Hones.*
 Odiosa et inhonesta, *v. Reg. leg.*
Officia judicialia, v. Reg. polit.
Officia publica, v. ibid.
 Omne actum, *v. Reg. leg.*
 Omne crimen, *v. Reg. prud.*
 Omne magnum exemplum, *v. Reg. polit.*
 Omne majus, *v. Reg. rat.*
 Omnes sorores *v. Reg. legis.*
 Omne testamentum, *v. Testament.*
 Omnis privatio, *v. Reg. rat.*
 Omnis querela, *v. Tempus.*
 Omnis ratihabitio, *v. Reg. leg.*
 Omnium dominus, *v. Reg. polit.*
 Omnium rerum, *v. Reg. hones.*
 Opinio est duplex, *v. Reg. leg.*
 Ordine placitandi, *v. Reg. placit.*
 Origo rei, *v. Reg. ration.*

P.

- 1107 PAX LEGIBUS AMICA.
 1108 Paci sunt maxime contraria vis et injuria,
 Princip. Co. Litt. 161.
 Pax sine libertate, *v. Reg. polit.*
 Pacta privata, *v. Reg. polit.*

1109 Pacto

- 1109 Pacto aliquid, modo extra pacifcentes ne
obsit, est licitum quod alias licitum
non esset, v. *Princip. Co Litt.* 166,
Parens est nomen, v. *Reg. leg.*
Paribus sententiis, v. *Reg. leg.*
Par in parem, v. *Reg. polit.*
Parium eadem, v. *Reg. rat.*
Parte quacunque, v. *Reg. rat.*
Participes plures, v. *Reg. leg.*
Partus ex legitimo, v. *Reg. leg.*
Parum proficit, v. *Reg. prud.*
Pater est, v. *Reg. leg.*
Patria v. *Reg. polit.*
Patronum faciunt, v. *Reg. leg.*
Peccata contra, v. *Reg. leg.*
Peccatum peccato addit, v. *Reg. leg.*
Pendente lite, v. *ibidem.*
Perfectum est, v. *Reg. ration.*
Periculosum est, v. *Reg. polit.*
Periculosum est quod bonorum virorum
v. *ibid.*
Perjuri sunt, v. *Reg. leg.*
Perpetua lex est, v. *Reg. polit.*
Per rationes, v. *Reg. rat.*
Persona conjuncta, v. *Reg. leg.*
Perspicue vera, v. *ibidem.*
- 1110 Placitum aliud personale, aliud reale, aliud
mixtum v. *plura Reg. placitandi.*
Plena et celeris, v. *Reg. leg.*
Pluralitas idem sentientium, v. *Reg.
polit.*
Plures cohaeredes, v. *Reg. leg.*
Plus exempla, v. *Reg. polit.*
Plus peccat auctor, v. *Reg. polit.*

Plus valet, *v. Testimonium.*

Plus valet, *v. Reg. legis.*

Pœnæ potius molliendæ, *v. Reg. polit.*

Post executionem status, *v. Reg. legis.*

Potentia debet, *v. Reg. polit.*

Potentia est duplex, *v. Reg. legis.*

Potentia inutilis, *ibid.*

Potestas regis, *v. Reg. polit.*

Potestas stricte, *v. Reg. legis.*

Præpropera consilia, *v. Reg. prud.*

1111 * PRAESRIPTIO est titulus ex usu et tempore substantiam capiens ab auctoritate legis. *Princip. Co. Litt. 113.*

Præsentia Corporis, *v. Reg. legis.*

Præstat cautela, *v. Reg. prud.*

Prætextu liciti, *v. Reg. pol.*

Princeps mavult, *v. Reg. polit.*

Principalis debet, *v. Reg. leg.*

* PRINCIPIA sunt certæ quædam et per se claræ atque evidentes rationis generalis regulæ seu axiomata primaria que casus speciales regant ipsa autem a nullo negantur.

1112 Contra negantem principia non est disputandum.

1113 * Principia probant non probantur, *v. Princip. 3 Co. 40.*

1114 * Principiorum non est ratio exterior quærenda quæ si esse posset jam non essent principia: sic et causæ simplicissimæ nulla dari possit mechanica expositio; quæ fidari posset jam non esset mechanica.

Principis beneficium, *v. Reg. polit.*

Privatio præsupponit, v. *Reg. ration.*

Privatum commodum, v. *Reg. politic.*

Privatum incommodum, v. *ibid.*

1115 * *Privilegia privatis ne irroganto duodecim tabulæ.*

Prius vitiis, v. *Reg. polit.*

Probationes debent, v. *Supra.*

Prohibitum ne quis, v. *Reg. leg:*

1116 * *Prolem ante matrimonium natam ita ut post legitimam lex civilis facit: sed problema quam matrimonium non parit succedere non finit lex Anglorum,* *Fortescue.*

c. 39.

Propositio indefinita, v. *Reg. logicas.*

Pro possessore, v. *Reg. leg.*

1117 * *Propter jus sanguinis duplicatum, tam ex parte patris quam ex parte matris, dicitur hæres propinquior soror aliisve vel alia quicunque remotissimi qui sanguinem duplicatum habeant quam frater de alia uxore v. 3 Co. 41. Princip. v. Hæred. supra.*

Protectio trahit, v. *Reg. polit.*

Provifio est, v. *Reg. prud.*

Prudenter agit, v. *Reg legis.*

1118 * *Pueri sunt de sanguine parentum sed pater et mater non sunt de sanguine puerorum ut rami sunt de stirpe stirps autem non de ramis.* v. 3 Co 40. *Princep. v. Hæred. supra.*

Purprestura, v. *Reg. polit.*

Q.

- 1119 Qualitas quæ inesse debet facile præsumi-
tur, v. *Præsumpt supra*.
Quæ cohærent personæ, v. *Reg. leg.*
Quæ communi legi, v. *Reg. legis.*
Quæcunque intra rationem legis, v. *ibid.*
Quæ dubitationis causa tollendæ, v. *Reg.*
legis.
- 1120 Quæ incontinenti vel certo fiunt inesse
videtur, *Princip.*
Quæ in curia Regis acta sunt, v. *Reg.*
legis.
- 1121 Quæ in partes dividi nequeunt solida a
singulis præstantur. 6 *Co.* 1.
- 1122 Quæ inter alios acta sunt nemini nocere
debent sed prodeesse possunt, *Princip.* 6.
Co. 1.
- Quælibet Concessio Regis, v. *Reg. politic.*
- 1123 Quælibet concessio fortissime contra do-
natorem interpretanda est. v. *Supra. in-*
interp.
Quælibet jurisdictione, v. *Reg. polit.*
Quælibet narratio, super brevi, v. *Reg.*
placit.
Quælibet pardonatio, v. *Reg. polit.*
Quælibet poena corporalis, v. *Reg. liber-*
tatis.
- 1124 * Quæ legi communi derogant stricte
interpretanda, v. *Jenk. Centur.* 29. et v.
interp. supra.

- Quæ legi communi derogant, v. *Reg. libert.*
- Qua male sunt inchoata, v. *Reg. politic.*
- 1125 * Quæ movent ad mortem habentur Deo danda, v. 3 *Ins. 57. Princip.*
- 1126 Qua non valuerint singula juncta juvant, v. 3 *Bulf. 132. Princip.*
- 1127 Quæ pertinent ad coronam, v. *Reg. politic.*
- Quæ præter consuetudinem, v. *ibid.*
- Quæras de dubis, v. *Reg. leg.*
- Quæ rerum natura, v. *Reg. Ration.*
- Quæritur ut crescant, v. *Reg. polit.*
- Quæ sunt minoris culpæ, v. *Reg. polit.*
- Quam longum debet esse rationabile tempus, v. *Reg. polit.*
- Quamvis aliquid per se non sit malum, v. *Reg. honesti.*
- Quamvis lex generaliter loquitur, v. *Reg. leg. et supra, Interpretatio.*
- Quando aliquid prohibetur, v. *Reg. pruden.*
- Quando de una et eadem re, v. *Reg. legis.*
- Quando diversi considerantur actus, v. *ibidem*
- Quando duo jura, *ibid. et v. Reg. polit.*
- Quando plus fit, v. *Reg. ration.*
- Qui abjurat regnum, v. *Reg. polit.*
- Qui accusat, v. *ibidem*
- Qui adimit medium, v. *Reg. logicas.*
- Qui aliquid statuerit, v. *Reg. leg.*
- Qui bene interrogat, v. *Reg. prud.*
- Qui bene distinguit, v. *Reg. logic.*

Qu

- Qui concedit aliquid, *v. Reg. ration.*
 Qui contemnit præceptum, *v. Reg. polit.*
 Quicquid in excessu actum, *v. Reg. leg.*
 Quicquid judicis, *v. Reg. libertatis.*
1128 Quicquid plantatur solo solo cedit, *v. Off.
of Exec. 57. et Princip.*
 Quicquid solvitur, *v. Reg. legis.*
 Qui destruit, *v. Reg. leg.*
 Qui eorum vestigia, *v. Reg. polit.*
 Qui evertit causam, *v. Reg. ration.*
 Qui facit per alium *v. ibid.*
 Qui hæret in littera, *v. Reg. leg.*
 Qui jure suo, *v. ibid.*
 Quilibet potest, *v. ibid.*
 Qui molitur insidias, *v. Reg. polit.*
 Qui non cadunt in constantem virum *v.
ibid.*
 Qui non libere, *v. Reg. Hones.*
 Qui non obstat, *v. Reg. politic.*
 Qui non prohibet, *v. Reg. politic.*
 Qui non propulsat, *ibid.*
 Qui omne dicit, *v. Reg. leg.*
 Qui parcit nocentibus, *v. Reg. politic.*
 Qui peccat ebrius, *v. ibid.*
 Qui per fraudem, *v. Reg. legis.*
 Qui periculum amat, *v. Reg. politic.*
 Qui potest et debet, *v. Reg. Hones.*
 Qui primum peccat, *v. Reg. polit.*
 Quod prior est tempore, *v. Tempus.*
1029 Qui pro me aliquid facit nonnunquam
in sciente me mihi fecisse videtur, *v.
2 Ins. 501. Princip.*
 Qui rationem, *v. Reg. legis.*
 Quisque præsumitur, *v. ibid.*

- Qui semel actionem, *ibidem*.
 Qui semel malus, *ibidem*.
 Qui sentit commodum, *v. Reg. polit.*
 Qui tacet, *v. Reg. ration.*
 Qui tardius, *v. ibidem*.
 Qui timent, *v. Reg. Prud.*
 Quod ab initio, *v. Tempus.*
 Quod alias bonum, *v. Reg. ration.*
 Quod constat, *v. ibidem*.
 Quod contra legem fit, *v. Reg. leg.*
 Quodcunque aliquis, *v. Reg. liber.*
 Quod datum est ecclesiæ, *v. Reg. Relig.*
 Quod demonstrandi causa, *v. Reg. ration.*
 Quod dubitas, *v. Reg. prud.*
 Quod est ex necessitate, *v. Reg. polit.*
 Quod est inconveniens, *v. ibidem*.
 Quod est necessarium, *ibid.*
 Quod fieri non debet, *ibid.*
 Quod inconsulto, *v. Reg. Prudent.*
 Quod in jure scripto, *v. Reg. legis.*
 Quod in minori, *v. Reg. logic.*
 Quod in uno similiūm, *v. ibidem*.
 Quod meum est sine me, *v. Reg. libert.*
 Quod necessario, *v. Reg. rat.*
 Quod necessitas, *v. Reg. polit.*
 Quod non apparet, *v. Reg. legis.*
 Quod non habet principium, *v. Reg. ration.*
 Quod non legitur, *v. Reg. leg.*
 Quod non valet in principali, *v. Reg. ration.*
 Quod nostrum est, *v. Reg. polit.*
 Quod per me non possum, *v. Reg. rat.*
 Quod per recordum, *v. Reg. legis.*

Quod

Quod primum est, *v. Reg. ration.*
 Quod prius est, *v. Reg. legis.*
 Quod pro minore, *v. Reg. ration.*
 Quodque dissolvitur, *ibid.*
 Quod quisque, *v. ibid.*
 Quod remedio, *v. Reg. polit.*
 Quod restringendi causa, *v. Reg. leg.*
 Quod semel meum est, *v. ibid.*
 Quod semel placuit, *v. ibid.*
 Quod sub certa forma, *v. ibid.*
 Quod tacite, *v. ibid.*
 Quod vanum et inutile, *ibid.*
 Quorum praetextu, *v. ibid.*
 Quoties duplice jure, *v. ibid.*
 Quoties in verbis, *v. supra. Interpret.*
 Quum quod ago, *v. Reg. legis.*

R.

- 1130 Ratio est, *v. Reg. leg.*
 Ratio est radius, *v. Reg. ration.*
 1131 * Ratio est formalis causa consuetudinis
Princip.
 1132 * Ratio legis est anima legis, *Princip.*
Jenk. 45.
 * Ratio potest allegari deficiente lege scripta;
 sed ratio liquida et vera et publico bono li-
 bertatique conveniens non vaga non pri-
 vata non speciose callida. *v. Princip. &*
Co. Litt. 191.
 1133 * Ratio et auctoritas duo clarissima mundi
 lumina sunt habenda : sed illa prior suo et
 perenni

perenni fulgore et pleno semper fulget
quem vero oculi ægre ferant terrestribus
soliti inhærere; quemque libidinum nu-
beculæ intercludant: hæc posterior lu-
nari nitet lumine nunc plena ubi rectos
totosque rationis radios imbibit nunc ubi
obliquior partim tantum cæca partim
lucida est donec aversam rationi ostendens
faciem tota tandem obtenebruerit, *Vide*
Princip. et 4 Inf., 320.

Receditur a placitis, *Vide Principia genera-*
lia in Fronte Libri.

Recorda sunt, *v. Reg. leg.*

Recurrendum est, *v. Reg. polit.*

Regia dignitas, *v. Reg. polit.*

Regium non est, *v. ibidem.*

Regula peccatis, *v. Reg. honest.*

R E G U L Æ L O G I C A E.

A D

J U S U N I V E R S A L E G E N E R A T I M

E T

S P E C I A L I T E R A N G L I C A N U M.

P E R T I N E N T E S.

1134 * LOGICA est ars ratione utendi in veri-
tate inveniendâ aliisque exponenda. Ea
igitur necessario pertinent ad jura leges-
que

que tum statuendas tum explicandas et
in effectum per judicium deducendas :
cum in omni lege vel facienda vel inter-
pretanda verum bonumque primaria sit
lex, *vide Watts's Logic.*

1135 * Logicæ prima pars in *perceptione rerum*
versatur eaque formæ ideæve commo-
dius accersuntur et clarius cerni possunt
et sunt in genera speciesque distributæ
sunt.

1136 * *Modi* non intelliguntur fine substantia
substrata cui insint ea vero substantia
cujuscunque generis esse potest. *Modi*
itidem cujuscunque generis substantiæ
congrui. Ita ubiquitas quædam limita-
ta infra regnum : scientia quædam
universalis et speciatim legum rerumque ;
impeccantia ; vita indefinens ; aliaque
ejusmodi regi Anglico attribuuntur : non
vero personaliter Henrico, Edwardo, Gu-
lielmo, aut deinceps in quibus per hy-
pothesin repugnans esset tales inesse
modos de hominibus enim aut mortuis
aut morituris loqueremur quos constet
nequaquam impeccabiles vel fuisse vel
futuros. Substantia vero hic substrata est
ille Rex politicus abstractus qui Hen-
rico, Edwardo, Gulielmo moriente vi-
get, mortuo perdurat, peccante non pec-
cat, errante non potest errare : et sa-
no sensu acceptum fere eadem signat
ac si diceretur officium regale. Omnes
justitiæ, prudentiæ, politici regiminis
in legibus *exequendis* numeros compren-
dere,

dere, et quatenus male faciat homo
in eo officio constitutus, eatenus regem
non esse.

1137 * Idearum quærenda seges tum ad jus ipsum, tum ad alias res neque enim arctis limitibus juris prudentia coeretur. Ne si eos finis tantum censeas intra quos proprium ejus domicilium imo existendi continetur necessitas. Est vero omnium artium et scientiarum quæ quidem veræ sunt nexus amicitia consortium. Neque male nuncupatur peritia juris *rerum humanarum* divinarumque scientia.

1138 * Retinenda idearum seges colloquendo re-legendo inter se recolendo: neque enim aliter nisi bene exculta et subacta bonas ediderit fruges. Quapropter jurisperitus inter cuncta leget et doctos, præsertim ejusdem scientiæ, percunctabitur, v. *Watts's Logic. Princip. et Co. Litt.*

232.

1139 * In progressu juris studioso animadverendum erit quibus principiis auctoribusve plurimum vel ipse vel alii profecerint; ut ea maxime recoquat et in iis elaborandis obduret, v. *Watts.*

1140 * Omni cura pervigilandum est ut prompti et in procinctu simus: neque oratori in ipsa acie ubi res et vita clientium agatur argumentorum fores pulsandæ verba sententiarumque plexus torquendi. Sed *principiis* opus est et scientiæ expeditis subsidiis quæ ubique adfint et

et justitiae veritatique auxilientur propter qua commoda præcipue mathematis laus jure habetur summa.

- 1141 * Rerum naturæ et causaram forensium fundamenta perspicue intelligendæ, *Watts, P. I. Cap. 6.*
- 1142 * Rerum partes *plene* concepisse, ut nil in causa quod opus esset meminisse prætermittatur, inter maxima est officia et scientiæ et virtutis forensicæ *ibid.*
- 1143 * *Discrimina* causarum et *proprium* et *affinitates* rerum animo infigendum. Ut quid diversum et alienum quid conjunctum quid consequens appareat, *ibid.*
- 1144 *Genera* rerum complecti amplissime et accuratissime oportet. Ne jus aut remedium frustra quæratur, *ibid.*
- 1145 * Ordine Res quo quæque apta pendeant perceptas gaudebis, *ibid.*
- 1146 Nomina si nescis cognitio rerum perit. *Co. Litt. 86 Princip.*
- 1147 * Nominibus ignotis distinctio perit. *v. ibidem.*
- 1148 * Nomina sunt notæ et rerum symbola, *v. Princip. et 11 Co. 20.*
- 1149 * Res igitur cum signentur nominibus non autem fiant, indicibus utendum est nominibus non in iis inhærendum. Nomina enim mutabilia sunt; res immutabiles. Velut rex magistratum plerunque summum sed nunc annum nunc divisum nunc in singulis, statim, judicibus certis lectisque ὑπερθύνοι: nunc contra legibus solutum id est quo sensu faltem plerique

plerique regum voluerunt, dominum non patrem patriæ; tyrannum et δημοσόπον non populi pastorem esse in quibus timis non jus, quod nullum esse potest sed factum signatur. In reliquis non nomen auctoritatem definit, sed ex consensu et voluntate civitatis quod nomen valeat ediscendum est. v. Watts, Bk. 6.

1150 * *Nomen* non sufficit si res vel *facto* desiit vel *jure* esse non possit. vi. *Princip.* et 4 Co. 107.

1151 * *Definitio* luminis et certitudinis plurimum afferit. Constat autem *genere* et *differentia rei conjunctis*. *Genus* est id quod *pluribus* conveniat: *differentia* est *essentialis diversitas quæ speciem singularem de qua loquimur constituat*. Ut si regem definiam summum populi magistratum in uno viro qui juste et secundum leges et populi jura atque consensum officia sibi credita durante vita exequatur. Quod enim summum magistratum habeat id cum pessimo tyranno commune est; quod magistratum habeat summum itidem cum iis convenierit quæ de dictatore, licet ad tempus breviusculum, itidem de iis quæ per *consules* quanquam *duos*: quod vero unus et durante vita et juste et secundum populi jura et voluntatem creditum officium exequatur, id et a gemino vel plurium magistratu, et a semestri, et a tyrannico per *speciales differentias* distinguat.

tinguit et quanquam reges fuerint dicti qui plures uno simul in eadem gente neque durante vita imperitarint hæ speciales differentiæ ita plerumque obtinentes definitionem satis tuentur; cum morali sensu perpetuæ constent; propter paucitatem et ambiguitatem exceptionum. Et eadem ferme de causa non otiosa videntur post quam regem summum magistratum definierimus eundem dicere eum esse qui juste et secundum populi jura et consensum officia sibi credita exequatur. Quanquam hæc omnia in ipso magistratus verbo intime continer iverum sit; cum magistratus in justus non sit magis quam justum latrocinium: cum enim injustus fit tum definit esse magistratus. At cum anceps in definitione politica—id est populi et non scholæ—sit vitandum, et facto esse magistratus videatur qui jure desierit ea clausula non inutilis neque otiosa tantum descriptio sed satis legitima definitio videri possit; quanquam philosophice et ad Normam loquenti potius esset descriptio.

De J U D I C I O.

1152 *Judicium dicitur actus mentis de convenientia aut discrepantiâ idearum inter se stantibus in ejusque claritate et certitudine*

O

felicitas

felicitas et libertas publica et generis
humani universim et privata maxime
versatur.

1153 In quacunque ratiocinatione *propositio* con-
tinetur qua *duo pluresve ideæ* vel jun-
guntur *affirmative* vel *negative* disjun-
guntur.

1154 Insunt omni propositioni, *subjectum*, *pre-
dicatum*, *copula*. *Subjectum* est quod affir-
matur alteri propositionis termino id
est *ideæ alteri* vel *pluribus*, *convenire* vel
disconvenire. *Predicatum* est illa altera
idea cuius consensus vel contra discre-
pantia afferitur *subjecto* collatæ: et ex
his utrisque fit *materies propositionis*. Cui
copula dat *formam essentialē*, alterum de
altero vel *affirmando* vel *negando*.

1155 Ubi *subjectum* et *predicatum* unum idem-
que sunt re et ipsa idea non verbo tan-
tum tenus *identica* dicitur *propositio* quæ
nihil efficit.

1156 Aliquando *predicatum* in ipsa *copula* ta-
cite continetur. Ut *lex judicat* nempe
lex est res unde *judicium* derivetur vel
lex judicat, *te*, *me*, *hunc*, *illum*, tacite
intellectum.

1157 *Propositio* est vel *universalis*, vel *specialis*.
Universalis dicitur *propositio* quæ rem
toto *ambitu* vel *complexu* continet: sive
genus sit per *omnes species*, sive *species* per
cuncta individua. Ut *nulla lex injusta*
jubendi vim habet.

1158 *Par-*

- 1158 *Particularis* est quæ ad *speciem* una pluresve restringit ut *legum* ut quæque *optima* est ipsa internâ vi valet.
- 1159 *Indefinitum æquipollit universali Princip.* I.
Ventr. 368. v. 4 Co. 77.
- 1160 *Universalitas* est vel *metaphysica* aut *mathematica* quæ ex ipsa natura rei nulla exceptione oriatur ut illa supra nulla—lex injustajubet; nam aliter non jam est lex sed transgressio æternæ legis; aut *omnes figuræ ordinatæ sunt respective inter se similes*; vel *physica* quod experientia plerumque vincat licet non necessario neque semper ut *hominum omnium est ratio*: sunt enim homines vel phrenetici vel alio animi morbo capti qui careant ratione quæ tamē naturæ sit humanæ. *Moralis* est qua ut plurimum obtineat quanquam nec *necessario* nec *physicæ experientiæ quadam constantia*. Ut ubi bonæ *Leges ibi Libertas*. Possunt enim bonæ esse leges quæ propter politiæ majora vitia finem publicæ libertatis non assequantur.
- 1161 *Universalis Propositio* vel *collectiva* vel *distributiva* esse potest. *Collectiva* quæ de pluribus individuis conjunctim sumptis intelligitur. Ut, lex communis et lex statutorum jus conficiunt Anglicanum. *Distributiva* quæ generatim et in omnibus individuis locum habet—*omnes consuetudines generales*; sunt *legis communis* nempe vero *unaquæque consuetudo generalis*.

1162 In omnibus propositionibus sive *affirmativis* sive negativis predicatum toto ambitu sumitur.

DE
OPPOSITIONE
ET
CONVERSIONE.
PROPOSITIONUM.

v. Watts, Part II. Ch. 2. Sec. 3.

1163 Propositiones *Quantitate* et *Qualitate* simul differentes nequeunt *utræque* simul *veræ* vel simul *falsæ* esse. Ut *omnis rex ex arbitrio cuncta agens tyrannidis odium meretur.*
— *Aliquis rex ex arbitrio cuncta agens tyrannidis odium non meretur.*

1164 Propositiones duo universales, qualitate contrariæ, possunt *utræque falsæ esse*; *utræque veræ esse* non possunt. Ut *omnes fixarum stellæ sunt soles*—*Nullæ fixarum stellæ sunt soles*. *Omnia quæ senatus populusque statuit sunt justa*; *Nil quod senatus populusque statuit est justum*.

1165 *Particulares Propositiones* duo qualitate differentes sunt *sub contrariae* et in his *inversum*

versum valet ejus quod de universalibus dictum fuerat. Possunt enim utræque veræ esse ; utræque falsæ esse non possunt. Ut, *aliquid furtum est capitale* — *aliquid furtum est non capitale*.

1166 Et *particulares et universales propositiones quæ qualitate at non quantitate congruant subalternæ appellantur.*

1167 *Propositionum subalternarum hi sunt canones.* Universalis propositione verâ vera erit et particularis ; non autem contra. Particulari falsa falsa erit universalis ; non autem contra. Subalternæ denique Propositiones possunt aliquando utræque veræ aliquando utræque falsæ esse.

Propositio conversa dicitur ubi subjectum et predicatum alterum in alterius emigrat locum.

Universales negativæ et affirmativæ *particulares* sunt semper convertibles. Ut nulla res injusta est lex — Lex non est unquam res injusta. Universalium exemplum negativarum. De affirmativis particularibus idem necessario constat.

1168 Ubi *predicatum est definitio vel nominis vel rei in subjecto comprehensæ, aut differentia seu species ejus ; aut proprium quarto modo, nempe quod mni et soli et semper in subjecto convenit, nempe proprium gradu superlatitio, et denique ut semel dicatur ubicunque prædicatum et subjectum sunt prorsus coextensiva propositiones sunt convertibiles vel reciprocæ.* Ut, Magna Charta dicitur charta liber-

tatum —— Charta Libertatum dicitur Magna Charta. *Civis bonus est qui leges justas et publicam salutem constanter servat.* Quicunque patriæ salutem nititur vi aut fraude prosternere malus est civis. *Pietas in Deum hominesque summa est sapientia; summa sapientia est pietas in deum hominesque.* Omne peccatum est necessario malum. Omne quod necessario et in se malum est peccatum est.

De Propositionibus puris et modalibus.

1169 *Propositio vel pura vel modalis dicitur. Pura ubi mere predicatum subjecto connecti docet, modalis ubi quo modo. Primum per se patet. Alterum hujusmodi—vel sibi pestifera securitate vel credulitate et suspicionibus inviis ipsa se diruit tyran-nis.*

1170 *Modi physici quæ Propositiones modales constituant sunt vel necessitatis et αντιποιχως contingentis; vel possibilis et huic quoque contrarium impossibilis.*

1171 *Modi politici sunt vel ut legitimum sit vel illegitimum; expediat vel non expediat et plura.*

1172 *Modi morales sunt hujusmodi ex unius hominis arbitrio pendere omnium hominum, utpote animi libertate oppressa, est tetrica servitus,*

De Propositionibus simplicibus et compositis.

- 1173 *Propositio singularis* est ubi unum sit subjectum; et *simplex* atque unum predicatum.
- 1174 Ubi plura uno vel predicat sunt vel *subjecta* compositum dicitur.
- 1175 *Propositio singularis*. vel *simplex* esse potest vel *compositum*.
- 1176 *Simplex* est *Propositio* quæ singularem tantum utrinque terminum habeat.
- 1177 *Complexa Propositio* est ubi in uno *Prædicato* vel *subjecto* vel in utrisque plures sunt termini. Ut, cmissis incorrupte judicans odio amore spe metuque careat. Aut quod eadem redit sit sine odio aut amore spe metuve.
- 1178 *Compositæ Propositiones* sunt vel *expressæ* vel *tacitæ*.
- 1179 *Expressæ* sunt vel *copulativæ*, vel *disjunctivæ* vel *conditionales* vel *causales*; *relativæ* demum vel *discretivæ*.
- 1180 *Copulativæ* ex veritate omnium partium pendent. Ut, *lex vera et honestum et utile operatur*. *Jus non gratia non opibus non potentia pendet sed aeternâ recti natura*.
- 1181 *Disjunctivæ* ex necessaria oppositione partium pendent. *Aut verum est aut falsum*.

Bene

Bene hoc disjungitur nam nihil est medium. *Aut felix est homo aut miser.* Hoc minus bene videtur nisi stoice loquamur. Ex communi vita enim loquentibus potest esse medium. *Aut emisti aut furatus male.* Nam plurima apparent media.

1182 *Conditionales ex veritate hypothetici nexus pendent.* Ut si legem nullam violavit paenam non meruit.

1183 *Causales ex veritate nexus causalis pendent gentes sunt factæ ut reges in eas dominarentur absurdissimum:* conversum verissime: gentes regem statuerunt ut effet cuius opera belli et pacis uterentur. Quam id soleat ex usu cedere nihil ad rem; eo saltem intuitu facti sunt reges.

1184 *Relativæ et causalib[us] et conditionalib[us] videntur affines.* Ut *Quanti salus publica tanti libertas.*

1185 *Discretivæ sunt quæ specie opponantur.* Ut, *lex est bona sed durior visa.* Sin vero nullus vel prætextus paulo speciosior oppositionis videtur ridicule cadit et nihil est propositio ut habent leges non malas et tamen libertati maxime faventes. Ironice tamen in adversarium non nunquam insigniter valet.

1186 *Compositæ Propositiones exceptis copulativis et discretivis bene negantur negatione in nexum incidente.*

1187 *Copulativæ bene negantur quotquot modis*

dis partes earum negari possint ; et eodem modi discretivæ.

1188 Propositiones tacite compositæ esse possunt vel exclusivæ vel exceptivæ vel comparativæ vel inceptivæ vel desitivæ vel continuativæ.

1199 Exclusivæ, ut *Legum tantum primariæ mutationem in parlamento non recipiunt sive naturaliter sint sive politice primariæ, quæ postremæ constitutionis nominantur, nisi ipsius populi voluntate.*

Exceptivæ valde sane exclusivis affines.

1190 Comparativæ ut—*Maximum imperii præsidium parentium libertas.* Tyrannis quo plura exempla monstrat eo magis tandem excutienda.

1191 Inceptivæ hujusmodi sunt : *Primum scelus ratione preditis vim immiscuit ferinam.* Desitiva quid sint igitur per se aut saltem ex collatione patet.

1192 Continuativæ sunt hujusc generis *viget vigebitque fortium et bonorum libertas.*

De veris Propositionibus, et contra.

1193 *Ubi ideæ percipiuntur plane altera alteri congruere vel contra ibi plane percepta est veritas.*

De

De dubiis et verisimilibus.

- 1194 Certitudo est vel objectiva in ipsa re ; vel quæ nostro animo subjicitur : quam igitur subjectivam dicimus priorem est absolute veritas ; altera veritas ad nos relativa.
- 1195 Dubium et ambiguum sunt mere relativa et in *apprehensionibus* existunt tantum *imperfectis*.
- 1196 — In dubiis pro *evidentiæ* pondere *af-*
sensus moderandus. Illud autem certissimum habendum quod omni probatione nitatur quæ in ejus generis res possit cadere.

DE CAUSIS PRAVI JUDICII.

De rerum præjudiciis.

- 1197 *Præjudicia* dicimus rei nondum satis exploratæ arreptam opinionem quæ de ea velut exploratâ temere statuat, *Watts*, Par. II. Ch. 3.
- 1198 *Præjudicia* quædam a rerum nimis remota natura occasionem capiunt : èa vero causâ *ethica* et *jus* prope omnino vacat.
- 1199 Rerum quasi larvata effigies pluribus veram abscondit falsamque ejus loco accipendi occasionem præbet : hoc vero cave-
tur

tur nil unquam timere credendo circumstan-
tiis et accidentibus rei.

- 1200 Diversorum et s^epe contrariorum in eodem subjecto latens natura prejudicia innumera alit; dum ex quibusdam quae emineant nimis festinanter occulta tiora eadem esse omnia judicium præsumimus.
- 1201 Res per se simplex aliquando, et s^epe quidem, tantum variat pro statione prospectus unde intueamur ut qui ex diversis quasi locis spectarint suo quisque fixus ad alterius accedere non dignatu diversa et contraria omnia de re una per se simplicissima affirment.
- 1202 Idearum associatio ex physicis causis orta, quae sua naturâ remotissimæ fuissent miram præjudiciis subministravit materiem.

De præjudiciis verborum.

- 1203 Ubi *verbo* nulla subjicitur secum congruens idea s^epe fit ut scire nos arbitremur quod tantum elocuti sumus. Nomenque forte nihili pro re vera et intellecta sumamus.
- 1204 Verba *equivoca* seu oscitantiâ seu fraude mire judiciis obsunt.
- 1205 Verba synomima pro non synonimis habita s^epe judiciis illudunt.

De

De præjudiciis sententiarum.

- 1206 Præjudicia a sententiis vel sermone pluribus verbis concepto omnia ea quæ verborum sunt latius includunt. Et præterea sua habent vitia vel ab ornatis mendaciis vel ab *inculta veritate* et innumeris modis.
- 1207 *Veritas utcunque et a quocunque dicatur vincta.* Vincet autem facile ubi rationis valet imperium.

De prejudiciis internis,

- 1208 Teneris annis *præconceptæ* opiniones et *sensum* affectuumque præstigiæ mire præjudicant rationi.
- 1209 Præjudicia ferme in rerum extrema efferuntur ; veritas in medio consistit.

Regulæ judicandi.

- 1210 *In judicando res a fonte repetendæ.*
- 1211 Ideæ ad rem de qua agatur claræ et fatis amplæ quærendæ. Et demum omni cura et vigilantia trutinere eas oportet.
- 1212 Animo opus est strenuo, *bonisque moribus*, et *veritatis* quam partium studioiore ut incor-

incorruptum verumque prodeat judicium.

1213 De rebus in dubio pendentibus judicium sustinendum.

1214 De rebus quibuscumque judicandum per media cuique rei idonea ne putemus circino et quadrâ metiendam officiorum convenientiam ; aut oculis invisibilia intuenda ; aut pedibus audiendum aut nares de coloribus consulendas.

1215 Quæcunque *sine repugnantia* concipi possunt *actu* possunt existere.

1216 A posse ad esse non valet consequentia : nisi ubi de necessariâ existentiâ agatur. Quod enim ejusmodi est ut si existat necessario existat, id dato quod esse possit videtur probatum quod revera *fit*. Nisi enim jam existat res, cuius existentia sit necessaria aut nulla, nunquam poterit existere ; repugnat vero id nunquam posse existere quod potest per hypothesin ; necessario ergo existet.

1217 Quocunque clare constet non est repudiandum quod in eo contineantur quædam nobis incomprehensibilia.

1218 In duabus inter se oppositis rebus ubi verisimila sectamur si una difficultates insolubiles, quoad specialem solutionem, contineat non est statim rejicienda : sed quærere oportet an altera non contineat quoque difficultates itidem insolubiles.

1219 Ubi duo res argumenta et probationes sui validissima continere videantur et ferme

æqua neque ulla repugnantia monstrari possit qua alterutram falsam necessario habeamus utrisque assentendum quamquam nesciamus quo modo fiat ut constet.

- 1220* *De Repugnantia rerum* specialiter quam de *non repugnantia* generaliter facilius est ratio et certius in plerisque iudicium: nam prius satis colligitur ex aliqua notâ proprietate cui res sub quæstione repugnet; alterum præsupponit notam rei naturam. Idque vel in iis patet quorum nihil est proprium, quod non sit *quarto modo* proprium aut saltem *primo*; id est vel *omni* et *soli* et *semper* in genere quæsito, vel saltem *omni* et *semper* quanquam *non soli*: et multo magis in physicis atque ethicis ex quibus constant politica ea ratio elucet; ut multo facilius sit scire quid specialiter repugnet quam quæ in universum convenientia.
- 1221 Argumenta non numero sed pondere sunt æstimanda.
- 1222 Id satis evincitur, cujus nulla major probatio esse possit. Ut res nempe possit non esse falsa quin æquo æstimatori simul necesse sit concedere, omnia in ea convenire quæ postulanda esset si vera foret.
- 1223 Ubi certa probatio ex alterutrâ parte inveniri nequeat quod magis verisimile sit id sequi debemus.
- 1224 Ubi certum pro rei natura, aut demonstrativum nempe, aut physicum aut morale,

rale, inveniri potest in verisimili non
est hærendum *Descartes*, v. L'Art d'
penser. Part iv. c. 2.

- 1225 Distribuenda quæ dubium in argumentando faciant ut sine perturbatione solvantur. v. *ibid.*
- 1226 A simplicibus ad composita ascendendum et a specialibus ad generalia. Deinde a generali invento ad id quod in specie quæritur tuto descenditur, v. *ibid.*
- 1227 Enumeratio tam liquida atque integra esse debet et recensio rationum ad rem quæsitam pertinentium ita in se apta atque ordine ut nihil pretermissum sit quod *inesse* debuit, nihil illatum quod *abfuisse* oportuit, v. *ibid.* v. plura in Regulis Evidentiæ.

R E G U L Æ
R A T I O C I N A N D I,
S I V E
S Y L L O G I S M I.

- 1228 *Syllogismus* est argumentum ex tribus conflatum propositionibus quorum *prima* simpliciter proponit, *altera* *affirmat* aut *negat*, *tertia*, ex affirmatione vel negatione præmissa, concludit.

- 1229 * In Syllogismo *materies* sunt tres propositiones sive termini, qui varie componi possunt. *Forma* est inveniendi et disponendi arte et judicio ratio et rite inferendi a præmissis.
- 1230 * In omni vera ratiocinatione *syllogismus* aut apertus aut latentior inest *Watts*, Part. III. c. 2.
- 1231 * *Syllogismi* trifariam dividi possunt vel proportione *rei quæsitæ* vel, *formæ* vel *mediæ*.
- 1232 * Pro re *quæsitâ* *syllogismi* sunt vel *affirmationis universalis* vel *negationis universalis*; vel contra *specialis affirmationis* aut *negationis*, *ibid*.
- 1233 Universalis *syllogismus affirmativus* per A dicitur et hoc illi semper congruere vinceit. Ut, *Omne quodnaturâ est injustum semper erit injustum*.
- 1234 In *negativo universalis* quæ per E dicitur alterum alteri semper repugnare probatur. Ut, *Lex injusta non est lex*. Mutuo enim se destruunt lex et *injustum*.
- 1235 *Syllogismi* sunt vel singulares vel composti ea divisio est per *formam*.
- 1236 *Simplex* aut *categoricus* *syllogismus* is est qui tribus singularibus constat propositionibus. Ut, *Omnis ars diligentia perquirenda est; ars est juris prudentia; ergo diligentia &c.*
- 1237 De singularibus *syllogismis* axiomata retinenda quæ naturam eorum monstrant.

- 1238 *Particulares propositionum in universalibus continentur; sed non e contra.*
- 1239 *In propositionibus cunctis universalibus subjectum universale est; in particularibus particulare.*
- 1240 *In affirmativis predicatum latius non potest extendi quam subjectum; et pro termino particulari est habendum. Universale non est predicatum affirmativum nisi in propositionibus reciprocis.*
- 1241 *Predicatum propositionis negativæ nunquam non est universale ibid.*

Regulæ Syllogismorum Singularium.

- 1242 *Terminus medius bis non est sumendus specialiter: sed faltem altera parte universalis esse debet ut si dicam aliquando leges injustæ feruntur aliquando bonæ feruntur leges non possum conclusionem hinc ferre aliquas injustas leges esse bonas. Sed possum quæ leges in universum dicantur partim esse injustas partim justas: sed tum quatuor terminorum erit syllogismus.*
- 1243 *Conclusio nunquam universalior esse debet quam fuerint præmissa. Per primum scilicet axioma.*
- 1244 *Negativum ex duobus affirmativis non potest probari. Nam quod duotermi conclusionis in medio termino convenienter inde non sequitur inter se disconvenire.*
- 1245 *Alterutra præmissorum negativa cum*
P 3 *fit*

fit propositio et conclusio erit negativa.

1246 Alterutrum ex præmissis speciale specialem facit conclusionem.

1247 Ex duobus negativis terminis nihil potest rite illatum esse. Disjungunt enim subjectum termini medii a prædicato. Ut, Si dicam leges Anglicanæ sunt Gallicarum leges, leges Hispanæ non sunt Sinensium leges, non sequitur leges Anglicanas aut esse aut non esse easdem cum Sinensibus.

1248 Potest videri *negativum verbis* quod re *affirmativi* locum habet: nempe cum per medium terminum aliquid de subjecto affirmatur ea *negatione* quæ *affirmativum* includat. Hoc accidit per sepe cum negatio pars sit medii termini. ibid.

1249 Conclusio infirmorem sequitur. Speciale nempe potius quam *universale* ubi alterum ex propositionibus speciale: *negativum* potius quam *affirmativum* ubi alterum *negativum*. ibid.

1250 Syllogismi cum ex A E I O tres propositiones diversimode instrui queant sexaginta quatuor esse possunt: sed ex his decem tantum legitimam conclusionem faciunt.

1251 Tres habentur figuræ syllogismorum. In primâ figurâ medium *majoris* subjectum est, *minoris* propositionis *predicatum*

catum : hoc per omnes modos probari potest.

1253 * Primum per universales tresquod *Barbara* memoriae causa dicitur cum litteram universalis propositionis indicem ter continet. Ut, *Omnis corrupte judicans judicii est indignus auctoritate*; *omnis qui alicujus rei nisi veritatis adhibita ratione judicat corrupte judicat*; ergo *omnis qui alicujus rei nisi veritatis adhibita ratione judicat judicii est indignus auctoritate*.

1254 * Per majorem negativam specialem *medium affirmativum generale*, conclusionem negativam specialem. Qui *Celarent* dicitur. Ut, *Qui aliquid supra se habet non est infinita potestate*: *omnes Deum supra se habent*; ergo *nemo est infinita potestate*.

1255 Per majorem universalem affirmativam medium terminum specialem affirmativum, Conclusionem itidem affirmativam specialem is *Darii* vocatur.

1256 Per majorem negativam generalem; medium affirmativum specialem; Conclusionem negativam specialem; is *Ferio* dicitur.

1257 In secunda figura medius terminus utrinque praedicatum attingit. Hujus quatuor sunt modi; at tantum negativorum Conclusiones.

1258 Primum, *negativam generalem* cum medio affirmativo generali et conclusione generalinegativa; is *Cesare* dicitur.

Camestres

1259 *Camestres affirmativo universalī constat cum duobus negativis generalibus quorum alterum medium alterum conclusionem constituit. Ut, Omnis bonus iudex secundum leges pronunciat.*

Nemo qui ex arbitrio affectuque judicat secundum leges pronuntiat: Ergo nemo qui ex arbitrio est bonus iudex.

1260 *Tertius secundæ figuræ modus negativum universale habet in majori; affirmativum particulare in minori; negativum particulare in conclusione isque memoriali verbo appellatur festino*

Ut, Nemo qui rem communem prodit regi est fidelis.

Qui libertatem subvertit rem communem prodit. Nemo igitur qui libertatem &c.

1261 *Quartus secundæ figuræ modus baroco nomen habet. Constat ergo affirmativo universalī in majori; negativo particulari in medio; negativa conclusione particulari. Ut,*

Omnes in defensionem publicæ salutis vitâ bonisque omnibus tenentur.

Sunt aliqui qui vitam et privata bona non impendant republicæ vel si maxime opus sit.

Non igitur omnes ad quæ tenentur præstant.

1262 * *In tertia figura medius terminus subjectum est utriusque præmissorum. Et conclusiones particulares tantum facit igitur.*

1263 *Primus ejus modus darapti dicitur: constans affirmativo universalī in majori itidem*

dem in minori ; affirmativa conclusione particulari. Ut,

Bonus est civis qui justitiam et leges bonas et publicam solutem tuetur ;

Omnes boni cives erroribus sunt obnoxii; ergo ex iis qui erroribus sint obnoxii sunt aliqui per quos justitia, leges bonae et publica salis defenduntur.

1264 * Secundus modus est Felapton : negativo universali constans ; affirmativo deinde universal et negativo particulari ut nullum feodum talliatum est minus hæreditario ; quod tantum durante vita tenentis sit est minus. hæreditario ;

Ergo nullum inter se quod non sit plusquam durante vita tenentis feodum est talliatum.

1265 *Disamis* dicitur tertius modus ex affirmativo particulari, affirmativo universali et affirmativo particulari is constitutur.

Ut, *Plurimi hoc sæculo contra justitiam scientes agere consuerunt, Ubi sui ut a-*

1266 *miccerum videatur interesse. Omnes qui contra justitiam agere consuerunt sunt mali.*

Ergo plurimi hoc sæculo sunt mali.

1267 Quartus modus autem datisi vocabulo insignitur estque ex affirmativo universali et duobus affirmativis particularibus.

Omnes qui Deum vere amant libertatem publicam amant.

Aliqui Deum vere amant

Ergo aliqui libertatem publicam, &c.

1268 *Bocardo* est quintus tertiae figuræ modus ; et conficitur ex negativa particu-

lari

Iari, affirmativo universalis, conclusione particulari negativa. Ut,
 Sunt aliquæ *injustæ pœnæ* ;
 Omnis pœna delictum præsupponit ;
 Non igitur quælibet pœna omni delicto convenit.

1268 Ferison dicitur *sextus modus*. Ille elicitor ex universalis negativo, affirmativo particulari negativo, particulari, ut
Nulla potestas humana est infinita ;
Potestas parliamenti est potestas humana ;
Ergo non est infinita parliamenti potestas.

1269 Quarta figura inusitator et obliquior habetur. Ea quinque habere modos dicitur. Primus est ex universalibus duobus *affirmativis* cum affirmativo particulari, exempli gratia.

Omnes viri boni patriam defendunt
Omnes viri boni pacem et leges amant.
Ergo cum pace et legibus patriæ convenit defensio.

1270 Ex reliquis hujus figura modis secunda universalis affirmativo cum duobus negativis universalibus constat ; *tertia* ex particulari affirmativo, universalis affirmativo particulari affirmativo. *Quarta* ex universalis negativo, affirmativo universalis, negativo particulari : *quinta* ex negativo universalis, affirmativo particulari, negativo particulari in hoc figura medius terminus *prædicatum* est in *majori* et in *minori* *subjectum*.

DE SYLLOGISMUS COMPLEXIS.

- 1272 Syllogismus complexus dicitur ubi terminus medius non toti subjecto adhaeret totive praedicato per duas propositiones satis artificiose distinctas sed perturbatius partim hic partim illic. Ut *populi libertas est salus Principis* ; Aliqui libertatem produnt ; Ergo aliqui salutem princeps produnt. Hic praedicatum conclusionis est salutem principis produnt.
- 1273 Per exclusivas propositiones complexus formatur syllogismus.
- 1274 Exceptivæ propositiones complexum reddunt syllogismum.
Ut, *judicis est solius reos vel damnare vel absolvere* ; *Juratores vel damnant vel absolvunt reos*.
Ergo *Juratores sunt judices*.
Comparativæ complexum faciunt, ut vita-opibus potior; libertas vitâ; ergo opibus potior libertas.
- 1275 Inceptivæ aut desitivæ complexum reddunt syllogismum, ut *qua parte libertas definit oritur tyrannis; ubi corruptis affectibus coeptum est pareri libertas definit*; Ergo *ubicunque corruptis affectibus cœptum est pareri oritur tyrannis*.

- 1277 Modales ut *jurisperito necessarium esse noſſe rempublicam*; Caius nescit rempublicam ergo Caius non est jurisperitus.

De Syllogismis Conjunctivis.

- 1278 Syllogismi conjunctivi appellantur ubi major partes habet ita conjunctas ut conclusionem contineant — Ut primo syllogismus *hypotheticus seu conditionalis*.
Si justae sunt leges parendum; at sunt justae; ergo &c.
- 1279 In propositione *conditionali* ubi in minori antecedens bene affirmatur consequens in conclusione firmum est.
- 1280 Si consequens propositionis *conditionalis* repugnans vero esse ostenditur antecedens tollitur.
- 1281 Antecedens aut consequens negativum affirmando tollitur. Ut, *Si lex nulla ambitum prohibet Titum absolutum; at leges multas habemus ambitum prohibentes; ergo Titum non absolutum.*
- 1282 Conditionales syllogismi vitium habent ubi conditio ipsa falsum proponit ut hæc *si rex est potestatem habet absolutam*. Reversa enim non est rex sed tyrannus qui postestatem habeat absolutam.
- 1283 Vitium est in *conditionali syllogismo* ubi consequens generale quod plures habere est potest causas ex antecedenti quod speciale, infertur. Ut,

- 1285 *Si legem rupit est capitalis latrociniī damnandus; potest enim legem rupisse et non tamen capitale admississē latrociniū negative satis conclusum fore; si legem non ruperit de latrociniō non esse capitalis latrociniī damnandum.*
- 1286 *Ubi et major et minor propositio est conditionalis conclusio conditionalis esse tantum potest*
- 1287 *Disjunctivus est syllogismus ubi major propositio sit disjunctiva. Ut, Nullum imperium esse potest nisi quod consensu populi aut vi sit; at non vi: ergo non nisi consensu:*
- 1288 *Syllogismus relativus aut analogicus est ubi aliquid ex analogia vel affinitate infertur, sic, ut mores gentis ita fortuna: at mores mali; ergo fortuna mala.*
- 1289 *Connexiva propositio ubi duæ res semper et necessario cohærent alterumque ab altero infertur, *Libertas, boni mores, justæ et æquæ leges, nisi pariter sint in longum durare nequeant. At non est libertas: ergo neque leges justæ et æquæ neque boni mores perstabant.**

Q

D E

DE

SYLLOGISMIS

COMPOSITIS.

1290 Compositus syllogismus est ex duobus vel pluribus syllogismis confectus, *Watts*, Part III. c. 2. sec. 6.

1291 EPICHIREMA syllogismus est quem quis pertentando et artificiose aggrediendo perficit : probando vel majorem vel minorrem propositionem ante quam conclusio ducatur. Ut,

Tyrannidi obsistere neque injustum est neque inglorium : rei enim injustissimæ animum et consilium opponere plurimum habet virtutis plurimum periculi ; et maxime libertatis et salutis publicæ interest.

Tyrannidi autem qui obsistunt male audiunt apud homines deterioris ingenii animique, ut clarissima quæque ipsa suo se fulgore occultant.

Igitur ei qui justa consecutatur et honestissima male audiendi, utcunque acciderit, æquo animo subeunda est conditio.

1292 DILEMMA est quod dividendo, quæcunque

~~absup~~ que via aīta, conclusionem quam proponit necessariam esse vincit.

Sub tyrannide viventibus aut dissentendum est cum summo periculo et invidia aut incertissima etiamnum spe cum pluribus assentiendum. Igitur pessime sub tyrannide vivitur : ubi virtus exitio est ; et sola servitus, idque turpiter et per ipsam pessime adulandi sc̄ditatem, secura esse potest ; neque vel sic tuta. Neutrum agendum si dicās at vel sic tacitus assentiris si vitia immodicæ potestatis filueris.

Aut lege stare vis aut non vis : si vis, lex mecum stat igitur litem depone ; si non vis frustra legem contra seipsum accersis ; igitur vel sponte vel invito causa cedendum est.

1293 PROSYLLOGISMUS est ubi duo pluresve syllogismi ita connectuntur ut conclusio prioris, sit proximi aut major aut minor terminus. Ut,

Injustitia omnium malorum est fomes.
Quod omnium malorum sit fomes præ cunctis rebus maxime est fugiendum.

Ergo injustitia præ cunctis rebus fugienda.

Sed injustitiae quam maxime fugiendam demonstratuni fuit est contrarium justitia.

Et vero contrariorum contraria est ratio.

Ergo justitia præ cunctis rebus sequenda.

1294 SORITES est quod per plures terminos medios cumulando seriatim progreditur donec predicatum ultimi termini cum præcedentibus omnibus et per eos subiecto connectatur. Ut,

Quicunque alios sui commodi causa injuria afficit malo affectu tenetur, qui malo affectu tenetur, servit pessimi dominatus intra se constituti legibus, idque sibi ipsi gravissimum et turpissimum malum imputare debet, ut qui ultro sibi dominum omnium sævissimum paraverit; qui vero talia fecerit ipsum se damnet est necesse; qui se autem damnaverit ipso se judice poena est dignissis ergo quālēc &c. Dignissimus est poenā.

1295 INDUCTIO est syllogismi genus quod *dilemma* imperfectum continere videatur: quale est, non in lege scripta, neque in non scriptis legibus, quæ mos civitatis, ratio, æquitas, sanxerint repertiri potest sententia unde seipsum damnare teneatur quis. Imo contrarium et in lege scripta et in moribus civitatis, ratione æquitate reperitur. Ergo non legis sed violentiæ est quenquam aut minis in ea impellere aut dolo pertrahere dicenda quæ seipsum damnent.

De Tacito Syllogismo.

3296 Syllogismus tacitus ENTHYMEMA dicitur: isque et in foro et in communione vita plurimum versatur. Id est ubi major, minorve propositio tacetur, et subintelligenda relinquitur. Ut, Quod quisque fieri in se nollet ab eo in alterum abstinere debet: plurimi ergo a quo oportet abstinuisse, non abstinent.

DE MEDIO TERMINO.

3297 Medius terminus dicitur quo utimur ad conjungendas duo pluresve ideas aut disjungendas.

Cujus naturæ et qua vi medius fit terminus ejusdem est syllogismus naturæ et eadem vi.

3298 Syllogismus grammaticus est ubi medius terminus a grammatica est desumptus itidem de aliis artibus intelligendum.

3299 Syllogismi vel certi vel probabiles sunt pro ratione termini medii.

1300 Argumentum a probabili est quo credibilius est verumquam falsum esse quod proponitur. Id in facti est aut non facti quæstione in jure enim in moribus in omni quod

scientiæ nomen meretur non probabile sed *certum*, non *verisimile*, sed *verum* quæritur.

- 1301 Argumentum a *certo* est demonstratio : ea-que vel mathematica, vel physica vel moralis solet dici.
- 1302 DEMONSTRATIO vel a priori est vel a pos-teriori.
- 1303 A *Priori* est demonstratio quæ ex causa effectum probat. Ut, Rex proceres et communitas *Anglicana* assenserunt super propositâ lege ab iisque accepta est : ergo *lex est lata*.
- 1304 A *posteriori* dicitur quod effectum ex causa infert : Ut, *Lex est lata Angliae* ergo rex proceres, communitasque *Anglicana* assenserunt.
- 1305 Argumenta vel *artificialia* vocantur vel *inartificialia*.
- 1306 *Artificialia* sunt argumenta quæ arte ac ju-dicio ex ipsa re causaque *intrinseca* eru-untur. Omnia quæ ex natura hauri-untur ; circumstantiæ, adjuncta.
- 1307 *Inartificialia* sunt argumenta quæ *extrinse-cus* veniunt. Qualia sunt *Testimonia* et similia.
- 1308 Argumenta vel *recta* vel *obliqua* censem-
tur
- 1309 *Recta* sunt quæ rem probandam imme-diate probant.
- 1310 Obliqua quæ rem probandam indirec-te probant iis probatis ex quibus illud probandum necessario sequitur, vel *amotis*
quæ

quæ dum intercederent probationi *of-*
ficiebant.

- 1311 Probationes ex *absurdo* vel *impossibili*, vel
ex *minus probabili* ad *magis* vel ex *concessio*
indirectæ vocantur.
- 1312 Argumentum ex *natura rei sumptum ad*
Judicium dicitur argumentum.
- 1313 Et testimoniis *argumentum fidei*—Ex *sen-*
tentia adversarii argumentum *ad hominem*.
- 1314 Ab *auctoritate prudentium* *ad verecundiam*.
- 1315 Argumentum quod non tam vi sua quam
adversarii *inscitia* valeat argumentum
ad *ignorantiam* dicitur. Melius dice-
retur *argumentum ignorantiae*.
- 1316 Argumentum *ad affectus* per se et *justum*
et *validum* est quanquam abusu, nimio
quantum *auctoritate* ejus discesserit.

Divisio Argumenti ex *præmissis*.

- 1317 Argumentum uniforme dicitur ubi ejus-
dem generis sunt eæ quibus rem pro-
bamus *præmissis* sive *mathematicæ* sive
physicæ sive *m Morales*. Ubi alterum ex
præmissis *mathematicum* alterum *mo-*
ræle mixtum argumentum dicitur.

De *Sophismatum Generibus*.

- 1318 Primum *sophisma* dicitur *ignoratio elenchi*
ubi aliud quærendum proponitur aliud
disputatur. Ut si quæratur *utrum fili-*
us ante matrimonium conceptus post matri-
monium natus legitimus sit necne. Et res-
pondeatur,

pondeatur, *Lege canonica esse illegitimum.*

Nil enim ad rem facit *lex canonica* in
hoc re legi *communi contraria.*

1319 *Sophisma* est valde usitatum *principii petitio.*

Quum id quod adhuc probandum est
quasi iam certum et probatum argu-
mento substruitur. Ut si quis dicat
regi omnia licere quia *jure divino* sit
regis potestas.

1320 Argumentum in *circulo* est *sophisma* ubi

alteri ex *præmissis* quæsito id per con-
clusionem probare conamur et deinde
ex *præmissis* conclusionem: ut si dica-
mus *jure divino* est rex quia regi om-
nia licent, at vero cum omnia regi li-
ceant rex est *jure divino.*

1321 *Sophisma* est a non *causa pro causa* ubi

accidens aut adjunctum rei aut circum-
stantia extrinsica pro causa rei sumi-
tur. Ut *Palluit criminis auditio.* Ergo
ex criminis cuius conscius sibi esset pal-
lor subiit. Ex morbo enim forte, vel
indignatione injustæ accusationis, vel
indigni supplicii subito terrore palluit.
*Postquam regis obstat mandatis, mor-
tuus est subito ** Ergo quia obstat judi-
cium divini summa vis imparenti incu-
buit. Forte enim innumeris aliis de
causis mortuus est: forte quia visum est
virum bonum qui injusta imperanti,

* V. Clarendon de clarissimo Hamdeno et vide
quæ contra in pulcherrima rerum Anglicana a
Jacobo Primo Historiæ differuntur.

forte

*non paruisset ab imminenti patriæ clade
sum movere. forte quia spes sæculi fu-
turi firmior sit eum virtus hoc seculo
ea non raro patiatur quæ, si ultimum
esset rerum humanarum hoc incertissi-
mumvitæ terrestris curriculum, non,
adeo indiscreta aliquando bonorum et
malorum forte, pateretur.*

1322 *Sophisma nimis solenne est fallacia acci-
dantis ubi natura rei affirmatur in iis in-
esse quæ per accidens tantum et minime
per rei naturam intervenerint: ut si quis
dicat scientiam *juris* et *legum humana-
rum* esse fraudis magistrari et societatis
humanæ perturbatrixem.*

1323 *Sæpe numero sophisma incurrit ubi a
dicto secundum quid ad dictum simpliciter
ratioinatio procedat. Ut si quis di-
cat advocatos in causa clientium plus
verisimili quam vero studere com-
pertum est: ergo advocato nihil cre-
dendum. Tantum enim sequitur neque
omnia neque quicquam temere.*

1324 *A dicto generaliter, cum exceptione ta-
cita, ad casum speciale in quam ex-
ceptio cadat, quasi nulla esset omnino
exceptio, argumentum ducere sophisma
est. hoc in mathematica veritate locum
non habet. Neque in universalitate
metaphysica.*

1435 *Sophisma compositionis est cum de pluribus
conjunctioni interpretatur quis quod tan-
tum distributive verum est: quod red-
dendo*

dendo singula singulis ut jurisperiti loquuntur tolli possit. Ut si dicas boni et mali principis est populum odire ac diligere : non ut idem seu bonus seu malus fuerit populum et oderit et diligit ; sed ut bonus diligit oderit malus.

1326 Sophisma divisionis est cum distributive sumatur quod tantum *conjunctionem* verum sit. Ut, *Testamento et morte legatum valet : non morte sine testamento ; neque testamento sine morte ; sed utroque coniuncto.*

1327 Sophisma latissime patens ex ambiguitate verborum oritur.

1328 Sophisma ex falsa enumeratione aut inductione imperfecta oritur. Non veneno non laqueo non ferro intererit : injuria ergo occisi reus arguitur. Mille enim viis interficere potuit quo jure sit reus.

De syllogismo vero a falso separando.

1329 Præmissa debent implicitè saltem in omni vero syllogismo conclusionem continere, v. Watts, Part III. C. 3. sec. 2.

1330 Præmissorum alterum conclusionem debet continere quamvis latenter, alterum ostendere.

1331 Terminis syllogismi utrobique in eodem sensu utendum.

DE

DISPOSITIONE

AC

METHODO

1332 *Methodus* est rerum ordine ad finem quæsumum aptissimo collocatio, v. *Watts*, Part VI. c. I.

1333 In *Logica* methodus est idearum colloca-tio ad veritatem inveniendam, probandam retinendam aptissima, v. *ibid.*

1334 Methodus vel naturalis est vel arbitaria. Naturalis est quæ temporis locive ordinem sequitur.

1335 Artificialis est quæ naturalem ordinem immutat delectationis gratia; aut quo res quæsitæ brevius faciliusve doceri possunt.

1336 Methodus est vel *synthetica* vel *analytica*. *Synthetica* a partibus ad totum; a simplicibus ad composita; a specialibus ad generalia ascendiit. Ea *compositionis* ratio dicitur.

1337 *Analytica* a toto in partes, a composito ad simplicia, ex generalibus ad specialia descendit et *resolutionis* ratio dicitur.

1338 *Synthesi* magis in docendo utimur, *analytica* in discendo et inveniendo: quan-didin abeo minime sint sensibili quam

quam utrumque utriusque proposito et commune sit et suo genere aptissimum.

- 1339 Analyfis per causa effecta invenit: naturam tum generaliter tum specialius rei ex attributis individuorum quibus genus constet: ut in toto genere rei quid repugnans quid proprium, quid accidens, inveniat.
- 1340 Ex notis derivantur per Analyfim quæ per se erant ignota.
- 1341 Ex fine proposito ad media in finem obtinendum necessaria accedit Analysi.
- 1342 Synthesis ex effectis ad causas ascendit et ad finem propositum per media. Ut quod primum *intuitu* ultimum sit in exequendo.
- 1343 In orationibus et poesi iisque artibus quæ delectando doceant methodus occultior obtinet ut affectibus omnia miscentur maximum que in arte sit artem celare.
- 1344 In methodo postulatur ut *tuta* sit non lubrica, simplex, lucida et partibus convenienter distincta; plena, brevis, rei propria, in se apta et quadam inenarrabili decentia congruens.
- 1345 In serie constituenda argumentorum quæ fundamenta ponuntur non modo vera esse debent sed quantum fieri possit ita eligi et disponi, et ita animis conciliandis ornari, ut Vera esse audientibus et legentibus videantur. Si veritas enim defuerit fundamini operis nihil solidum aut magni æstimandum ædificabitur

frabitur : si verisimilitudo visa sit defuisse etiam in verissimis laborabit fides.

- 1346 *Æquo plura cavendum ne cumulentur.*
- 1347 *Vitanda subtilior partitio.*
- 1348 *A verborum insolentia et ærugine nimis longe repetitorum magnopere refugendum.*
- 1349 *Supervacua et heterogenea in narratione præcipue et in omni oratione vitanda.*
- 1350 *Complexa in species generaliores dividisse plerumque usui fuerit. Species in individua dividisse nisi qua necessarium plerumque obest.*
- 1351 *In sua quæque classe continenda. Neque argumentis temere fusis utendum. Turbant enim et obfuscant quod ordine allata illustrassent.*
- 1352 *In *Explicando* obscuriora, si explicari ea sit necesse, non prætermittenda ; neque in re non dubia testibus utendum non necessariis. Quod postremum incurret vitium si quem Romæ fuisse probaro cum Londini cædes est et primum cogitata et patrata illico, eum velim ostendere neque animum cædi patrandæ habuisse, neque cur vellet fuisse causam : multasque cur nollet causas. Ex morte defuncti pericula infamiam mala omnia timuisse ; vitam ejus maxime illius commodi et famæ interfuisse ; amicos fuisse ; affinitate sanguine mutuis beneficiis conjunctissimos pium bonumque*

R

virum

virum fuisse qui homicida fuisse dicatur et potius timidiusculum quam audacem. Neque hunc injurias unquam vel minimas ulli factitasse, neque illum alteri retulisse. Quæ omnia ineptissima sunt, et etiam si fieri possit nocitura, cum in eo quod probarim sit hærendum. Non potuisse per locorum distantiam et testimonia apertissima ut qui arguatur de alterius cæde quicquam credatur cogitasse.

- 1353 In enumerando nihil prætermittendum.
- 1354 In re illustranda potius supersit quam desit aliquid. Potius autem desint nonnulla quanquam videantur forte profutura modo non necessaria quam nimis argumento congerendi studio etiam clara videantur obscura, etiam necessaria, supervacua ; etiam certissima, suspecta.
- 1355 Methodus et rei naturæ et fini propenso et tempori loco et audituris lecturisve aptari debet.
- 1356 Ne quid abruptum, hiulcum, vastum, præceps, dissolutum orationem impeciat valde est cavendum.
- 1357 Methodus rei probandæ inservire debet, non res ordinis et elegantiæ in partendo et disponendo affectato artificio.

REGULÆ RATIONIS.

- 1358 De similibus similis est ratio.
 1359 Simile est judicium, *vi. 7 Co. 18 Princip.*
 1360 Disparata non debent jungi, *Princip. Jenk.*
- 124.
- 1361 Divisio non fiat ubi res dividendo perit.
 1362 Duo sunt instrumenta ad omnes res aut
 confirmandas aut impugnandas ratio et
 auctoritas, *Princip. Co. 16.*
 1363 Eventus varios semper habet res nova,
 Princip. Co. Litt. 379.
 1364 Exceptio ejus rei cuius petitur dissolutio
 nulla est. *Princip. Jenk. Centur. 37.*
 1365 Excessivum in jure reprobatur.
 1366 Excessus in re qualibet jure reprobatur
 communi. *Princip. II Co. 44.*
 1367 Exitus acta probat; coronat finis non pugna.
 vi. Princip.
 1368 Ex paucis dictis plurima possis intendere.
 v. Princip. Litt. sec. 3.
 1369 Ex paucis plurima concipit ingenium,
 Princip. Litt. sec. 550.
 1370 Factum unius alteri nocere non debet.
 Princip. Co. Litt. 152.
 1371 Facit per se qui per alium facit. *vi. Co.*
 Litt. 258.
 1372 Festinatio est mater infortunii. *vi. Princip.*
 Hob. 97.
 1373 Fiat prout fieri consuevit: saltem hu-
 cusque ut nil temere sit novandum, *v.*
 Princip. Jenk. 116.

- 1374 Finis rei attendendus. *v. Princip. 3. Inf. 51.*
- 1375 Felix qui causas rerum potuit cognoscere.
- 1376 Frequentia actus multum operatur, *Princip. 4 Co. 78.*
- 1377 Frustra expectatur eventus ab iis conatibus quorum effectus nullus sequitur aut ratione præsumi potest sequuturus. *vi. Princip. 5 Co. Eccles.*
- 1378 Frustra fit per plura quod fieri potest per pauciora, *Princip. Jenk. 68.*
- 1379 Frustra petis quod statim alteri reddere cogeris, *Princip. Jenk. 256.*
- 1380 Id certum est quod certum redi potest; non conjectura neque extra vagando: sed id magis certum est justitiae libertatique convenientius quod in semetipso est certum, *v. Princip. 9 Co. 47.*
- 1381 Idem est non esse et non apparere: quantum non per ipsum steterit quod non appareat, vide *Princip. Jenk. 207.*
Identitas vera colligitur ex multitudine signorum, *Princip. Bacon.*
- 1382 Id perfectum est quod ex omnibus suis partibus constat: et nihil perfectum est dum aliquid restat agendum, *Princip. 9 Co. 9.*
- 1383 Id quod est magis renotum non trahit ad se quod est magis junctum; sed e contrario in omni casu *Princip. Co. Litt. 164.*
- 1384 Ignoratis terminis ignoratur et Ars. *Princip. Co. Litt. 2.*

Illudi

REGULÆ RATIONIS. 185

- 1385 Illud quod alteri unitur privâ ratione extinguitur; neque amplius per se spectatur. *vi. Princip. et Godolph.* 169.
- 1386 Impersonalitas non concludit nec ligat. *Princip. Co. Litt.* 352.
- 1387 *Impius et crudelis judicandus est qui libertati non faveat.* *Princip. Co. Litt.* 124.
- 1388 Incidentia rei nolunt separari.
- 1389 *In consuetudinibus non diuturnitas temporis sed soliditas rationis est consideranda.* *Princip. Co. Litt.* 141.
- 1390 In majore summa continetur minor, *Princip. Co.* 115.
- 1391 *In rebus manifestis errat qui authoritates allegat.* *Princip. 5 Co.* 67.
- 1392 Inutilis labor non est effectus legis, *v. Princip. Co. Litt.* 127.
- 1393 Magis dignum continet in se minus dignum, *v. Princip. Co. Litt.* 43. *Inf. 4. 221.*
- 1394 Negatio conclusionis est error in lege, *Princip. Wingate.*
- 1395 *Nemo dat quod uon habet: neque habet qui non debet habere.* *vi. Princip. et Jenk.* 250.
- 1396 Nemo debet bis puniri pro eodem delicto.
- 1397 Nemo punitur pro alieno delicto, *nisi quantum culpa saltem negligentiae suum faciat,* *vi. Princip. 2. Inf. 442.*
- 1398 Nemo punitur sine injuria facti aut defectus, *vi. Princip. 2 Inf. 287.*
- 1399 Nunquam nimis quod nunquam satis dicitur
- 1400 Nemo tenetur ad impossibile, *Princip. Jenk.* 7.

186 REGULÆ RATIONIS.

- 1401 Nemo tenetur divinare, *Princip. Co. 48.*
- 1402 Nemo tenetur contra alium quod nesciat
sed quisquis quod in alium afferat tene-
tur, scire, *vi. Princip. Lane 110.*
- 1403 Nemo tenetur seipsum prodere, *Princip.*
3 Bulf. 50.
- 1404 *Nihil quod est contra rationem est licitum,*
Princip. Co. Litt 97.
- 1405 Nihil simul inventum est et perfectum,
Princip. Co. Litt. 230.
- 1406 * Nomina si nescis cognitio rerum si
non pereat tibi saltem aliis perit.
- 1407 Nomina sunt notæ rerum et ut nummi
valent non propter se sed propter ve-
ritatis et scientiæ commercia.
- 1408 Nominibus mutatis non res mutantur.
Nomina enim mutabilia sunt ; natura
rerum primaria immutabilis.
- 1409 Non debet adduci exceptio ab ea re af-
ferenda cuius ipsius petitur dissolutio.
v. Princip. Jenk. 37.
- 1410 Non differunt quæ concordant re ta-
metsi non verbis, *Princip. Jenk. 70.*
- 1411 Non refert verbis assensum quis an re-
bus ipsis et factis dederit, *Princip. 10*
Co. 52
- 1412 Omne majus continet in se minus.
Princip. Co. Litt. 43.
- 1413 Origo rei inspici debet, *Princip. 1 Co:*
99.
- 1414 Parium eadem est ratio idem jus, *Prin-
cip.*
- 1415 Parte quacunque integrante sublata tol-
litur totum, *Princip. 3 Co. 41.*
- 2
- 1416 Per-

- 1416 *Perfectum est cui nihil defit secundum naturæ modum.* Princip. Hob. 151.
- 1417 *Per rationes pervenitur ad legitimam rationem,* Princip. Litt. sec. 386.
- 1418 *Quæ contra rationem juris sunt inducta ea ipsæ legis animus in consequentiam vetat trahi.* v. Princip. 12 Co. 75.
- 1419 *Quærere dat sapere quæ vera sint,* v. Princip. Co. Litt. sec. 443.
- 1420 *Qui adimit medium dirimit finem.* Princip. Co. Litt. 161.
- 1421 *Qui bene interrogat non docere videtur cum optime doceat,* vi. Princip. 3 Bulst. 227.
- 1422 *Qui bene distinguit egregie docet,* v. Princip. 2 Inf. 470.
- 1423 *Qui rationem in omnibus quærunt rationem subvertunt cum satis sit in multis ratio generalis quantum ad certitudinem faciat qua rem existere sciatur ratio autem cur et quomodo existat tuto ignoretur et tum sufficit nihil inesse rationi repugnans,* vi. Princip. 2 Co. 75.
- 1424 *Quod necessarie intelligitur sine ulla extra scriptum vagatione id non deest.*
- 1425 *Relativorum proxime cognito uno cognoscitur et alterum,* v. Princip. Cro. Ja. 539.
- 1426 *Sublato fundamento cadit opus.* Princip. Jenk. 106.
- 1427 *Sublato principali tollitur adjunctum,* Princip. Co. Litt. 289.
- 1428 * *Superflua officiunt defectiva perimunt*
1429 *Vana*

188 REGULÆ RATIONIS.

- 1429 *Vana est potentia quæ in actum nunquam venit*, v. Princip. 2 Co. 11.
- 1430 *Ubi non est principalis non potest esse accessorius*. Princip. 4 Co. 43.
- 1431 *Vicini facta vicinus præsumitur scire*, Princip. 4 Inf. 173.
- 1432 *Vitium est quod fugiendum sit ne si rationem non inveneris mox legem sine ratione esse clamis*, vi. Princip. Ellelm. Postu. 86.
- 1433 *Ultra posse non est esse*. Princip. Wing. Universalia sunt notiora singularibus, Princip. 2 Rolls Rep. 294.
- 1434 *Uno absurdo dato infinita sequuntur*. Princip. 1 Co. 102.
- 1435 *Utile per inutile non vitiatur*. Princip. Dyer 292.

REGULA HONESTI.

- 1436 *Ex maleficio non oritur contractus*.
Ex causa turpitudinis non oritur contractus in turpitudinem sustentandam: in pœnam autem deterioris partis et reparationem minus noxiæ oritur.
Excessivum, v. Reg. rationis.
- 1437 *Idem est facere et non prohibere cum possis*, v. Princip. 3 Inf. 158,
- 1438 —— *Ganeo et alea res turpissimæ*.
- 1439 *In odium spoliatoris omnia præsumuntur*, Princip. 1 Vern. 19.

1440 In

- 1440 *In quo quis delinquit in eo jure est puniens-
dus.* Princip. Co. Litt. 233.
- 1441* *Jure communi vetitum est quicquid contra
bonos mores faciat.*
- 1442 *Melius est omnia quæ dicantur mala pati
quam malo consentire,* v. Princip. 3 Ins.
23.
- 1443 *Multitudo errantium non parit errori pa-
trocinium.* Princip. v. II Co. 75.
- 1444* **NECESSITAS NULLA EST AD
TURPIA:**
- 1445 *Necessitas culpabilis non excusat.*
- 1446 *Nemo debet immiscere se rei ad se non per-
tinenti: pertinet autem ad unumquem-
que salus alterius et quanto magis
OMNIUM.*
- 1447 *Nihil in lege intolerabilius quam ean-
dem rem diverso jure censeri,* v. Princip.
4 Co. 94.
- 1448 *Nihil quod justitiae non conveniat est licitum,*
v. Princip. Co. Litt. 97.
- 1449 **NON FACIAS MALUM UT BONUM INDE
VENIAT.** Princip. II Co. 74.
- 1450 *Non licet quod justi dispendio licet,* Princip.
Co. Litt. 127.
- 1451 *Non solum quid liceat sed quid conve-
niat cogitandum,* v. Princip. Co. Litt.
66.
- 1452 *Nulla virtus nulla scientia locum suum et
dignitatem conservare potest sine modestia,*
Princip. Co. Litt. 394.

1455 Ode-

190 REGULÆ HONESTI.

- 1453 Oderunt peccare boni virtutis amore.
1453 Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
1455 Omnia rerum quarum usus est abusus esse
potest virtute solâ excepta, Princip. Dav.
79.
1456 Sequi debet potentia justitiam non pro-
currere, vi. Princip. 2 Inf.
1457 SERVILE EXPILATIONIS CRI-
MEN; SOLA INNOCENTIA LI-
BERA, Princip. 2 Inf. 571.
1458 Quamvis aliquid in se non sit malum
tamen si mali sit exempli non est fa-
ciendum.

REGULÆ PRUDENTIÆ:

- 1459 In suo quisque negotio affectus minus
a præjudiciis repurgatos habere solet
quam in alieno. v. Princip. Co. Litt.
377.
1460 Loquendum ut vulgus; sentiendum ut doctri.
Princip. 7 Co. 11.
1461 Plus vident oculi quam oculus, Princip.
4 Co. 46.
1462 Quod dubitas ne feceris Ib. Pl. Cor.
300.
1463 Sæpe viatorem nova non vetus orbita
fallit, Princip. 4 Inf. 34.
1464 Tutius erratur ex parte mitiore et honestius,
Princip. 3 Inf. 220.

1466 Via

1465 Via bonorum trita est tutissima. *Princip.*

10 Co. 142.

1466 NIHIL CALLIDITATE STULTIUS.

P R I N C I P I A.

E T

R E G U L Æ P R E L I M I N A R E S

P O L I T I C A M P E R T I N E N T E S .

1467 *Qui societatem non appetat vel major vel inferior homine sit necesse.* Aris. Polit. in *Princip.*

1468 *Homo cum boni et mali discrimina, ratione intelligat, alterum appetat ab altero declinet, et vero linguam habeat quâ sensa animi exprimat et discendi docendique facultatem, et officium in his naturale, neque sibi sufficiat, societatem generis humani esse amplectendam Naturæ conditione admonetur; et affectibus quoque et instinctu, nil frustra facientis DEI, impellitur.* vide ibid.

1469 *Ut optimum animal Homo si attigerit Naturæ finem, quod disciplina justitiae et societate juris et bonorum consortio promovetur, ita, sublata lege et justitia, pessimum: nihil enim tetrius injustitia armata; homini autem maxima armo-*
rum

192 REGULÆ HONESTI.

- rum suppellex conjuncta fortitudini ratio,
v. ibid.
- 1470 Ut oportet *compositorum* cætera ad incom-
posita resolvendo deducere quæ universi
minimæ sunt partes, ita et *republicam*, v.
ibid.
- 1471 *Respublica*, ex vicis cœtibusve plurimis con-
flatur, ut hi ex familiis, quæ fiunt ex
illo maxime naturali sexuum consortio
quod *conjugium* dicitur; vi. ibid et Ci-
ceron.
- 1472 *Respublica* est illa perfecta societas quæ
sibi sufficiat, re et jure independens al-
terius, v. ibid.
- 1473 Quod conservat res conservatione indi-
gentes natura regit, vi. ibid.
- 1474 Omnes cœtus sociati BONUM sectan-
tur; maxime autem is qui *respublica*
dicitur.

REGULÆ POLITICÆ.

GENERALES et PRIMARIA.

- 1475 SALUS POPULI SUPREMA LEX
ESTO. *Cic. Princip.* 10 Co. 139.
- 1476* VITA REIPUBLICÆ LIBERTAS
ET PAX; ANIMUS JUSTI-
TIA; ET CORPUS, LEGES.
- 1477 RADIX ET VERTEX IMPERII
IN OBEDIENTIUM CONSENSU.
- 1479 PAR

1478* PAR IN PAREM IMPERIUM NON HABET.

1479* OMNES HOMINES NATURA SUNT PARES QUOAD HUMANITATIS JURA.

1480* Quod alter altero plus ingenio polleat non jus dat in libertatem alterius ut quod alter altero corporis viribus plus valeat non dat ut infirmioris viribus ut suis utatur.

1481* SOCIETAS CIVILIS *non favet* alicuius, aut pauciorum contra plures potestati: neque inæqualitatem virium humanarum augeri vult: sed dum naturalibus sive animi sive corporis dotibus naturales effectus, in honorem et commoda possidentis, permittat, et in iis jus innoxiae utilitatis tuetur promovetque, cavet ne *æquilibrium* juris confundant quo omnes homines *æquo* et communi per naturæ æternam legem guadere debeant. Id jus omnium hominum commune LIBERTAS dicitur.

1482* LIBERTAS PUBLICA est plena gentis facultas agendi quæ velit quatenus primaria justitia patiatur, sine vel gentis exteræ vel minoris civium partis vi interposita in contrarium.

1483* LIBERTAS politica privata est ubi nihil in privatum liceat nisi per leges communi consensu latas justas publicæque libertati et saluti necessarias.

1484 JURA

S

194 REGULÆ POLITICÆ.

- 1484* JURA publica stare nequeunt ubi principia iis contraria pro veritate accipiuntur
Sydn. sect. 4. *
- 1485* Ex hominis voluntate, pendere servitus est, sec. 5.
- 1486* DEUS regiminis politici genera et species hominibus reliquit eligenda: et quorum est constituere eorundem est abrogare, sec. 6.
- 1487* Nemo in alios imperium nasciscitur nisi aut pacto aut vi. sec. 11.
- 1488* OMNIS POTESTAS MAGISTRA TUUM QUÆ QUIDEM JUSTA SIT A POPULO IMMEDIATE FLUIT, v. sec. 20.
- 1489* Qui in alium potestatem ultra eam cui libere consensum sit vi adipisci querit hostilem inducit statum inter se et illum alterum, Locke. †
- 1490* Jus omne societatis profluit ex eo jure quod in statu naturali individuorum esset.
- 1491* In statu naturali jus habet qui libet sui et aliorum conservandorum. Quorum primum vel brutis animalibus commune est etsi non jus habeant proprie dictum animalia nisi quatenus rationis sint participes; alterum ex affectu arctius ex ratione et officio latius fluit sufficeretque si in omnibus sana et semper præpollens ratio esset sine ullis humanis legibus ad societatem humanam continentiam. v. Locke, C. 9.

* Discourse on Government, sec 4.

† Essay on Government.

- 1492* *Jure naturali quilibet admissa in illud jus puniendi æqua cuilibet alii auctoritate pollet, ibid.*
- 1493* *Civili societate inita aggregatum ejus justæ potestatis quæ individuorum est statu naturali, communiter exercendum eodem jure ac officio publico ac quæ individuorum sunt naturâ, vi. ibid.*
- 1495* *Naturali jure quilibet rerum suarum est moderator atque arbiter quod est proprium libertatis, v. Ciceron.*
- 1494* *Naturali jure gentes suas ipsæ res moderantur vel aliis quibus ipsæ velint legibus moderandas tradunt quibus tantum est juris quantum incolumi justitia, libertate, et salute publica sit commissum ac creditum vi. Sydn. Ch. 2. sec. I. & s. 5.*
- 1496* *Non ipsa virtus et sapientia utcunque summa quæ hominis esse possit jus ullum dat aliis imperandi: nisi quatenus publicæ salutis interesse videatur: cum absurdissimum sit jus a virtute ac sapientia dari ad injuriam quæ summa stultitia fit necesse. Injuria autem est maxima dominatus contra publicam salutem suscepitus.*
- 1497* *Quid publicæ salutis interfit ipsi populo est videndum; cui sub DEO soli in ea re sit judicium. Cum vel in privatis æquissimum sit et natura lege evidens sui quemque juris retinendi ac dimittendi esse dominum, ne dum populum universum.*
- 1498* *Dominium non constitutum est in commodum res ad ministrantium publicas, nisi quatenus*

pars sint societatis, eorumque commoda cum bono stent publico; sed in genere et primum in commodum omnium ex quibus gens conficiatur constitutum est, vi. Sydn. sec.

33.

1499* OMNES IN DEFENSIONEM REI-PUBLICÆ IN QUAM CONSEN-SERANT VITA BONISQUE OM-NIBUS CIVES TENENTUR.

1500* Consentiant in republikam et in ejus jura conservanda fidem tacite dant, quatenus juri naturali non sint contraria, qui ejus tutela commodisque civilibus utuntur legibusque civium propriis se suaque defendant, v. Locke.

1501* Magistratica potestas nullius gentis amplior esse potest quam quæ legibus ejus definita sit, Sydn. sec. 7.

1502* LIBERTAS GENTIUM A DEO NON EX CHARTIS AUT REGUM CONCESSIONIBUS EST, sec. 31.

1503* Non ex concessione vel ipsius DEI libertas gentium sicut sed ex ipso constitutione Naturæ: cum gentes ex hominibus constent; homines vero rationis nati sint usui; vis autem et imperium ex arbitrio irrationalium regendorum sit.

1504* Nihil duraturi in politica commodi sperandum quod non fundatum sit principiis animo humano infixis quæ deleri nequeant; ex quibus quacunque lex devia feratur resistentiam incurret tandem victricem: ut vis utcunque minima indefinenter agens motum

REGULÆ POLITICÆ. 197

motum quam libet vis maximæ corpori alicui impressum superabit. Beccaria Dei delitti e delle pene, sec. 2.

* Leges civitatis utcunque opprimat Tyrannis leges naturae refigere nulla vis potest. vi. Dionysii tyranni Apothegm. apud Plutarch.

1505* STULTITIA ET TYRANNOS ET SERVOS FECIT.

1506* *Vitam vitalem homini SOCIETAS reddit, societatem veram LIBERTAS; libertatem SAPIENTIA, JUSTITIA, TEMPERANTIA, FORTITUDO; quæ et privatæ domus et rerum PUBLICARUM decora sunt et tutamina.* vi. Capel's Meditations

1507† *Ubi Libertas gentis sublata est non est regnum sed omnis regiminis absentia; omne quod imperio et ordini sit contrarium. Ut enim bestiæ non est regnum, ita neque tyra- nni.*

1508* Invito populo res populi tractare nemo juste potest.

1509* *Jussa populi publicæ salutis causa, justa, sunt leges.*

1510* *MORES PUBLICI et gloriæ et salutis et felicitatis publicæ sunt FUNDAMINA: proxime post MORES cura CONSTITUTIONIS esse debet; post constitutionem, LEGUM. At longo intervallo tamen. Mores pri- mum obtinet gradum; longo intervallo con-stitutionem leges vel optimae subsequuntur. Ex his tribus duo posteriora alterum sine altero parum tutum aut profecturum est. MORUM autem si qualis esse debeat apud*

198 REGULÆ POLITICÆ.

*omnes in OMNIBUS perfecta esset rati-
us que consentaneus SEMPER, Legi-
bus, præter æternas atque divinas, non
foret locus. Constitutio et perfectæ esset
et nunquam interituræ libertatis.*

*Nunc vero omnium quærendum est con-
sortium et alterum alterius opem pos-
cit et amice conjurat.*

1511* *Ex moribus populi constitutio discitur quæ
nunquam diu moribus discrepabit; ex con-
stitutione autem mores; quæ si bona fuerit
bonos mores efficiet nisi prius ipsam mores
mali corruperint; si mala nisi bonis mo-
ribus in melius reficta mores ipsos facile
corrumpet.*

1512* *Ex malis moribus bonæ leges per ACCI-
DENS oriuntur; minime autem per causam
proprie dictam.*

DE ETHICA POLITICA.

1513* ETHICA aut morum scientia pars est
legis primaria et naturale jus ipsa complectitur et in omnibus bene consti-
tutis civitatibus lege civili munitur.

1514* MORES SUNT HABITUS AD
RECTI FINEM RELATI.

v. Arist. Ethic.

1515* MORUM FINIS EST OMNIUM
PRÆSTANTISSIMUS.

1516* Qui morum rationem et intellectu tenet et
facto prosequitur is ad rem publicam confert
plarimum

*plurimum recti enim finis idem et boni sit
neccesse: ni lenim rectum quod non sit bonum:
bonum, autem aut rectum, quæ natura in-
divisa sunt, est per se optabile; alia au-
tem quatenus recto inserviant. At civis
qui illud teneat et constantissime sequatur
quod per se sit optabile plurimum reipub-
licae necessario conferat quam nunquam læ-
det, factis aut emet exemplo adjuvabit
v. Arist. Ethica Nicomachea L. 1.*

- 1517* Moribus nondum firmatis et graves in-
constantias et miseras pravorum affec-
tuum tempestates suboriri naturæ fit. Id-
que in uno sæpe exitiose semper cum
indignitate; et valde magis in pluribus.
- 1518* Cum mores non sint *natura* sed tantum
ad summum *dispositio* quæ bonis mo-
ribus sit conficiendis idonea elaboran-
dum est quo *habitus* nanciscamur, B. 2
C. 3.
- 1519* OMNIS VIRTUS HABET MODUM ET
MEDIUM QUIDDAM, *ibid.* c. 2.
- 1520* *Ex factis non ex auditis neque tantum in-
tellectis evadunt Mores*, *ibid.* c. 4.
- 1521* Quod in affectibus est naturalibus id
neque virtuti neque vitio imputatur esse
sed modus ejus aut *excessus* animo mo-
derante aut *nimum* remittente *virtutem*
aut *vitium* facit, v. c. 5.
- 1522* Cum virtus medium vitiorum et utrin-
que reductum sit utraque extrema et
illi et sibi ipsis opponuntur, c. 8.
- 1523 In voluntaribus laus aut vituperium; in
non

- non voluntaribus neutrum subsistet, v.
L. 3 C. 1.
- 1524*** Non voluntaria sunt quæ vi, aut ignorantia fiunt.
- 1525*** Vis quæ actus non voluntarios facit ea est per quam patimur non agimus.
- 1526*** Vi adhibita quædam fiunt quæ aliter non fierent et sint tamen voluntaria. Quale est latroni qui domum irruperit, meque constrinxerit et gladio mortem intentet ni claves tradam arcuasve monstrem ubi res deposuerim pretiosiores, quarum auferendi proposito venerit. Possum facere aut non facere : si vita rebus potior, aut periculum visque adhibita aliter me incolumi declinari aut repellere possit non faciam ; si nequeat et vitam rebus antepono faciam.
- 1527*** Vis adhibita propter quam agimus, actiones tales relinquunt qualis est materia. In rebus indifferentibus sine alicujus injuria valet. Ut patriam prodam, ut innoxium occidam, ut in damnum alterius mentiar, ut aliquid denique in se injustum faciam, nullâ vi adhibita licet.
- 1528*** Ignorantia quæ actiones non voluntarias reddat, est cum hoc volens agere illud ignorans ago.
- 1529*** Ignorantia eorum quæ naturâ nequeam scire est prorsus inculpabilis. Ignorantia eorum quæ scire animi intentione adhibita potuisse in tantum *composita* ut ita dicam proportione est culpabilis quantum nosse in *officio* erat et facultas noscendi

cendi fuit. Major enim est culpa in rebus paris officii cum nullo negotio possim didicisse ignorantiae, quam cum possim et deberem sed non sine magno labore possim. Major rei gravissimæ et quod omnium maxime intersit quam ejus quod et in se minus valeat et pauciorum merito videatur interesse. *Summum* autem cum res sit in se maxima et omnium maxime intersit, et nullo negotio sciri potuisset, vitium est ignorantia.

1530* Res per ignorantiam adscititiam admissa proprie voluntaria est. Ut si quis alterius occidendi causâ se ipsum inebriarit: Ignorans forte occidit voluntaria autem; quia ignorantiam proposito occidendi induxit.

1531* Quod quis per ignorantiam agit in quam non sine crimine est illapsus at non proposito ignorantiam admisso prætexendi, in eo vitiosa ignorantia criminis erit in quantum potuit ac debuit vitari composita proportione: et re ergo admissa tantum habebit criminis quanto prævidere potuit malum vel quod inciderit vel aliud ex eo probabiliter emersurum, vi. *Price on the Principal Difficulties in Morals.*

1532* In civilibus quod per ignorantiam admissum est in quam aliquis non sine vicio est illapsus sæpe eodem modo prorsus et æquali pœna afficitur ac si prorsus voluntario fecisset.

1533* *Non Peccata in se civilium pœnarum metuntur modum ; hæ enim injuriæ DEI sunt cura ; sed damnum civitati vel directe vel per probabiles consequentias oriturum,* v. Beccaria.

1534* *IS OPTIMUS HOMINUM QUI DE HUMANO GENERE SIT OPTIME MERITUS, Præmium in Commentar. Poes. Asiat.*

1535* *Naturæ convenienter vivere gentium ut privatorum est in officiis, vi. Vattel Droit de Gens, B. 2. C. 2.*

1536* *Conservandi sui est ut hominibus privatim ita gentibus et officium et naturalis voluntas. sec. 14.*

1537* *Conservatio gentis in libertate et auctoritate constat et cœtus politici cohærentia. Ut enim corpus humanum perit dissolutione partium motu autem et anima destitutum vel si partes restent cadaveris habeatur loco ; ita quæ in alterius gentis dominium cesserit respublica partibus adhuc restantibus vitâ caret ; cœtus autem politici dissolutione ad prima sui elementa revertitur :—individuos nempe homines ex quorum respublica conventu constituta fuerat,—et quasi in cineres reddit.*

1538* *Hæc præcipua in societate civili quæruntur : vitæ, et eorum quæ ad vivendum vel necessaria sint vel commoda cuique videantur, tuta et libera et quantum alterius et reipublicæ injuria ca-*

* *Sui regentia si liceat dicere.*

reat, publicis viribus sustentata possessio.
In quibus continentur res domesticæ, conju-
gia, affinitates, amicitiae; morum, artiumque
disciplina; leges.

1546* Conservatio universi PARTIUM conserva-
tionem complectitur: quæ si negligantur
universum labascit, si opprimantur UNI-
VERSUM corruat necesse.

1540* Ipse societatis consensus nequit jure
alicui adimere ea quorum causâ in so-
cietatem convenit. Nequit igitur ali-
quem innoxium vita privare vel pub-
licæ salutis causa; nequit sui defenden-
dendi jus adimere ubi violentia alte-
rius legum defensionem intercludit;
nequit, me hujus servum esse jubere
aut illum mei.

1541* LIBERTATIS JURA EA SUNT
quæ nec vis temporum, nec potentia
magistratum nec res judicata nec deni-
que UNIVERSI POPULI POTESTAS
quæ cæteris in rebus est MAXIMA
labefactare possit, Cic. pro domo.

1542* Unaquæque gens ad sui perfectionem te-
netur moribus, libertate, bene institu-
endâ republica, erroribus corrigendis,
justitiam et salutem omnibus antefe-
rendo, Vatt. sec. 21.

1543* Quæ UNIVERSI in partes officia ea pro
cujusque ratione ac viribus PARTIUM sin-
gularum in UNIVERSUM, ibid.

1544* Omnia genti ejusque partibus consilio con-
stantia virtute arcenda, amolienda, ejici-
enda, quibus publica lœdatur salus, ibid.

1545 Gente

- 1545* *Genti ut homini privato TEIPSUM NOSCE perpetuo retinendum.*
- 1546* Modus et conditiones vel expresso vel tacite rem publicam moderandi, quo in legibus ferendis, judiciis, omnibus belli et pacis muneribus, domi forisque, politici regiminis provinciæ statuantur POPULI CONSTITUTIO dicitur.
- 1547* CONSTITUTIO SUBJACET POPULO CAETERIS OMNIBUS PRAEEST, *vi. Vattel, sec. 31, 2, 3.*
- 1548* TYRANNIDIS NULLA EST CONSTITUTIO.
- 1549* POTESTAS LEGISLATIVA DELEGATA CONSTITUTIONI SUBJACET.
- 1550* Potestas legislativa si constitutionem egrediatur idem est ac si privatus quilibet cœtus legem eam invitis civibus tulisset, quantum ad *jus* pertineat; quantum ad *fides* deterius.
- 1551* POTESTAS CUI POLITICA REGIMINIS *demandata* sit PROCURATIO quantum ad partes POPULI attineat SUMMA est *ordinaria*; quamquam sit UNIVERSO POPULO SEMPER *infinite* MINOR.
- 1552* SUMMA POTESTAS NE VEL IN IPSO POPULO EST ARBITRARIA.
- 1553* OMNIS POTESTAS ex arbitrio *ubi-*
cunque constituta tantum abest a regi-
mine

- mine politico quantum a justo proprietatis jure servitas, absit. Locke.*
- 1554* MISERA SERVITUS VEL BELLO MUTATUR BENE, *vi. Vatt.*
sec. 51.
- 1555* Ubi regnum sit hæreditarium POPULO licet successionem regni mutare. Non enim REGNI CAUSA est POPULUS, SED POPULI REGNUM.
- 1556* *Regna in privato patrimonio esse non possunt sed a legibus et JURE PUBLICO.*
- 1557* DISCIPLINA JUVENTUTIS BONA strenuæ libertati, moribusque publicis plurimum confert.
- ARTES honestas utilesque colito; impudicas amoveto; supervacuas contemnito.
- 1558* Omnia rerum quæ animi laxandi causa fiant et rei familiaris sustinendæ cum vix aliquid pulchrius agriculturâ esse possit aut viro libero dignius, tum maxime se commendat quod patriæ et hominum generi universo salutaris sit, *v. Cicer. de Senect.*
- 1559* COMMERCIA libera, sine cujusquam fraude, *exterarum Gentium* funto.
- 1560* RELIGIONES non humano metu sed EA CONJUNCTIONE QUÆ EST HOMINIS CUM DEO CONSERVANDÆ, *Cic. de Leg. i.*
- 1561* Ad DEUM adeunto caste; PIETATEM adhibeto; opes amoveto; qui

T secus

secus faxit DEUS IPSE VINDEX,
erit. Ciceron. de Leg. Prim.

1562* *Pessimum est et re et exemplo ubi spiritualis officii praetextu dominium politicum homines in concives suos affectent vel in republica ut extra reipublicæ jura vivunt; vel aliquid ipsa republica majus esse voluerunt.*

1563* **NIHIL TAM PROPRIUM IMPERII QUAM LEGIBUS VIVERE EXLEX** enim et pro arbitrio potestas ubi pro ratione stet non est imperium sed **PARRICIDUM REIPUBLICÆ.**

1564* *Nunquam ad privatam vindictam a publicis legibus declinandum.*

1565* *Quicquid imminuit civium numerum vel POPULO augendo obest REMPUBLICAM insigniter laedit.*

1566* *TYRANNIS maxime civitatem imminuit, gravius quam bella et pestes generis humani malum; contrarium praefat ALMA LIBERTAS.* vi. Sydn. c. 2. sec. 26. *Vattel, B. I. sec. 179.*

1567* *Non solum populo curandum est ut homines abundant, sed et magis quoque ut viri; propter justitiam et felicem reipublicæ statum amatores pacis, propter virtutem et robur in rempublicam conservandam bello semper parati: quæ vero multitudinem conficiat, eadem optime robur et virtutem civium, LIBERTAS.*

1568* *Pessime res se habet publica ubi quod virtute effici beat id tentatur pecunia.*

- 1569* *Ubi opes, gratia, generis claritudo vel plus
valent in re publica quam boni mores vel
aliquid in ea possunt etiam malis moribus,
omnes nervi virtutis reciduntur optimaque
facillime nulla fit respublica.*
- 1570* **INJUSTE CRESCERE PUBLI-
CI EST COMPENDIUM INTE-
RITUS.**
- 1571* **GLORIA GENTIS** maximi est ha-
benda. Ea opinione SAPIENTIAE,
BONITATIS VIRTUTIS constat.
- 1572* *Qui salutem vendunt patriæ sui ipsius an-
tequam communem, vendiderunt. vi. De-
mosth. de Corona, pa. 12 Ed. Ald.*
- 1573* *Ex securitate multa et intempeſta remissi-
one populorum libertas perit, ibid.*
- 1574* *Sic naturâ comparatum est ut qui aliorum
libertatem occupat suam ipse primus om-
nium amittat; seque primum omnium
intelligat servire. Milton, Defens. Po-
puli Ang. sec.*
- 1575* *Ex civibus geniti ubicunque nati fuerint
jure naturali civium habent jus.*
- 1576* *Civi jus est patriam relinquendi ubi ipsa
libertatem perdiderit neque recuperandæ
animos sumere dignetur. Nam VIR-
TUS LIBERTASque vera boniviri
atque unica est PATRIA*.*
- 1577* *Qui PATRIAM VITAE aut opum aut
ullo privato studio periclitantem in ipso-*

* Πατρίδα νομισαντες ἀρετην. Lycias. Ἐλευθεριαν. Isocrates.

certamine deseruerunt ignavissimi sunt
PUBLICÆ SALUTIS PRODITORES.

- 1578* SAPIENS in REPUBLICA ut in
privatis rebus bona et justa eadem esse
ducet : neque aliquid utile esse conse-
bit quod *inhonestum* sit, neque aliquid
honestum unquam quod *justitiae repugnet*
Bona et justa et sancta, *bene*, *juste*, et
sanete se^tabitur. vi. Ciceron. de Officiis
et Libellum cui titulus " Reflections and
Maxims, anno 1702. London, 2d Part.
Max. 53." Auctore Gulielmo Penn,
Pennsylvaniæ fundatore clarissimo opti-
moque.
- 1579* *Malum* admittendi consuetudo ut *bonum*
inde proveniat *sciolorum* est non minus
in politiçis quam in *moribus*. 56.
- 1580* Res *justæ* et *necessariæ* semper *justam*
sibi invenient viam, vi. ibid. 55.
- 1581* Vir sapiens *caute* non *callide* res arduas
conficiet *magnanimo judicio* non *astu*
utitur.
- 1582* Semper vera et solida bona sapiens sec-
tatur et in COMMUNE est BONUS.
Quo patria moribus melior fiat ; *pace*
et *libertate* felicius certiusque utatur
paupertas laboribus publice profuturis
arceatur ; agrorum cultura bonarumque
artium omnis disciplina augeatur. DE-
UM amat et veneratur : *avariciam* et in se
uno circumscriptas curas odit. *Leto pe-*
jus timet flagitium ; *proximum* ut *seipsum*
diligit ; *proximos autem ducet quibuscumque*
prodeesse videatur plurimum posse ; *et*
humani nihil a se alienum putat. vi. 61, 2.

1583* PESSIMUS CUSTOS DIUTURNI IMPERII METUS.

1584* QUOD IN SALUTEM ET LIBERTATEM CIVIUM A QUOCUNQUE et QUOMODOCUNQUE intentatur in maximis est delictis: neque in hunc infamem ordinem redigenda solum cædes per privatos homines patratæ aut *furta plebeia*, sed aliqua vel majora OPTIMATUM et MAGISTRATUUM quorum vis et longius et latius et vehementius pertingat: detruendo in civibus *justitiae* et officiorum notitiam pari ad ultimum et patientium talia et agentium pernicie. vi. Beccaria.

1585* Si tam OMNIUM SALUTEM quantum in se foret promovendam, omnibus singulisque persuasum esset quam esse re vera debeat et quam vere principium in eo pietatis excedendæ, reipublicæ administrandæ, morumque regendorum sit, multo tranquillius et benignius, quam nunc soleat, res humanæ procederent. vi. Locke on Education.

1586* Qui sapiens sit magistratus politicam nescire non potest; qui politicam scientiam habeat mores humanos et ingenium intelligit; qui mores hominum intelligat et ingenia, scit melius CONSENSU quam VI. RES PUBLICAS REGI. Arcana. 1771.

1587* Ubi exempla legibus congruant bonisque moribus leges neque potestas inhonorata erit neque magistratus qui pareant libentissime desiderabunt. Reflec. 336. Part 1.

- 1588* In magna potestate pessimum *calumniantorum* genus *adulantes*.
- 1589* Stulta est gloria quæ in pertinacia sita sit; quod factu injustum est ejus honestissima est poenitentia.
- 1590* In re prava aut inutili plus laudantur abjecta concilia quam ad exitum perducita.
- 1591* Pessimum in dissentione est civili, a nutritis stare, quasi in aliena re, et “*ex utraque parte esse quædam minus recta*” frigide iterando, efficere ut vel pessimorum partium fautores sine infamia scelerata et insaniam cumulent; quia scilicet vel in optimâ causâ aliquid peccatum esse possit.
- 1592* *Ubi potestas legibus et publico consensu major exercetur ibi bellum est æternum in bona, in corpora animosque humanos*, Cato's Letters, 95.
- 1593* JUSTA IMPERIA sunt; iisque cives modeste ac sine recusatione parento, *De legibus tertio*, p. 93.
- 1594* Qui bene imperat paruerit aliquando necesse; qui modeste paret videtur qui aliquando imperet dignus esse, p. 92.
- 1595* MAGISTRATUS *vicio careto; cæteris specimen esto*, 95.
- 1596* CREATIO MAGISTRATUUM qui POPULI in legibus ferendis repræsentent vicem **APERTA LIBERA** esto.
- 1597* Bella justa juste gerunto: sociis parcatur populi libertatem retinendo; gloriam in justitia

justitia, fortitudine, æquitate, clementia
sitam potius quam fines aut opes au-
gento; domum cum laude redeunto.
vide 95.

- 1598* Rei suæ ergo ne quis legatus aliusve
populi minister aut magistratus, esto
vi. 96.
- 1599* PLEBI RE NON VERBO PERPETUA ESTO
LIBERTAS, vi. Cicer. de legibus tertio.
- 1600* Mitius imperanti melius paretur. 3 Ins.
24.
- 1601* Pacta privata juri publico derogare non
possunt, 7 Co. 23. Princip.
- 1602* Non est LEX sed SERVITUS ad ea POPU-
LUM teneri quibus non assenserit.
- 1603* Necessitas publica major est quam pri-
vata: necessitas justitiæ utrisque major.
- 1604* MAJESTAS POPULI LAESA NUNQUAM
IMPUNE ESTO.
- 1605* NEMINI in alium plus licet quam per
justas leges liceat.
- 1606* Extrema potius pati quam turpia fa-
cere ejus est gentis quæ libertatem
nunquam nisi cum vita amittat.
- 1607* MALUM QUO COMMUNIUS EO PEJUS.
- 1608* NULLA PRAESRIPTIO NULLUM TEM-
PUS OCCURRIT VERITATI. Laclantius.
- 1609* Nemo est supra leges
- 1610* PRAETEXTU LEGIS INJUSTA AGENS
DUPLO PUNIENDUS.
- 1611* Frustra legum auxilia implorat qui leges
ipsas subvertere conatur, vi. 2 Ins. 53.
Princip.

212 REGULÆ POLITICÆ.

- 1612* DELIBERANDUM EST DIU QUOD SEMEL
STATUENDUM.
- 1613* MELIUS EST JUS DEFICIENS QUAM
JUS INCERTUM.
- 1614* Nemo idoneus publicum sibi impositum
munus debet recusare ; quam vere res-
publica imponat non æquo potentiorum
arbitrium.
- 1615* Ad paucos delicti pœna, metus ad omnes
perveniat quos amor reipublicæ et
officium non contineat.
- 1616* Melius est justitia *præveniens* delicta per
optimam morum disciplinam, quam
justitia *puniens* : etenim vel in puniendo
non tam quia peccatum est quam ut
ne peccetur severius agitur : id quod
bene instituendis moribus certius et
benignius et undequaque melius per-
ficitur.
- 1617* Venia a privatim læso non sufficit le-
gibus.
- 1618* Qui nocentibus parcit innocentibus mina-
tur.
- 1619* NULLA RES REMPUBLICAM VEHEMEN-
TIUS CONTINET QUAM EIDES.
- 1620* Summi cujusque bonitas commune perfugium
omnibus quantum republica incolumi
et justitia liceat, esse debet.
- 1621* Quoties aliquid dubitatur vel male est ad
PRINCIPIA est recurrentum.
- 1622* POLITICA est communis INTELLECTUS
AD RES PUBLICAS JUSTA APPLICA-
TIO. Locke cited by Burgh in his Pre-
face to Polit. Disquis.

1623. POLI-

1623* POLITICA amplissimo sensu *omnimodam maximarum rerum scientiam continet.*

1624* POLITICA *Leges et gentis ingenio et constitutioni vel re existenti vel proposito, et cœli solique temperie et opibus multitudini commerciis, moribus et consuetudini aptandas docet.* Montesquieu L'Esprit des Loix. Proem.

D E

REGIMINIS POLITICI
DIFFERENTIIS.

1625* CONSTITUTIO GENTIUM vel *Monarchica* nempe sub unius potestate esse potest certis circumscripta legibus; vel *aristocratia* ubi res in optimatis vertitur certis itidem legibus; vel DEMOCRATIA ubi POPULUS res suas vel per se tractat vel per homines certo numero et ad tempus a se lectos et deputatos conditionibus quibus ipsa velit.*

1626* Varie mixta esse potest constitutio ex tribus generibus REGALI, OPTIMATUM ET POPULARI:

§ In constitutionum dividendis generibus Sydneum, Lockium, et veteres ratione ut videtur motus potius sequor.

sed

sed tamen vel *monarchica* vel *aristocra-*
tica vel *democratica* prout hoc vel illud
genus reliquis præponderet, vi. Sydn.

1627* In *justa democratia* omnes vel *leges fe-*
runt vel *legum ferendarum causa legatos*
eligunt omnesque *magistratus* *constituunt*.
 Montesq. B. 2. C. 2.

1628* In *democratia* **VIRTUS AMORE PATRIÆ**
LIBERTATIS, JUSTITIÆ, ET AQUI-
JURIS *constans PRINCIPIUM* est et **CHA-**
RACTER CONSTITUTIONIS. B. III. C. 3.

1629* In *democratia* *disciplina morum* *juventutis*
spiritus *animique plena*, *severa*, *tota*
ad rempublicam spectat. *Eademque et*
pueri discunt, *et viri agendo imitantur*
et conservant senes. B. IV. C. 4 & 5.

1630* **AEQUALITAS BONORUM IN DEMOCRA-**
TIA est *maxime NECESSARIA.* B. V.
 C 5.

1631* In *democratia* *nil judicibus extra legum*
fere ipsa verba permissum: *et quidvis*
potius quam indefinita valet interpretatio
et regulis certis soluta, B. VI. et 3.

1632* *Supplicia in democratia neque crudelia*
unquam, *neque multa sunt*, *et sem-*
per cuique crimi *præfinita*: *quippe*
cum liberi pudore et liberalitate ingenua
potius quam metu *contineantur*; *et bene*
facere ex consuetudine in naturam verterit.
 B. VI. 9.

1633* **LUXURIA** in **POPULARI STATU**
aut statim suboriri incipiens periiit; *aut*
periiit respublica, B. VII. C 2.

1629 In

- 1634* In *democratia continentia caruisse infame*: et peccare nefas et pretium est supplicium ultimum. Non tantum casti sed et *inspecti* mores; *fæminæ* per leges liberæ morum sanctitate ipsa retinentur. Conjugia non opibus non affectu temere rapiente sed morum similitudine purissimorum, et in patriam, hinc virtutis illinc sanctissimæ castimoniæ, meritis conciliantur, B. vii. C 9, 10, 16.
- 1635* REPUBLICÆ se DEFENDUNT optime inter se FOEDERATAE quod huic generi maxime est naturale et non solum ab externis sed et *gravioribus internis malis* optime tuetur. B. ix. C. 1.
- 1636* In *Fœderatis DEMOCRATIIS* neque com mode neque tuto aliud quam democratia immiscetur: nulla hic regno fides, nulla societas, C. 2.
- 1637* *Fœderata respublica ipsam se prodit ubi aliis* discriminis relictis salva esse velit. C. 3.
- 1638* POPULUS libertate gaudens ubi victos non in æquam libertatem accipit, at velut monarcha subditos regat SUAM IPSE LIBERTATEM POTESTATE ad aliorum refrænandam concessa, interimit. B. x. C. 6.
- 1639* Democratia melius plerunque procedit ubi cœlum frigidiusculum et soli non blandissima temperies, neque nimis prompta fertilitas firmiora educat corpora, et corda acuit hand præfacili colendi via, B. xvii. C. 2. xvi. C. 1.
In

16 REGULÆ POLITICÆ.

- 1640* In bonis moribus et summa virtute politica quæ democratiæ est propria plurima nulla lege sed ipsis moribus carentur, B. xix. C. 23.
- 1641* In Democratia semper invigilandum est libertati : quæ, nisi perpetuâ curâ animique studio servetur, ut sunt pulcherrima et parto et retinendo difficultia, sensim negligentia collabitur et adhuc specie incorrupta et longius intenti valentissima jam periit, B. xix. C. 27.
- 1642* In democratia de principibus in magistratu viris ut sensit, ita quisque et loquitur liberrime et scribit.
- 1643* In Democratia *fides publica* et in ære mutuo reddendo et in omnibus aliis rebus certissima esse debet.
- 1644* POPULARIS STATUS non tam vincendo ferme lucratur quam periclitari cogitur. Opes terrarum immensos fines, aliaque tyrannidi et grata et apta huic oneri sunt et perniciem afferunt.
- 1645* POPULARIS status *rebus navalibus* multo potius quam terrestribus militibus uteatur. *Macaulay passim in illa egregia domus Stuartianæ historia atque recens edita in Epistolis.*
- 1646* POPULARIS STATUS COLONIAS emittet propter *commercialia libera* et quo latius exemplaria domesticæ libertatis spargantur : non dominii prolatandi : neque enim

enim servos sed liberos emittet, *Vide ibid.*

1647* DEMOCRATIÆ propria libertas et strenua industria in *commerciis* et magnos et constantes animos facit. B. xx. C. 4.

1648* *Continentia, castitas, connubii fides, bonorum certa possessio, frugi ingenium, felix industria, alma illa parens atque sospitatrix LIBERTAS et fortem et facillime crescentem etiam in mediis cladibus populum facit.* B. xxiii. c. 17.

1649* Religio *Christiana* eaque *protestantium* maxime liberrimo civitatis generi convenit. B. xxiv. c. 3.

1650* DEMOCRATIA corruptitur aquilitate sublata.

1651* Nimii subitique successus democratiae magis quam magnæ clades metuendi.

1652* ARISTOCRATIA quo vicinior democratiae eo melior; proxima autem monarchiae pessima.

1653* In *aristocracia prudentia potestatis invidiā modeste temperans maxime est necessaria.*

1654* Vestitus, victusque simplex, et æquata quantum ad homines individuos pertineat, senatorum cum plebe *jura*, et concessa cum optimatibus plebi *conjugia* contrahenda, et *tributa* utrisque communiter pendenda et paria inter ipsos senatorēs *jura* maxime aristocratiam temperant et conservant. B. v. c. 8.

218 REGULÆ POLITICÆ.

1655* In *aristocracia* poena libelli qui famis dicatur et maxima est et saepe levissimis de causis, aut prorsus nullis: præsertim ubi corrumpi cæperit id politici regiminis genus. N. v. B. xii. c. 13.

1656* Temperata aristocracia maxime seditionibus videtur obnoxia; immodica proxime interitum spectare.

1657* Monarchia sine media nobilium potestate vix ulla esse videtur. Eo medio sublatu aut *popularis* fore gentis aut *aristocraticus* status: aut si neutrum ex his evenierit restat aut sit id *anarchiæ* genus quod *despotica* dicitur seu unius potestas hominis absoluta.

1658* In *monarchiis* principium politicum et character, est ea existimationis ex *opiniunculis* et reculis externis cura quæcum levior ambitione sit et virtutis tenuissima tantum umbrula; nullo Latino quod sociam ac ne vel Græco verbo commode et proprie insignitur, nisi forte *vanitas* aut *avapoveta* dicatur; Gallice autem l' honneur d' un gentilhomme; aut, droit de la Noblesse; aut propter quod vivitur, la gloire du roy, Anglice quid dicatur viderint posteri si contigerit illos moribus Gallicissare Gallos autem Anglicissare.

1659* In mixta monarchia quo magis ex temperata aristocratiæ gravitate, est potestate populari liberiore, constitutio fuerit

ut quoddam Corinthiacum metallum,
conflata, velut auro, argentoque par-
cius admistis, et in omnes artium vi-
tæque usus, aptissima illa materie ferro;
eo virtuti proprius erit principium po-
liticum.

1660* In monarchiis *educatio*, non illa *simplex*,
asperior, *patriæ ubique consulens*, non
eam morum puritatem inditura, non *a*
pueritia scholaque in aciem remque pulve-
rum educens ut ita prorsus vivatur vi-
ris ac *pueris vivendum exempla* et
præcepta gravissimæ antiquitatis docuerunt
et concivium maxime mores; ut non *sibi*
sed patriæ, *sed mundo genitum quisque*
se credat; *sed ea est quæ venustatis,*
elegantia, *magnificentia plus affectet*;
gestum, motus vestitum curiosius excor-
lat; *de moribus minus anxia*; *placere*
quam prodesse cupiens; *urbanitatis stu-*
diosior quam veri et boni. Non cas-
titatem nimis anxie requirit licentia
elegantiore facile contenta; minime ar-
rogantiam civium monarchia ostentat;
in qua supra se positis adulari magis
urbanum et facetum quam infame ha-
betur; et in qua infra se positos quis-
que modestissima superbia plerumque
tacitus contemnit suminâ interea comitate.
Mendacia et præstigias pauperum et tenui-
arum omnino aversatur, in aulica dignitate
et ob res magnas simulando dissimulando

pollicendo, amicissimis odiis, omnia egregiis procedunt. Sed hæc in perfecta tantum monarchia quæ vix ac ne vix quidem a despotica distare videatur. In mixta plus rebus studetur ornatui minus. vi.
B. iv. c. 2.

- 1661* *Hæreditaria nobilitas, quæ a monarcha ipso proficiscatur, ut honores in monarchia omnes et in rebus prædii nobilium privilegia, opum et auctoritatis ergo, et hæreditates ubique gentis legibus uni potius addictæ quam pluribus pariter descendentes; et commercia plebeio ordine tantum concessa, in hisque eatenus ut fiscum libentius alant, instituta sunt monarchiæ ingenio congruentia.*
- 1662* *In monarchia laxior quam in republica et magis ex æquo et bono, quod aiunt, ex judice nempe et non ex meritis legibus interpretatio,* B. vi. c. 3.

1663* *In monarchia ut plures unius imperium æquo animo dignentur ferre illi est entendum qui præsit ut princeps voluntate civium suisque meritis non vi aut indigna belli aut nascendi forte dominus videatur.* B. xii. c. 23.

1664* *Delatores quo proprius tyrannidem, vel unius vel plurium, res devenerit eo pluris habentur: si qua vero bene morata sit monarchia hos semper exhorret.* vi.
c. 23.

1665 In

1665* In monarchia ab omni contumeliæ genere a rege in subditos est semper maxime cavendum.

1666* Monarchia *corrumpitur* ubi jura libertatis violentur legesque quibus monarchiam populus circumscripserit; ubi a populo vi sibi cavendum rex censeat; id enim est tyrannum esse cui in amore civium nihil sit *præsidii*; ubi *existimationem* de se *inhonestam* conciliarit, quod præcipue fit *inhonestis* eorum qui regnum sub eo procurent consiliis. Saltē dum serviant homines *apertam*, si aliqua virtutis restet umbra, aliqua honestæ *existimationis* cura, *servitutem* non ferent.

DE LIBERTATE.

1667* LIBERTAS est secundum naturam agendi facultas plena.

1668* LIBERTAS est aut *physica* aut *civilis*.

1669* Libertas *physica* est secundum naturam agendi simpliciter vis nullo obstaculo repressa.

1670* Libertas *physica* vel propria est vel impropria. Impropria est quæ ratione non utentibus et voluntate competit. Ut lapidi cadere ad terram si nil medium remoretur.

1671* Libertas *propria* est quæ ex ratione et voluntate proficitur: eaque quatenus

naturæ rationalis est physicæ libertatis est species excelsior : quatenus effectrix sit morum *moralis* appellatur.

1672* Libertas moralis est agendi quod quisque velit facultas nulla aut externa vi aut pravis affectibus temerata.

1673* CIVILIS LIBERTAS generalissima moralis est pars : estque in gente facultas agendi quæ velit, nulla aut extrorsum vi aut interna pravitate. *Vide Dr. Price's Observations on Civil Liberty*, sec. I.

1674* LIBERTAS Politica seu civilis aut generalissima est et ad gentis constitucionem moresque univerfim pertinet ; aut specialior quæ civis securitatem specialius spectet. Montesquieu, B. xi. c. I. and xii. c. I.

1675* In quoconque politiæ genere duo sunt potestates, *legislativa* et *executrix*.

1676* Executiva est aut *interior* quæ *civile*, aut *exterior* quæ *gentium jus* attinet.

1677* *Legislativa* in gente est quod in homine *voluntas perfecta* ; *executiva* quod *actus*.

1678* Ubi Legislativa non ipsa gente procedit et ab eadem pendet non est libertas politica. vi. *Cartwright's Legislat. Rights*. Montesq. B. xi. c. 6.

1679* UBI POPULUS RES IPSE SUAS MODERATUR QUOD DEMOCRATIA DICITUR IBI INSUNT, ET IN EA TANTUM POLITIA SI BENE FUERIT LIBRATA, QUÆ

QUÆ VIRTUTEM LIBERTATEM FELICITATEM PUBLICAM CONTINENT. vi. Sketch of a Democratical Form by Catherine Macaulay.

- 1680* OPTIME CONSTITUTA RES-PUBLICA QUÆ EX TRIBUS GENERIBUS REGALI*, OPTIMO ET POPULARI CONFUSA MODICE NEC PUNIENDO IRRI-TET ANIMUM IMMANEM AC FERUM NEC OMNIA PRÆTER MITTENDO LICENTIA CIVES DETERIORES REDDAT. Fragm. Ciceronis de Republica.
- 1681* In senatu inest sapientia in populo virtus et libertas.
- 1682* Munera publici officii in iisdem civibus diu prorogata maxime libertati obsunt ab alio in aliud certo ordine et brevi revoluta publicam salutem maxime tuentur. vi. the sketch supra citat.
- 1683* Leges Agrariæ bene constitutæ maxime eam æqualitatem conservant in qua libertas contineatur, vi. ibid.
- 1684* Hæreditatum aliarum super aliis cumulatio legis agrariæ omnem vim destruit. Huic maxime cumulationi est contrarium quod in omnes masculos hæ-
- * Per regale Cicero non aliud videtur intelligere quam Magistratum executivum. Consules enim in libro de legibus reges dicit.

rædes

redes ex æquo dividit antecessoris bona
sive prædii ea fuerint sive personalia,
vel utrumque : et hæreditatis fœmineæ
dotisque ab uxore in maritum exclu-
sio : vi. ibid.

1685* *Potestas summi Magistratus executivi si in uno sit neque tempore neque viribus circumscripta omnino democratæ vel nomen auferet. Si quando ad unum in democratia deferatur primum mense finitor ; de mense in mensem si res poscerit prorogator ; ut tamen ne annum extra spatium proferatur.* vi. ibid.

1686* *Aut annum eorum qui populum repræsen- tent officium aut tertiac partis quoque anno mutatio esse debet et per populum in eorum locum libera surrogatio. Senatus quoque eisdem temporis et partis mutandæ legibus in vera democratia circumscribendus vide- tur. Neque infra triennium iidem viri, vel in senatum, vel in tribunitium ordinem cooptandi videntur.* vi. ibid.

1687* *Legislativa potestas et executiva in iisdem hominibus si convenerit res tyran- nidi est proxima ; aut statim ipsa ty- rannis.* Montes. B. xi. c. 6.

1688* *Judices pro re nata evocati et rursus finito judicio in civium ordinem re- versuri libertati publicæ conveniunt :*

1689* *Deputati a vicinis eligendi sunt qui populum repræsentent : hi enim et de prudentia et de virtute hominis inter se degentis optime judicant.*

1689 Ubi

1690* Ubi potestas executiva de tributis subsidiisve quibuscumque rei pecuniariæ eorumve quæ tantidem valeant statuat imperetque, aetum est de libertate. *Legislativa enim esset idque ea parte quo maxime libera esse debeat et a publicâ eorum a quibus proventura sit voluntate proficiuntur.* ibid. et vi. The Declaration of the Right of the People, by Gov. Sharpe. Cartwright's Legislative Rights. The Observations on Civil Liberty, and the History of England from Ja. the First, vol ii. particularly the Abstract of the Arguments in the Case of Ship Money.

Libera respublica si aliis imperare vellet, non hi liberi sed servorum erunt miserrimi; et in aliorum opprimenda libertate suam ipsa pessundabit, vi. Montesq. B. xi. c. 19.

1691* LIBERTAS SPECIALIOR CIVIUM IN LEGUM POENALIUM BONITATE MAXIME CONSTAT. B. xii. c. 2. vi supra 1066.

D E P O E N I S.

1692 Leges quæ minus gemino testimonio in causa capitis adversus reum contentæ sint speciali libertati obsunt. B. xii. c. 3.

1663 Li-

1693* Libertatis est ut pœna *naturæ* criminis conveniat. Cum omnis auctoritatis ab homine in hominem actus non ex necessitate profectus justisque ejusdem necessitatis temperatus terminis sit tyrannicus, B. xii. c. 4. Beccar. sec. 2.

1694* Minimum a quoque homine, quantum fieri possit suâ et ceterâ universorum ci-vium incolumi libertate, propriæ et naturalis libertatis deponi et in medium conferri est censendum. Aggregatum cuius minimi depositi jus puniendi conficit vi. ibid.

1695* Pœna nulla in civitate legibus utente nisi a legibus in quenquam proficisci debet. sec. 3.

1696* Judicis non est pœnam ex arbitrio interpretari sed dictam enuntiare. v. sec.

4.

1697* Syllogismus perfectus in judicio esse debet de crimine et pœna statuendo. Major hujus propositio erit ipsa lex, minor factum; conclusio pœna, ibid.

1698* Libertatis est ut de facti questione non ab iis statui possit quorum sit legem interpretari: aliter leges ferrent in reum potius quam interpretarentur: sed ut facti quæstio aliorum sit propria qui ejusdem conditionis cum reo sint.

1699* Obscuritas in omnibus legibus mala in pœnalibus pessima et iniquissima, sec. 5.

1700 Pœna

- 1700* *Pœnae esse debent pro ratione composita
damni publici quod a crimine oriretur et
criminis admittendi probabilitate. vide sec.
6 Montesq. B. xii. c. 4.*
- 1701* *Ex natura criminis pœna oriri debet, sec.
10. Montesq. B. xii. c. 4.*
- 1702* *Crimina vel ad mores vel ad pacem pub-
licam vel ad privatam securitatem perti-
nent. Nil hac distributione ad religio-
num pertinet, quæ nisi quatenus mores,
pacem publicam, vel privatam securita-
tem speget nihil habet cum legibus
humanæ pœna commune. Etenim in
DEUM delicta DÉO curæ.*
- 1703* *In moribus continentia et fides maxime
versantur*
- 1704* *Leges quæ bene educandis civibus fa-
vent, quæ immodicas voluptates inho-
nestas et infames, ut sunt esse edicunt
non parum proficiunt. Neque in bene
morata civitate parva aut inutilis erit
pœna “improbe factum videri” neque
temnenda lex optimis à juventute au-
diendis imitandisque insuevisse. Pœna
igitur in his temperata quadam severi-
tate correctivæ esse debent. **
- 1705 *Fides civium bona ab initio disciplina
primum pendet qua læsa sive jurato
sive injurato POENA DIVINA EXITIUM
HUMANA DEDECUS. vi. legem duod: Ta-
bular. Fragm.*

* Σωφρονιστέριος νόμοι vi. Platонem de Legibus.
1705 Du-

228 REGULÆ POLITICÆ.

- 1706* *Duello privato civium pœnâ ejus qui prior ad arma provocaverit optime occurritur. Pœna autem optima videtur quæ honoris et existimationis maxime sit imminutrix.* Becc. sec. 10.
- 1707* *Pœna eorum quæ publicam lædant pacem carcer, exilium, cæteraque hujus generis.* Montes. B. xii. c. 4.
- 1708* *Pœnæ eorum quæ non publicam tantum pacem sed privatam securitatem lædant corporales vel pecuniariæ esse debent proportione injuriæ et facultatibus delinquentis.* vi. ibid. vi. Beccar. sec. 20.
- 1709* *In atrocissimis leviorens conjecturas sufficere et in his judicii licere jura transgredi maxima rationis et æquitatis est inversio.* Quo minus verisimile est rem atrocissimam fuisse admissam et quo plus mali ab injusto judicio in criminis atrocissimi causa, impendet, vi. plura in regulis evidentiæ.
- 1710* *Delatio arcana ipsa pœna est ante judicium et judicio injusto maxime facit.*
- 1711* *Cruciatus equuleo ardenti lamina veritatem indagare dementis violentiæ est non legum.* Innoxiorum in his laqueus et vel in maleficiis injustissima supplicii anticipatio. Beccar. sec. 16.
- 1712* *Male est ubi plurimum a criminibus in fiscum vertitur.* Pessimum enim vegetigal et damnosissimum a civium peccatis. sec. 17.

*1713 Pœna

- 1713* *Pœna celeritas et certitudo quæ peccato supplicium quasi individue conjungant maxime prosunt, sec. 19, 27.*
- 1714* *Furti pœna naturaliter pecuniaria esse deberet. At cum furi res desit plerunque pecuniaria, operæ servitudis in læsi pensionem ad tempus addici forem oportet.*
- 1715* *Latrocinium et furti pœnam et violentia natura continet.*
- 1716* *Famæ alienæ intentata calumnia, infamia publica lædantis ex lege talionis punitur.*
- 1717* *Otii non minus quam negotii ratio reipublicæ debetur. Inertia itaque non sine infamia esse debet.*
- 1718* *Bonorum confiscatio ut rarissima esse debet ita ultra delinquentem porrigi non nisi temperatissime. Sævitiae enim non legis est mulierculas, infantes, ob patris vel mariti delicta societatis commodis nudare, et tamen legibus non solvere.*
- 1719* *Pœnae severiores quam necesse sit, nil autem necesse quod non sit justum, indurant animos; officiorum et delicti rationes perturbant; infamiam a reo in rempublicam vertunt et aut impunitatis spe aut inutili suppliciorum atrocitate mores et civitatem corrumpunt. Liberis Gentibus proprium est et mitiores, easque certas placere pœnas. Beccar. 27. Livii Hist. I.*

230 REGULÆ POLITICÆ.

1720* Reipublicæ ut medico turpe amputare potius quam mederi.

1721* Is male videtur morte affici civis quo vi-
vente alii viverent, siaret respublica. sec.
28.

1722* Non intensio poenæ sed duratio maxime
in animum humanum agit.

1723* Nulla perpetuæ servitutis pœna esse vi-
detur statuenda. Neque enim corrigit
peccantem neque alios tam deterret a
peccando quam exacerbat; neque juri
naturali satis congruit æterna non ci-
vilis tantum commodi sed et naturalis
libertatis privatio. Quin potius et sui
et aliorum interesse debet ut qui inco-
lumi respublica esse nequeat unquam
dum vivat, liber moriatur. vi. Euno-
mum, or Dial. on the Constitution of Eng-
land.

1724* In carcerem ex arbitrio quenquam con-
jicere priusquam judicio agatur intol-
erandæ erit tyrannidis nisi certis jus-
tisque legibus definiatur qua de causâ ju-
dicium antecedat custodia, et iisdem
caveatur legibus ne quod custodiæ esse
debuit supplicium fiat vel acerbitate
custodiæ vel mora in judicium dedu-
cendi. Vel. Beccar. sec. 29.

1725* In adulterio, in crimine innominato
in infanticidio amovendis plus bene insti-
tuendis civibus quam poena proficitur

1726* Ubi in commercia admissæ fraudes plus
dila-

- dilatanda commerciorum libertate agitur
quam puniendi acertibate.
- 1727* Debitor non fraudis non negligentiae sed
unfortunii minime est legibus onerandus
aut præter sortis asperitatem infamia
cumulandus. Aliter maximus esset pa-
ralogismus ipsum finem nempe publi-
cam libertatem et felicitatem omnium
et singulorum rebus posthabendo quæ
propter hæc sola sint quærendæ sec.
23.
- 1728* In libera civitate ubique innocentiae tem-
plum ubique arx libertatis esse debet;
contra leges et rempublicam asilum nus-
quam.
- 1729* Proscriptio prorsus exulare debet: ut quæ
mores corrumpat, fidem venalem lege sta-
tuet, libertatem interimat, sec. 36.
- 1730* Pœna minor esse debet incepti quam
patrati facinoris ut sit pœnitentia locus:
nunquam enim prodest reipublicæ conata
effectis poena exequari. Quod erit di-
cere semel incæptum facinus perficien-
dum. sec. 37.
- 1731* Accessorii quam principalis leviorum
esse convenit pœnam ut difficilius sit
invenire rei malæ qui dux esse velit
nisi ubi ex rei natura principali insig-
nius propositum sit præmium.
- 1732* Impunitas ei promissa qui participem
delicti velit accusare mala videtur.
Quia pœnam in minus malos vel

forte innoxiosq; pessimo sic derivari nimium sœpe videtur posse.

1733* *Læse Majestatis pœna non ex criminio longius petita interpretatione pendere debet: cum in ejus natura contineatur quod admissum republicæ salutem evertat.* Montesq. B. xii. c. 11.

1734* *Verba temere prolatæ libertatis interest prætermitti; nec lubricum linguæ ad pœnam facile trahendum,* B. xii. c. 14.

1735* *In pœna omnia sancta, casta honestati convenientia sunt.* B. xii. c. 14.

DE DELICTIS

PRÆVENIENDIS.

1736* *Quo severior libertas eo mores et honestum plus vigent: et eo minus peccatur.* sec. 43.

1737* *Cum scire aliqua hominibus sit necessarium ut optima sciant providendum* sec. 42.

1738* *Quo populo ignorantia dominatur ibi tyrannis ibi vitia remedio carent.*

1739* *Magistratum simplex vita neque elatus æquo fastigium et circumscripta legibus et inter plures partita et librata potestas delicta minuit.*

1740* *Delicta minuuntur ubi male meritis de republica publica sit infamia, bene meriti*

meritis incorruptus, simplex, honor publicus.

1741* EDUCATIO ut bona indole optimi fiant et vel pessima non pessimi, efficit; pœnarumque ingratam necessitatem antevertit cum dulcior et humanæ naturæ accommodatio tum efficacior multo et latius et diutius utilis, 45.

1742* Quo exultius ingenium gentis et humior morum temperies eo leniores pœnae magis conservant libertatem, salutem, moresque publicos; graviores facilius exacerbant, corrumpunt, in deterrima vertunt. sec. 47.

1743* POENA CUM NON SIT CIVIS IN CI-
VEM EFFERATA ULTIO VEL PLU-
RIUM IN UNUM ALIQUEM IMMODICA
POTESTAS, SED JUSTAM REIPUBLICAE
SALUTEM SPECTET, EJUSQUE QUI
RUNIENDUS SIT, QUATENUS CUM EA
SALUTE STARE POSSIT EX NATURA
PUBLICA ESSE DEBET PROMPTA NE-
CESSARIA; MINIMA QUÆ RATIONE
DELICTI, CONTRA PUBLICUM AD-
MISSI BONUM ESSE POSSIT; EIQUE
DELICTO APTA IN POSTERUM PRAE-
VENIENDO; ET LEGE POPULI CON-
SENSU LATÀ PRAESTITUTA; ET EXE-
CUTIONE CERTA. vi, Beccar. 46, 47.

DE

SERVITUTE.

3744* SERVITUS est ubi quis CONTRA NATURAM DOMINIO ALTERIUS SUBJICITUR. vide Justiniani Inf. sec. 2.

3745* MALÆ GENTES SERVITUTEM ET PATI POSSUNT ET INFERRE GAUDENT: POPULI BONI ET SAPIENTIS EST PROPRIUM LIBERTATEM SUI-IPSIUS RETINERE SANCTISSIME; ALIENAM PRO VIRIBUS PROMOVERE SEMPER.

3746* DIMIDIUM VIRTUTIS SUB SERVITUTE NASCENTE PERIT; ADULTA TOTUM.

3747* BELLO CAPTIS SERVITUS NON JUSTE IMPONITUR. NAM NEQUE VITAM ADIMENDI ULLA JUSTA NISE QUE eadem sit NECESSARIA RATIO; NEC CUI BELLÌ ET NATURÆ JURE SIT PARCENDUM eundem FAS deterius intermisce. Hominem autem interimit qui HUMANA JURA aufert et in BESTIAE locum DETRUDIT. vi. Montesq. B. xv. c. 2.

3748* NEMINI EST JUS SUI VENDENDI, ET IN PERPETUAM ALTERI SERVITUTEM ADDICENDI. QUI enim servit perpetuae servitutis legibus ipse in *rebus* est pos-sidentis

sidentis pretiumque cum eo ipsum servitutis (si quidem aliquod rei inæstimabilis, libertatis, pretium esse posse) pariter cum ipso domini fit: quod naturæ contractus, in quo necessario aliquid in est mutuum, repugnat. vide ibid. *and Sharpe on Slavery.*

- 1749* Mitius imperanti melius paretur.
- 1750* PESSIMUS CUSTOS DIUTURNI IMPERII METUS.
- 1751* CONTRA SERVITUTEM ÆTERNA AUCTORITAS ESTO.
- 1772* Ubi gens jure possit dicere et dicat NOS LIBERI non SERVI SUMUS; CIVES non MANCIPIA: HOMINES sumus non pecudes servituti natæ hoc omni tributo plus valet omni vectigali amplius est principi in civitate viro qui vera videat BONA. *vi. Beccar.*
- 1253* Qui gentem et numero abundantem velit et BELLO paratam et PACI non ille ex arbitrio regendam speret; nam quos debiles et inermes tenere velis ut sub imperio nutuque maneant tuo vel frænum occasione sumpta excusserint et sui juris fient vel ita abjecto animo ut ciuilibus parata invadenti sint præda, *vi. Machiavel.*

REGULÆ POLITICÆ

AD BELLUM PACEM que

pertinentes.

1754* NUNQUAM RES HUMANAE
BENE PROCEDUNT UBI DI-
VINA NEGLIGUNTUR.

1755* In libera civitate accusatio publica et
legitima in omnes patere debet ut in
qua nemo sit legibus solutus; *calumniæ*
moribus potius quam *lege* intercludi.

1756* IN BONIS VIRIS PUBLICAE LI-
BERTATIS ET MORUM IN-
CORRUPTI VINDICES OPTIMI
sunt; IN MALIS TYRANNI PES-
SIMI; TYRANNORUM VERO
PESSIMI QUI DOLO ET COR-
RUMPENDIS BENE CONSTITUTAE
CIVITATIS MORIBUS AD TY-
RANNIDEM SUBREPUNT.

1757* Non idem est DOMINATIO et CI-
VITAS. Liberorum enim civitas; *ser-
vorum* civitas nulla, neque magistratus
neque leges; sed dominus omnia, homo
cum sit ipsis nihilo melior: imo dete-
rior

- rior; quanto pejus est, injuste imperare quam etsi id turpissimum sit, injuste parere.
- 1758* CIVITAS est aut RESPUBLICA liberorum æqualium in justas leges singularis et in commune profuturis consensu; non plurium sub paucioribus servitus.
- 1759* Facilius plebs libertate et quiete contenta res suas agit quam nobiles quorum ambitionem ipse honor inceendit. vi. Mach. c. 13.
- 1760* Multo saepius plebes iniqua passitur quam agit; et plus parum quam nimia agendo peccat.
- 1761* Respublica bene morata semper bonos habet magistratus. Mach. ch. 20.
- 1762* Male exterorum armis respublica mandatur; et utrinque se proficit tali defensione contenta: quippe simus civibus quorum et officium sit et maxime interest languentibus. ch. 22.
- 1763* In bene morata civitate nullo merito delicta impunitatem emunt. ibid.
- 1764 Nunquam de tota republica, non totis viribus periclitandum, ibid.
- 1765* Nunquam ad ea pacia gens adigenda est adquæ verisimile est eam teneri non posse: sive quod injusta sint, sive quod insipientis sit ea pacisci quibus prævidetas non sine dedecore decedendi expectandam conditionem vel sponte vel ingrati

- ingratiis: ignaviæ hinc existimatione; inde summo opum et sanguines dispendio et interitus publici discrimine ibid.
- 1766* Raro ingratum populum inveneris in civem bene de se meritum: quæ enim causæ maxime ingratos reddunt aut privati commodi nimia cura aut ex suspicionibus invidia orta ex his altera rarius populum quam principes viros attinget; altera avaritiæ nempe aut similius vel rarissime vel nunquam attigit. vi. c. 29 & 58.
- 1767* Quod rebus florentibus concessum, et si ex justitia debitum, gratiæ referretur ubi dilatum fuerit vel necessitas vel etiam injuria videbitur. Ideo et genti et private retinendum illud, NUNQUAM CRAS QUOD HODIE EXPEDIT. 32.
- 1768* Minus obest vel maxima a populo delata potestas,—saltem si ad tempus et moribus nondum solutis,—quam minima invito populo arrepta, aut non satis vigilante inducta. c. 34.
- 1769* In bene morata civitate summis muneribus functi ad minima jubente populo libenter et honeste descendent.
- 1770* Leges ex retrospectu et odiosæ et libertatem plerumque maxime et justitiam laedunt, 37.
- 1771* PRIVILEGIA NE IRROGANTO
vide duod. Tabulas et Montesq.

1771 Male

1772* *Male constitutæ aut male moratæ gentes rebus et temporibus inconsulto et indigne serviunt: bene constitutæ et moratæ quasi dominae rerum temporumque trahunt consiliis fortunam non fortunæ consilia subiiciunt.*

1773* *Eadem diversis temporibus et locis ex iisdem causis fiunt quarum in successibus populorum sive secundis sive adversis efficiendis cum primum facile locum obtineant mores multo certissimum e moribus gentis fortunæ erit augurium. Quæ et si apud indignos aliquando hospitetur cum virtute sola habitat et manentis promeretur nomen.*

HAUD GRATUITA IN SUPERBIA COMITAS, vi. Livy.

1774* *Stulti in occasione impedimenta; prudentes in impedimento occasionem inveniunt.* vi. Shakespeare's Macbeth.

1775* *Ubi mali irrepserint in civitatem mores; minor et moribus deterior civitatis pars eaque fere optimatum est et infimi plebecula corrupta donis, suam licentiam malunt quam omnium libertatem.* Mach. 40.

1776* *Subita fere mutatio infida.*

1777* *Credenda nulli potestas major quam necesse fit. Ea in bonis civitatis moribus semper modica erit; in malis nulla aut satis magna aut non nimia est.*

1778* *Pef-*

240 REGULÆ POLITICÆ.

- 1778* *Pessime in ea civitate sit ubi iidem in commune ferant leges et privatim rumpant.* c. 45.
- 1779* *Maxime sævitia obest reipublicæ; ea-que maxime cui aliquid post impetum superfit, quod in quos, quare, quando, quomodo aut quatenus sit eruptum incertum sit.* c. 45.
- 1780* *Qui semel publicam libertatem læserit ut impune sit, lædet amplius: igitur PRINCIPIIS OBSTANDUM ut in moribus et in omni malo vitando verissimum,* c. 46.
- 1781* *Vix aliquid mali exempli est quod non initium habuerit specie bonum quod ad tempus *commodum* latuit universam reipublicæ salutem interimens,* c. 46, vi. Cæsar, in Salustio.
- 1782* **NIL EXPEDIT QUOD NON IN UNIVER-SUM EXPEDIAT.**
- 1783* **IN REPUBLICA INCORRUPTA ETIAM RES MAXIME ARDUÆ IN PROCLIVI SUNT,** c. 55.
- 1784* *In bonis moribus reipublicæ, populi, quam unius aut paucorum major est in commune prudentia; certior et diu-nrior virtus; erratis etiam populus suis facilius quam *alienis* medetur.* c. 58.
- 1785* *Certior in republica, quam in regno fœderum fides,* c. 59.

1785 Ubi

- 1786* Ubi potestas unius dominatur hominis
clades male gestæ rei ad omnes per-
tinet; bene gestā non civitas sed res
unius et universorum servitus augetur.
Mach. B. 2. c. 2.
- 1787* Nihil falsius eo quod fere proverbii loco
inolevit nervos belli pecuniam. *Virtus*
enim pecunia est non pecunia virtus.
B. 2. c. 10.
- 1788* Male cum eo fœdus initur qui *magni*
nominis afferat secum *umbram*; non vi-
res. B. 2. c. 11.
- 1789* Qui et numero sint valentes et bello
parati optime bellum expectant domi
quod inferenti malum erit: quibus opinio
quam vires major sit iis si alterutrum
sit necesse potius *inferendum* bellum
quam *expectandum*. B. 2. c. 12.
- 1790* Fallitur qui superbiam vincere indigne
cedendo speret populus; fallitur qui
modestiam superbia sperat vincere.
- 1791* Quanquam *deliberandum* sit maturo in eo
quod statuendum sit semel, qui justâ
et necessariâ causâ rem adorti sunt me-
minerint quid agendum sit, non verba
afferant ubi *facto* opus est, c. 15.
- 1792* In *male morata* republica fere pari ex-
itio est et vincere et vinci; cum neque
mederi *male fortunae* possit neque bona non
male uti. c. 19.
- 1793* Qui ambitioni gratificari propriæ stu-
dent, nunquam facilius fere id agunt
quam

242 REGULÆ POLITICÆ.

quam ubi vires eorum accersit alius,
alterius in ditionem redigendi studio.
Pessima conditione igitur qui viribus
sit infirmior, alterum accersit ut aliena
victoriâ adipiscatur, quod partum reti-
nere nequeat: quodque etiam ipse eu-
jus ope adeptus sit, siquidem adipis-
catur, ubi libuerit auferet. Ergo
quod in gente vel ubi seipsum defendat
periculofissimum est et ut aiunt
cervus equum, in ea quæ aliam oppug-
natum eat quo verbo appelles? c. 29.

1794* Obsœcat animos hominum vel pro-
spera vel adversa fortuna ubi corrupti
mores civitatis divinam et accersunt et
apparant vindictam, ibid.

1795* Quæ salus ematur et non virtute con-
stet exitium est non salus.

1796* Mala apud *alios* fides quæ ne in *cives*
constitit. c. 31.

1797* In republica vel optime constituta
quotidie aggregatur aliquid quod ali-
quando indigeat curatione igitur *ad*
principia saepius recurrentum. B. 3. c. 1.

1798* Male est ubi de rebus malis ut par-
est loqui nefas esse creditur: et ubi
parendum juxta injustæ ac juste impe-
rantibus docetur, et DEO ulti or re-
linquendos publicæ libertatis eversores;
cum DEUS non inertibus auxilietur,
votis sed vigilantibus et bene agenti-
bus; qui vero scordiæ et ignaviæ se
tradi-

tradiderint iis jure aduersetur, neque ex servitute externa eripiat, qui liberi esse non possint sed internæ sed addixerit servituti. B. 3. C. 1.

1799* In libera civitate nemo fere omnino despiciat; sub tyrannide corrupta civitate aut necesse est sapientibus esse stultorum loco et nihil altius sapere aut si fas in sapiente dici pereundum estique aut vita turpis aut honesta mores manet; eaque conscientiâ pulcherrimâ estimatione saepe infami.

1800* NUNQUAM INJUSTUM AUT TURPE BONA SPE ADMITTENDUM; AC NE FERENDUM QUIDEM, IN EA CIVITATE QUAE LIBERA ESSE VELIT. Facile enim malum quod boni spe patimur ipsum illud speratim bonum aut intercludet aut inficit. B. 2. c. 3.

1801* Sciant principes tum se imperium amittere cum leges incæperint violare, moresque et consuetudines quibus diu vixerint homines. Et recordentur promptius et conducibilius esse a bonis diligi quam a malis amari: et parere publicæ libertati tutius et honestius quam imperare invitis. C. 5.

1802* Tyrannidi nihil tutum: neque si tuta esse posset unquam esset secura.

1803* Ut maxime libera et optimis moribus est civitas eo magni motus rarius incidunt et si inciderint. Minore clade

- ac sævitia reprimuntur. Non enim odii, non privata vindictæ non Lucelli et avaritiæ est ultio sed ipsa libertas audaciam nutu compescit.
- 1804*** Sub tyrannide multi sunt et sævissimi motus: et, si diu servituti insueverit populus vix ulla in melius mutatio.
- 1805*** Æque periculosum populum qui servitutem libenter patiatur in libertatem vindicare: eumque qui libertatem omnibus anteponat in servitutem redigere.
- 1806*** Divide et impera pessimum habet consilium et cæteris infidum et cum res poposcerit auctori damnosissimum. v. c. 27.
- 1807*** Genti vere magnæ neque res secundæ animos faciunt neque adversæ admunt. C. 31.
- 1808*** PAX SERVENTIBUS GRAVIOR QUAM LIBERIS BELLUM, C. 44 vi Sydn. C. 2. sec. 26.
- 1809*** Bonus omnes amicitias et ipsas amicitias patriæ civis donabit, vi. c. 47.
- 1810*** RESPUBLICA RES EST POPULI CUM BENE AC JUSTE GERITUR, SIVE AB UNO REGE SIVE A PAUCIS OPTIMATIBUS SIVE AB UNIVERSO POPULO CUM VERO INJUSTUS EST REX QUEM TYRANNUM VOCO AUT INJUSTI OPTIMATES,

TES, QUORUM CONSENSUS
FACTIO EST, AUT INJUS-
TUS IPSE POPULUS, CUI NO-
MEN USITATUM NULLUM
REPERIO NISI UT IPSUM TY-
RANNUM APPELEM NON
TAM VITIOSA EST QUAM
NULLA RESPUBLICA. QUONI-
AM NON RES EST POPULI
CUM TYRANNUS EAM FAC-
TIOVE CAPESSAT; NEC IPSE
POPULUS TAM POPULUS EST
SI SIT INJUSTUS, QUONIAM
NON EST MULTITUDO JURIS
CONSENSU ET UTILITATIS
COMMUNIONE SOCIATA. Frag-
Ciceron. ex Libr. 3. de Republica
apud Aug. Lib. 2 C. 21.

1811* Leges optimæ erunt quæ et si in se non
perfectissimæ moribus et ingenio ita con-
gruunt gentis ut meliorum præparent
viam et quasi παιδαγωγοι sint ad per-
fectam virtutem; optimæque sint in-
terea quas populus ferre possit. B. xix.
C. 21. Montesq.

1812* In malis populi moribus juramentum
sæpius adhibitum deteriores faciet; in bonis ne per jocam quidem mentiri cive
et homine dignum censabitur, nedum
in re seria. Eorum autem nuda fies
sanctissimum erit juramentum. B. xix.
C. 22.

- 1813* Jam nimio in præceps cœptum est ini
ubi ea leges vetant quæ moribus pub
licis fine lege olim intercludebantur.
C. 23.
- 1814* Et Nomen immodiæ potestatis licentia
vitiatum a libera civitate abesse debet
saltē si nondum firmata sit libertas. Si
firmata, re libera a servitute vel verbo
tenus, abhorrebit. v. Liv. libro primo.
- 1815* NON MQDO FALSUM SINE INJURIA
NON POSSE SED HOC VERRISSIMUM SINE
SUMMA JUSTITIA REMPUBLICAM REGI
NON POSSE Cic. Frag. de Republica.
- 1816* Qui pudicitiam malis artibus corruperit
aut virginis aut nuptæ, vel pari est
suppicio saltē afficiendus, ac si vi
violasset, vel potius majore; quanto
magis peccat qui morum yitiaverit casti
tatem quam cuius libido, etsi et hoc grave
et intolerandum, corpus temerarit ani
mum reliquerit insontem* y. Lysiam.
- 1817* CONCORDIA CIVIUM BONO
RUM MAXIMUM. Arist. Polit. 2.
- 1818* *In re mala non est concordia.*
- 1819* Rei pecuniariæ eadem fere civitati et
privato ut in plerisque lex ut honeste
comparet eaque et temperanter et li
beraliter utatur. vi. ibid.
- 1820* DUO RES ET FERE SOLÆ VI
RI SAPIENTIS ET BONI STU

* Miror contrarium huic sententiæ nuperrime allatum.

DIO DIGNISSIMÆ SUNT RE-LIGIO ET POLITICA. Cæterarum rerum ut ad has optime faciant ita quæque eligendæ. 1821* Civem oportet cogitare non sibi sed patriæ rem quærendum. Pessimum est ubi divites sint privati pauper respública. vi. Arist. Pol. Ed. Basil, p. 83.

R E G U L Æ INTERNAM POLITIAM IN BELLO PERTINENTES.

1822* BELLUM non propter se neque propter victoriam opes finium prolationem quæritur sed propter pacem et libertatem et salutem civium. vi supra, De Jure Gentium.

1823* In bello præsidia prima aditusque regionis plerumque expedit non defendi quam infeliciter defendi. Interius enim ingressus hostis plus mali sentiet quam inferet si modo vires suppetant; quas saepe dividendo inutiles fieri compertum est. Quæ vero non defensa obfuisset parum,

248 REGULÆ POLITICÆ.

parum, expugnata et virium imminutione et existimationis plurimum lœdunt. Mach.

1824* In bello, præsertim defensivo, milites expedit nihil timere præter infamiam; ducem quasi omnia timeret præcavere; quasi nihil esset timendum agere ubi agendum sit.

1825* Fere nunquam quantum fieri possit committendum prælrium ubi plus si vincaris mali quam si viceris futurum sit commodi.

1826* Ubi aliquid ab hoste insigniter erratum videtur insidiæ suspicandæ. Mach. 48. B. 3.

1827* Quæ gens homines habeat si milites non habeat, ubi res poposcerit, scipsum incuset. Mach. C. 21. B. 1.

1828* Nemo civis esto qui in patriæ libertate defendenda miles esse nesciat; nemo miles qui arma unquam contra publicam libertatem suscipienda censeat utcunque jussus et patriæ salute parta obliviousatur militem se fuisse. Esse vero se civem neque bello neque pace non semper meminerit.

D E

DE
COMMERCII S.

- 1829* Commerciorum optima quæ plurimorum operam exerceant et maxime vires et sanitatem civium alunt et in utilitate publica plurimum versentur, et certissima sunt.
- 1830* Enitendum est ut quam maxime nihil extra sit petendum quod ad victimum vel defensionem gentis sit necessarium: qualia sunt triticum cœteraque id Generis; ligna; quæque in ferri materie versantur artes.
- 1831* Commercia quo pauciores et plus distant eo in commune damnosiora sunt.
- 1832* COMMERCIORUM PARENTES LIBERTAS, vi. Anderson on Agriculture.
- 1833* Aer flumina, portus, viae publicæ, fera, nulli propria omnibus communia.
- 1834 Ut rempublicam universam ita commercia nulla res vehementius continent quam fides.
- 1835* Commercia cum jura meræ facultatis sint impræscriptibilia sunt. Vattel. B. 1. c. 8. sec 95.
- 1836* COMMERCIA UT QUÆ LIBER-
RIMA UTRINQUE UTILIMA.

R E

REGULÆ POLITICÆ
MISCELLANÆ.

- 1837** NIL LEVE in POLITICIS TEMERE CENSENDUM.
- 1838*** Plura in republica munera præcipue majora uni ne imponito neque concedito.
- 1839*** *In rebus publicis et in magistratu nil inter donum et rapinam interesse scito.*
- 1840*** Qui inertibus donat industrios nudat.
- 1841*** Panis pauperum vita pauperum qui eos hoc fraudatur *parricida* est.
- 1842*** Qui animo et cupiditatibus paret nescit aliis imperare.
- 1843*** Publica et gravissima injuria est non gratia, reipublicæ homini non idoneo a regibus mandata propter privatas rationes cura.
- 1844*** *Expedit et decet et justum est ut publica injuriæ cuique suæ videantur, sibi privatim illatae alienae.*
- 1845*** CARI PARENTES, LIBERI, AMICI, FAMILIARES ; OMNES OMNIUM CARITATES PATRIA COMPLEXA EST.
- 1846*** Ob patriam non solum mors sed ignominia et infamia æquo animo fubunda.

1847* *Patria*

- 1847* *Patria viri boni primum COELUM et yIR-TUS ; deinde GENUS HUMANUM ; proxime cujus CIVIS sit natus educatusque.*
- 1848* *Ex rebus praeteritis futura praesumito.*
Isocr. ad Demonic.
- 1849* *In deliberando tempus et consilium, ex-equendi vi et celeritate et felicitate pensatur.* vi. ibid.
- 1850* *Privatum malus vir in commune non erit bonis.*
- 1851* IN MAXIMA FORTUNA MINIMA ESTO LICENTIA.
- 1852* DIGNITAS SUPPONIT OFFICIUM.
- 1853* *Ministeria recipiunt vicarium ; judiciari non item.*
- 1854* *Perpetua lex est nullam legem humam positivam esse perpetuam ; et clausula quæ abrogationem excludit ab initio non valet.* Bacon Princep.
- 1855* Derivativa potestas semper est minor primitivâ.
- 1856* *Debole fundamentum fallit opus : omne autem est debile quod in populi sensu non sit fundamentum.*
- 1857* *Leges non multæ ferendæ sed bonæ et efficaces.*
- 1858* *Non legibus curia implenda sed iustum in animo constituendum nequat tam decretis quam moribus moderanda respublica.* vi. Isocr. in Panathen.

1859* CONCORDIA RES PARVÆ CRESCUNT; DISCORDIA MAXIMÆ DILABUNTUR.

1860* *Populus* (humanitus loquendo) quicquid crediderit se posse potest. Modo non iusta: quæ si vere *populus* sit ne cogitatione aggredietur.

1861* Parvi sunt arma foris nisi consilium sit domi.

1862 Nunquam divites qui imperant ubi subditi pauperes. Semper autem pauperes quibus nihil videatur proprium.

1863* Ubi in hominum qui imperent ingenii vertitur respublica id imperium ex bonis malos reddit; ubi in constitutione ipsa et vera ac vigente reipublicæ forma id ex malis bonos. vi. Harrington's Polit. Aphorif. 13.

1864* Si non providet plebes sentit; si nominum tenus decipitur, non rerum. ibid 16.

1865 Male parta male retinentur; eadem male dilabuntur.

1866* Ignem gladio ne scalpito neque civiles motus superbia domare aggreditor quos lenitate et modestia facile temperaveris.

1867* Ubi res est non paucorum sed publica ibi populus et felix est et quietus. Pol. Aph. 17.

1868* Civilis libertas vera conscientiæ libertatem continet. ibid 23.

1870* UBI

- 1869* UBI DIVERSA LEGIBUS REGIO AB ALIA LEGES ACCIPERE COGITUR NEQUE QUÆ LEGES FERAT QUAS DARE OPPORTEAT NOVIT, NEQUE QUAE ACCIPIAT QUALES SIT ACCEPTURA: HINC ITAQUE EX CONJUNCTIONE IN VIM ET PETURBATIONEM OMNIMUM DISSILITUR. Pol. Aphor. 55.
- 1870* Quæ in vi fundata sunt neque diurna erint neque secura unquam; quæ in natura et secura et diurna. 86.
- 1871* *Principia non est constituere; sed jam ex natura rerum necessaria veroque æterno existentibus inædificare.* 85.
- 1872* Non ex libertate factio[n]es sed ex partibus libertate adverso statu oriuntur: ubi nullæ nisi populi partes ibi nulla factio, tumultus nullus.
- 1873* Caput reipublicæ est nosse rempublicam. Pol. Aphor. 104.
- 1874* Non magis in formâ politici regiminis tyrannicâ libertas habitabit quam inferno corpore hominis reperitur animus, 106.
- 1875* Unius est inventio; plurium certius iudicium.
- 1876* Vera non esse potest Respublica ubi aliud res communes procurantibus expedire videtur aliud populo universo.

1877* Non est regnum aut senatus sed anarchia ubi populo est in publicis rebus nihil præter parendi necessitatem ut non est domus aut familia ubi nulla est suas res tractandi libertas. *Liborum enim civitas; servorum ne domus quidem.*

1878* Sine ordine nulla respublica. Pol. Ap. 59.

1879* Nobis et posteris nostris ea relinquere per sudorem et sanguinem iniqua et incerta dimicatione quærenda, quæ ipsi statim, facile, tuto, juste et feliciter agendi consensu solo, habere iisque frui divinis bonis, et inde demum posteris sancire, magna laude et gloria perenni potuissimus, et insipiens est et inhumatum et impium. vide Pol. Aph. 92.

1880* Ubi constitutionis forma essentialis aut anima, quæ in moribus et principiis et incorrupta potestate est, discessit, forma exterior, seu corpus, tantum ab utili abest ut etiam obsit gravissime. vi. Montesquieu.

1881* Forma constitutionis anima amissa ob hanc unam causam est retinenda non quo ea contenti vivamus sed ut data occasione animam possemus indere, potius quam et ipso corpore corrupto novum instaurare cogamur. Ludlow's Memoirs.

1882* Qui verum et patriæ amicum consilium det ut nulla in re calumniatori similis

similis ita hoc maxime distat. *Ille enim ante eventus præmonstratâ sententiâ, iis qui confilio paruerint, fortunæ, temporibus, cuilibet adversari volenti, rationis reddendæ obnoxium se tradit.* Hic cum filuerit ubi loquutum oportuit si quid ingratii acciderit ibi inhæret, et obtrectatur malevole. *Dem. de Corona p. 33. Ed. Ald.*

1883* *Dissimulatio in politicis imbecillior est et quasi umbra sapientiæ: magni enim ingenii est magnique animi vera et loqui et agere. Qui igitur in politicis infirmissimi sunt ii in simulando et dissimulando maxime versantur. vi. the Essays of Lord Verulam, vi.*

1884* *Civis est, non qui habitat, id enim et servorum est; non qui legibus civitatis utitur, quod et peregrini; sed qui partem habet in judiciis, in legibus ferendis, in imperio. vide Aris. Polit. 3.*

1885* *Mucrone subtilissimo lenitas acutior. Pers. Prov. vi. Comm. Poef. Asiat.*

1886* *Nunquam imperium meliore, æquiore, firmiore, stetit fundamento, eo quod in meritis regentum sit positum. Justi quippe imperii vis amabilis sentietur; beneficia erunt manifesta: præsidium in parentium animo et voluntate neque inanibus deliramentis neque sibi plus æquo faventium consiliis concutiendum. Omnia sæculorum prædicat experientia*

- entia ægre populum in jura vindicanda et se tuendum excitum contra tyranidem etiam apertissimam, et vel maxime sævam, *Macaulay*, v. iv. in fine.
- 1887* Quibusunque imperet monarchia tantidem est. Liberæ respubicæ viris opus est. *Rousseau Oeuvres diverses*, vol. 4. p. 201.
- 1888* Non habet imperium basin nisi in consensu publico. Neque populus consentire ullus unquam potest ut jus sit *uni pluribusve æternum omnes omnibus miseriis perdendi*. *Politique Naturelle*, Disc. iii. sec. 16.
- 1889* Quibus non dicta conditione regiam populus dederit potestatem non magis illi jus habent hunc opprimendi vel eorum alicui nocendi qui ei potestati voluerunt esse subditi, quam ubi maxima cura circumscripta fuerit auctoritas. Nam si nil opus est pactione aut conditionibus, ut ne jus sit hominem vita bonisque per injuriam spoliare, ita ne Regi. Si ut ne sit latrocinium adulterium parenticidium, ita neque in his, et fortiore enim ratione.
- 1890* *Vis expers consilii mole sua, quo major eodemponentius et citius ruit; at temperatam vim in majus promovet DEUS qui iustitia odit imperia.* vi. Horat.
- 1891* *Esse nulla constans nulla vera genti felicitas*

REGULÆ POLITICÆ. 257

felicitas potest quæ non in ratione in
vero *rei communis* amore, in moribus,
in *virtute* in liberâ et simplici pietate
sit fundata.

1892* Sine luminibus intelligentiæ sine mori-
bus homines quam internam servitutem
natura serviunt facile externam sibi im-
positam ferent. Neque diu vel specie
liberi manebunt apud quos vera liber-
tas esse desierit.

1893* Neque arte neque scientia tyrannis
opus est, vi. *Bruyere*.

1894* Non cogendus est in bella miles neque
clastes manu coacta implendæ; neque
præsidia iis credenda quibus ademeris
libertatem: neque in acie per eos bene
certatur qui nisi metu impulsæ in dis-
crimen non descendissent.

1895 Quum in naturalium incommodorum le-
vamentum omnis naturâ debeat ten-
dere societas timidis non imponenda
sunt fortium officia. Educatione alien-
dus animus et exemplis excitandus
est; sed neque expedit nec jus est ulte-
rius. Neque interea unquam illi im-
perio quod vere defendi mereatur dee-
runt defensores accerimi optimique.
vi. *Politique Naturelle*. *Disc.* vi. *sec.*
21.

1896* Bene constituta respublica per suos ipsa
cives se defendit, qui et officiis et bo-
norum

258 REGULÆ POLITICÆ.

norum societate patriæ sint adstricti ;
qui patriæ non dominatui fidem dant ;
qui non mercede conducti.

1897* SANCTUS AMOR PATRIÆ, non
pro tyranno pereundi gloria infamis,
DAT ANIMOS. ibid.

1898* *Ea animi elatio quæ cernitur in periculis*
si justitia vacat pugnatque pro suis
commodis in vitio est. Vide Tullium
citat. In elegantissimo illo libro qui
Spectator dicitur. v. vii. No. 350.

1899* Qui contra patriam imperanti militet
nil aliud est quam vile servitutis in-
strumentum et parricidii summi.

1900* *Colonias neque initio ut miseros furtivi*
partus infantulos decet exponere ; neque
ubi virtute industria, adjutore DEO
adoleverint est metropoli monopolium
quærendum, vectigalia odiosa impe-
randa, invidiosa potestas ostentanda :
aut temnendi quos suavissima benefi-
orum communio, honestissima necessi-
tudo, debeant sanctissimo mutui amo-
ris vinculo semper tenere. Ea aurea
est politicæ catena cœlo demissa. Et
quæque igitur gens ut maxime libera
eo magis scire et tenere debet maternum
nomen non superbiæ, non violentiæ,
non avaritiæ, sed dulcissimi affectus, sum-
mæ benevolentiæ : tenerimæ caritatis esse
neque ullam gentem servitaram nisi
malam et dominis ac sibi juxta inutilem.

Quin

Quin et vero cum summa infamia utrinque *damnoſiſſimam.* v. *Politique Naturelle* Disc. vii. sec. 21.

1901* Pulcherrimi compendii est imperium quod maxima utilitate communi et veriſſimo populi consensu, vigeat.

1902 Pluris longe emendum est injuste imprantibus, quod unum et certiſſimum est prœmium, infamia exitio conjuncta quam bonis sui et universorum felicitas.

1903* Quidam nomina rerum per ignaviam mutantे servitium quod est otium appellant: quo ipso frui si vera et honesta flagitium superet non est jam conditio.

1904* Circa proprie *indifferentes* lex non debet versari. Ubi nullum enim est civitatis aut civis officium vel generaliter vel pro circumstantiis aliquid agendi aut non agendi ibi non auctoritas publica se interponet si vel justitiæ vel decori et dignitatis legumlatores meminerint. Non enim quam multæ esse possint tot leges condere, est sapienter et juste res publicas procurantium in officiis; sed potius ut quam optimæ sint; vel *absolute*, vel si id civitas nondum ferre et velle didicerit saltem *relative* et quam paucissimæ et *vi* quasi *nīta* effectrices.

*1905 Unum

- 1905* *Unum venenum una labes civitatibus opulentis domestica vitia. Quo magna imperia ut sint mortalia ipsa sibi debent.* vi. *Liv. L. II. Decadis Primæ.*
- 1906* *Honesta mors vita turpi potior; et incolumitas ac decus eodem loco sita sunt.* Tacit. *in vita Agric.*
- 1907* *In imperiis ubi regis aut optimatum arbitrio res geruntur et fastui servit imperantium salus publica civiumque singulorum res, vita, fama, iniquissima conditione duces exercitibus præsunt.*
"Prospera enim omnia sibi vindicant" quorum est dominatus; nihil fere relinquentes duci præter odium pœnæ sens; et apud posteros infamiam, injusti ut sunt pleraque in talibus, successus: adversa uni imputantur.
- 1908* *Optimum quemque fidelissimum putare ejus est qui bene ac feliciter res publicas velit procuratas.* vi. Tac. *in vita Agric.*
- 1909* *Non abutendum facilitate provinciæ neque credendum qui opinione ducti pareant eos ideo servituros.* Neque umbram sectando in vana imagine opera perdenda, et simul *vera*, et *profutura*, et *necessaria*, et jam *in manibus sita*, et sponte *mansura*, et *crescentia bona*, amittenda. Et sciendum "*plus impetus, majorem constantiam apud miserios esse*" neque facile amicitiam resarcendam quam semel violaveris

- laveris, neque apud alienos ei fidem aut auxilia speranda qui suis hostis fuerit.*
- 1910* *Ubi e liberis civitatibus unam aliquam opprimendum it tyrannis omnium res agitur. Eaque “adversus singulas ferox universis sola nequaquam par erit” sed dum singuli pugnant universi vineuntur.* v. Liv. Dec. Prim. Tacit. Agric.
- 1911* *Multo citius severitas amorem quam facilitas auctoritatem minuit. Ubi amor verus ibi fatis ampla, honestissima, æterna et una profutura. auctoritas: ubi deest amor ergastuli esse potest dominus; civitatis princeps non potest.*
- 1912* *Naturâ infirmitatis humanæ tardiora sunt remedia quam mala. Et ut corpora lenta augescunt cito extinguentur, sic ingenia studiaque facilis oppresseris quam revocaveris. Subit quippe ipsius inertiae dulcedo; et invisa primo desidia postremo amatitur: et ex consuetudine ferme in naturam aut vertitur aut reddit.* vi. Taet. in Agric.
- 1913* *Securi adversus homines, qui pietate et moribus armati non vindicem in seipso sed in ipsorum hostes intuentur DEUM.*
- 1914* *Qui “fortunam inter dubia virtute noster certa numerant alteram vere asse-quentur alteram quantum expedit et satis est; neque absentem neque præsentem incusabunt.*

1916* Ve-

- 1915* *Velocitas juxta formidinem ; contatio propior constantiæ ; cito parta cito ferme avolarunt vi.* Tac. *Agric.*
- 1916* *Ubi in vera virtute res federit communis “radices agit atque etiam propagatur ; fida omnia tanquam flosculi decidunt de Moribus Germ.*
- 1917* *Haud facile libertas et domini miscentur.* Tac. *Histor. iv.*
- 1918 *Quam voluptatibus invictam gentem repererit tyrannis ne illam armis vincendam speret. Quam voluptatibus vicevit, sciat vincentium exitio quæ perdiderit luxuries eandem ulturan.*
- 1919* *Omnia inconsulti impetus cœpta iniitiis validâ spatio languescunt ; ratione et virtute nisa tempore et ipsis adversis in melius procedunt.* Tacit. *Hif. iii.*
- 1920* *Stulta dissimulatio remedia potius malorum quam mala distulit,* ibid.
- 1921* *Nulla magna virtutis gloria verusve amor ubi vitiorum parvum sit dedecus aut languidior cavendi cura, aut segnis post admissa pœnitentia.*
- 1922* *Qui “dies rerum verbis terunt” verba iis nunquam deerunt res semper.*
- 1923* *Qui non tempestive deliberarunt, neque secundis uti possunt neque adversa aut ferre aut mederi.*
- 1924* *Divisa inter exercitum ducemque munia militibus cupido pugnandi convenit ; ducebūs providere. Consultare ; contatione quam*

quam temeritate prodeesse. Propriæque ejusque qui præsit artes ratio et consilium. *Tac. His.* iii.

- 1925* *Ubi omnia alia defunt audacia pro muro.*
 - 1926* *Læta ad præsens male parta mox in perniciem vertere.* Ut bene quæsita et usu et recordatione et ipsis quærendi artibus maxime prosunt.
 - 1927* Nunquam satis fida potentia ubi nimia. *Tac. His.* ii.
 - 1928* Aliquid loco “ sapientiæ est alienam stultitiam operiri. At longe melius qui interna sit vi tutus quam qui aliorum infirmitate et erroribus.
 - 1929* Nil sæpius evenit quam vir *major privato visus dum privatus fuit, et dignus nisi imperasset.* Sed tutius honestiusque utrinque est quæri cur non imperet quis quam cur imperet. vi. *Tac. His.*
- II.
- 1930* *Industriæ innocentiaeque tanquam malis artibus infensa est tyrannis;* cui ut in febre nauseantibus nulla nisi noxia sapere videantur. *Tac. His.* L. i.
 - 1931* Exactis per scelera bonis omnibus rebus novissimum corrupti et insipientis populi malum lætitia exitii præcursor.
 - 1932* *Intuta quæ indecora; quæ injusta existitia* v. *Tac. His.* i.
 - 1933* In corrupta republica *is est animus ut pessimum facinus pauci audeant,* plures velint, omnes patiantur. *Ibid.*
 - 1934* Nemo

- 1934* Nemo unquam imperium flagitio quaestum bonis artibus exercuit; sed iis quarum libido ac voluptas penes ipsum, dedecus penes *omnes*. *ibid.*
- 1935* Secundæ res acrioribus stimulis explorant; miseriæ tolerantur; felicitate corruptimur, v. *ibid.*
- 1936* Blanditiæ pessimum veri venenum, ac sua cuique utilitas, v. *ibid.*
- 1937 Ubi non lèx mores consensus publicus sed vis et libido dominantur, nobilitas, opes, omitti gestique honores pro crimen; et ob virtutes certissimum exitum. v. *ibid.*
- 1938* *Multa experiendo fiunt quæ segnibus ardua videantur.* Tac. Annal. xv.
- 1939* *Laudes falsæ et precibus expressæ perinde cohibeantur quam malitia, quam crudelitas.*
- 1940* Inutile ac inhonestum et exitiosum est in rebus publicis ut in privatis, et vel magis etiam, gravitate sumptuum justos reditus anteundi consuetudo.
- 1941* *Æquitate quam sanguine, causa quam armis retinere parta majoribus expediet.* Vis et gloriæ in integrō est ubi adsit modestia; quæ neque summis mortalium spernenda est et a Deo æstimatur,
- 1942* In civitate quæ viros habeat non ad unum omnia deferenda. Plures facilius, tutius, æquius, et justius, et ex re omnium magis, reipublicæ munia sociatis laboribus exequuntur. v. Tac. An. I.
- 1943* Me-

REGULÆ POLITICÆ. 265

- 1943* Metuenda civibus quæ verbis speciosa
re inania aut subdola, quanto majore
libertatis imagine tegantur tanto erup-
tura sunt ad infensius servitium, *v. Tac.*
Annal. i.
- 1944* Inter secunda non divini non humani juris
memores in adversis pavidí. *Tac. Ann.*
ii.
- 1945* Languescat industria intendetur socor-
dia si nullus ex se metus aut spes;
et securi omnes alienæ subsidia expec-
tabunt sibi ignavi reipublicæ graves,
v. Tac. Annal. ii.
- 1946* Principes mortales at non respublica. vi.
Tac. Ann. iii.
- 1947* Potius omittendum prævalida ac adulfa
vitia quam ut palam fiat quibus impares
simus. *v. Tac. Ann. iii.* locum quem ex
malo Tiberii sensu in bonum deflexi.
- 1948* Qui tarda cum securitate spernunt præ-
maturā vel cum exitio properant *Tac.*
Ann. iii.
- 1949* Validior amor et in claro conspecta
æmulandi honesta vis quam pœna ex
legibus ac metus. *ibid.*
- 1950* Qui subdolus et obscurus et in minu-
tulis æquo sapientior idem plerumque
in magnis incautus intectusque et vel
nimia arte ipse proditor sui.
- 1951* Arduum in uno loco potentiam ac concor-
diam esse. *Tac. Ann. iv.*
- 1952* Contemptu famæ plerumque contemnuntur
virtutes

A a

- virtutes* neque sui tantum sed amicorum
sed patriæ interest existimationis cura
v. ibid.
- 1953* Convitia spreta exolescunt ; si irascaris
agnita videntur. *v. ibid.*
- 1954* Quibus olim bene tolerata paupertas
fuit seu privatis seu gentibus par et
verisimile est opibus innocentier partas
eos modeste usuros. *v. ibid.*
- 1955* Frustra indicitur servitus ubi sint
viri.
- 1956* Tyrannis lenta in meditando ubi pro-
ruperit tristia dicta factis atrocibus aut
conjungit aut avertit. *Tac. iv.*
- 1957* Sub injusto et adulto qui jam inole-
verit dominatu intercidit sortis huma-
næ commercium ; quantumque sævitia
gliscat miseratio arcetur. *Tac. vi.*
- 1958 Summa Magistratus ars parem esse ne-
gotiis non supra. *v. Tac. ibid.*
- 1959* Paucorum culpa penes ipsos esse debet
nihil universorum juri derogare. *v. Tac. xiii.*
- 1960* Puniendi scelerum ministri, neque præ-
mia secuti scelera ipsa aliis delegant
v. ibid.
- 1961* Levis post admissum scelus in rempub-
licam exequentibus et brevicula gra-
tia, grave et perenne odium ; quia mi-
nistri facinorum atrociorum quasi ex-
probrantes aspiciuntur. *v. ibid.*
- 1962* Habet speciem iniquitatis omne magnum
exem-

REGULÆ POLITICÆ. 267

- exemplum quod grave contra singulos vera ac
solida iustitia et utilitate communi et quia
rarius adhibitum sit, pensatur. v. ibid.
- 1963* Indignum est ubi fori tabes vectigal ad-
vocatis ferat.
- 1964* Jam valde inclinata est respublica ubi
lege cavendum est ne in mortem pa-
rentum pecuniae filiis familiarum fœ-
nori dentur.
- 1965* In bene constituta civitate omnes ita
parere decet ut qui aliquando non in-
digne sint imperaturi; ita imperare ut
quibus sit parendum. v. Arist. Polit.
iii.
- 1966 Non virtus habentem corruptit; ne-
que civitatis corruptrix est iustitia. v.
ibid.
- 1967* Ubi multi a rebus publicis et aestima-
tione civili sint interclusi et pauperes
necessæ est eam civitati hostium esse
plenam, ibid.
- 1968* Ex singulis infirmioribus et quadam
tenus leviusculis universum validum
et grave esse potest; collatis viribus.
v. ibid.
- 1969* Non judicis neque senatoris neque ejus
qui in populari cœtu suffragium ferat est
imperium, sed judicij et senatus et cœ-
tus popularis quorum individui mem-
bra aut particulæ sint: et recte de majo-
ribus rebus, plures statuunt. ibid.
- 1970* Hoc manifestum cum in omni scientia

A a 2

atq;

atque arte bonam sit finis, maxime autem et potissimum in ea quæ omnium princeps sit politicæ, bonum politicum esse quod justum sit; justum vero quod in commune expedit et habeat æqualitatem.
v. *ibid.*

1971* *Leges imperare melius est quam unum aliquem,* *ibid.* p. 90

1972* Qui leges imperare jubet DEUM et populum intelligit; qui hominem unum aliquem, feram imperare jubet. Libido enim ferinum est: eaque maxime vel optimos viros in nimia potestate corrumpt et in sui naturam vertit. *vide ibid.*

1973* Eadem et viri virtus et civis; eadem gravem et bene moratum ratio et civitati constituendæ idoneum facit.

1974* *Spreta in tempore gloria cumulatior reddit.*
Liv. L. 2. Dec. 1.

1975* Popularitas falso creditur tantum ex seditionibus constari: neque unquam major est ea quæ nulla nisi salubri reipublicæ arte queratur; eaque sola diuturna. Neque quisquam malis artibus tam popularis esse potest quam bene gerendo senatus universus.

1976* Nullius vel hominis vel ordinis vel auctoritatis major vis major esse debet majestas quam quanta in concordia et libera civitate esse possit. Est igitur foedissimum ubi ad se quisque omnia trahend

nil

nil in medio relinquant; ubi per magistratus distracta sit ac lacerata respublica; et MAGIS QUORUM IN MANU SIT QUAM UT INCOLUMIS SIT QUÆRATUR. Liv. L. 2. Dec. i.

1977* Res nunquam suscipienda est major victoria certaminis quam usu. *ibid.*

1978* Periculosis in honestius, frequentius, gravius est, ubi ne virtute quidem, si qua in libertate opprimenda virtus dici fas fuerit, libertas prematur sed arte illusoria. *vi. L. 3. Dec. ii.*

1979* Nunquam desperabit in adversis rebus res publica quæ vel maxime secundis sciat diffidere.

1980* Vita et mors jura naturæ sunt. Ut sine dedecore cum cibis fama et fortunis integer agas id præmio pulcherrimo datur atque accipitur. Ut non solum bonorum et vitæ certissimâ jactura, sed et ignominia, patriæ succuras officii est summæ. *vic Fragmenta Salustiana et Liv. in Fabio.*

1981* Præpotentibus gentium ferme una ea que nimium vetus causa bellandi est cupidio profunda imperii et divitiarum. *vi. ibid.*

1982* Quibusdam gentem temporibus torpedo occupat. Neque gloria moventur neque flagitio; cunctaque præsenti ignavia mutarunt ABUNDE LIBERTATEM RATI QUIA TERGIS ABSTINETUR et hoc ire licet atque illuc.

munere ditum dominorum. Ex pulcherrimâ Marci Licinii tribuni plebis oratione inter fragmenta Salustiana felicissime servatâ.*

1983* *Fædum ubi paucis vincitur a plurimis et interea ipsi ii pauci iis per quos vinctant ut mancipiis uti audeant, et populus quodcunque accidit pro victo sit. Et vero in dies magis est futurum si minore cura quam illi dominatum retineant hi repetant libertatem. v. Fragmenta Salus.*

1984* *Incredibilis est stultitiae, modiis et pecuniola et minutulis honorum munusculis libertatem omnium æstimare. In quibus quod maximum sit non amplius potest alimentis carceris; qua exiguitate mors prohibeatur senescant vires; dum et in his neque absolvat cura familiari tam parva res (at neque turpem vel quælibet divitiæ aut præmia, avaritiae aut ambitiunculæ sistant fitim) et ignorantissimi quique tenuissima spe frustrantur: qua tamen quamvis ampla quoniam SERVITH præmium ostentaretur, inenarrabilis torpeditis est decipi et SUARUM RERUM UL-*

** Douzeam conjecturam verisimilem et elegansissimam puto munera legentis quos nempe tanquam gladiatoriis mancipiis ususq; optimatum superbia cum libuerit et interea umbryla libertatis frui permittat.*

TRO INJURIA GRATIAM DE-BERE. *vide ibid.*

1985* Et inutile et turpissimum est *impigra*
lingua animus ignavus non ultra con-
 cionis locum memor libertatis. *vide*
ibid.

1986* Actum fere est et conelamandum, si
 unquam illud fas esset, de republica ubi
creati pro jure publico vim et imperia-
 sua gratia aut spe aut præmiis *contra*
ipsum populum converterint; meliusque ha-
beant mercede delinquere quam gratis recte
facere. Quo fit ut concedant in *pau-*
corum dominationem omnes; iique per
 militare nomen *ærarium,* exercitus, reg-
 na, provincias occupant et *arcem ex spoliis*
reipublicæ habent. Cum interim more
 pecorum multitudo singulis se haben-
 dos fruendosque præbeat exuta omni-
 bus quæ majores reliquerint quæ **DEUS** et natura dederit nisi quia ipse per
 suffragia, ut præsides olim jam dominos
 destinet, *v. ibid.*

1987* Est quædam *media agendi via optima;*
 ubi utrumque *extremorum* sit vitium :
 est et pessima ubi virtus ex altera ex-
 tremorum parte sit. Ut in hoc adjuvare
 amicitia dignum et plene putâ ami-
 cum bene meritum, et opis indigentem
 possum ; penitus ut nil adjuvem pos-
 sum ; possum aliquatenus juvare sed
 quodam maligno et parum utili auxi-
 lio

lio. Inter hæc in extremo officium est; in altero extremo aperta amicitiae violatio; in medio cavillatrix quædam et turpicula prudentia et fere simplici in totum negligentia odiosior. Sunt et in politicâ pleraque huic similia, quæ neque amicos faciant neque inimicos tollant; quæ neque dignitatis speciem conservent neque vera dignitate fidem concilient. *Liv. 9 L. c. 3.*

1988* Nullum majus populo libero quam cum iis bellum qui *legum ferendarum causâ creati* nil juris in civitate reliquerint; qui ANNUOS MAGISTRATUS QUI VICISSITUDINEM IMPERITANDI quod UNUM EXÆQUANDÆ sit LIBERTATIS sustulerint. *L. 3. c. 39.*

1989* *Jura publica anteferenda privato juri politico.* *v. Co Litt. 130 Princip.*

1990* Jura publica ex privato premisce non sunt dirimenda: neque enim res fundi aut filicidii est imperium et libertas. *v. Co. Litt. 181. et Ciceron.*

1991* *Misera servitus ubi jus est vagum aut incertum.* *V. Princip. 4 Ins. 246.*

1992* Omnis nova constitutio futura formam imponere debet non præteritis.

1993* Pacta privata juri publico derogare non possunt. *Princip. 7 Co. 23.*

1994* PAX SINE LIBERTATE NON EST PAX.

1997* Nemo

- 1995* Nemo potest quod jure et libertate publica salvâ non potest.
- 1996* Donatio Principis intelligitur sine præjudicio tertii. *Princip. Dav. 75.*
- 1997* Extra territorium jus dicenti non paretur impune. *Princip. 10 Co. 77.*
- 1998* Illud quod alias licitum non esset necessitas facit licitum in rebus mali prohibiti; NON IN IIS QUÆ MALA SINT PER SE. Et inducit privilegium quoad jura privata legis positivæ: contra publicam autem libertatem aut jura, quamvis privata, naturalia nihil omnino valet. *V. 10 Co. 61.*
- 1999* NECESSITAS JUSTITIAE ÆTERNA EST ET OMNIUM PRINCEPS.
- 2000* Necesitatem ad injusta vel in privatis vel in publicis rebus adducendi pessima est consuetudo. Nunquam enim esse potest ut ulla rerum naturam necessitas mutet; e que injustis justa faciat.
- 2001* Necesitas publica major est quam privati commodi: at non ut *injuriâ* aliquius, vel universis frui sit licitum. Quin et non modo illud injustum sed inconveniens est, et ut *omnia fane* injusta *parum expedit*; non nisi *conservatione* enim partium totum conservatur; neque ulla esset *respublica* ubi pluribus in singulis liceret

- licerit injuriam inferre. Ac ne si populo
ipsi universi. *V. Aris. Pol.* 3. p. 87.
- 2002* Necessitatem qui crebro causantur fa-
ciunt.
- 2003* Necessitatem mali qui inducit pejus malum
et graviorem inde infert necessitatem :
et ita alternatis et semper ingravescenti-
bus vicibus malum necessitatem parit et
recessitas malum.
- 2004* *Libertas et neminem habere dominum*
BONI POLITICI Norma et limites.
Demosth. de Corona 47.
- 2005* In templis et scholis diligenter erudiendi
sunt homines de dignitate rerum politica-
rum. Melanthon. Cap. de *Magistratibus Civilibus* inter locos communes.
- 2006* Crescentibus peccatis inde usque ab
initio crevit servitus et imperiorum as-
peritas et confusio. *V. Eundem in la-
cis communibus.*
- 2007* Non existiment principes licere sibi ex
facultatibus subditorum quantum velint
rapere et nihil esse civibus proprium.
Idem de Magistratibus Civilibus.
- 2008* **DEUS LIBERTATEM SANXIT.**
- 2009* Ut bene ex re publicâ regenti ut mi-
nistro DEI parendum, ita male et con-
tra rempublicam non est parendum im-
peranti : imo omnimodis, ut res popos-
cerit, sapienter viriliter et sancte ob-
sistendum ; ut illi, qui se ministrum
eius fecerit, cuius opera et voluntas
DEO

- DEO adversentur. *V. Sydn. Ch. 3.*
sec. 10.
- 2010* Qui non improbat publicam injuriam approbat. *vi. Princip. 3 Inf. 27.*
- 2011* Qui non prohibet quod in civem in iuste intendatur cum prohibere possit assentire videtur. *vi. Princip. 2 Inf. 305.*
- 2012* Qui non obstat malo, facit. *vi. Prin. 3 Inf. 146.*
- 2013* Qui non propulsat patriæ imminentem servitutem infert. *vide Jenk. Centur. 271.*
- 2014* Qui parcit nocentibus innocentes punit. *Princip. Jenk. Centur. 126.*
- 2015 Qui criminum gradus et pœnarum modum confundunt tollunt virtuem et rempublicam.
- 2016* Qui donat inertibus industrios nudat.
- 2017* QUI PATRIÆ ET LIBERTATIS PRODITORUM VESTIGIA INSEQUUNTUR EORUM EXITUS PERHORRESCANT.
- 2018* Qui amat periculum in eo peribit.
- 2019* Qui contemnit justa præcipientem ex lege et salute publica magistratum, non hominem sed legem, jus fasque et DEUM et temnit.
- 2020* Qui injusta in se, vel ex arbitrio, imperanti non obtemperat non legem contemnit sed legis contempore se opponit: et *justitia libertate virtute pietate fiscis bono*

276 REGULÆ POLITICÆ.

- bono anima esse debet contra injuriam audaciam et impiam tyrannidem.
- 2021* Leges constitutioni aptandæ; non constitutio legibus. v. Aris. Polit. 4.
- 2022* Ex principiis decreta non ex decretis principia pendere debent. vi. Sydn. et vi. in Fronto libri.
- 2023 BELLUM INTESTINUM TANTO DETERIUS EO QUOD IN EXTERNOS CONCORDITER GERATUR BELLO QUANTO IPSUM BELLARE PACE SIT DETERIUS. Herod. Urania P. 6. Ed. Glasg.
- 2024* Nullum tanti emolumentum ut alienandis injuria sociorum animis quæsitum oporteat. Nam famæ ac fidei damna majora quam quæ astimari possint. vi. Liv. iii. p. 89.
- 2025* Vix ulla res magis civiles genuit miserias quam nimia neque moribus temperata felicitas. vi. Flor. L. 3. c. XII. Aphorismes of Dallington, I.
- 2026* TERRA QUO MELIOR EO MAGIS CORRUMPITUR UBI NEGЛИTUR. Plutarch Aphor. ibid.
- 2027* NE OPTIMA ET FIRMISSIMA STATUS POLITICI CONSTITUTIO UNQUAM NEGLIGENDA. Ut in corpore naturali ubi habitus summæ et perfectæ valetudinis periculosi sint quia non possint in eodem permanere.

REGULÆ POLITICÆ. 277

vide Hippocr. Aphorif. Dallington.
ibid.

2028* Mutuis officiis mutuis operibus utendum : neque divitiæ neque dignitatum apices hominem satis tuentur : unicum et summum præsidium, plurium AMICITIA est. v. Aphorif. ii.

2029* Cum magnates opprimant subditos idem est ut si caput ultra modum corporis intremescat aliarum partium injuriā auctum, neque sanam magnitudinem habeat neque decoram ; quin et misere vivat et fœde sit periturum. vide Platonem de leg : et Aphorif. iii.

“ Ambitiosi” id est immodice et inhoneste honores aucupantes qui præmia virtutis virtuti anteponant “ privatim degeneres in publicum exitiosi nil spei nisi per discordias habent.”

2030* Oportet ut quæ optima sit constitutio primum in se et in genere deinde specialiter et relative legumlator et homo vere politicus intelligat : et quomodo se habeat quam in ciuitate invenerit constitutionem ; et qua optime ratione et QUATENUS conservari possit ac debeat. vi. Aris. Pol. iv. in Initio.

2031* Ubi constitutio minus bona est quam res et ingenium populi latura videatur ea immutatio optima erit quæ facillime suaderi et perfici possit ; dummodo vere malo medeatur in primariis saltem.

B b

Neque

278 REGULÆ POLITICÆ.

Neque enim [fere] minoris est operæ aut ingenii rempublicam corrigere quam novam condere. *vide ibid.*

2032* *Tyrannis res pessima cum sit a republicâ longissime absit necesse est.*

2033* *Cujus rei præmium in civitate maximum ea semper maximis auctibus procedit sic pace boni sic bello fiunt sic et mali utrinque.* *Liv. iv. in Principia.*

2034* *Quale ingenium et mores civitatis tale præmium: ut luto et quisquiliis fœdissimis pecudes immundæ implentur, neque satiantur tamen, ita corruptæ civitatis homines immodicis opibus et honoribus inhonestis: præmia bene moratæ civitatis ideo maxima quia modestissima neque unquam bonis et malis communia.*

2035* *UBI NULLUM FASTIDITUR GENUS IN QUO ENITEAT VIRTUS OPTIMA ET FIRMISSIMA EST RESPUBLICA.* *v. Liv. iv.*

2036* *In bonâ republica connubia quam maxime libera esse debent neque ordinibus divisa: quæ concedere nihil aliud est quam licitum pronunciare ut qui homines sint et cives in hominum sint et civium numero. Negare, est societatis civilis superbissima diremptio duasque ex una civitates facere: exilium intra mœnia et relegationem sine criminis causa cum maximâ et acerbissima contumeliâ sancire: jucundissimum et sacerrimum con-*

- consortium sub legis injustissimæ, et rei communi maxime obfuturæ, vincula conjicere. vi. *Liv.* iv.
- 2937* *Intenti homines in eventum periculi alieni quod intulerint pro se incauti.* vi. *Liv.* iv. c. 27.
- 9238* *Complurium imperium bello in utile cum tendendo ad sua quisque consilia dum aliud alii videatur aperiant ad occasionem locum hosti.* *Liv.* iv. cap. 31.
- 2939* *Qui tantum furari victoriam sciat ille prælio vicerit bello non vincet; modo adversus viros sit decertandum.* Nam acute excogitata ad tempus consilia, nova armorum genera, omniaque ea quæ stratagemata vocantur, ad tempus profunt; *rei universæ* ita parum conferunt ut etiam inutili opinione obsint; nisi substrata fuerit vera virtus, vera prudentia, disciplina militaris sanctissima; existimatio apud hostes quoque ipsos veneranda. *Hæc omnium locorum, hæc invicta et æterna belli instrumenta.* v. *Liv.* iv. Cap. 33. *Machiavel,* et vide Xenophontis pulcherrimum de arte bellica locum per eruditissimum, elegantissimum et sapientem Carolum Rollin citat. in Tomo ii. Historiæ Antiquæ, p. 155.
- 2040* *Sapiens parvâ occasione prætermissa magnam lucrabitur: contra qui mimus sapiunt parva præfestinanter arripiendo, magna temere prætervolabunt.*

B b 2.

2041* Ubi

280 REGULÆ POLITICÆ.

2041* Ubi de libertate agitur et res ad belli arbitrium devenit aut in perpetuum arma bellumque *oblivioni danda, jugumque accipiendum*: aut iis cum quibus de imperio certetur nec virtute, nec patientia, nec disciplina rei militaris cedendum; quod *postremum* nunquam deerit ubi adsint *priora*; eaque multo magis hominum sunt se suaque defendantium quæcunque cara, sancta, necessaria, quam oppugnantium aliena. vi. *Liv. iv. c.*

37.

2042* *Fortuna virtuti fere semper in rebus politicis ancillatur: VIRTUS FORTUNÆ NUNQUAM.* vi. *ibidem.*

2043* *Bellum qui avide appetunt vix ac ne vix fere, consideratius, concordius, aut felicius quam cupiunt gerunt.* v. *Liv. iv. c.*

45.

2044* *Proprium sui privatim regimen morale est, domus œconomicum; reipublicæ politicum et in his secunda primum continet, morale nempe in œconomico continetur, tertia et primum et secundum; morale nempe et œconomicum continet politica.* v. *summa politica por Sebasteao Cesar.*

2045* *Sapiens et honesti cultrix gens ex virtute et æquitate propriâ Numine adjuvante ita crescat ut non magnitudine laboret sua. Occasionem ab incommmodo alieno ita non quærat ut vel oblatam magnanimitter prætereat.* vi. *Liv. i. et vi. iv. c. 58.*

2046* Ma'a

- 2046* Mala est, et servilibus aut belluinis ingenii digna libertas, quæ non senatum, non magistratus, non leges, non mores majorum, non instituta patrum non disciplinam vereatur militarem. Sed illud pessimum quæ in his corruptissima sint pro sanctissimis eferre; publicam violare libertatem cuius causa hæc sint omnia comparata. *vide v. Liv. c. 6.*
- 2047* *Mala æmulatioquæ vinci ab hoste quam vincere per civem malit; et potius suam projicere libertatem et universam rempublicam quam æqua ut sit concivibus libertas pati.* *vide. v. Liv.*
- 2948* Nunquam in fugientium cædem interne-civam victor effunditur nisi ubi ira magis quam virtute geratur res. *vi. Liv. v. c. 29.*
- 2049* Quod parum humanum sit id, nec in ultima necessitate utile, in bonis reipublicæ moribus videbitur. *vi. Liv. v. c. 40.*
- 2050* Corpora animique magni magis quam firmi in certamen omne plus terroris quam virium ferunt. *ibid. c. 44.*
- 2951* *Qui nihil vult timere nihil contemnat v.* *Liv. vi. c. 6.*
- 2052* Non nisi summa et virtute et prudentia, etiam felicitate, optimisque reipublicæ moribus eadem de cive maxima et constans est opinio. *vi. ibid.*
- 2053* *Viri et civis boni parere, atque imperare*

- juxta parati laudem potius in medium con-
ferent quam ad se ex communi trahent. vi.
ibid.
- 2045*** Bonis consiliis non semper; malis semper
pares eventus. vi. ibid. c. 8.
- 2046*** Qui famæ magnæ potius quam bonæ
esse concupiverit is ferme neutro diu fru-
etur. vi. ibid. c. 11.
- 2047*** Temere inita temere omissa. vi. c.
13.
- 2048*** Ut optima humani corporis constitu-
tio in moderata similium partium tem-
perie constat et exacta dissimilium men-
sura sic in mixta constitutione politica. vi.
Galen. de bono habitu citat. Aphor.
3.
- 2049*** Bellum nunquam suscipiendum nisi ubi
majus in prospéro successu bonum,
quam in adverso malum. vi. Sueton.
de Aug. citat. Aphor. 5.
- 2050*** Viri in politicis magni est et infinita
fere exempla rerum meminisse et quæ
meminerit judicio in rem præsentem et
fide vertere. vi. Amyot. in Plut. Cic.
citat Aphor. 7.
- 2051*** Nil magis periculosum in morbis quam im-
matura et violenta remedia. Seneca de
Ira, Aph. 8.
- 2052*** Pestiferum est, legem aliam in solio aliam
in privato toro censeri sanctitatem pietat-
atem fidem non eadem publice esse ne-
cessaria ac privatim bona quæque in
scena

scena homines impii effando damnent ea in leges reipublicæ moremque educere civilem.

2053* *Maxime salva est civitas ubi consilia senum ac juvenum arma obtinent.* Plutarchus an seni gerenda sit Respubl. in Aphor. 13. citat.

2054* *Non suavissima sed optima eligito in consulendo; eadem in agendo faciet consuetudo jucundissima.* vi. Laert. in Sotione citat. Aphor. 13. et Verulamium.

2055* Regna, civitates, nationes usque eo prosperum imperium habuere dum apud eos vera *consilia* valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrupere post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, servitus imposta. Salust. citat. 13 Aphor.

2056* *Bonus animus in re mala dimidium est mali.* Plaut. in Pseud. citat. Aphor. 15.

2057* Solet abrupta saepe discrimina salutis ultima desperatio propulsare. Aphor. ibid.

2058 *Cautis quam aceribus consiliis potentia tuius habetur.* Tac. Annales, L. II. Aphr. 16.

2059* *Timidi parcere nesciunt et saevius agunt.* Aphor. 17

2060* NEC PROVOCET BELLA GENS NEC TIMEAT. v. ibid.

2061* Damnum ex imprudentia pluquam duplex; ex scelere infinitum.

2062* Re-

- 2062* *Remota justitia non sunt regna nisi magna latrocinia.* v. Augustin. Aphor. 21.
- 2063* *Nulla possessio in viro principe justitiae et virtuti æquiparanda.* v. Xenoph. citat ibid.
- 2064* *Modum imponere secundis rebus nec nimis credere serenitati præsentis temporis prudentis hominis et merito felicis est.* Liv. xxx. Aphor. 23. citat.
- 2065* *Quæ nil velit timere gens metuet omnia.* vi. Senec. Sent. Ibid.
- 2066* *Omnia audens contemnitur; nil temere agens metuitur.* Liv. xxiv. citat ibid.
- 2067* *Velox consilium sequitur pœnitentia.* Publ. Mimi. ibid. citat.
- 2068* *Turpe imperatori dicere non putaram.* Scipio apud Valerium. ibid.
- 2069* *Summum crede nefas animam præferre, pudo i et propter vitam vivendi perdere causas.* Juvenalis divina ut solet gravitate.
- 2070* Fundamentum perpetuae commendationis ac famæ justitia. Cic. Off. 3. Aphor. 26.
- 2071* PUDOR et JUSTITIA civitatum mundus; vincula societatis; benevolentiae conciliatrices bonarumque omnium rerum. vide Protag. de Leg. ci-tat. Aphor. 26.
- 2072* Est inter propria prudentiæ officia inimicitias, etiam justas, judicio et utilitate.

- litate et salute reipublicæ. *Guicciardini*
cit. *Aphor.* 27.
- 2073* *Qui eventum expectaverit ut Fortunæ ap-*
plicet consilia plerumque quod meruit præda
est victoris. v. *Liv.* cit. *Aph.* 28.
- 2074* *Temperatus timor cohabet; assiduus et acer*
ad vindictam excitat. *Tac.* in *Agricola*
cit. *Aph.* 29—*Beccaria.*
- 2075* *Frequens vindicta paucorum odium re-*
primit, omnium irritat. *Senec de Clem.*
cit. *Aphor.* 29.
- 2076* *Illud est non modo iustum sed etiam ne-*
cessarium, cum vis vis illata defenditur:
boc et ratio doctis, et necessitas barbaris,
et mos gentibus et feris ipsa natura præ-
scriptus. *Cic.* pro *Mil.* citat *Aphor.*
30.
- 2077* *Negotiis difficillimis sæpe dispositio tem-*
pestiva prospexit. *Ammian. Marcellin.*
16 citat. *ibid.*
- 2078* *Apparatio quæ minime in tempore fit non*
plus conductit quam inapparatio quæ peni-
tus est inutilis. *Bruti Ep.* 29. *ibid.*
- 2079* *Qui desiderat pacem præparet bellum.*
Veget. *ibid.*
- 2080* *Nil occasione pernicius.* *Guicciard.* *Aph.*
31.
- 2081* *Si in occasionis momento cunctatus fu-*
eris nequicquam post amissam quera-
ris. *Liv.* xxv. cit. *ibid.*
- 2082* *Agentem ratio ducat non fortuna.* Ut
ipse suaque omnia in suâ potestate sit
et

- et neque propriæ desit occasione neque suam hosti det. *v. Liv. xxiv.* ab eodem citat. *ibid.*
- 2083* Multum potest in rebus humanis occasio; plurimum in bellicis. *Polyb. L. 8.* citat *ibid.*
- 2084* Nullus sapientum proditori credidit. *Aph. 32.*
- 2085* *Ubi non est pudor, in ea republica nec cura juris, sanctitas, pietas, fides, salus.* *Senec.* *Aph. 35.* citat.
- 2086* Qui potentiam non bene ferunt iidem nec diu. *Lips. Pol. 3.* citat. *Aph. 51.*
- 2087* Parce utatur potestate qui diu vult uti. *v. Sen. de Ira.* *ibid.* citat.
- 2088* In secundis rebus nihil in quenquam superbe aut violenter nec præsenti credere fortunæ; cum quid vesper ferat incertum. *Liv. xiv.* *ibid.*
- 2089* *Nihil respublæ adversus tyrannidem melius diffidentia.* *Plutarche de Republ.* citat. *Aph. 52.*
- 2090* SACRA RES CONSULTATIO. *Sent. Gr. Erasm. Aph. LV.*
- 2091* Periculosisimum est ubi *metus* major est experientiâ mali et sensu præsentis. Dolendi enim modus timendi non item. Nil igitur parvum aut leve in politicis quod pluribus magnum atque intolerandum videatur. *vide Verulam Serm. 15.*
- 2092* Nullum majus sapientiæ argumentum in principe quam sapientium virorum dele-

- delectum habere ut eorum consiliis frui possit. Bodin. L. 3. Aph. LV.
- 2093* Inter ancipitia nil sæpius fere aut perniciosius fallit quam quod medium dicitur consilium: quo neque providetur satis neque audetur v. supra. et vide Tac. L. 3. in Aph. citat.
- 2094* In rebus asperis, necessariis et tenui spe fortissima quæque consilia sunt tutissima. v. Liv. xxv. Tasso Canto 6. Aph.
- 2095* Fides nullo corrumptitur præmio; nulla ad fallendum impelliuntur necessitate. vi. Senec. Ep. 89. Aph. LVI.
- 2096* Patiare potius quam facias scelus. v. Aph. ibid.
- 2197 DECIPI QUAM FALLERE EST TUTIUS.
- 2198* Fraus aperta violentia fœdior. Thucyd. L. 4. ibid. citat.
- 2199* Inauditi et indefensi, alias licet nocentissimi, tanquam innocentes pereunt quantum ad perdentis existimationem et culpam pertineat. v. Tac. I. Aph. 4. Liv. ii.
- 2200* Longe valentior amor ad obtinendum quod velis quam timor. Nam timor abit si recedis; manet amor: aë sic ut ille in odium hic in reverentiam vestatur Plin. Ep. 8. citat. Aph. 5. Li ii.
- 2201* Nunquam tam effeceris ut ne spernendus quis sit, quam spernendo.

Dif-

288 REGULÆ POLITICÆ

- 2202* Difficilius est provincias obtinere quam parare: alterum *virium* aut *felicitatis* esse potest *æquitate* *bonitate* *libertate* re-tinentur. *Vide Flor. L.* iv. *Aph. 19. Li. ii.*
- 2203* Celeritas, et audacia et præter rationem impetus, et vanitas, et ostentatio, hostibus opportunissima, amicis tantum nocitura. *Polyb. 3. citat. Aph. 27. Li. ii.*
- 2204* Gravissimi sunt morsus irritatæ necessitatis, vi. *ibid.*
- 2205* *Nulla parta occludenda per quam possit hostis fugere.* Baggion. *Stat. L.* 3. *Aph. 28. Li. ii.*
- 2206* *Satis cito incipit victoriam qui providerit ne vincatur.* Tac. ii. *Aph. 29. Li. ii.*
- 2207* *Exercitus prædator ipse hostium præda.* Salust in Jugurtha. *Aph. 30. Li. ii. citat.*
- 2208* QUI SE HABET NIHIL PERDIDIT. v. *Aph. 33. Li. ii.*
- 2209* Necessaria non sapere est plane desipere. vi. *Lips. citat. Aph. 36. Li. ii.*
- 2210* Dissolutionem imperii docent qui fructus quibus respublica sustinetur aut temere minuunt aut injuste cogunt. *vide Tac. iii. Aph. 38. Li. ii.*
- 2211* Providendum est ut ratio quæfluum et necessitas erogationum inter se congruant. Tac. Annal. xiv. *Aph. 38. Li. ii.*
- 2212* Non fert ludibrium insolens contumeliae animus

animus: qui vel rapinam libentius tolerabit quam injuriam in rei præsentis damno leviculam quæ eadem dignitatis imminutione in lœsum facta populum sit ferme maxima cum non quæstus sed tyrannidis videatur. *Annal.* viii. *Thucyd.* *Clarendon* de vectigali prærogativæ pretextu in rem navalem imperato. *Aph.* xi. *Li.* ii.

- 2113* RES POTIUS QUAM AUCTORES SPECTANDÆ *Liv.* vi. c. 40.
- 2114* *Nemo sit qui populi necessaria suffragia pro voluntariis; serva pro liberis velit.* i. v. *ibid.* c. 40.
- 2115* *Parva non contemnendo res parvæ fiunt maximæ; contemnendo vel maximæ intereunt.* vide *ibid.*
- 2116* *Sapiens imperator aut respublica neutri quam fortunæ committet quod prudentiæ esse possit.* vide *Liv.* vii. c. 12.
- 2117* *Maleficii potius quam beneficii gentem in aliam gentem immemorem esse decet.* *ibid.* c. 20.
- 2118* *Male pro alieno imperio arma qui pro sua libertate non ferant.* vide *ibid.* c. 25.
- 2119* *Fides publica privatis difficultatibus potior imo vel publicis.* *ibid.* c. 27.
- 2120* *Qui nomen magis quam vires in societatem belli afferant in se potissimum ple-* C c runque

runque vim mali vertunt. *ib. c. 29.*
v. *Machia. v.*

2121* *Satis superque est unde belli decus pariatur.*
CIVIUM PAX PETENDA, ET
CONCORDIA OMNI VICTO-
RIA MAJOR GLORIA. *Liv. vii.*
c. 40.

2122* *Magistratum in se quam in alios cives*
severiorem esse decet et cum alterius lubi-
dini malefacta nequaquam condonet sibi at-
que animo suo nullius unquam delicti gra-
tiam facere. v. *Liv. ibid. Salus. in*
oratione Catoniana super conjuratione
Catalinæ.

2123* *Ambitio quam avaritia vitium propius*
virtuti. Nam gloriam honorem impe-
rium bonus et ignavus æque sibi ex-
optant: sed ille vera via nititur “et
veram gloriam videt in omnium libertate
et bonitate potius officiisque reipublicæ præ-
stans quam imperio privato sitam” huic
quia bonæ artes desunt dolis atque fa-
laciis contendit mancamque et corrup-
tam gloriam integræ et æternæ, specie
deceptus anteponit: avaritia pecunia stu-
dium habet quam nemo sapiens con-
cupivit. vi. *Salust de bello Catalinario in*
illa semper et a summis viris neque un-
quam pro meritis tamen laudata Præ-
fatione.

2124* *Non ex usu est, et plerumque gravissimo*
pœnituit damno, arma in gentem
intu-

intulisse lingua, moribus, armorum genere,
institutis militaribus congruentem; ifdem præ-
fidiis iisdem saepem anipulis permisam; præ-
sertim qui strenue conjunctam imperii
majestatem defenderint eoque impen-
sius propriam sint defensuri libertatem.
vi. Liv. viii. c. 6.

2125* Gladius pro magistratu præsertim summo
si recte agat. Sin aliter *in ipsum magis: quod*
omnium moderatorem vel errare minus fas
fit vi. Trajani verba et Defens. Populi
Anglicani illam summi roboris et inge-
nii. *c. vii.*

2126* Jure naturali Rex quisque bonus vel
senatum vel populum habet sibi sem-
per parem et superiorem: tyrannus au-
tem cum natura infimus omnium sit
nemo non illi par atque superior exis-
timandus est quicunque viribus plus
valet: quemadmodum enim a vi olim
ad leges duce natura perventum est,
ita ubi leges pro nihilo habentur, ne-
cessario, eadem etiam duce, ad vim est
redeundum ut vis sit vi victa, virtute
audacia oppressa. *Hoc sentire prudentiæ*
est; facere fortitudinis; et sentire vero
et facere perfectæ cumulatæque virtutis.
vide ibid.

2127* Quam populus regi potestatem dedit eam
natura ac virtute etiam cum alteri de-
derit tamen in se habet. *Quæ enim*
causa morales per eminentiam quidvis ef-
C c 2 *ficiunt*

ficiunt *plus semper retinent virtutis quam impertiunt nec impertiendo se exhaustiunt.* vi. *ibid.*

*2128 Constat POPULUM potestatem regi suam *simpliciter et mancipio nunquam dare NEQUE NATURA POSSE DARE* sed tantum salutis et libertatis publicae; quæ cum rex procurare destiterit intelligitur populus nihil dedit; quia certo fini tantum modo dedit monente ipsa natura: quem non assecuto non erit magis ratum quod dedit quam quæ omnium res maxime irrita. *vide ibid.*

2129* Rex ob delicta privata vix ac ne vix quidem videtur plectendus. Non tam justitiae in ipsum debitæ quam in omnes æquitate et prudentia consulentibus; ne plus turbarum ex morte regis et rerum mutatione populo eveniat quam boni ex uno atque altero vindicato. Quinimo ut tempestates annique vitia ita humana vel in imperio gerendo utcunque toleranda; et potius consilio et moribus et concordia civium quam vi armisque occurrere oportet. ex quo vero gravis et intolerandus incipit tum quidem quocunque possit modo tyrannum depellendum et reipublicæ seu exilio ejus seu morte necesse fuerit consulendum summa edixit ratio. vi. *ibid.* et Tacit. Somers gentium judicia, et Macaulay sub fine vol 4.

2130* Est

- 2130* *Est cui magno constitit dicterium.*
- 2131* *Magistratus virum indicat: optimaque ea et felicissima respublica sit necesse ubi non mores in deterius honoribus mutentur.* vi. Aph. XLII. Li. ii.
- 2132* **NON FAS POTENTES POSSE FIERI QUOD NEFAS.** Ex Eurip. Aph. XLII.
- 2133* *Male vim suam potestas alienis injuriis experitur.* Plin. Panegyr. ibid.
- 2134* *Nulla quaesita scelere potentia esse potest diurna.* v. Q. Curtuim ibid.
- 2135* **SPECIOSUM PRO JUSTITIA ACCEPTUM VULNUS.** Petrarch. Aph. XLIII.
- 2136* *Bene in ea civitate res procedunt publicæ ubi virtus honestissimis, sui propriis, simplicibus, excitatur præmiis; injustitia aptas dat pœnas.* v. ibid.
- 2137* *Hominem cum sit animantium terrestrium generosissimum non tam minis ac suppliciis cogi quam aptis suadendo oportebit ad officium invitari legibus.* vi. Xenophon. Cyrum. Aph. XLIII. vi. etiam Platonem, Isocratem, Ciceronem omnesque omnis ætatis sapientiæ et justitiæ naturalis antistites.
- 2138* *Ducis est potius cives quam seipsum servare.* vi. Pelopidam. Aph. XLIV.
- 2139* *Potior est unius servati civis felicitas quam multorum hostium interemptorum triumphus.* vi. Scipionem, ibid.

294 REGULÆ POLITICÆ.

2140* Vir bonus in republica alieno sanguinē tanquam suo parcit et scit homini non esse homine prodige utendum. *ibid.* Senecam cit. Ep. 89.

2141* Educatio et disciplina mores facit, et id sapit unusquisque quod didicit convenienter: itaque bona consuetudo quantum fieri possit *antevenire* debet aut saltem excutere quod mala instruxit. Hæc bene docet loqui, bene facere: jusque bonum non legibus magis quam natura feliciter adscita valet. *vi. Aph. XLV.* et *Salus.*

2142* Assuetus habitus in naturam migrat. *v. Senec ibid.*

2143* Nemo potest personam fictam diu ferre. Ficta in naturam quam cito recidunt: quibus autem veritas subest, quæcumque ex solidō enascuntur, in majus meliusque procedunt. Quod videri expedit esse duplo expediet. *Senec. cit. Aph. XLVI. Tillotson.*

2144* Nullæ duæ res tam inter se amicæ et concordes sunt quam virtus et veritas. *Vives cit. Aph. iv. Li. iii. Relig. Nat.*

2145* Libertatem, patriam, quæque domi carissimia et maxime veneranda, armis tegas. *vi. Salust. Aph. vi.*

2146* Confilium ab omnibus datur; periculum paucos sumit. *Aph. i.*

2147* Vilius constat armis erudire suos quam alienos

alienos mercede conducere. *Veget. L.* i.
c. 28.

2148* Rex eligitur non ut se molliter curet
sed ut per ipsum ii qui elegerunt bene
beateque agant. *Xen. Memor. Aph.* xi.

2149* Principis est viri animum remissum
aliquando habere: nunquam solutum.
Aph. xi.

2150* Non lateribus neque lignis neque la-
pidum stree firmando urbs quæ non
in muris tectisque potissimum sed ho-
minibus constet; neque corporibus tam
conficitur quam virorum animis et
moribus. Circumvallanda igitur pie-
tate, artium honestarum implenda com-
meatu; prudentiae et fortitudinis pro-
pugnatione vigili utendum; justitiam ac
modestiam interra munienda; humanitas et
mansuetudo pro muris stantes inimicos
nisi prorsus animi excæatos in benevo-
lentiam vertant; spes et fiducia in me-
dio arcis, in turris supremo vertice
providentia volentibus imperet: bona
fama denique in circuitu esto. vi. *Demos.*
Thucyd. Plaut. et elegantiss. Petrarcham.
Aph. XIII.

2151* Arces et praesidia plerumque compedes
libertatis, servitutis sedes spei sero et
cum pernicie fallentis illecebræ, de-
sidiæ fomenta. Tuitissima et munitissi-
ma arcium, sine muris, sine turribus,
sine ullo prorsus operoso rerum peri-
turarum

turarum apparatu nusquam abest quærentibus. Qui velit tuto vivere sive privatus sive populus bene vivat: nihil securius virtute. *vi. Petrarch. ibid.*

2152* *Continentia et moderatio in altissima quæque fortuna eminentissimum bonum. Cur. L. 6. Aph. xiv. Lf. iii.*

2153* *Licet felicitas aspirare videatur tamen ad ultimum temeritati non sufficit. id. L. 4. Aph. ibid.*

2154* *Quidam omnia tegendo nihil tegunt, alii nihil tegendo tegunt omnia: tanto simplicitas ut nuda lux ipso se splendore venerabiliter recondit: dum versutiæ ut commota pulveris nebula non tam alios fallunt quam ipsum his se induentem impediunt simul ac produnt.*

2155* *Propugnacula, arces, commeatus classes non vis et fortitudo sunt sed fortium tantum et bonorum instrumenta: et adeo non in omnia secura ut sæpe tutius fuerit spreta ea quam credita. Alia igitur quærenda externis magis certa humanis viribus magis durata. Quæ sane non alia usquam invenientur praeter rerum divinarum cultum et bene constitutum, pulcherrimaque morum convenientia nisam, reipublicae statum.*

2156* *Ferrum flammæ exilium proscriptiones religionis diffidio pessime medentur: irritaque potius quam sanant morbum menti inhaerentem: ad quem curandum non iis que in*

in corpus tantum penetrant, sed doctrina et sedula institutione quæ in animum leniter instillata descendit opus est. v. THUANUM in Præfat.

2157* RELIGIO non imperatur, sed ex præcepta veritatis opinione, accidente divini numinis gratia bene præparatis mentibus infunditur. *ibid.*

2158 Ubi per graves dissentionum scissuras non hujus aut illius hominis est periculum sed *populorum* strages jacent detrahendum est severitati, et majoribus malis sanandis caritate subveniendum. *Augustin.* ab eod. *ibid.* citat.

2159* Eas civitates interire necesse est quibus præsint qui probos ab improbis discernere non posseunt, v. *ibid.*

2160* *Blandissimum* idemque optimum et maxime certum, *jubendi genus EXEMPLUM.* vide *ibid.*

2161* *Discipulus prioris posterior dies.* v. Præfat. in Hen. Steph. Ed. His. Thuan.

2162* *Omni armatorum numero copiosior virtus.* vi. *Joseph.*

2163* Nec quies gentium sine armis nec anima sine stipendiis, nec stipendia sine tributis, nec tributa adversa populi voluntate haberi queunt. *Vide Tac. His. iv. Aph. 22.*

2164* Ibi semper verissima victoria ubi concordia. v. *Aph. 23 Sen. Sent.*

2165* Qui nimium properat serius absolvit. *Aph. 24.*

2172* Tuta

- 2166* Tuta tarditas periculose ultra quam
necessæ sit celeritati anteponenda. vi.
ibid.
- 2167* In milite unius sors in imperatore uni-
verorum periculum. *Egesipp. citat. Aph.*
28.
- 2168* *Frons, oculi, vultus, non tam sœpe quam*
lingua mentiuntur. vi. *Cic. ad Q. Fratr.*
citat. Aph. 29. Li. iii.
- 2169* In eum qui jure agere et satisfacere
est paratus nefas bellum sumere tan-
quam in injurium. v. *Thucyd. L. i. cit.*
Aph. xxxi. et Vattell.
- 2170* *Docta indoctæ scientiæ anteponenda ig-*
norantia. Gravesande Præf. in Elenç.
Phys.
- 2171* *Gentibus cognatis, maxime ut quæ am-*
plior et majestate antiquior esse vide-
atur, cum tamen omnes sint inter se
gentes natura pares, magnopere recordan-
dum est ut adamas si frangi contingat in
minutissima diffilit ita arctissimam necessi-
tudinem si quando contingat dirimi in
maximam verti simultatem. vide Plin.
citat. Aph. 34.
- 2172* Inter victores victosque nunquam solida
fides coalescit nisi moribus, beneficiis,
conjunctione societate voluntatis, quod
rarissimum et in rebus humanis est sum-
mum, misso nomine victoriæ, superbo
nimis et odioso, æquitatis et amicitiæ
lenissimam

lenissimâ virtute æternam pacem et felicitatem utrorumque sanciente coaluerint : id quod in victis exteris aliquando, in civibus autem victis per raro, aut nunquam accidit ; inter quos prima debet esse cura ut ne quæ injuria aut simultatis suspicio intercedat ; si vero aliquid, ut humanitus fieri solet, intervenerit, ne eo res deducatur ut sit post arma condonandum prudenter et generosissimi est præcavere ; cum prope nefas sit venia civibus concessa quæ aliquando hostium numero fuisse eos exprobret. Hostem autem fuisse quem civem velis neque credere qua licet expedit, neque fere meminisse fas.

2173* Dissentio ab aliis, a te reconciliatio quæcunque gens prudentia et virtute antecellis, incipiat. *Cum ignoscis ita beneficium tempera ut potius absolvere quem ignoscere videaris : quia gravissimum pœnæ genus est contumeliosa venia.* vide Senec. Moral. citat. ibid.

2174* In civilibus discordiis aperta dissensio melior erit quam imperfecte reducta gratia : et inter cognatas gentes melior disjunctio quam iniqua aut alterutri suspecta societas. Nimis enim fit et naturâ evenit ut qui post vehementes inimicicias in gratiam redeant multa leviuscula ac temere accidentia in suspicio nem

nem rapiant; atque in universum omnia tanquam consulto in malam partem facta ad conceptum ante odium apponant. *vide Dionys. L. 45. citat. Aph. 34.*

2175* Res consilia dant hominibus: homines autem prudentia insignes rebus consilia quodammodo dum mutuantur dant ipsis

2176* Statum nutantium rerum, recto consilio in bonam partem accepto aliquoties divina remedia repararunt. Ammian. Marc. citat. Aph. 35.

2177* Qui occasionis momentum neglexerit frustraq; præterlapsam invocabit. vi. Agath. citat. ibid.

2178* Non res novæ suscipiendæ nisi ubi veteribus meliores sint aperte et vel necessariæ vel non adeo difficiles quin magnitudo sperati boni difficultatem incorruptis judiciis et quasi in alieno disceptantibus penset: cum neque natura florem sinat perire, nisi cum fructus jam succreverit. vi. Auctorem Italicum nescio quem sed et bonus sane et elegans videtur, ibid. citat. 36.

2179* Neque nautam ama nimis audacem neque gentis præsidem. *Eurip. citat. ibid.*

2180* Maximum in malis est mala non posse ferre quæ ferendo in bona verteres. *Vide ibid.*

2181* Sine

REGULÆ POLITICÆ. 301

- 2181* Sine cupiditate sine impotentia quietam esse expedit et beatius est gentem quam spe metuque suas alienasque verfare fortunas, *vi. Tac. de Moribus Germ. ibid 36.*
- 2182* *Injusta politicorum in parvis fidem sibi præstruunt ut cum magna mercede alios et maxime auctores fallant.* vide *Liv. L. 28. citat.*
- 2183* In genere verissimile est multa interventura quæ speciatim non sint verisimilia: alioqui nihil fere inter verissimile et certum distaret.
- 2184* *Ne præsentium successum prosperitate elati homines qui sunt futurorum curam abjiciant; cum quid vesper vehat nesciamus.* Gell. e Varrone, *Aph. 38.*
- 2185* Nescire victoriam quanquam sit summum dedecus vulgari sensu acceptum, meliore sensu summum est et hominis et civis et ducis decus.
- 2186* Qui largiuntur indignis ea que dignis attribui debeant tria admittunt absurda et dishonestissima et inutillima: nam et ipsi jacturam faciunt, et in bonos contumeliosi sunt, et malos roborant materia vitiorum suppeditatâ. *Aut. serm. de Bene. ibid. 39.*
- 2187* Honestius in gratiâ inconsulto referendâ quam in non referendâ peccatur alterum simplicitatis et facilis magis quam in omnibus prudentis viri aliquam

D d

quam

- quam habet opinionem : qui vero de se bene meritis paria non referunt, malitiæ suspicionem incurront. *Demosth. in Lept. citat. Aph. 39.*
- 2188* Diffidentia prudentum hominum commune thesaurarium. *Demosth. citat. Aph. XL.*
- 2189* Sapiente diffidentia non alia res utilior mortalibus. *Eurip. citat. Aph. XL.*
- 2190* Nihil est tam deformè quam ad summum imperium acerbitatem naturæ adjungere. *Cic. ad Fratr. Ep. I. Aph. XL.*
- 2191* Impunitæ injuriæ exemplum omnibus minatur injuriam. *Plu. de Catone Aph. XLVIII.*
- 2192* Honores prout quisque aliquid sui specimen dederit : neque iis qui ex certa parte civium sunt potius quam ex virtute. *Thucy. L. ii. citat. Aph. 24 Li. iv.*
- 2193* Citius venit periculum cum contemnuntur. *Aph. 26.*
- 2194* Non fugaces ad bella qui pacem pati potuere quæ sine libertate nulla, neque sine virtute libertas. *vi. Lucan 2. Aphor. 27.*
- 2195* *Quam vos facillime agitis quam estis maxime Potentes, dites, fortunati, nobiles, Tam maxime vos æquo animo æqua noscere Oportet si vos vultis perhiberi probos.*
Terent. Populum Romanum sive id Loelius aut Scipio fecerit sub persona sapi-

sapienter, tempestive, elegantissime admonens. *Aph.* 28.

2196* Ad summum gradum qui injustæ claritatis venerit agre consistet, et cum descendet, decidet. *Tac. Ann. v. citat. Aph.* 29.

2197* Qui per fraudem regna everti dicunt et isti verissimæ sententiæ subjungunt quidni præserventur idem at pejus, agere videntur, ac si dicerent pestilenta cum maxime sit corporibus exitialis, quidni iisdem salutaris sit. Tenebræ cum sint lucis privatio quidni ipsa lux sint.

2198* Clarum testatumque homines felicitatem assequi benignitate in alios et bona de se opinione: iidem cum adepti quæ voluerant ad injurias et impotentiam in imperiis dilabantur meritissimo fieri ut una cum imperantium mutatione subditi se ac affectus suos mutent. *L. iv. L. x. citat. Aphor.*

45.

2199* *Populi supra vires aut ultra justi fidem et opinionem parere jussi aut agrum deserunt et civitatem sine civibus reddunt, aut contra principem armantur, aut extero se tradunt hosti.* vide *Ragione di Stat. Li. I.*

2200* Malo respuplicas moderante nil præter exactiones et gentium clades sperandum: at ille ita non se emendat ut tyrannidem fævius gerat quam inierit

D d 2

donec

donec spreta populi voluntate, sapientium, et regum modo se ipsos noverint magistrâ, universos in remedium excitet quod qui non invenerint facient. vide Amyot. in Plutarchi Agide et Lockium sub fine.

- 2201 *Prævertendi inimicorum astus amicorum pœnitentia.* Tac. Ann. vi. Aph. 46.
- 2202 *Si quam rem accures sobrie et frugaliter solet illa recte sub manus succedere; atque ædepol ferme ut quisque rem accurat suam sic ei procedit.* Plautus, morum sæpe idem felix ac gravissimus publice et privatim magister, in Persa. Abb. 47.
- 2203* *FIDES ETIAM PERFIDIS PRÆSTANDA* Lips. si sic omnia! ibid.
- 2204* *Divitiæ grandes genti sunt vivere parce,* vide Lucret. 5. citat. Aph. 49.
- 2205* *Imperat aut servit collecta pecunia regnis.* vide Horat. ibid.
*Pecunia mala magistra; serva non pef-
fima.*
- 2206* *Pecuniæ cupiditas Spartam.* vide Erasm. ibid.
- 2207* *Non tam rebus secundis felicitatem sen-
tiendo ut decet fruimur et utiliter
futuris providemus quam malis con-
flictati frustra præsentia querimur de
futuris nequicquam anxii.*
- 2208* *Coercenda intra limites imperia quorum
externa clades aliquando partem, mi-
nus-*

nusque quo modestiora neque nimis ampla sint, conterunt: ultra modum evecta magnitudo *universum* corruptit; et cum re famam, consilium, ipsam intermit spem; et fere neque sapientiæ reque vel stultorum numini fortunæ sanabilem stragem trahit. *vide Tac. Ann. I. Aph. Li. v.*

2209* CONSTAT SOLA VIRTUTE POTESTAS. *vide Claudian Aphor. 2. citat.*

2210* Sapiens respublica amicitias auro nunquam censebit parandas. *vide Mach. Disc. I. citat. Aph. 9. et Amyot in Phocione ibid.*

2211* Melius pericula prævenire quam invenire victorias. *Thucyd. L. 7.*

2212* Qui fidem hostibus non servandum inquiant neque dandam affirmare debuerint: quam si liceat et expediat et necesse sit dari multo magis necesse est data servetur. *v. Bodinum egregie, Aph. 13. citat.* Et optime ut viri est consuetudo Vattellius saepe at vix unquam satis citatus.

2213* Experientia facit ut vita secundum artes progrediatur; imperitia secundum fortunam. *Polyb. Li. I. citat. Aph. 22.*

2214* Axioma in privatis inhonestum quod amicum habendum jubeat tanquam inimicum potentia inter gentes non adeo malum: sed in utrisque præ-

D d 3 clarum

clarum quod ita nos inimicitias gerere moneat ut qui amicitiam ex iis orienturam non desperarunt; aut saltem amicitias mortales, mortales inimicias præcipiat.

2215* *Nullum bellum a civitate optima suscipitur nisi aut pro fide aut pro salute.* vide Cic. de Republ. *Li.* iii. citat. Aphor.

28.

2216* Cognitio sacrarum litterarum est viro in republica benevole versanti maxime necessaria; et illa universim philosophiæ moralis pars quæ doceat quid injustum quid justum sit. *vide Langueti Epis. ad Ph. Sydnæum.*

2217* In monarchiis virtus iis sæpius exitio est qui sint illustri loco nati quam vitium. *id.*

2218* INJUSSU POPULI NIHIL SAN-CIRI POTEST QUOD POPU-LUM TENEAT. *Liv.* ix. c. 9. et v. *Vattel.*

2219* Belli quâcunque conditione arma viris in arma natis auferre amentiæ est, *vide ibid.*

2220* *Ubi jura communis naturæ negligantur ci-vium jura sensim depereunt.* Principles of Penal Law, 2d Edition, London, 1771.

2212* *Pœna ultra delictum patrocinatur crimi-nibus cum aut odio aut contemptui sit appo-*

- apposita. v. Principles of Penal Law and
v. supra de Pœnitis.
- 2222* *Leges quas temporis necessitas expreſſerit
breve et circumscriptum tempus habere de-
bent: ne lapsu temporis et necessitate jam
nullâ magis sæculi sui calamitatem sapere
videantur quam rectam præsentis rationem*
v. ibid. c. 2. sec. 11.
- 2223 *Obfoletæ et inutiles legum clare conceptis
verbis et aperta abrogatione antiquandæ;
nec vivis mortua socianda* ibid. sec. 12.
- 2224* *Valde cavendum est ne eo acerbitas pro-
grediatur juris penalis ut faventibus ho-
minum affectibus magis valeant acumina
ingeniorum quæ legi fontes surripiant, pro
innocentia pœnarum atrocitate usos, quam
auctoritas legum.* vi. Bac. de Augm.
Scient. citat. ibid. c. 2. sec. 13.
- 2225* *Fere locis simile ingenium* v. Liv. ix.
c. 13.
- 2226* *Neque pugnæ neque pericula majorum
occasioneſ semper habent imitandi: nam
in bonis rebus justior et felicior quies;
et in non pessimis expedit pax: pruden-
tia autem et modestia imitanda; quo-
rum opus est semper et occasio nun-
quam defutura.* Vide Demosth. de Legat.
p. 89.
- 2227* *Nulla vis deipublicæ ubi miseratio et gratia
plus valent legibus.* v. Æſchinem citat.
ibid.
- 2228* *Non adeo intuenda gestus gravitas et
decenia, non tanti facienda pulcherrima
eloquentiæ*

eloquentiæ forma ut verum et honestum jucundo posthabeatur. Sed hæc si in viro bono et patriæ justæque laudis amante inveniatur omnes lætari et colere ut egregia virtutis instrumenta convenit, et commune reputare in eo bonum. Sed in corrupto, in malo homine, in cive indigno illecebris obstruendæ aures, et severæ et adversis animis speciosæ orationis malitia excipienda. *Vide ibid. 98.*

2229* In historiis veritæ ac prudentiæ sapientiæque principia sunt recondita. *Antiq. Rom. Dionys. Halicarn. Gelenio Interpretate.*

2230* *In rebus politicis versaturus ad illa pro se quisque intendat animum quæ vita hominum qui et sint mores et fuerint; per quos viros quibusque artibus domi militiæque et partum et auëtum sit imperium. Omnis exempli monumenta in illustri posita intuitior. Inde sibi et reipublicæ quod imitetur capiat; inde foedum incæptu foedum exitu quod vitet.* Vide *Liv. in Proemio.*

2231* Scientia artium claritudinem conciliat honestissimam: principi tamen ne quid in his nimis elaboret valde est cavendum. Et potius in omni bonarum artium genere optimi excitandi—cui rei et prudentiæ et elegantiæ et gloriæ plurimum inhæret,—quam ut ipse sit undequaque doctissimus. Multa enim sunt vitæ privatæ levamenta ad quæ defugere et si aliis liceat, ei indecorum

decorum sit et injustum multum temporis impendere aut curiosius affectate, a quo *vita salusque pendeat populorum*. Multa in se et laudanda et gravia; quæ ut nescire non oporteat principem ita in iis vix patitur exercitatissimum summa demandati muneris cura. *Vide Summa Politica.*

- 2232* Experientia duplex: altera rerum humanarum sub idoneis testibus fides; altera cujuscunque privatim. Hæc etsi certior et interius tangens curta tamen et impedita, neque in civilem vitam sat magnifica: illa amplior sed ratione et usu ab hac petito roboranda et in res ducenda. Ex utrisque temperatis sapientium conflatur politica. *Vide ibid.*
- 2233* Historia quod natura visa est negasse concedit. Omnibus regionibus interest, omnium sæculorum vitam habet, et ex præteritis quadam pulcherrima futurorum utitur divinatione. *Vide ibid.*
- 2234* Histori legendis acuitur ingenium, limatus fit judicium, ditatur memoria, et matura et mitia evadunt sive belli consilia sive pacis. *Vide ibid.*
- 2235* *Amare unum amoris beneficium; obedientiæ certissimum vinculum principis fides.* Ibid.
- 2236* *Nil tam veritatem quam ventilatio dissidentium appurat.* Ibid.
- 2237* Tria maxima mala *invidos, infidos, immemores beneficij videri.* Vide Demosth. in Lept.

2238* MAX-

310 REGULÆ POLITICÆ.

- 2238* MAXIME INTEREST REI COMMUNIS TUTAM UBIQUE QUÆ IN COLONIAS MITTATUR ET SECURAM MULTITUDINEM ESSE. *Vide Liv. ix. c. 24.*
- 2239* *Raro simul hominibus bona fortuna bonaque mens datur. Is invictus qui in secundis rebus sapere et consulere meminerit. Vide Liv. xxx. 42. citat. Per Rollin dans L' Histoire Ancienne I. p. 487.*
- 2240* Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt quam eorum qui genus ac fortunam suam animis non æquant. *Quia virtutem et bonum alienum oderunt. Vide 507.*
- 2241* VIRTUS CUM SCIENTIA CONJUNCTA EST SAPIENTIA Eademque POLITICÆ SUMMA. *Laetant. L. iii.*
- 2242* Honestas est honor perpetuus ad aliquem secundo populi rumore delatus. *ibid.*
- 2243* Perpetuae infamiae nota inusta parum memores et naturæ humanæ et veræ arguit politicæ. *Princip. of Pen. L. C. VII. sec. 4.*
- 2244* *Ibi esse pœnam oportet ubi et noxa est. Propinqui noti familiares, procul a calumnia submovendi; quos societas non facit sceleris reos. Piccata suos teneant auctores; nec ulterius progrediatur metus quam delictum reperiatur. v. L. Arcadii ibid. C. V.*
- 2245* Liberæ est reipublicæ ab ea abhorrire Religione quæ principia habeat servitute fundata: eadem tamen sui obliviscitur ubi opiniones

*opinionis humanæ imbecillitatem nomine
pœna que gravissimi in leges et rempub-
licam facinoris infectatur.* Vi. ibid. C.
XII.

2246* Tum vere summa gloria vincentis cum
summa devictæ gentis libertate con-
juncta eminet ubi licuerit victis suas
leges vincentium legibus præoptare vel
contra vincentium suis. Civitas autem
necessaria in pœna est; non in munere.
Vi. Liv. IX. c. 45.

2247* Omnia scire oportet principes civitatis
viros non omnia resequi; parvis peccatis
si non veniam (nam nihil tam est par-
vum ut sit temendum quod contra
leges moresque civitatis et fas admittat-
tur) venia similem in puniendo cle-
mentiam commodare; magnis severi-
tatem. *Vide Lips. Polit. L. II. C. 13.*

2248* Qui imposuerit felicitati frænos facilius et
diutius retinebit. v. ibid.

2249* *Non fortius cœca obedientia quam officium
oculatum obligat.* Verulamius de Augm.
Scient.

2250* *Dignitas imperandi dignitatem ejus sequitur
cui imperatur et imperandi finem modos-
que. Imperium in belluas et pecora res
viles: in pueros minus honorificum: in
mancipia magis dedecori quam honori:
omnium autem deterrimum imperium
tyrannorum in populum servilem atque
animis et generosa indole exutum.* Unde
hoc

hoc semper manavit judicium ; honores in liberis monarchiis aut rebus-publicis suaviores esse quam sub tyrannis, quia imperium honorificum magis supra volentes quam supra servitos et coactos. Et sane bonus opilio aut bubulcus malo ludimagistro, aut rege inidoneo, longe est præstabilior ; et vero vel malus non tam in honestus est, pecudum quam hominum rector. Tyrannus autem cum finem qui in rebus omnibus est maximus pessimum sibi, idque in rerum maxima humanarum proponat supra quam diciant cogitari queat infamis est.

2251* *Solute viventes respectui fiunt et multam faciunt insidiantibus opportunitam.* Id in tyrannide si ab ipso fiat, populo bene vertet ; si a populo hostibus ejus gentis. *Vi. Aris. Polit. v. c. 10. Lips. Polit. iv. C. 12.*

2252* *Non facilis aggressu aut contemptu sobrius sed ebriosus ; nec vigilans et excitatus sed somnolentus.* *vi. ibid. c. 11. Lips. ibid.*

2253* *Utilia honestis miscere et expedit et in officio est publico : utile honesto dissociare est res conjunctissimas divellere cum utriusque exitio.* *Vi. Cic. in Offic.*

D E

in
vi-
um
am
us
ro,
pi-
o-
m
m
us
na
ci

m
n
e
.

i